

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Ion
BUDAI-DELEANU
ȚIGANIADA

LITERA

CHIȘINĂU 1998

CZU 859.0-1
B 88

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Textele ediției de față se reproduc după:

I. B u d a i - D e l e a n u . *Țiganiada*. Ediție critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv, tabel cronologic de Romul Munteanu. Colecția "Lyceum". Editura Tineretului. București, 1969.

I. B u d a i - D e l e a n u : *Opere*, 1. *Țiganiada*. Ediție critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv de Al. Piru. Editura Minerva. București, 1974.

I. B u d a i - D e l e a n u . *Țiganiada*. Ediție îngrijită de Florea Fugariu. Repere istorico-literare de Andrei Rusu. Seria "Patrimoniu". Editura Minerva. București, 1981.

Textele, cu excepția particularităților de limbă și stil ale autorului, respectă în parte normele ortografice în vigoare.

Coperta: Isai Cârnu

ISBN 9975-904-57-2

© «LITERA», 1997

TABEL CRONOLOGIC

- 1760 (?) Ion Budai-Deleanu se naște la 6 ianuarie în comuna Cigmău. Primul din cei zece copii ai preotului unit Solomon Budai din localitate.
- 1770-1777 Studiile elementare și le face în satul natal. În 1777 este înscris la Facultatea de filosofie din Viena, obținând, la începutul anului următor, o bursă la “Colegiul Sf. Barbara”.
- 1783-1784 Ca bursier, își încheie studiile de filosofie și le continuă (până în 1783) cu studii teologice. La “Barbareum”, se află în raza de influență a prefectului de studii S. Micu și a colegilor de seminar Gh. Șincai și P. Maior. Scurtă vreme prefect de studii la Blaj, revine la sfârșitul anului 1784, la Viena, urmând, se pare, cursurile Facultății de drept. Se întreține funcționând ca psalt la biserica Sf. Barbara și copist cu ziua la cancelaria Consiliului Aulic de Război (de fapt, traducător), funcție cerută de realizarea politicii iluministe a lui Iosif II.
- 1786 Pe lângă o *Carte trebuincioasă pentru dascălii școalelor de jos*, traduce codul civil și codul penal.
- 1787 Devine secretar.
- 1790-1791 O absență de șase luni de la tribunalul din Lwow a dat naștere ipotezei că Budai-Deleanu s-ar fi putut afla în acest timp în Transilvania și ar fi putut contribui la elaborarea *Suplex*-ului. I s-au mai atribuit, recent, două importante lucrări cu caracter politic: o *Combatere* anonimă a comentariilor lui Eder la *Suplex (Wiederlegung der zu Klausenburg 1791 über die*

Vorstellung der Walachischen Nation herausgekommenen Notizen), care dovedește depășirea ideologiei *Suplex*-ului în sensul unei gândiri revoluționare și a unei concepții istorice moderne, și un memoriu confidențial în favoarea națiunii române adresat împăratului în 1804.

1796 Devine consilier la Forum Nobilium din Lwow.

1800 Termină prima variantă a *Țiganiadei*.

1807 Tălmăcește, la Lwow, noul cod penal.

1812 Tălmăcește noul cod civil. Duce la bun sfârșit cea de-a doua variantă a *Țiganiadei*.

Ca răspuns la o solicitare oficială întocmește memoriul *Kurzgefasste Bemerkungen über Bukovina*, de fapt o monografie a regiunii. În linia preocupărilor generale ale Școlii ardeleni, depășindu-și însă contemporanii prin orizont cultural și prin modernitatea concepției, Budai-Deleanu a lăsat în manuscris o bogată operă istorică (*De originibus populorum Transylvaniae*), lingvistică (*Temeiurile gramaticii românești*, cu o primă redactare latină, din 1812, *Fundamenta grammatices linguae romaenicae*; *Dascălul românesc pentru temeiturile gramaticii românești*) și lexicografică (un *Lexicon românesc-nemțesc*, început încă la Viena, fragmente din proiectatele dicționare german-, francez-, latin-român, român-latin, -francez și dintr-un dicționar de neologisme, *Lexicon pentru cărturari*). Dacă prin opera sa istorică și lingvistică, subordonată ideii de unitate națională, Budai-Deleanu împlinește, modernizându-l, programul cultural iluminist al Școlii ardeleni, prin opera sa poetică (poemul neterminat *Trei viteji* și, mai ales, *Țiganiada*) el depășește acest program și nu dă literaturii române moderne doar un punct de pornire, ci și prima ei capodoperă, comparabilă cu creații europene de valoare universală.

1820 La 24 august poetul Ion Budai-Deleanu se stinge din viață la Lwow.

- 1875-1877 Apare în *Buciumul român* al lui T. Codrescu, Iași, I, 1875, II, 1877 *Țiganiada* sau *Tabăra țiganilor*.
- 1925 La București este publicată *Țiganiada* în forma definitivă din 1800-1812, cu introducere, indice de nume și glosar de Gh. Carțaș.
- 1927 La București vede lumina tiparului lucrarea *Trei viteji*, ediție de Gh. Carțaș.
- 1953 La București este editată *Țiganiada*, ed. de J. Byck, studiu introductiv de I. Oană.
- 1956 La București apare *Trei viteji*, ed. și glosar de J. Byck, prefață de I. Oană.
- 1969 La Editura Tineretului, colecția “Lyceum”, vede lumina tiparului *Țiganiada*. Ediție critică de Florea Fugariu. Studiu introductiv, tabel cronologic de Romul Munteanu.
- 1970 La Cluj apar *Scrieri inedite*, ed. îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii de I. Pervain.
- La București sunt editate *Scrieri lingvistice*, text stabilit și glosar de M. Teodorescu, introducere și note de I. Gheție.
- 1974-1975 La București apar *Opere* vol. I-II, ed. critică de Florea Fugariu, studiu introductiv de Al. Piru.
- 1981 La Editura Minerva, în seria “Patrimoniul”, apare *Țiganiada*, ed. îngrijită de Florea Fugariu; repere istorico-literare de Andrei Rusu.

ȚIGANIADA
SAU
TABĂRA-ȚIGANILOR

POEMATION EROI COMICO-SATIRÍC.
ALCĂTUIT ÎN DOAOSPRĂZECE CÂNTECE
DE
LEONĂCHI DIANÈU.

ÎMBOGĂȚIT CU MULTE ÎNSĂMNĂRI ȘI LUĂRI AMINTE CRITICE.
FILOSOFICE, ISTORICE, FILOLOGICE ȘI GRAMATICE,
DE CĂTRĂ
MITRU PEREA ș-altii mai mulți
in anul 1800.

PROLOG

Să fie preceput ș-alte neamuri a Europei prețul voroavei și dulceața graiurilor bine rânduită, adecă ritrica și poesia, cum au înțalesu-o elinii și romanii, o! câți erri slăviți să ar ivi dintre varvari, sau doară din cei ce să numea sălbateci, pe carii oameni luminați, lipsind, întru neamul lor și pe vremile când au trăit, un Omèr ș-un Virghil, vecinică i-au acoperit nepomenire. Ș-unde era Ector, cel a Troii naltă sprijană, și Ahil, tăria și zidul grecilor, de nu să ar fi născut cântărețul Omèr?

Deci nu pentru că numai Ellada și Roma au putut naște oameni înalți și viteji luminați, ne mirăm cetind viețile slăviților eroi elinești și romani, ci mai vartos pentru că Ellada și Roma au crescut oameni întru podoaba și măestria voroavei deplin săvârșiți, carii cu suptirimea și gingășia condeiului său, au știut într-atâta frumsăța pe eroii săi, cât noi astezi, necunoscând pe alții asemenea, ne uimim de mare-sufleția, naltă-cugetarea, bărbăția ș-alte vărtuți a lor, și doară nu lurm sama că mai mare partea întru aceasta este a scriptoriului.

Luând firul istorii neamului nostru românesc, de când să au așezat în Dacia, câți și mai câți bărbați, cu tot felul de

vărtuți strălucitori, am cunoaște doară acum, deacă să ar fi aflat între români, din vreme în vreme, bărbați care să fie scris viața lor și cu măestru condeiu împodobindu-le fapte și înălțându-i după vrednicie, să îi fie trimis strănepoților viitori. La lipsa untr ca acești autori, acum pre toate acele persoane luminate din căruntele veacuri, ceața uităciunii i-au acoperit. Puține raze a mărimii lor, cu care viețuind strălucea, au putut străbate la noi.

Și unde aflăm la istorie un erò asemenea lui Ștefan, principul Moldavii, sau unui Mihaiu, domnului Ugrovlahii, cărtra nu lipsea numai un Omer, ca să fie înălțați preste toți eroii.

Răvărându-și întru mine nește scânteii din focul ceresc a muselor, bucurous aş fi cântat doară pre vreun eroe dintru cei mai sus numiți; însă băgând de samă că un feliu de poezie de-aceste, ce să chiamă epicească, pofteste un poet deplin și o limbă bine lucrată, nesocotintă dar ar fi să cânt fapte eroicești, mai vârtos când nice eu mă încredințaz în putere, iar neajungerea limbii cu totul mă desmântă...

Cu toate aceste, răpit fiind cu nespūsă poftă de a cânta ceva, am izvodit această poeticească alcătuire, sau mai bine zicând *juacăreauă*, vrând a forma ș-a introduce un gust nou de poezie românească, apoi și ca prin acest feliu mai ușoare înainte deprinderi să se învețe tinerii cei de limbă iubitori a cerca și cele mai rădicate și mai ascunse desișuri a Parnasului, unde lăcuiesc musele lui Omer și a lui Virghil!...

Eu (spuind adevărul!) vrui să mă răpez într-o zburată, tocma la vârful muntelui acestui, unde e sfântariul muselor, ca să mă deprind întru armrnia viersului ceresc a lor; dar ce folos! Căzui și eu cu mulți alții depreună, și căzui tocma într-o baltă, unde n-auzii numa broaște cântând!...

Pentru aceasta, până la un alt prilej, când mi să va lovi să beu din fântâna curatelor surori, primește, iubite cetitoriu, cu bună voință această izvoditură!... și socotește cu priință, aducându-ți purure aminte că apa de baltă nice odinioară nu este limpede ca de fântână.

LEONACHI DIANEU

EPISTOLIE ÎNCHINĂTOARE

CĂTRĂ MITRU PEREA, VESTIT CÂNTĂREȚ!

Treizăci de ani au trecut, drăguț Pereo! de când eu fui sălit a mă înstrăina din țara mea. De-atunci încoace, usăbite țări am trăpădat; dar', ca să-ți arăt în scurt toate pățirile mele, ascultă și judecă.

Întâi, invitându-mă zburătăția minții mele încă necoapte, când să încep războiul cel de pe urmă a nemților cu turcii, mă făcui volentiriu. Păciuindu-să apoi lucrurile, precum ști, fiind că primisăm slujbă la austrieni, fui trimis asupra franțozilor și supt Mantua căzui rob. De-acolo trimis fiind la Gallia, întru prinsoarea delungată, dobândii prilej a învăța carte și mai multe limbi, procopsindu-mă mai vartos la învățătura oștenească. În urmă primii slujbă la franțози și purtându-mă bine, în scurtă vreme ajunsăi căpitan. În urmă, cu oaste care fu trimisă la Eghipt, m-aflai și eu. O, cu câtă bucurie făceam eu acea călătorie, socotind că acolo voi s-aflu doară cuibul strămoșilor noștri și neamul nostru adevărat!... Căci auzisăm totdeauna, și deobște să zice cum că soiul nostru țigănesc să trage de la Eghipt și purcede din faraonii cei slăviți.

Însă, iubite Pereo! în zădar fu toată cercarea mea, că nu aflai nici o urmă de adevărați strămoșii noștri, și mă încredințai, spre mâhnirea mea, cumcă țigani noștri și la Eghipt tot aceiaș sunt ca și pe la noi, adecă defăimați și de toți urgisiți, ce nu vor să păzească nice o rânduială sau să să îmbunătățeze cu năravuri mai polite sau să-și lumineze mintea cu învățături alese.

Fiind eu în Eghipt mai la toate bătăliile de față, s-au întâmplat pe mine o nenorocire, că trecând un glonț de tun

aproape, mi-au uscat un picior ș'am rămas *invalid*. Deci am luat slobozie de la slujba oștenească. De-atuncia tot aici sunt, la Eghipet. Dar, crezi-mă sau ba? cu toate aceste nu-mi potiu scoate din inimă dorul țării în care m'am născut, și macar trăesc aici în prisos de toate, totuș', spre fericirea deplin patria-mi lipsește.

Având aici vreme de ajuns, mă îndeletnicesc mai mult cu cetera și cu cântări. Am dat în cunoștință cu mulți de ai noștri, iar' mai vârtos cu Mârza. O, să-l cunoști ce ales om e acela, și doar' unul dintru toți, care are iubire de neam și râvnă călduroasă de-a aduce pe soiul nostru la oarecare rânduială. Acesta mi-au deschis ochii întru multe, iar mai vârtos pentru purcederea noastră, căci au fost născut și crescut acolo, de-unde ne-am desghinat noi, nefericiții. După cum spune el, noi suntem din India, și limba noastră să grăiește acolo până în zioa de astezi; însă pentru aceasta ți-oi scrie de altă dată.

Întru altele, și această istorie care ți-o trimit (pe care am tituluit-o *Țiganiada*), mai mare parte este alcătuită din spusele lui; căci un strămoș a lui au fost, pe vremea lui Vlad Vodă, cu turcii în Țara Muntenească. Din gura acelui au luat moșu-său, apoi tată-său, de la care au auzit spuind dânsul.

Drept aceasta, aducându-mi aminte de țara în care m-am născut (măcôr că noao ne este mōșteră), multe cântam eu delle noastre, amegind vremea în ceasurile mele măhnicioase. Aceasta fu pricina și aceștii izvodiri poeticești, care în ce dată o pusăi la cevaș' rânduială, gândii la tine, drăguț Pereo! și hotărâi ca, de s-ar tâmpla acest făt întii născut al meu să iasă cândva la lumină, ție să ți-l închin, pe care am cunoscut măestru cântăreț și viersuitoriu, mai ales a vremilor noastre!...

Priimește dară, în semnul vechii pretenii, ca un dar, pârğa ostănelii mele și-ți adă aminte, în zilele tale fericite, de prietenul tău Dianeu!... Adevărat că de pe acest nume nu mă vei cunoaște, căci pribegind eu din țară, l'am schimbat, dar'

ție-ți voi da cheia, ca să poți intra la taină. Eu mă chiem acum Leon Dianeu, sau Leonachi Dianeu (precum știi tu bine, că la noi în Țara Muntenească, ba și la Moldova, toți ș-adaugă numele cu *achi* sau *cachi*, după grece, fiind că sună mai cilibiu; adecă, în loc de Leonaș sau Leonuț, ei zic Leonachi ș. c.) Dar' să știi că acest nume, Leon Dianeu, cuprinde în sine întreg numele mieu, prin strămutarea slovelor sau *anagramă*.

Decă-ți vei aduce aminte de toți cunoscuții și de unul care odată trecând prin Sasreghen, unde erai atunci, te-au căutat și au împrumutat o cronică scrisă cu mâna de la tine, îndată vei ști cine sunt. Pentru aceasta și numele tău este strămutat, prin anagramă, căci am avut multe pricini la aceasta, ca să nu știe toți cine este izvoditoriul aceștii poesii și căruia s-au închinat. Am înțales eu aici, că și tu ai scris ceva foarte bun pentru țigani și scriind adevărul, ai atins pe voievodul cum să cade; care de cându-i, n-au suferit neamul său și n-au făcut nice un bine, ci numai au strâns părăle ca să îmbuibezze pre boieri. Doamne, când va fi să mai ajungă alt vrievod, care iubește pe ai săi? Eu socoteam că voi auzi cât de curând că pe tine au rădicat ceata voievod, dar bag de samă, nătărăul acela tot trăiește și împute lumea!...

Scrie-m, rogu-te, cum vă aflați, că eu încă mă țân de ceata voastră și nu mă am lăpădat până acum; ba zioa și noaptea pentru dânsa lucru ș-ostănesc.

În cât e pentru firea aceștii alcătuiți a mele, adecă a *Țiganiadei*, am să-ți aduc aminte cumcă eu învățând lătinește, italienește și franțozește, întru care limbi să află poesii frumoase, m-am îndemnat a face o cercare: de s-ar putea face ș-în limba noastră, adecă cea românească (căci a noastră, cea țigănească, nu să poate scrie și puțini o înțăleg) cevaș asemenea; ș-am izvodit această poveste, pe care, după limba învățată, am numit *poemation* (adică mică alcătuire poeticească), întru care am mestecat întru adins lucruri de șagă, ca mai lesne să să înțăleagă și să placă. S-află întrânsa și critică, pentru a cării dreaptă înțălegere te poftesc s-adaugi oarecare luări

aminte, căci știu bine că vei înțalege ce-am vrut eu să zic la multe locuri.

Iară cât privește faptul istoricesc, pentru Vlad Vodă, că au fost așa precum l-am scris eu, dovedesc cu scriptorii de la Vizant, precum vei ști tu bine; iar de țigani, că Vlad Vodă i-au armat oarecând împotriva turcilor, scriu ș-unele cronice scrise cu mâna muntenești; însă istoria alcătuită întracrest chip este ostăneala mea, ce am pus'o în stihuri, după izvodul ce am aflat la mănăstirea Cioarei, în Ardeal, care întru toate să lovește cu pergamina ce s-au aflat, nu demult, în mănăstirea Zănoaghei.

Eu socotesc că țiganiii noștri sunt foarte bine zugrăviți în povestea aceasta care să zice că ar fi fost scrisă mai întâi de Mitrofan ce au fost de față la toate și care la nunta lui Par-pangel au iscodit un epitalamion sau cântare de nuntă; de unde țiganiii lesne vor cunoaște pe strămoșii săi. Însă tu bagă samă bine, căci toată povestea mi se pare că-i numa o alegorie în multe locuri, unde prin țigani să înțaleg ș-alții carii tocma așa au făcut și fac, ca și țiganiii oarecând. Cel înțălept va înțalege!...

În urmă trebue să ști, bade Pereo! cumcă această' operă (lucrare) nu este furată, nici împrumutată de la vreo altă limbă, ci chiar izvoditură noa și orighinală românească. Deci, bună sau rea cum este, aduce în limba aceasta un product nou. Soiul acestor felii de alcătuiți să cheamă comicesc, adecă de răs, și de-acest felii să află și într-alte limbi. Însuș' Omer cel vestit, moșul tuturor poeților (cântăreților în stihuri), au alcătuit *Bătălia șoarecelor cu broaștele*. Deci Omer este, de bună samă, începătoriul, precum aceii înaltei neasămănanate poesii ce s-află în *Illiada* și *Odiseea*, așa și aceștii mai gioase, șuguitoare, a noastre. După dânsul, (în cât știu), au scris Tassrni italienește, un poemă *La sechia rapita*, adecă *Vadra răpită* și, precum înțălesăi, în ceste zile, un abate Casti, acum pe vremile noastre, încă au alcătuit o asemenea istorie, ce au numit-o *Li animali parlanti*, adecă *Jivinele vorbitoare*. Numai cât povestea lui nu atârnă pe temeiu istoricesc ca a noa-

stră. Iară, să fie alcătuit cineva ceva despre țigani, n-am cetit nice într-o limbă. Doară pentru că la alte neamuri europști puțin sunt cunoscuți țigani, și pentr' aceasta o alcătuire ca aceasta la dânșii n-ar avea haz. Dară la oamenii din țara noastră, care treesc cu țigani și le cunosc firea, nu poate să nu fie primită o izvoditură ca aceasta, cu atâta mai vârtos, cu cât eu m-am silit, în cât era cu puțință, a meta-hirisi multe cuvinte și voroave după gustul țigănesc, mai vârtos unde vorbesc țigani între sine.

Cu toate aceste, dragul meu Pereo! multe am scris acolo ce poate că la mulți nu le va plăcea, însă toate adevărate. Greu era a vicleni cronica și a scrie într-alt chip, căci din fir în păr așa gășii scris la cele doao mai sus numite cronice, iar cele alalte am luat din gura Mârzii.

Cea mai de pe urmă, să știi că fiind eu țigan ca și tine, am socotit cuvios lucru de a scrie pentru țigani noștri, ca să să preceapă ce felii de strămoși au avut și să să învețe a nu face și ei doară nebunii asemenea, când s-ar tâmpla să vie cândva la o tâmplare ca aceasta. Adevărat că aș fi putut să bag multe minciuni lăudând pe țigani și scornind fapte care ei n-au făcut, cum fac astezi istoricii unor neamuri, care scriind de începutul norodului său, să suie până la Dumnezeu și tot lucruri minunate bîrfăsc. Dar' eu iubesc adevărul.

De-oi vedea că află priință această ostăneală a mea, vei dobândi și alte alcătuiuri, însă nu de șagă, ci serioase și adevărat eroice. Fi sănătos. Dat. 18 mart, 1812. *La piramidă. În Eghipet.*

ȚIGANIADA*
sau
TABĂRA ȚIGANILOR

---

*Țiganiada, adevărat lucră sau povestea țiganilor. Omer încă de la Illion, tărâ Troadei, au numit cântecul său *Illiada*. Virghil, de la Enea, eroele pe care au cântat, au chiebat cântarea sa *Eneada etc.* Și autoriul ceastă istorie a țiganilor numește *Țiganiada*. Mitru Perea.

CÂNTECUL I

ARGUMENTUL

Păn Vlad Vodă pe țigani armeză,
Asupra lor Urgia-întărată
Pe Sătana, ce rău le urează,
Întracea luându-ș' de drum pită,
De la Flămânda pleacă voioasa
Țigăניה drept cătră-Inimoasa.

1

Musă ce lui Omir odinioară
Cântași *Vatrahomiomahia*,¹
Cântă și mie, fii bunișoară,
Toate câte făcu țigănia,
Când Vlad Vodă-ii dede slobozie,
Arme ș-olaturi de moșie,

---

¹*Musă*. Acest cuvânt este elinesc, obicinuit acum mai la toate limbile, mai vartos la poezie sau când scriu cu stihuri. Precum s-arată la mithologia elinilor, *musă* va să zică știință, sau mai vartos zâna aflătoare de știință. Elinii cinstea noao muse, precum: *Clio*, *Euterpe*, *Thalia*, *Melpomene*, *Terpsihore*, *Erato*, *Polimnia*, *Urania* și *Calliope*, care toate s-au zis ziele sau zâne, născute de Joie (sau Zevs) și fecioare viergure, de mușică și poitică aflătoare. Pentru aceasta poeticii elinești și lătinești, vrând să înceapă vreun cântec, le chiama întru ajutoriu. Iar' poeticul nostru aici chiamă indeosăbit pre acea musă, care oarecând au cântat lui Omer *Vatrahomiomahia*, adecă *Bătaia șoarecilor cu broaștele*. Mitru Perea.

- 2 Cum țigani vrură să-și aleagă,
Un vodă-în țară ș-o stăpânie,
Cum, uitându-și de viața dragă,
Arme prinsără cu vitejie,
Ba-în urmă-îndrăzniră ș-a să bate
Cu murgeștile păgâne gloate,
- 3 Cum apoi, prin o gâlceavă-amară
(Căci nu să nărăvea depreună),
Toți cari-încătr fuga luară
Lăsându-și țară vodă și corună.
Însă toate-aceste se făcură
Prin dimoneasca amegitură,
- 4 Că, măcar cel fără-asămănare
Mai rău duh dintru toate, Sătana,
Purure-în iad lăcașul său are,
Focului nestins fiind el hrana,
Dar' totuș', pe furiș', câteodată,
Răzvrătind lumea, el se desfată.
- 5 Iar' de-astă dată-l întărâtase
Urgia (precum spun) blăstămată
Ce văzând cu săcuri și baroase
Pe țigănimea noastră-înarmată,
În tot chipul hotărî s-o strice,
Vrajbă-întru dânsa-aducând și price.
- 6 O! tu, hârtie mult răbdătoare¹
Care pe spate-ți, cu voie bună,
Toată-înțelepția de supt soare

---

¹Hârtia e răbdătoare, căci pe dânsa poți scrie ce vrei, bun și rău. Pentru aceasta poetul nostru lipsă având doară de patrni și mețenați, închină ostâneala sa hârtii!...

Și nebunia porți împreună,
Poartă ș-aceste stihuri a mele,
Cum ți le dau, și bune și rele.

7

Apoi zică cine câte știe,
Eu cu mândru Solomr'n oi zice:
Toate-s deșerte și nebunie!...
Căci numa de-acel este ferice
Care pe sine-a cunoaște-începe.
Și firea lucrurilor pricepe.

8

Dela miază noapte mai departe,
Sus, în văzduhul întunecos,
Este-un loc (precum scrie la carte)
Căru'i zic filosofii hars,¹
Unde neîncetata bătație
Face-asupra stihii stihie!...

9

O zână rea țara stăpânește,²
Carea nu suferă nice-un bine,
Ci toate strică și desunește,
Toate sfarmă, spulbără ce-i vine
Înainte, ș-Urgie să chiază,
Rea prăsilă de tată și mamă.

10

De-acolr privind corbiș' la toate,
Urgia văzu pe ticăloase
Gloatele țigănești înarmate
Cu săcuri, ciocane și baroase;
Precepând apri ce va să fie,
Mai că nu leșină de mânia!...

---

¹*Hars* va să zică, după noima elinilor, întunecare fără margini, unde toate sunt mestecate stihurile depreună.

²*Zână*. Cuvântul acesta va să zică ziea sau ca cum ai zice dumnezeioaie; însă, spre înțălesul tuturor am socotit să aduc aminte cetitorilor că vrând

- 11 Căci nu rabdă năsâlnica zână
 Ca rând bun oamenii să păzască,
 Și temându-să ca să nu vină
 La cevaș' rând gloata țigănească,
 Gândi cum sfaturi să le strămută;
 Ș'indată, iaca, să scoală iute;
- 12 Pe arepi de volburi cu fortună
 Încălecând, la iad să pogoară.
 Pe-unde mîrgere, fylgeră, тьня,
 Toate spulbără, frânge ș-oboară.
 Însuș' pe diavoli prinsă mirare
 De năpraznă-așa iute și mare.
- 13 Iar' deacă stete fără sfială
 Naintea năgrii mării-sale
 Sătanei ce cu multă pofală

---

poeticul a da un gust nou poesii noastre alăturind-o poesii altor neamuri, au metahirisit (trebuițat) obiceiul elinilor ș-a latinilor, care personisesc patimile și vîrtuțile (îmbunătățirile), căci prin aceasta sîngur să osăbește poeticul (cântărețul) de orator (urătoriu). M. Perea.)

a) Adecă ca și țaranii noștri la povești, când spun de ciună, de mama-pădurii și a vînturilor ș.c.d. Chir Simplițian.

b) Adecă teacă-fleacă, vorbe goale, pagubă de hîrtie. Mai bine era să cânte ca țiganii noștri, și cu verșuri cum sunt obicinuite. Eu toate câte s-au zis până aice, în scurt le-aș fi cântat:

*Frunză verde de săcară,
 Iacă țiganii s-armară
 Ca să-ș puie-un vodă-în țară,
 Asemene lor, pe-o cioară;
 Dar sfădindu-să-între sine
 Lăsară-ș' vodă ș-ocine
 Și mearseră-în țări străine,
 Precum le-au părut mai bine.*

Iată toate, în scurt, fără a se lăți pe la haos și urgii sau nu știu ce țări pustii! Cocon Idiotiseanul.

v) Dar lasă, frate, nu critismcele ce nu înțelegi, ca să nu te faci de răs, că așa judecând ca tine, trebuie să defăimăm toți poeticii și să cântăm purure *frunză verde*. Cocon Simplițian.

Stăpânește-a tartarului vale,
Rădicând ia sprinceana sumeață,
Zisă-amențițând celui în față:

14

“Sătano, de nu mi-ai fi părinte
Și de n-aș fi-întii născută ție
(Când căzuși din ceriu, dacă ții minte,
Mă-avu cu tine-oarba Zavistie!)¹,
Necăutând că-aceasta-i a ta țară,
Aș grăi cu tine-almintre doară.

15

Unde-i duhul ș-inima nefrântă
Acelui mândru Luceafăr care
Nu să-îndoi și pre cea mai sfântă
Lumină-în ceriu viețuitoare
A să scula cu războiu, odată!
Ce negrijă-acum te ține,-o tată?

16

Tu șezi aici, fără nice-o teamă,
Adevărat! Dar sus ce să face,
Pe lume, nu știi sau nu bagi samă.
Nu vezi ce năpraznă vine-încoace
Pe iadul tău? Eși numai, afară,
Ș-însuș' a ta vedea-vei ocară!...

---

¹Urgia zice că Sătana i-au fost tată și Zavistia mamă. Trebuie a ști că poeticul vrând să obrăzuiască mai chiar și poeticește lucrul, prin Sătana înțalege pre cel mai întii duh necurat care mai nainte de osândire fusese arhanghel și, precum să zice la cărțile besericești, să numea Luceafăr, adecă purtătoriu de lumină, iară Sătana să zice și la Biblia acelaș' duh necurat. Spun cei învățați întru dogmele creștinești că acelaș, mai nainte de cădere au fost cel mai întii arhanghel; și apucându-l zavistia au gândit să-ș pue tronul său asemenea cu Dumnezeu; pentru aceasta fu surpat cu toți care au fost într-un gând cu el. Drept aceasta poeticul zice că s-au împreunat cu Zavistia și au născut pe Urgie. Întracest chip trebuie să se înțaleagă și cuvintele Urgii, unde zice că Sătana odinioară nu s-au îndoit și au cutezat a să scula pe Dumnezeu. M. Perea.

a) Bine ar fi doară de alte, însă nu să cade să să pomenească diavolul între creștini, și este împotriva credinții noastre ca lucruri de-aceste să nu

- 17 Încă și țiganii mișei caută
Ca să să puie la rânduială,
Părăsându-și ciocane și laută
Și-intrarmați pe Mahomut să scoală.
Îi văzui sfātuind cum să-ajute
Lui Vlad, în toate chipuri plăcute.
- 18 Sângur acel Vlad, de-l lași în pace,
Gata-i a prăpădi păgânimea...
Ș-atuncia iadul tău ce [va] face?
Unde-ți va fi slava și mărimea
Că-ai scornit legea mahometană?
Înțălesu-m-ai acum, Sătană!...”
- 19 Aceste zicând, ca și curcanul
Întărâtat să gânfă și iată!
Toată fierea și turbat cătranul
În tată-său varsă sluta fată;
Iar’ el, mai nu plesni de mânia
Ș-abea cât putu zice: “O mie!...”
- 20 Și mai răsufând: “Fiică iubită!
Pe-aceasta te cunosc adevărată
Prăsila mea: dar’ fii odihnită:
Acuș vei vedea că al tău tată
Tot acel e, care-odinioară
Vru pe Cel înalt din ceriu s-oboară!...”
- 21 Urgia de-aci să-întoarsă-îndată,
Iară Sătana, iute ca vântul

---

scrie la cărți de aceste, și mai vârtos la povestea țiganilor. Părintele Diside-
monescul.

b) Așa judecă odată un feliu de dobitoc, de mărgăritariu socotind că-i
cîrva de mâncat. Bunul părintele de bună samă n-au cetit *Biblia* și istoria lui
Iov!... cu mult mai puțin facerea vestitului ingluș Miltrn care au alcătuit
un poemă supt titula *Raiul pierdut*. Coconul Musofilos.

- Sau din arc slobozita săgeată,
Pătrunzând în curmeziș pământul
Ieși la lumea de sus, afară,
În chip de fum cu vânăta pară.
- 22 Iar' după ce pământească boare
Răsuflă puținel întru sine
Și cevaș' i să făcu răcoare,
Socoti cum ar face mai bine
Ca nevăzut el toate să vază
Pe unde-ajunge-a soarelui rază,
- 23 Știind el foarte bine că-afară
De ceata-îngerească pânditoare
Ce pregiur a toată lumea zboară,
Sânt Ilie prorocul încă-are
Asupra lui pază foarte bună
Ș'unde-l zărește,-acolea-l detună.¹
- 24 Din ceste cuvioase pricine
Mult nehotărât el nu rămasă,
Ci formă de corb luând pe sine,
Să băgă-într-o negură prea deasă
Și să rădică-în aripi ușoare
Păn la nutri, aproape de soare.
- 25 Cum vulturul silit de foame,
Împregiur, pretutindene zboară,
Câmpuri, păduri și grădini cu poame

---

¹Pentru Ilie proroc este un crăzământ între țărani cumcă el umblă cu căruța sa de foc pe nuor când tună și, dacă oblicește undeva pe diavolul, îndată-l fulgeră. De-acolea au luat și poetul nostru aceste, fiindcă el în toate urmează socotințelor de obște a norodului, cum au făcut și Omer. Dar' în lucruri ca aceste, nice să cuvine a face almintre, căci apoi nu ar fi poveste de obște. M. Perea.

Străbătând cu vederea, ca doară
Va zări stârvuri și mortăciune
Sau ceva vrednic de vânăciune,

26

Așa Sătana cu fața viclenită
Caută de sus, nevăzut de nime,
Și zărește toate-într-o clipită,
Din Ochian până la Tătărime;
Vede toți mănăcătorii de pâne,
Încă și pe cei cu cap de câne. ¹

27

De-acolr vede nenumărată
Oastea lui Mahomet cum vine,
S'o robească Muntenia toată;
Și văzând să bucură-întru sine,
Hotărând păgânilor s-ajute
În toate chipurile știute.

28

Vede și tabăra țigănească,
Între-Alba și Flămânda-adunată, ²
Care, după porunca domnească,
Acum era și-în arme-îmbrăcată,
Așteptând cea de pe-urmă poruncă,
Încătro și pre-unde să se ducă.

---

¹Acești oameni cu capete de câne s-au obicinuit, în norodul nostru, a să numi *câtcăuși*, care să zic că au fost mănăcători de oameni. Ba pe unele locuri am auzit numindu-i *capcâni*, adică ca când ar avea cap de câne. Această poveste la neamul nostru au rămas de bună samă de la dați, fiind că și Erodot scrie în părțile Șitii de nește androfași, adică mănăcători de oameni.

²Alba și Flămânda sunt două sate aproape unul de altul, în ținutul, precum în pare, a Argșului. M. P.

a) Minunat lucru că tocma au tăbărit țiganii între Alba și Flămânda; doară va să zică că țiganii nu era nici albi, nici flămânzi! Chir Onochefalos.

b) La o iscodire de șagă și glumitoare, mai vârtos despre țigani, nu este de a să mira, când să află de aceste numiri întradins căutate, pentru ca să să facă gluma mai cu haz. C. Musofilos.

- 29 Acolo era din țara-întreagă
Strinși țiganii cu mic și cu mare,
Părăsindu-și viața pribeagă
Și puindu-să la noao stare,
Să nu mai umble din țară-în țară,
Nici să mai fie-alttra de-ocară.
- 30 Căci Vlad-Vodă locuri de moșie
Le dedusă cu ceastă-învoială,
Ca de-acuma și dânșii să fie
Oameni ca ș-alții cu rânduială¹,
Iar ei mult să sfătuiea-între sine
Cum ș-ar tocni trebile mai bine.
- 31 O zi de sfat era și de-ast' dată,
Unde toată-acuma s-adunasă
Boierimea cea mai învățată,
Multă făcând voroavă și deasă.
În urmă Drăghici rostul deschisă
Ș-acest chip cătră-adunare zisă:
- 32 “Bărbați buni! Trăind eu pă-astă lume,
Multe pății și bune și rele,
La multe privii adinsuri și glume,
Dar' (vă spun drept) din toate ahele,
Ca ș-ahasta-ori adins, ori în șagă,
Eu nu văzui în viața-întreagă.
- 33 Noi țiganii să-avem țărișoară!...
Unde să him numa noi dă noi!...

---

¹Să află la une cronice românești că Vlad Vodă au armat țiganii asupra turcilor, și aceasta este o tâmplare istoricească adevărată; dar' că le ar fi dat pământulri, nu aflai scris la nice un letopiseț. Însă să vede a fi asemenea cu adevărul, căci de nu ar fi strins țiganii mai nainte launloc, nu i-ar fi putut înarma; apoi trebuiea să le arete și lor vreun folos, vrând ca să-i îndemne a lua armele asupra turcilor! M. P.

- Să-avem sate, căsi, grădini ș-ogoare
Și dă toate, ca ș-alții, mai apoi?
Zieu! privind la lucruri așa rare,
Ca când treaz fiind, aș visa-îm pare...
34
- Și ce ne mai trăbuie doar-încă
Spre viețuirea fericită?
Zieu nimică!... Numa cât mă mîncă
O gândire!-adecă ha clipită
Mai dă pă urmă-a vieții mele,
Căci acum a muri mi-ar hi jele!...
35
- Eu mă tem că n-oi ajunge doară
Să văd țigănimea la rînd pusă.
O! dulcea și draga primăvară
A zălelor mele, cum apusă!...
Acum ar hi-în lume dă-a trăirea
Pă chieful tău, cum te trage hirea!¹
36
- Voi, tinerilor, luați aminte
Ce moșul Drăghici acum vă zice:
Faceți-vă bune-așezămante
Și lăcuiți dăpreună-aice;
Fiți purure-într-o minte ș-o voie,
Mai vartos la vreme dă nevoie.
37
- Că, dacă nu vă veți prinde dă mână,
Părtășiri iubind și-împărăchiare,

---

¹Eu tot ascultai până acum, socotind că doară poeticul au greșit ortografia; dar' văd că, de când au început țiganul Drăghiciu a vorbi, cu totul altă voroavă sau chip de-a vorbire întrebuintază, precum: *ahaia*, *ahastă*, *hie* ș. a. Chir Simplitian.

a) Poeticul face foarte bine, căci, de vreme ce arată cum au vorbit țiganii, trebuie să arete și chipul de vorbit a lor, adecă dialectul lor de atunci, care nu putea să fie alt fără muntenesc. Acestaș' dialiect să vorbește astezi în Ardeal, în valea Hațegului. Însă țiganii între sine, precum zice autoriu, așa vorbea; și doar' și autoriu așa au aflat scris. M. P.

Asupri-vă-va limbă străină
Și veți hi periți fără scăpare,
Nice veți mai face-un neam pă lume,
Ci veți hi fără țară și nume.

38

Ba veți hi cum furăt păn-acum,
Cum-u-s jidovii blăstămați, iacă!...
Ce n-au țară, ci trăiesc pă drum...
Să hie țara cât dă săracă,
Dulce-i când poate cineva zice:
Asta-i țara mea, eu-s dă aice!...”¹

39

De-aci Goleman luă cuvântul
Și le sfătui pre larg și tare,
Întii, ca să-și împartă pământul,
Ca tot însul din vreme să-l are,
Să-ș’ poată face mălaiu și pâine,
S-aibă ce mânca de-azi până mâine.

40

“Oameni buni! Oare n-ar hi mai bine
(Zicea el) să numim astă țară
Cu nume nou, păcum să cuvine,
Făcând ș-o rânduială-adevară,
Noi între noi, cărui toți să hie
Supuși, întru d-alba țigănie?”²

---

¹Adecă va să zică Drăghiciu: fiți una și vă ținuți de mână, că, de ar fi neamul cât de mic, deacă este unit între sine și nu să împărchiază, nici un neprieten din afară poate să-l strice și să-l răsipească!... Vedeți, zice el, pe jidovi care n-au țară și sunt pretutindene străini și purure în drum. În urmă, de-ar fi țara cât de mică și săracă, totuș mai fericit este acel’ neam care are țară și lăcuiește întrânsă. O, de-ar înțeleg neamul meu ce bunătate este a avea țara sa, nu ar huli așa pe sine, nici ș-ar defăima neamul slujind străinilor care o asupresc ș-ar dori să stângă dintru pomenirea oamenilor și numele lui. M. P.

²*Alba țigănie*. Nu știu ce-i să zic de acest epitheton *alba*, care nu să poate zice de țigănie, fiind ia din firea sa neagră. Asemene chip de vorbire am auzit eu și de la țărani noștri, când spun ei povești de țigani și-i bajocoresc. De bună samă, de-acolo au împrumutat-o și poetul nostru; și pentru aceasta socotesc eu că trebuie acel epitheton să să înțeleagă ironicește. M. P.

- 41 Că fără dă rînd nu-i nice-un bine!
 Căsi apoi să ne facem și mese,
 Cum au ș-alaltre neamuri vecine;
 Să ședem cu-a noastre jupănese
 La cumândări, zăifeturi ș-ospețe,
 Închinând cu păhărele-istețe.”
- 42 Iară Mircea de-altă parte zise:
 “Fraților! Mie nu mi să pare
 Că-aveți voi mințile-așa deschise,
 Ca să faceți vreo bună-așezare
 Sânguri dîn voi. Drept ahasta, eu
 V-oi spune pă scurt sfatul meu.
- 43 Să pînem nește oameni aleși,
 Care-întăleg puținel și carte,
 Oameni întregi la minte, direși,
 Ahești sfātuindu-să de-o parte
 Și sămnându-și toate pă-o hârtie,
 Cum or afla ei, așa să hie.”
- 44 Însă Burda n-așteptă să zică
 Mircea tot sfatul său: “*Dară* (zisă)
Pănă cîndu-ți vorbi tot nimică?
Mămăligă, măi! brînză și clisă! ¹
Dă-aheste vă sfătuiți nainte,
Dar’ nu dă-a voastre goale cuvinte. ²

---

¹*Clisă*. Cuvântul acesta să obicinuește și în zioa de astezi și însemnează aceeaia ce pe alte locuri *slănină*, iar în Ardeal, pe unele locuri, *lard*, care mai de pe urmă cuvânt e chiar românesc, dela lătenie, în care să zice *lardum*, adevărat cuvânt strămoșesc. M. P.

²Aici să vede unde mere gîndul auriului, adecă să arete cum să sfătuiesc țigani, că nici unul lasă pe altul să-ș’ fărșască vorba și unul grăiește de un lucru, altu de altele. Aceasta-i adevărat *Țiganiada!*... Simpliț.

45 Când om avea ce mânca și bere,
Lesne-om sfătui noi și dă-ahale.
Așa zic; asta-i a mea părere!...
Când nu-i ce roade între măsele,
Atuncia, zieu, nimica nu-ți ajută,
De-ai ceti măcar și cărți o sută!...”

46 Întracea să rădică cu ciudă
Cucavel, făcătoriu de ciure:
(Străgând) “Voi faceți dân iarbă crudă
Grâu, dân toporâște săcure!...
Hoho! nu vă răpeziți așa tare,
Că nu sunt toate, păcum vă pare!...”

47 Au doară știți voi dân ce pricină
Vodă-așa v-armă dă minunat?
Cine știe ce limbă păgână
Doar’ asupra lui iar’ s-au sculat;
Armele-aheste nu-s cobe bună;
Sau încai trebile-așa nu sună”.¹

48 “Eh! ce ne pasă d’ahale toate
(Grăi Boroș’ mândru cu măhnire);
Au n’am nimeri noi ș-a ne bate
Ș’in război adins a hărțuire?...
Noi încă-avem câte doao mâini,
Inimă-în sân și duh în plumâni!

49 Eu gândesc că ha mai grea tâmplare
Care poate să ne tâmpineze
Ar hi când să se scoale nescare

---

¹Dintru aceste voroave a țiganilor, care am cetit pân aici să vede în destul firea lor nerăbdătoare, căci nici unul n-așteaptă să fârșască cela ce au început a grăi și să-ș’ inchiee cuvântul, ci apucă vorba grăind de altele. M. P.

a) Eu cred că nu numa țiganii vorbesc așa, dar fieștecare norod prost, ce nu are învățătură și nu e bine năravit. Cocon Coontreș.

Vrăjmași, ca țara să ne prădeze,
Ș'am fi săliți s-oștim și noi doară,
Apărându-ne iubita țară.

50

Dar' ș-atunci n-ar hi cu cale
Să ne temem fără de măsură,
Căci nici noi suntem nește dârdale ¹
Sau ha dă pă-urmă lăpădătură,
Ca să nu cutezăm a sta-în față
Măcar cu ce feliu de-oaste-îndrăzneță.”

51

Goleman era să măi înceapă
A grăire, și de-abea cât zisă:
“*Toate-aheste nu plătesc o ceapă!...*”
Când Satana care-aci sosisă
Desbrăcând negura-întunecată,
În chip de corb la țigani s-arată.

52

Și vrând să le facă-o nătărie,
Zbură-în giur, pe deasupra-le, roată,
Câteva ori, ca ș-o ciocârlie,
Purure cântând cha! câr! și iată,
Bietului Goleman, ce pe iarbă
Șezând ura, să cufuri-în barbă!...

53

Și tot croncănind, de-acolea mearsă,
Iar' dintr-un alb nuor Sânt Ilie,
Trosc!... așa-l pogni cu săgeată-arsă
Tocma-într-a capului găvălie,

---

¹*Dârdală* este un cuvânt numa pe unele locuri de norodul prost obicinuit și însămnează un lucru de nimic sau om de nimic; sau, precum zic ș-amintrele, *o neagă!* un *îndărătnic!* Să fie aceasta alcătuire despre lucruri alese și să se vorbească întru o adunare cinstită, nu s-ar putea întrebuița cest pregiosit cuvânt, însă unde vorbesc țiganii între sine, cu atâta mai vârtos au căutat să se puie, căci, cum socotesc eu, poetical toate sfaturile aceste le-au aflat el însuș' așa scrise și nu s-au cuvinit să le strămute. M. P.

Cât corbul căzu mort, iar' Sătana
Fugi zberând ș-astupându-și rana. ¹

54

De-această-arătate minunată,
La toată-adunarea căzu greață.
Toți să mira cu gura căscată
Și de frică toți albisă-în față,
Iar' ștergându-ș' barba Goleman
Sudui de mamă pe croncan.

55

Nime nu grăia, ci câteodată
Ochii-ș mai învolbea cătră stele,
Păn' ce Drăghici după o bucată
De vreme, suspinând cu jele
(Zise): "Hai! mult mă tem dă ahastă
Să nu cază pă noi vo năpastă.

56

Auzit-am (și țân minte)-odată
De la dada, Dumnezieu să-l ierte,
Că mare nevoie va să pată
Ahăla și greu va să se certe
Asupra căruia corbul zboară.
Sau croncănind să spurcă doară. ²

57

Păntru-ahaia vă luați aminte
Ca nu pentru nește lucruri doară

---

¹*Trosc!* Este onomatopon, prefăcut cuvânt din sunetul care face fulgerul căzând sau după asemănarea sunetului de tunet care să zice pe unele locuri și *treznet*, precum *a fulgera*, sau *a tuna*, zic alții *a trezni*. M.P.

a) Bine să zice că dacă o minți, să o minți groasă! Ce au făcut corbul săracu, ca să se pedepsască; mai bine era s-omoară Sânt Ilie pe Sătana decât pe bietul corb! C. Onochefalos.

b) Așadar'! deacă ar fi Sătana muritoriu! dar' el e nemuritoriu, cum sunt toate duhurile. C. Musofilos!

²Cuvântul *dada* este țigănesc și înseamnă *tata*. Însă Drăghiciu, ca unul ce era bătrân și pățit, din ispitire poate că să învățasă că corbii bine nice odată. Acest feliu de cobe era și la romani, care avea vulturii de cobe bună, iară corbii și bunele de cobe rea. Și zice[a] *omina* acesttr feliu de cobiri. M. P.

Dă care vă sfătuiți maiânte
Lui Guladel bine să nu-i pară,¹
Și prin hastă-arătare cerească
Va da primejde să vă ferească.”

58

Drăghici era pă vremile-acele
Cel mai bătrân din cetele toate,
Și prorocea când bune, când rele,
Cum să tâmpla-în țară și prin sate.
Toți pe dânsul ca pe-un cel-mai-mare
Asculta, cu multă-încredințare.

59

Dar' atunci Neagul, căci avea fire
De-a grăi bagiocuri câteodată,
La Drăghici cu ciudoasă zâmbire
Căutând zisă: “*Dar ian' mai înceată,*
Badeo Drăghici, de-a proroci rele
Ș'a ne mai descânta dintru ele.”²

60

Ahaia știm și noi fără >de< tine,*
Cum că hăluî pă-a cui creștet șede
Un corb sau cioară nu-i merge bine!...

---

¹Aici s-arată că poeticul este vrednic de toată credința, fiind că așa au scris toate, cum le-au aflat în izvod. Pentru că cuvântul *Guladul* putea să-l tălmăcească românește și să puie Dumnezeu în loc de Guladel (căci aceiaș vă să zică acest cuvânt românește); dar el mai bine au vrut să rămâe neînțeles, decât să viclenească scrisoarea. M. P.

²*Dintre ele.* Este un obiceiiu între țărani, pe multe locuri, că vreun lucru rău nu numesc, ci zic *el* sau *ele*; precum să sfiesc a zice dracul, ci mai vartos *el, cel rău* ș. c. Așa este și cu cuvântul *ele*. Prin *ele* să înțăleg *duhuri rele*; și fiindcă bable descântând *dintru ele* șoptesc și vorbesc multe, pentr' acea să zice de obște despre unul care vorbește multe fără ispravă, că descântă *dintru ele*. Această zicere de obște au întrăbuințat și Neagul asupra lui Drăghiciu, în batjocură, precum să vede.

*Parantezele ascuțite ale editorului marchează, pe baza variantei prime a *Țiganiadei*, acele silabe sau litere “hipermetrice”, care figurează incorect în textul de bază (n. ed.).

Iar' eu socotesc că-i mai dă-a crede
Cumcă noroc va să ne tâlnească,
Căci corbu-i pasere țigănească.”

61

Așa țiganii cu traista plină
Întră-Alba și Flămânda mâind,
Sfătuiea din prânz până în cină.
Toți spunea părerea sa pe rând,
Iar' când era-în urmă, la fârșit,
Rămânea lucru nehotărât.

62

Dar' întracea poruncă le vine
Ca toți cât mai curând să să gate.
Cetele să fie până mâine ¹
Dimineață, toate bine-armate.
Pe lângă-aceasta, multe-incărcate
Sosiră și carră cu bucate.

63

A doao zi, când răsărea soare,
Vodă cu căpitanii de frunte
Întracolr mearsă la prăâmblare,
Unde prin corturi negre mărunte
Țiganii, ca și broaștele-în baltă,
Durmea prăvăliți toți peste-olaltă.

64

Atunci porunci cât mai îndată
Cei armați să iasă la priveală
Cu toți, ș-apoi ceată de ceată,
În paradă și cu rânduială
Să treacă ca și gata de cale
Pe denaintea mării-sale.

---

¹*Cetele.* Țiganii din Ardeal până astăzi zic pe toți care sunt supuși unui voivod, *o ceată*; și așa sunt toți osăbiți în cete.

- 65 O, musă! rogu-te de-astă dată
 Să-mi dai viers cu vrednice cuvinte,
 Ca să pociu cânta cum înarmată
 Țigănimea purceasă nainte
 Cătră-Inimoasa cu vitejie,
 Vrednic lucru ca lumea să-l știe. ¹
- 66 Întâi, dară, dintru toți purceasă
 Ceata lui Goleman vestită;
 Toți ciurari și feciori de acasă,
 Vai de-acela care-i întărătă!...
 Trei sute era ei pe-îndelete,
 Afară de prunci, muieri și fete.
- 67 Armele lor cele mai cumplite
 Era furce și rude de șatră,
 La vârv cu fier ager ținuite;
 Cu ceste-îndată trântea de vatră
 Pe vrăjmaș de-aproape și de parte.
 Acolt să vezi capete sparte! ²
- 68 Steagul! de mânăză codalbă-o piele ³
 Le era, de-un părâng aninată,
 Pe care sta, cu roșii petele,
 O veșcă de ciur sus îndreptată.
 Cânta de marș în cimpoi foite, ⁴
 Bătând în ciure negăurite.

¹Vlad Vodă, precum să vede, au vrut să facă, precum să zice, *răviue*, adecă cercetare de oștile țigănești. M. P.

²În stihu acesta poeticu vorbește ca când ar fi de față când să bat ciurari; dar este un chip de vorbire istoricească și poeticească. M. P.

³*Codalbă* este adiectivă, ca cum s-ar zice: cu *coadă albă*, și va să zică că pielea de o mânăză cu coada albă. M. P.

⁴*Cimpoi foite*, adecă cimpoi cu foale de capră, cum s-au obicinuit. M. P.

69 Ce să mai zic de-a lor voievod mare?

Goleman voinicul! Oh, acela,
De nu-l va prăpădi vo tâmplare,
Nu va bate el în zădar lela, ¹
Nice va zăcea prăvălit pe spate
Când i s-or fărși-în traistă bucate.

70

După-aceste veniră nainte
Armați și-în rânduri tocmită bine,
Argintarii, de-inele și țante
Făcători, doao sute. Dar' cine
Îi duce și le este povață?
Tânăr Parpangel și mândru la față.

71

Acesta purcede-în dreaptă spiță
Din craiu Jundadel a cărui mare
Și preste toți înălțată viță
Tocma de-unde soarele răsare,
Cu soarele-împreună răsărisă.
Precum cronica ciorască scrisă.

72

Tot dintr-aceiaș viță nălțată,
(Păn' au stat întregă-împărăția
Țiganilor) pogorârea din tată
Pe fii, schiptru și nalta domnie

---

¹Precum să vede, poeticul au vrut să puie în obiceiul sau doară să pomenească numai nește cuvinte obicinuite în multe părți, pe-unde s-află românii, mai vârtos în Ardeal, doară ca să le scape de pierire, căci acum puțin foarte și numai între țărani le vorbesc. Precum este și acest cuvânt *lula*, care trebuie bine a să osăbi de cătră alt asemenea cuvânt *lile*. În Ardeal, spre părțile Țării Hațegului, au copii țăranilor, mai vârtos cei care păstoresc vitele, un feliu de cântec ce-i zis *lula*. Îș strâng grumazii și să scutură din tot trupul, și-așa cântă isbucnind cuvinte tresărite și făcând shime urâte, rușinoase și din gură cântând lucruri de rușine și adevărat satiricești. De-aco[lo] să zice de obște de oarecare ce nu lucrează nimic, că *bate lula*. M. P.

- Păn' la craiu Jundadel pe care
Lipsi de tron Cinghișhan cal mare.¹
- 73 Fost-au de când lumea stă-îm picioare
    Multe neamuri slăvite-odinioară,
Viteze ș-altor poruncitoare,
    A căror nepoți acum de-ocară
Sunt la noi; și noi l-altii-om fi doară,
De nu vom băga samă de țară.
- 74 Ian' căutați la țigănescul soi
    Cum-i astăzi de-ovilit, cum el
De cătră toți să-împinge-în gunoiu;
    Dară când trăia craiu Jundadel
Și stăpânea-în India bogată,
Vița lor era mult luminată.
- 75 A lor preste toți nalt împărat
    Să numea-în ferman a lunii frate
Și-a soarelui fiiu pre luminat;²
    Iar' lui să-închina nenumărate
Noroade, țări, crai și mari ostroave.
Aceste nu-s deșerte voroave!

---

¹*Cinghișhôn* este numele unui mare han a mongolilor, pe care alții numesc Ghenghișcôn, și care au pustiit toată Asia și au prădat toate țările începând de la marginile Hânii până la India. Adevărat că el prădind au intrat în India, dar', de au domnit atunci în India Jundadel, cum zice poeticul, și de au purces Parpangel din vița aceluiaș Jundadel, aceasta n-am cetit nicăieri, afară de cronică mănăstirii de la Cioara, care să vede a fi foarte părtașitoare țiganilor. Însă aceia-i dovedit lucru, că țiganii nu-s eghipteni, cum s-au ținut până acum, dar adevărați indieni, ce s-au dovedit prin inglezi, ce neguțătoresc în părțile acele și au aflat că limba țigănească să vorbește până acum în Siam și în Malabôr.

²Pentru titula crailor Indii, că să numesc fii soarelui și frații lunii, nu-i de a să mira, căci așa să chiea și să chiamă și astezi împăratul Mogolul și a persilor.

76 Parpangel de pe moș să născusă
Din cea mai frumoasă țiiitoare
A lui Jundadel; așa să dusă
Apoi strălucind raza de soare
Păn' la dânsu; și care nu crede,
Caute la el, că-în față i-o vede. ¹

77 Era nalt și ghizdav la făptură,
Bun lăutariu, pre bun cântăreț;
La toate faptele cu măsură,
Iară de-inele meșter ales.
Acest chip era voievodul mare
A zlătarilor mergând călare.

78 Iară după dânsul, tot alese
Șireaguri din sânghura lui ceată
Să ducea, -într-un rând tot câte șese,
Căror urma ceailaltă gloată
În pielcuța goală-golișoară
Și scripind de neagră ca ș-o cioară.

79 Cei [într] armați avea buzdugane
De-aramă și nește lungi cuțite,
Toți oameni nalți și groș' în ciolane,
Cu păr îmburzit, barbe sperlitate;
Haine-avea lungi, scurte ș- învârstate,
Unii fără mâneci, alții rupte-în spate.

---

¹Lucru minunat zice poetul: care nu crede, să-i caute în față. Dar' cum va căuta în față la unul care nu-i mai mult pe fața pământului și au murit de oarecâte sute de ani înainte! Onochef.

a) De bună samă așa au aflat scris, iar cea scrisoare au fost făcută trăind încă Parpangel. Musofilos.

- 80 În loc de steag purta ei o cioară
De-argint, cu penele rășchierate
Întracel chip, cât gândeai că zboară
Plesnind în arepi cu-aur suflăte.
Măsică făcea cu drâmboaie,
Zdrâncănind clopoței de ciobie.
- 81 A treia, cu pasuri măsurate,
Căldărarii mari de stat să-iviră;
Toți căciulați, cu barbe-afumate.
De tăria lor lumea să miră,
Taie-în arămuri ca și-în șindile
Și rabdă foame câte trii zile.
- 82 Armătura lor era ciocane
Ferecate; toți erau călare.
Dar unde mă tragi, [o,] Bălăbane,
Ducătoriul acestor, pre tare?
De-asculta țigănia de tine,
Era de dânsa cu mult mai bine!...
- 83 Ei încă după-al său steag urmează,
Ce era de-aramă-o tipsioară
Strălucind în toate părți cu raze,
Ca și soarele de primăvară.
Marș suflă-în trâmbiță răgitoare
Ș'în loc de dobă, bătea-în căldare.
- 84 A patra venind să văzură
Fierarii cu ale sale baroase,
Arzători[i] de cărbuni și zgură.
Înarmați era ei [și] cu coase
Pe nește druguri lungi îndreptate
Și-în chipul lăncilor ferecate.

- 85 Ducul lor era Drăghici cu minte ¹
Carele multe veacuri văzută
Și totuș' din gură nici un dinte
Încă până-atuncea nu-i căzută;
Acum ținea el a șaptea muiere
Și totuș' să sâmțea la putere.
- 86 Trei sute de-armați număra ceata,
Pedestrim-aleasă! Fieșcare
Merga voios și de războiu gata.
Purta cu sine și de vânzare
Seceri, cuțite, foarfece, zale
Și nu le lipsea numa parale.
- 87 Cinghia lor mergea înainte,²
Ce era de clopote și chimvale.
Steag era tigia de plăcinte
Împodobită în jur cu zale
Mărunte, de-oțâl și sclipitoare,
Aninată pe-o lungă frigare.
- 88 Sosiră-apoi în șireaguri groase
Lingurarii cu săcuri pe spate,
Toți bine-îmbrăcați, cu barbe rase,
De-a brâuri purtând nește bârzi late
Ce toate soiuri de lemne taie,
Arme pre bune și de bătaie.
- 89 Povața lor și vrednicul jude
Era iubitoriul de dreptate

---

¹*Ducul*, adică ducătoriu sau povață. Aici să vede poeticu a imita pre Omer când scrie de bătrânul Nistor.

²Adică *musica*.

Neagul ce numai de-o parte-aude. ¹

Și-i cel mai bun meșter de covate,
De scafe, cauce, linguri, tăiere,
Hâmbare, răvôre și cuire.

90

Horiul lor în fluiere și triste ²

Cânta, lin tocânind pe-o covată,
Cât putea sâmtîrile să miște
Fieșcui. Iară de steag, o lopată
Prelungă-avea și cu dăscălie
Făcută de maistor Pintilie.

91

Dar' cine-m va spune cum să cade
Ceata slăvită care-acum vine!
Musă ș-Apolloane, drăguț bade, ³
Șoptește-mi vorbe și graiuri line,
Că fără de-a ta dulce-însuflare
Poetul haz și priință n-are.

92

Acești>a< era (pre limba curată
Grăind) aurari, cea mai aleasă ⁴,
Ordine din țigănia toată.
Acestr' nici de vodă le pasă,
Când ploao la munți și pot să spele
Aurul din apă, prin vâlcele.

---

¹Oarecum nu să lovește!... Zice că Neagul au fost iubitoriu de dreptate și apoi zice că n-auzeia numai de-o parte. Deacă asculta el numa pe o parte, vai de judecata lui! Mândrilă.

a) Ei! Deacă nu auzea de o parte, atuncea dar trebuia să-i vorbească de cea parte de care auzea... Onochefalos.

²Trebuie a lua sama că cuvântul acesta, *horiu*, aici să pune în aceeași' noimă, în care la latini să zice *horus*, adecă ceata cântăreților. M. P.

³*Apolloane*. Poeticul chiamă pe Apollon întru ajutoriu, care era zieuul muzicii la elini și învățătoriuul muselor... făcând după obiceiul poezilor lătinești. M. P.

⁴*Aurariu*. Cuvânt adevărat românesc; adecă să numesc așa cei care spală aurul. Pe unele locuri să zic *băiași*, de la *baie*, adecă aurărie, unde să sapă din pământ aurul. M. P.

- 93 Avea la dreapta sulițe lunge
 Și nește săbii de-a stânga scurte.
 Care știa cum sulița-împunge,
 Cum de sabie trupul amurte,
 Acela trebuia să-aibă frică
 Și groază de-astă ceată voinică.
- 94 Steagul o suliță era, toată
 De-aur, cu codorâște văpsită
 Și cu fluturi de-argint învrăstată.
 Iar' orchestra, bine rânduie,¹
 Cânta marș în diple ș-alăbte
 Bătând în dobe-anume făcute.
- 95 Iară pe dânșii cu fală duce
 Tandaler inimosul, de care
 Nu cuteza nime să să-apeuce,
 Așa era de harnic și tare.
 Spun că nu cunoștea nici o spaimă,
 Că-ar fi fost cu dracul unii-l defaimă.²
- 96 Pe-urmă-în rânduri groase, neînchieiate
 Mergea lăieții, goleții droaie,³

---

¹*Orhestră* va să zică horiul de muzicări cu tot felii de muzică.

²Este o vechie întru norod credere deșartă cumcă unii oameni au legătură cu dracu, pe care îl poartă cu sine, și acela le dă putere ș.c.d. Într' această noimă trebuie să să înțeleagă și ce zice aici autoriul pentru Tandaler; însă adaugă și el cumcă numa unii așa-l defaimă, adecă pismașii. În urmă trebuie a lua sama că cuvântul *defaimă* să înțelege ca și *clevețește*, iar' nu intraltă noimă. M. P.

³*Lăieți* să zic de la *laie*, adecă cea mai de pe urmă adunătură a norodului. Țiganiii lăieți pe une locuri astăzi să zic cei care n-au loc stătătoriu, ci imblă pribegind dintr-o țară într-alta. Așijdere și *goleții* să zic de la *golătate*, fiind ei mai detot goli, mai vartos copii și copilele lor. Acește și acum sunt cei mai urgisiți dintre toți, căci nu au nice un meșteșug, ci trăiesc cu cerșitul și furatul. *Droaie* încă este un cuvânt doară la mulți necunoscut, care însemnează o grămadă nerânduie, adecă să zice în vorba de obște *mergea cu droaia*, să înțelege în grămezi. M. P.

Mâncători zădarnici de bucate,
Înarmați cu măciuci și cu maie;
Muierile cu prunci mici în spate,
De tot goale sau de jumătate.

97

Corcodul pe dânși avea poruncă
Să povățuiască-în rânduială,
Corcodel care cu bobi aruncă
Și cu vrăjitori oameni înșală.
Ori cine ce va fura el știe,
Spuindu-i dracu din răsântie.

98

Iară steagul era, după care
Să ducea gloata de mortăciune
Și de toate stârvuri mâncătoare
O tearfă-aninată pe-o prăjină.
Marșul sună-în cornuri mugătoare,
Toți lolăindu-să-în gura mare.

99

După ce toți în giur s-așezară
Rânduindu-să ca ș-o cunună
Lăudă principiul adevară ¹
Ascultarea lor și voia bună;
Apoi tare le dete poruncă
Spre-Inimoasa-îndată să să ducă. ²

---

¹*Principul.* Să află și în limba noastră întrebuițat de cătră mai mulți alții învățați, în deosăbite cărți. M. P.

²Adecă țiganii să duc de la Flămânda (unde acum dobândiră bucate) cătră Inimoasa, adecă la bătaie!... Înțeleg acum încătrr merge alegoria! Mândrilă.

a) Dar' cum s-au putut întâmpla ca Vlad Vodă să-i măie la Inimoasa? Ce va să zică aceasta? C. Onochefalos.

b) Dar bine, vere, nu ști tu că s-află satul acela și astezi în Țara Muntenescă? C. Idiotiseanul.

- 100 Toate ce până-acum să cântară,
Într-o vechie foarte pergamină
S-află,-în mănăstirea de la Cioara,
Și pot avea credință deplină,
Fiind că să cetesc și-în hârtoaga
Din mănăstirea de la Zănoaga.
- 101 Cartea din Cioara nu spune-aice
Mai multe, iar cea din Zănoagă
Mai adauge-încă (prin un “să zice”)
Ș-o voroavă-a lui Vlad-Vodă-întreagă,
Care el cu cea tâmplare zisă,
Iacăt-o, precum o găsii scrisă:
- 103* “Vitează eghipteană rămășiță!
De faraoni viță strălucită,
Din vechi iroi tânără mlădiță!
O, mândră țigănie cernită,
Ascultă, ca să ții bine-aminte
Toate-a mării-mele cuvinte.
- 104 Iacă ț-am dat pământuri ș-olate,
Împărțitu-ț-am arme voinice
Precum și tot feliul de bucate,
Vrând ca odată să să rădice
Și neamul tău dintru mișelie,
De răsul altor să nu mai fie!
- 105 Pentru că de-acum ca și țaranii
Ceialalți în mândra Muntenie
Veți fi socotiți și voi țiganii,
Dacă veți arăta hărnicie,

---

* Numerotarea greșită de aici, ca și din alte locuri, se datorește autorului (n. ed.)

Apărând țara cum să cuvine
De turci sau alte limbe străine!...¹

106 Între Bărbătești și-ntre-Inimoasa
Este-un sat, care Spăteni să chiamă.²
Acolo va fi nespărioasa
Tabăra voastră, băgând de samă
De-a face [toate]* câte domnească
Măria-mea va să-i poruncească.”

107 Atunci, într-o gură gloata zisă:
“Mulțămim foarte mării-tale,
Mai vârtos pentru mălaiu și clisă.
Ian’ vie-acum dă hăi cu cealmale!
Să dee pă-a noastră țigănie,
I-om sătura noi dă bătălie.”

108 Iar’ apucând Gogoman voroava,
“Luminate doamne!-În țara toată

---

¹Acum, vere Idiotisene, o băgarăm toți în teacă!... Iacă că spune poeticul că toate ce-au cântat el până acum, așa le-au aflat în scrisori vechi; și ce avem să zicem mai incoly! Chir Onochefalos.

a) Mai sus au zis poeticul că țigani-s din India, și aici zice că sunt viță eghipteană și faraonească; să împrotivește una cu alta. Părintele Filologos.

b) Trebuie a ști că aici grăiește Vlad Vodă și precum gândea el și după socoteala de obște de atunci, iar’ mai sus au grăit poeticul din sine și după adevărata cunoștință de acum. Deci nu e nice o împrotiveală. C. Simplifian.

²Eu tot am ascultat până aici. Măcar că multe vedeam împotriva crezământului omenesc, totuș mă îndoieam, dar acum văd că omul acesta, adecă poeticul, bârfește și ne spune nește pozne. Căci cum poate să fie ca Vlad Vodă anume să fie căutat aceste locuri, adecă să puie pe țigani la Spăteni, întră Bărbătești și între Inimoasa? Aceste sunt cuvinte întradins căutate, ca să arate doară cumcă țigani, de nu vor fi bărbați și inimoși, vor lua bătaie pe spate. Idiotiseanul.

a) Ba nu așa, vere! căci deacă le-au aflat el așa în scrisorile de la Cioara și de la Zănoaga, trebuie să fie adevărate cele ce zice și n-ai ce mai zice. Onoch.

* Între paranteze drepte se cuprind cuvintele sau silabele împrumutate, pentru corectare, din prima variantă a textului (n. ed.).

- (Zisă) știm că ț-au răzbătut slava
Și nu este cineva să poată
Călca porunca mării-tale,
Ba [nici] pe dreptate să te-înșale.
- 109
Dar (să ierți măria-ta!) să zice
Că-ar hi dă tâlhari căile pline.
Noi n-am vrea să-avem cu dânșii price,
Ci-am trăi cu toată lumea [bine]!
Deci ne temem să nu ne-asuprească
Cumva pă drum laia tâlhărească!...
- 110
Rugăm dar pă măria-sa foarte
Ca să ne deie pă drum vo pază,
Ori oșteni ce n-au frică de moarte
Sau și haiduci cu groaznice-obrază,
Ca la primejdie să ne-ajute;
Dă-ar hi măcar numa doao sute!”¹
- 111
La această cerere minunată
Vlad zâmbind zisă: “N-aveți teamă!
Orice laie tâlhărească-armată
Să deie pe voi; numa luați samă
Să n-arătați că cum v-ar fi frică
Și-ți vedea că nu vă-o face nimică”.
- 112
Aceste zicând vodă purceasă
Lăsând pe țigani porniți în cale
De la Flămânda cătr’ Inimoasa,
După porunca mării-sale.

---

¹Cu adevărat vrednică cerere de un gogoman!... Eu cred că de la acest Gogoman s-au luat pe unele locuri, de zic nătărăilor gogomani... Însă oricum să fie, ori poeticul nostru, ori izvoditorul cel dintâi, de la care au luat această poveste, au vrut de bună samă să șuguiască în bajocura țiganilor. C. Simpl.

Până-aici cartea Zănoaghei spune
Ce-în alte cronici nu să pune;

113

Iară cele ce de-acum urmează,
Într-un chip s-află-în cărțile toate,
Și fieș'care poate să crează
Cestor întâmplări adevărate
Ce să vor spune de-acum nainte,
De nu cumva toată cartea minte. ¹

S F Â R Ș I T

---

¹Fiindcă văd că mulți cu multe felii de critice s-au sculat pe poeticul nostru, am socotit să spui aici, în scurt, tot scoposul autoriului și să arăt ce felii de izvoditură este aceasta.

Întii trebuie a lua aminte că poeticul, care-i unul din prietenii miei, au vrut să aducă în limba noastră un felii de poezie noao, precum să află la italieni și la alte neamuri; și fiindcă la noi până acum puțin au fost obiceiuite alte stihuri afară de cele de obște, ce le numim viersuri și s'au obiceiuit la cântece de *doru lelii* și de *frunză verde* și ca de aceste.

Latinii și elinii încă au avut cântări de acel felii țărănești, precum au toate neamurile ș'acum dară acest (feliu) de versuri sunt pentru gloata de obște. Însă [elinii] și latinii au avut și alt felii de stihuri, obiceiuite numai de cei învățați și la cântările cu care să povestea faptele eroilor și a vitejilor, sau la imni alcătuiți spre lauda zielei ¹, precum să pot vedea la Omer și la Virghil. Deci autoriul acestui poemation au socotit să facă o cercătură și să alcătuiască în limba noastră, ceva cu un felii de stihuri noao. Dar' n-au cutezat a face un poemă eroic, sau să cânte faptele vreunui viteaz izbânditoriu, căci limba noastră încă nu-i de ajuns lucrată și dreasă

¹Vreme ar fi să începem odată a ne cunoaște limba și a vorbi cum să cuvine. Cuvântul acesta, Dumnezeiu, este imbinat din doao cuvinte adecă *domnu* și *zieu*, ca când ai zice *domnu zieu*. Deci acea ce au zis latinii *deus*, noi românii trebuie să zicem *zieu* și ce zic ei *dominus deus*, noi zicem *dumnezeiu*. Acum dar' pre adevăratul *zieu* noi bine numim *dumnezeiu*, pentru ca să-l osăbim de toți alții ziei a păgânilor. Însă rău foarte au obiceiuit tălmăcii cărților besericești, a numi ziei păgânilor *bozi*, cu cuvânt împrumutat de la sloveni, având numele strămoșesc *zieu*. Mai bine au nimerit unii zicându-le *zani*, precum Dosifei la *Viețile Sfinților*. Aceiaș are să ție și pentru *zicauă* sau *zica* de parte muierească cu mult mai vârtos, căci la noi creștinii nu sunt dumnezeiele sau dumnezeoiaie.

spre acel feliu de izvodituri. Drept acea au ales un feliu de izvodire de șagă, unde nu trebuiesc atâtea înălțate gânduri și cuvinte alese. Și fiindcă limba itălienească este mai aproape întru toate de a noastră, au luat forma de stihuri de la italieni, însă cu oarecare mutări. Adecă, în loc de opt stihuri la o strofă, el a pus numa șese; și în loc de șese măsuri (metruri) numai cinci sau câte încăp pe o mână. Însă nu după metrul latinesc, după silaba scurtă și lungă numărând, ci numa după silabe, numărând la un metru doao silabe. Fiindcă dintru toate neamurile acum viețuitoare, nice una nu face stihuri după metrul elinilor sau al latinilor, ci numai după *râtmă*¹ sau asemenea fârșire sau terminăciune a cuvântului, precum să vede din toată această lucrare. Nu să poate zice că au ieșit rău cugetul autorului, dar' totuș' să vede neajungerea limbii în *ritme*, neavând atâte felii de rătme ca italienii. Deci ar fi dorit să să facă o cercare cu alt feliu de metru, după obiceiul elinilor și a latinilor. Întru alte poeticul, după regulile poeticești, au întrăbuițat mahine, adecă precum elinii și latinii pre ziei săi și zieuăle sau zănele și nimfele sale au întrebuințat, așa el, după credința de obște de acum, pre îngeri și dimoni.

---

¹*Râtmă*. Lătinește *ritmus*, să zic viersurile ce să fârșesc asemenea, precum: *ele, mele* etc., precum: *o! vară frumoasă, vreme mângăioasă* etc.

CÂNTECUL AL II-lea

ARGUMENTUL

Țigani trimit la Vlad solie,
Să le scurte cale delungată.
Dar', întracea, cum pe dascălie
Trebuiește-a să-arma ș-a să bate
Sfătuiesc. Pe Romica răpește
Cel rău, iar Parpangel pribegeste.

1

Grija țiganilor cea mai mare
Acum răzâma toată-în bucate,
A rămânea-înapoi fieșcare
Să sâlea, lângă cele-încărcate
Carră cu mâncări, iar la-împărțală
Era multă sfadă și cârteală.

2

Dar' ș-altă nevoie le sta-în cale,
Căci pe nemâncat nu putea merge,
Zăcând că l-e greață cu rânze goale
Să trapede-atâta și s-alerge!...
Când era sătui, punea pricină
Că le-ar fi rău și făcea hodină.¹

3

Așa făcând, abea câte-o millă
Călătorea pe zi, pân' ce-odată
Bunul Drăghici chemă pe Ciurilă
(Era-într-o zi pe-hodină-așezată):

---

¹*Hodină*, adică cum zic alții popas.

“Pasă! (grăi) strigă să să-adune
Vyievozii și fețele bătrâne,

4

Că bune lucruri eu am și multe
De-a le zice-în puține cuvinte,
Dacă-or voi doară să mă-asculte;
Și m-or asculta, de au minte!...”
Ciurilă-îndată mearsă de-acia
Și strigă-întru toată țigănia:

5

“Tot omul s-audă și să știe!...
Că moșul Drăghici să strig mă mână,
Ca tot îns’ la cortul lui să vie,
Din cei ce-s dă vârstă mai bătrână,
Căci premulte are să vă zică,
Dar’ veniți, curând, f...l în tică”.¹

6

Cum s-auzi aceasta-în țigănie,
La bătrânul Drăghici iaca vine
Și să-adună murga boierie
Cu fețele cele mai bătrâne.
Iar’ după ce toți în giur stătură,
Întracesa chip moșneagul ură:

---

¹Stihul acesta nu-i întreg; eu însuș’ am cercat la izvodul, dar’ n-am aflat altă fără, în loc de doao silabe, numa doao slove, *f* și *l*, și între acele, doao puncturi. Însă stihul, de să va ceti cum zace, nu are nice un înțales, căci ce va să zică: *veniți curund... în pucă*? Trebuie dar să fie fost acrlu, un cuvânt care au legat aceste doao cuvinte. Cu adevărat că să vede acolo o răsură, dar’ cum s-ar putea împlini, aceasta este întrebarea. S-află la izvod de-o parte, la margine, însemnat de înțeleptul părintele Tălălău, adecă că lui i să pare că acolo, de bună samă, au fost cuvânt prost și de rușine, care cetindu-l doară vreun evlavnic părinte călugăr l-au șters, ca să nu fie cuiva de scândală. Iar după lungă batere de cap și desputăciune, încheie într-acest chip: “S-arată dar’ lămurat că n-au putut fi alt cuvânt, numai cel prost țărănesc *futu-l*, din pricina că cetind stihul cu acest cuvânt, are înțalesul întreg. Apoi arată vederat și slovele ce-s denainte, *f*, și denapoi, *l*, care nu să lovesc cu alt cuvânt”. P. Filologos.

7 “Voi, bărbați buni! și-oameni de-omenie!...

Dă mult am vrut să vă-aduc aminte
Dă hele ce-îmblă pân cuget mie.

Ori cum lucrurile să vă-alinte,
Totuș’ pare că-ar hi mai cu trabă
Să călătorim noi mai dăgrabă...

8

Că dacă-ți îmbla durmind pă cale
Cum voi ați făcut-o pân’ aice;
Nu-împliniți voia mării-sale.

Dăci caută-a vă teme dă cerbice!
Și vai noao! de cumva-ar înțalege
Vodă că voi durmiți zile-întrege!”

9

Atunci Ghiolban căldărariu-începe
(Necăutând că Drăghici nu gătasă
Cu zisul): “Toți carii vreu să crepe
Dă căldură, grăbească, nu-mi pasă;
Dar’ eu n-oi merge dă-a nădușita,¹
De-ar mai hi Vlad Vodă pă atâta².”

10

Dar, dă vreți a face cum voi spune,
Să știți că vom nimeri [mai] bine.
S-arătăm adecă în plecăciune
Domnii, ca să nu ne [mai] mâne
De-acum așa departe și iute,
Sau încai drumul să ne mai scurte.

11

Să trimeată vodă pe-un vechil
Care să-așeze ca să nu hie
Până la Spăteni mai mult de-un mil;

---

¹*De-a nădușita*, adecă nădușindu-mă. Să zice de obște întracest chip, și despre alte lucruri, precum: *de-a rupta*, *de-a omu de omenie*, adecă ca ș-un om de omenie. M. P.

²*De ar mai fi pe-atâta*, adecă de ar mai fi de doao ori precum este puternic și temut! M. P.

- Apoi să ne deie slobozie
Dă-a face trii hodini câte-odată!...”
Aici voroava lui fu curmată,
- 12 Căci Avel striga din gura toată:
“Ahăsta m-i sfat, ahasta-i minte!...”
De-aci toată mulțimea-adunată
Lăudă sfat și vorbele sfinte,
Și cu toții-împreună-așezară
Solii să pornească până-în sară.
- 13 Lângă-acele ei mai hotărâră,
După-a lui Drăghici bună părere,
Întracea să meargă câte-o țară,
Dar’, ca să poată mai cu plăcere
Călători țiganele gloate,
Au pus în frunte să meargă bucate!
- 14 Socotind bătrânii-înțelepțește
Cumcă gloata sălită de foame
Va căuta să meargă bărbătește, ¹

---

¹Trebuie aici să fac cetitoriului o aducere aminte, adecă că acest poemation s-au scris cu ortografie noao. Autorul socotind că slovele care le trebuințăm noi românii, sunt aflate și hotărâte pentru limba slovenească, dintru care multe să află netrebnice la limba noastră, au aruncat multe afară, precum k[], **ka**, **io**, **w**, **oŷ**, **Δ**, **ψ** și fiindcă **ε** este de doao feliuri, au luat un *e* latinesc, în loc de **ε**, și din **ε** cu acțent (i) au făcut *ç*. Apoi în loc de **Δ**, pretutindene pune **Λ** (ius) cu; În loc de **ka** pune *ia*; în loc de **io** pune *is*. Apoi în loc de **oŷ** pune **ŷ**, și în loc de **w**, iarăș pretutindene pune **o**. Însă, cu toate aceste nu să află greutate la cetire și, socotind lucru fără părtenerie, fieșcare va afla că toate acele slove pot fi cu adevărat trebuincioase la limba slovenească, dară la a noastră, sunt tocma prisosnice și netrebnice. Căci **k** nu este altă fără un *e* rădicat și lung, care să poată scrie cu un *é*, cu acțent, sau și cu un **ε**, adecă *eta grecesc* ce nu este alta fără *e* îndoit; iar’ unde să punea până acum, în urma cuvintelor, **k**, autoriu nostru pune *ea*, pentrucă așa pofteste firea limbii și regulile gramaticești care toate mai pre larg să vor arăta la gramatică. M. P.

- Ca flămând pântece să-ș întrame.
Ce nu face-un sfat bun câteodată!...
Ferește de rău o țară toată!...
- 15   Îndată și numita solie
          Purceasă, ce fu din doao fețe
          Cele mai harnice-în țigănie,
          La cuvinte și gânduri istețe:
          Unul Gârdea, cel cu gura strâmbă.
          Altul Găvan, cântăreț în drâmbă.
- 16   Iară ceaialaltă bătrânime
          Încă mai șezu la sfat, s-aleagă
          Ce-ar fi mai bun pentru țigătime
          Și-în ce chip trebile să-ș' direagă,
          Că-acum îș băgasă-în cap să-ș' facă
          Tocmeală în țigănia săracă.
- 17   Bălăban voievod acum de-odată,
          Vrând și el sfatul bun să-ș' arete,
          Așa grăi, șezând pe-o covată:
          "Îmi pare că voi pre pe-îndelete
          Și făr' nice-o grijă faceți drum,
          Și doară nice știți de ce? și cum?"
- 18   Însă eu așa gândii în mine,
          Că până vom merge mai dăparte,
          Aici să ne-armăm cum să cuvine,
          Că nu să știe dân care parte
          Vrăjmașul vine, ș-e dă-a să teme
          Doară-apoi să nu ne-ajungă vreme.
- 19   Trăbuie dar ca toți hăi călare
          Naintea taberii să purceadă
          Armați, căutând oare dân care
          Lature turci[i] taie și pradă;

- Văzând[u-i] apoi, cât pot dă tare
S-alerge dându-ne înștiințare.
- 20
Noi atunci cu tabăra ha groasă,
Văzând că vin asupra dâncoace,
Să-apucăm fuga ha sănătoasă
Încolo și să mîrgem în pace
Până când ne vor purta picioare,
Numa să scăpăm de la strâmtoare.”¹
- 21
Răzvan fierrariul încă să scoală
Și-într-acest chip rostul său deschide:
“Bine să zice: la fala goală²
Traista-i ușoară!... Zieu că-i de-a rade
Cum Bălăban a fugi ne-învață,
După ce ne armă cu gura-îndrăzneță.
- 22
Dar că[z]! dă n’avem chief dă bătaie
Dece să purtăm atâta [pază]
Ca doară turci[i] să nu ne taie?
La ce să-apucăm arma vitează,
Când făr’ arme ca fără povară
Fuga este cu mult mai ușoară?...
- 23
Aici, Bălăbane,-altă putere
Nu este fără sau a te bate
Pentru țară, copii și muiere,
Cum și pentru dragile bucate,
Sau aruncându-ți arme necrunte
A fugi gol-golișor la munte.”

---

¹Să facă toate oștile așa, n-ar pieri atâtea oameni! Vintilă.

²Îsemnează că poetica nostru au sălit să bage în povestea această toate zisele sau proverbele de obște ce să obicinuesc la țărani, dintru care e și acesta: “*Fală goală, traistă ușoară*”, adecă la multă laudă mai totdeauna s-află mult neadevăr. M. P.

- 24 Răzvan era să mai zică,
Dar' Vlaicu lingurariu începe
A râde și glasul său rădică:
"Eu nice-într-un chip nu pociu precepe
Ce să-învârtește voao pân minte,
Ca când ați avea boală herbinte.
- 25 Nici veste-i doar' pe-aproape să hie
Turci[i], și iacă-unii că să gată
Dă fugă cu mare vitejie,
Iar' alții să cocoresc îndată
Și vor să taie-într'înșii ca-în clisă
Gândire-ai că și-unii ș-alții visă. ¹
- 26 În ce chip am venit până-aice,
Așa să mergem dar' și dă-acie,
Iar' dă ni s-ar pune doar' în price
Cineva pă drum, cu vrăjmășie,
Totdăuna-are să să păzască
Răgula noastră țigănească, ²
- 27 Adecă fruntea hălui mai tare
Să plecăm cu multă rugăminte
(De-om vedea că-în fugă nu-i scăpare).
Iară când cu năvală herbinte
Ar da pă noi o mai slabă laie,
Atunci să stăm și noi la bătaie.
- 28 Însă numa când n-ar hi cu putință
Dă-a scăpa ș-a să-împăca cu buna...

---

¹Visă, adecă visează.

²Răgulă să zice deobște, încă mai bine să grăiește *rugulă*, cu acțentul pe silaba dintii. În Ardeal, pe unele locuri, prin cuvântu acel *regulă*, înțăleg *nărav rău*. Și când zic om cu *răgulă*, înțăleg om cu nărav rău sau, cum zic moldovenii, om cu *toane*.

Căci, după-a mea dreaptă [socotință],
Viața noastră-i numai una,
Care dă-o pierzi fără trabă-o dată,
Nu-o mai afli, dă-ai da lumea toată.”¹

29

“Să mă bată Dumnezeu, că bine
O nimeriși, Vlaice!... (barba sură
Ștergându-și Gogu zise) Dar’ cine
Este-așa dă nebun fără măsură,
Să să bage-în foc dă viu, și doară
Minte-întreagă-având ar vrea să moară!

30

Pântru-ahaia nebun e hăl care
Să scoală și dă războiu să gată
Asupra hălor dă preste mare,
Pă cari n-au văzut niceodată,
Apoi pă-acei ucide și strică
Cari lui nu i-au făcut nimică.”²

31

Dăci nice eu văd vreo pricină
Ca să ne batem noi întradins
Și să ne-ucidem fără dă vină;
Dar’, fiindcă-odată-armele-am prins,
Să le ținem numa dă-o tâmplare,
Când doară-altă n-am avea scăpare,

---

¹O, sfânt adevăr în proaste cuvinte învăluit! Căci după toate legile dumnezeiești și firești, nu suntem datori a pune la primejdie viața, numa în cea mai de pe urmă tâmplare, când ar voi cineva să ne lipsească de dânsa și să nu fie altă scăpare fără a o pune la pierire. Adrofilos.

²Și cine va zice că țiganiile nu au minte firească isteată? De bună samă socotind lucru în sine cum este, Gogul bine grăiește, căci când să scornește războiu între creștinii de Europa cu turcii, să tâmplă de vine unul din Sibiria sau din Ispania de o parte, și altul de la Anadrl de altă parte, care nu să au văzut niceodată, și să tâmpină la Dunără tăindu-să ș-omorându-să cu cea mai turbată mânia!... Ce-i mai de mirat, neavând și neștiind pricina. Însă aceasta este spre pofala veacurilor noastre omenite!... M. P.

- 32 Ca vrăjmaşului încai dă parte
 Să ne putem născocorî-întrânse
 Noi încă cevaş dă-a noastră parte.
 Dar' să nu-întrăm la bătăi adinse,
 Căci acolo n-ar hi mai mult şagă,
 Şi-ar pieri doar țiğănia-întreagă.
- 33 Numa ş-altă-încă regulă bună
 Țigănească-am să vă-aduc aminte:
 Ca să călătorim totdeauna
 Aproape dă păduri, că nu minte
 Zisa vechie: «fuga-i ruşinoasă,
 Dară-i dân toate mai sănătoasă!...»
- 34 Într-ahăst>a< chip, văzând noi dăparte
 Că vrăjmaşul vine cu putere,
 Apucând tufa, scăpăm dă moarte,
 Iar' pă câmp (după a mea părere),
 Ca un iepure fuga dă-ai întinde,
 Totuşi iuţii gonaci te vor prinde.”
- 35 Bratul aurariu şi el atunci ¹
 Ş-aduse-aminte de graiu şi zise:
 “Dar cum?... Voi uitarăţi dă porunci
 Şi dă hele ce Vlad Vodă scrise?...
 Socotind c-eţi umbla cum vă place
 Dă capu vostru-încolea şi-încoace?
- 36 Ce au fost, au trecut; acum cioare ²
 Nu sunteţi mai mult, ci lăudată

¹Aurariu va să zică din ceata țiiganilor care caută și spală aurul din ape. M. P.

²De-aici să vede că ş-atunci muntenii bajocorea pe țiigani zicându-le *cioară*, cum îi bajocoresc și pe aceste vrămi. Însă pare că Vlad Vodă au oprit ca să-i nu-i chieime mai mult așa, căci amintere nu ar fi putut zice Bratul așa. P. Filologos.

- Oastea lui Vlad, căci el dă mâncare
Vă dete și v-armă dă-astă dată.
Dăci trebue-a ne lua sama bine
Ca să nu pățim cumva rușine.
- 37 Iar' eu vă zic rupt, ales, în față,
Că-așa fără nice-o rânduială
Nu putem nici până demineață
Rămânea. Ce duh pă voi vă-înșală!...
Cât e zioa gura nu vă tace,
Dar' a-închieia ceva nu vă place.
- 38 Dăci, dacă ați luat armele-odată
Trăbuie-întrânsele-a vă dăprinde;
Căci arma nu este voao dată
Ca pă mălaiu doar>ă< să-o puteți vinde
Sau să tăiați numa căpățâne
Dă curechiu, ci capete păgâne.”
- 39 Atunci sculându-să-în picioare
Tânăr Boroșmândru luă graiul
Și zise: “Fraților! Mie-m' pare
Cumcă, dă n-ar avea ghimpuri scaiul,
N-ar împunge; ghimpul dară face
Firea lui cea dârză și pungace.
- 40 Arma la om e[ste] ca țăpușa
La scaiu; dă-ahaia-armatul arată
Cu-îndrăzneală fiecărui ușa
Și-e totdăuna dă război gata;
Iar' acum, ahăl tare să ține
Care să sânte-înarmat mai bine.
- 41 Dăci dar' [întâi] dă-armătură bună
Să ne grijim cât mai dăgrabă.
Dă mult un cuget pân cap îmi sună:

- Cum s-ar putea face mai cu trăbă
 Ca să ne-armăm cu vreo dăscălie?
 Ş-aflu așa c-ar putea să fie:
- 42
 Ca fieşte care dintre noi
 Să fie cu totul ferrecat,¹
 Adecă-îmbrăcat în hierr la războiu,
 Ca să n-aibă teamă dă tăiat
 Sau puşcat, nici frică dă moarte,
 Ci tot vitejeşte să să poarte.
- 43
 Cu-adevărat hire-ar şi mai bine
 Să ne putem face toţi legaţi,
 Ca vitejii dăn zile bătrâne,
 Cari dă multe ori şi ne armaţi
 Aflându-să-în mijloc dă războaie
 Nici un feliu dă armă putea să-i taie.
- 44
 Dar hiind că-ahastă legătură
 În zioa dă-azi nu să poată face
 Fără numa prin fermecătură,
 Care-acum dă multă vreme-încoace
 Nu s-au mai pomenit, pentru-ahastă
 Vrând să ne apărăm la năpastă,
- 45
 Nu e-alta-a face făr' a ne-ascunde
 În hierr, dă la cap pân' în picioare.
 Aşa, cu vrăjmaşul noi oriunde
 Vom sta fără frică la strâmtoare,
 Căci, pân' el taie-în hierrul vârtos,
 Eu taiu în carnea lui ş-în os.

---

¹*Fierrecat*. Autoriu pretutindine scrie *fierr*, iar nu *fier*, că așa să cu-vine. Şi s-arată din numărul înmulţit (plural), că așa trebu să să scrie, fiindcă amintrele nu s-ar putea deosăbi de la *fiere* care este cu totul altă ceaia. Deci, când să vorbeşte mai de multe, *fierră* şi *fierrăle* trebuie să să scrie, dar nu fierele etc. M. P.

- 46 Oastea noastră așa-purure-întreagă
Va rămânea și nebiruită.
Așa facă cui viața e dragă,
Și va scăpa dă moartea urâtă.
Numai cât, lângă ahaia
Trebuie ș-alta-în zi dă bătaie.
- 47 Adecă să nu facem cum fac
Alții războiul, numa cu-o mână
Lăsând alantră mână dă brac ¹
Ci după-orânduială mai bună
Trăbuie cu amândoa dă-odată
Țigănimea noastră să să bată.
- 48 Pântru-ahasta-dar', tot însul s-aibă
O sabie bună-în mâna dreaptă,
Iar' în stânga-o sulită cu trabă,
Ca sosind cu vrăjmașul la faptă,
Cu sulita să-împungă, s-oboară,
Cu sabia să taie, s-omoară,
- 49 Apoi și s-aibă fiește care
Un laț dă fune pe lângă sâne,
Ca, când s-ar ostăni foarte tare,
Să-l arunce-între-oștile străine,
Și-apucând pe-unul să-l târnosască
Până la tabăra țigănească. ²

---

¹Adecă, ca netrebnică.

²Ce spusă mai sus Boroșmândru pentru *legătură*, aceasta au fost o deșartă crezătorie a oamenilor proști, și doar' este ș-acum; care este împotriva firii. Dar' ce zice de îmbrăcat în fierr, de o parte n-ar fi lucru rău, însă este lucru care mai mult ar strica la războiu, decât ar ajuta, căci oamenii așa îmbrăcați nice s-ar putea clăti din loc. Apoi sunt s-altele care muștră deșertăciunea acestui feliu de armătură. Însă, încât pentru lațuri, am cetit la Erodot că în oastea care sculă Xers, împăratul Persii, asupra grecilor, să afla nește oameni pădureți care purta cu sine acest feliu de lațuri. Cocon Erudițian.

- 50 Cum vă place dar a mea părere
    Și dă-aveți ei împrativă-a zice?...”
Dragomir atunci arată vrere
    De-a grăi doară ceva de price,
Și să grăiască gura-și deschisă,
Dar’ apoi iară tăcu și răsă.
- 51 Dar’ iacă Dondul cu fruntea lată,
    Dondul lingurariu, și el zisă
(Barbă netezându-și afumată):
    “Boroșmândru taie-în turci ca-în clisă,
Ba târnosi pe unul ș-acasă
Cu armătura sa ha frumoasă!...
- 52 Fraților, sfatul ahăl și toate
    Ce vorbiți voi n-ajung o zală.
Ce ni-s dă folos atâte înarmate!...
    Eu știu o mai bună rânduială,
După care noi pă dăscălie
Putem să facem și bătălie
- 53 Adecă,-împrejur dă țigănie
    Să ne săpăm nește gropi afunde,
Ca venind turcii cu răpezie
    Să cază-în iele și să să-afunde
Unul după-alaltul, toți grămadă,
Ca și lupii ce merg după pradă.
- 54 Gropile să hie-acoperite
    Cu frunzare, paie și nuiele,
Numadăcât să cază-oborate,
    Când ar călca cineva pă ele.

- Și vă-încredințaz, dă bună samă,
 Că n'om avea-în țigănie teamă.”¹
- 55
- Atuncea și Tandaler să scoală
 Grăind: “Ș-asta tu chiemi bătălie,
 Dondule, când tu șezând în poală
 La muiere, vrăjmașul să-ți vie
 Orbis’, căzând în gropile tale?
 Ce mai bulguiri! Ce mai tândale!”
- 56
- Însă când era sfatul cel mai mare,
 Iacă Zăgan ursariul aleargă
 Într-un suflet la neagră-adunare,
 Ce era pe o șuștină largă,
 Și sosând abea putu să zică:
 “Vaileo! vaileo, că nu știți nimica!”...
- 57
- Obosit cu fața spăimântată,
 Abea răsuflând, gura căscasă
 Să spuie tâmplarea-înfricoșată,
 Dară-în gâtlej ș-atunci îi rămasă
 Cuvânt, și-abea cât zise: ”Romica!...
 Au, vaileo! că voi nu știți nimica!...
- 58
- Întracea căutând gloata murgie²
 Sta cu gura de-o palmă căscată,
 Neștiind ce feliu de mișelie
 De-a le mai spune-ursariul să gată,³

---

¹Ș’aceasta im pare că am cetit la scriitorii bizantinești. Adecă având perșii cu hunii sau tătarii bătălie, tătarii așidere au făcut asemenea gropi, iară călărimea persiană repezită, gonind pe tătari, au dat întru acele gropi și s-au prăpădit. Unde împăratul perșilor au pierdut o mărgea nestemată căria asemenea până atunci și de atunci încoace n-au fost. C. Erudițian.

²*Murgiu* este adiectivă de la *murg*, ca cum de la *negru* să zice *negriu*, *ă. M. P.*

³Nu să știe pentru ce numește poetul pe Zăgan *ursariu*, căci întră cetele cele mai sus pomenite nu să află ceata ursarilor! Dubitônțius.

a) Așa au aflat scris în cronica de la Cioara. Onoch.

- Păn' ce-în urmă-apucând răsuf flare
Așa spusă jelnica tâmplare:
- 59 “Oh! (strigă el) voi nu știți nimica,
Ce tâmplare v-oi spune jeloasă!...
Võiler că vi s'au răpit Romica
Lui Goleman, Romica frumoasă!”
Asta-auzind, ca și muți stătură,
Spânzurând dintr' a lui Zăgan gură.
- 60 Cei mai mulți după-acea să sculară
Și-adunarea era să să spargă,
Când sumețul Tandaler în poară
Să puse zicând: “Lăsați să meargă
Pă hăi căror dă dânsa le pasă,
Ce-avem noi cu Romica frumoasă?”
- 61 Fugit-a hi, doar cine știe
Cu ce feliu dă flecău, pântru care ¹
Dor va fi sântind și libovie,
Dar noao pentru-o fată fugare
Nu să cade-a lăsa lucru-n doao,
Așa grăiește Tandaler voao!...”
- 62 “Ba latră Tandaler ca ș-un câne”
(Tânăr Parpangel atunce zisă).
“Un fleac ș-om dă nimic el rămâne ²
Până va dovedi cele zise.”
Aceste zicând, cu buzduganul
Amenință mănios țiganul.

---

¹Fiindcă cuvântu *flecău* nu este obicinuit în toate dialecturile românești, am socotit a-l tălmăci pentru cei care doară nu l-or înțelege. *Flecău* să zice pe une locuri ca și pe alte *zăblău, cotâng* ș. a.

²*Un fleac* să zice pe une locuri, ca și cum ai zice netrebnic și de nice o treabă. *Un fleac de om* la noimă să asămenează cu zisa lătinească *flekti homo* sau *nihili homo*. M. P.

- 63 Iară mândrul aurariu mult stete
 În cumpănă, ce-ar avea să facă:
 Ori să-i răspună, sau să-i arete
 Cu fapta, decât prin vorbă sacă,
 Zlătariului, că n-are dreptate,
 Însă-îl apucă Bratul de spate.
- 64 Acesta cu mulți alții l-opriră
 De nu putu la cela pătrunde,
 Dar' nice lui Parpangel slăbiră ¹
 Coardele văzând că nu-i răspunde
 Vrajmașul, ci spre dânsul aleargă
 Chibzuind tocma capul să-i spargă.
- 65 Ș-ii făcea capul tot bucățele
 Cu greu buzduganul său de-aramă,
 De nu-l sprijineai tu, Viorele,
 Care bine băgaseși de samă
 Că Parpangel să gată să deie
 Și-l opriș ținându-l de minteie. ²
- 66 Apoi mai mulți de-o parte ș-alaltă
 Mestecându-să-abea-i despărțiră,
 Că, de nu, doară sângele baltă
 Curgea ș-unul pe-alt făcea tot țiră ³,
 Însă măcar că-osăbiți stătură,
 A sudui nu-înceta din gură.

---

¹*Nu-i slăbiră coardele*, iarăș o proverbie de obște sau vulgore, și va să zică ea: încă de a sa parte să ținu tare și nu muiu. M. P.

²*Minteie*, sau mai bine *mintie*, să zice întrunele dialecturi românești haina cea deasupra, sau aceea ce zic alții *hlomidă*. M. P.

³*Țârră*, încât știu, să obicinuiește numai la norodul ardelenesc, doară de la lătinescul *țrrus*, încrețitură; iar' poeticul, de bună samă, l-au pus pentru ritmă, urmând lui Omer, care la poesia sa au trebuințat cuvinte din toate dialecturile fără osăbire. Însă *țwă* va să zică o bucațea de oareceva, deci *a face pe cineva tot țârră* este a-l face bucățele. M. P.

67 “Așteaptă, tâlhariule dă câine,
Așa n-ei scăpa tu totdeauna.”
Strigă Tandaler, pe care ține
Bratul, Danciul și mai mulți împreună;
Dar cela-încă-i strigă: “Vino-încoace,
Cioroiule, dacă moartea-ți place!”

68 Așa, dintr-o micșoară scânteie,
O mare să scornea bobătaie ¹;
Pentru-o tânără mândră femeie
Era doi viteji mai să să taie!
Însă zlătariu-ș adusă-aminte
De-a lui Zăgan groaznice cuvinte,

69 Adecă, pe draga sa Romică
Precum ar fi dus cineva-în silă;
Deci, nezacând nimăruî nimică,
Gândi să meargă după copilă,
Apoi aflând-o să-întoarcă iară
Și să facă pe-aurariu de ocară.

70 Dar Ganafir cu Păpară iată
S-apucasă acum și de piică, ²
Pentru-a lui Goleman mândră fată.
Cesta zicea că buna Romică
Este-a lui, cela-a lui. După-îndată
Lor, apoi s-au prins de-a depărta.

---

¹*Bobătaie*. Fiindcă nu știu fi-va de toți înțales acest cuvânt, căci este vulgar, pentru aceeaia trebuie a însemna că este imitativ, adecă scornit după asămănarea sunetului ce face focul când să face mare și apucă putere; din sunul acela, adecă *bo!* *bo!* s-au făcut verbul *bobotesc* și substantiva *bobătaie*, adecă mare foc. M. P.

²*Piică*. Autoriul au scris pretutindene așa, ca să osăbească de la *pică*, ce va să zică cade. Însă *piica* este substantivă și va să zică păr împletit, sau legat împreună; unii au obicinuit rău a zice *tică* în loc de *pică*. M. P.

- 71 După ce destul să dăpărară,
 Neputând unul pe-alt să supună
 Sau la pământ oarecum s-oboară,
 Dederă-a să prici [depreună]
 Care-întii (de voie, nu de frică!)
 Trebuie să-și ia mâna din piică...
- 72 “Lasă-mă dă păr” (striga Păpară).
 “Lasă tu-întii”, zicea Ganafir,
 Cea “ba tu”, cesta “ba tu”, iară
 Zăcând tot iș smugea câte-un fir.
 Pân’ ce după lungă dăpărată
 Amândoi să lăsară deodată.
- 73 Era (cum s-au zis) Romică fată
 În toată tabăra mai frumoasă,
 Fată-în păr și-încă nemăritată,¹
 Parpangel în taină-o încredințasă,²
 Și cât mai curund cununie,
 Și fără de popă era să fie.
- 74 Nu departe de Cetatea Neagră
 Era vestit din zile bătrâne
 Un codru (precum să zicea prin sate)
 Lăcuit numa de mândre zâne,
 Ce să zic măestre și frumoase,

---

¹*Fată în păr*. Măcar că această zisă este de obște și vulgare, pe unele locuri, precum în Ardeal, însă este adevărat strămoșească; s-află în legile longobardilor asemenea zise, *virgo in capillis*, adică vergură nemăritată. Aici încă trebuie a înțelege așa, fiindcă fetele nu sunt învălitate, ci sunt *în păr*, care este semnul feciorii, precum a femeilor măritate este semnul învălitoarea. Filologos.

²Acest cuvânt *încredințasă* va să zică aici *logodisă*, iarăș cuvânt nu pretutindene obicinuit întru această noimă. M. P.

- 75 Cele tari, ba și cele vântoase,
 Adecă cele ce, de cu sară
     Până târziu cătră miazănoapte;
 Prin văzduh cântând joacă și zboară
     Și-osăbite pricinuiesc fapte,
 De puțini văzute sau de nime,
 Precum s-au pomenit din vechime. ¹
- 76 Mulți povestea c-acolo s-arată
     Năluci, ce sporie și-înfioară
 Pe-oameni, iar' care-în el întră-o dată,
     Ori că nu mai nemerește-afară,
 Ori, deși esse, totuș' or'cătă
 Vreme-i rămâne mintea schimosită.
- 77 Aici era curtea nălucită
     Ce Sătana de curând zidisă,
 Cu gândul ca să bage-în ispită
     Pre toți vitejii creștinești și să
 Facă ca,-întru dezmierdări ș-ospețe
 Petrecând, de-arme să să dezvețe,
- 78 Iar' a lui Vlad să frângă putere
     Și să-l deie turcilor pe mână,
 Căci, după-a lui gubōvă părere
     Era turceasca lege păgână
 Din ce din ce mai mare să crească

---

¹Aici în strofa aceasta, ne spune poetu de zâne și alte mai multe, care nu toți doară le vor înțalege. Trebuie dar a ști că în Ardeal între norod este o crezătorie vechie, și doară încă de pe vremile păgânității, cum că umblă pe sus, mai vartos seara, nește zâne, care pe-unde trec cântă în văzduh, și pe care află, mai vartos dormind pe câmpuri sau în păduri, le pricinuiesc multe stricăciuni și rele; aceste zâne, precum s-au pomenit și mai sus, să numesc apoi de la norod în multe chipuri, adecă: *cele frumoase, cele tari, vântoasele* ș. c. d.

- 79 Și să să stângă cea creștinească.
Acolo dar', în cea curte-aleasă,
Prin osăbite tâmplări ciudate
Cei mai viteji voinici s-adunasă;
Uitându-și de sine și de toate,
O desmierdată ducea viață
Fără grijă, supărări și greață.
- 80 Inima ce le poftea, de toate
Avea ei în cea curte măiastră:
Tot feliu de beuturi și bucate,
Vășmânturi cu pîrfiră și lastră,
Casele domnește împodobite
Ș'ori ce poate-ochi omenești s-învite.¹
- 81 Tinere și frumoșele-argate
După gust: oachieșe, nierioare,
În urșinic și mătasă-îmbrăcate
Era voinicilor slujitoare,
Ibovnice și dragi soțioare,
Fără pismă, sfadă și muștrare.
- 82 Ici vedeai o părechie voioasă,
Dănțuind la cântare de laută;
Iar' colea, pe divan de mătasă,
Alta zăreai șezând ce nu caută
La cei alalți, numa între sine
Cântă-a lui Amrr patime line.

---

¹Trebue a lua sama că doao povești aici ne spune autorul: una, că în dosul taberii țigănești au fost un codru în care să zicea din bătrâni că lăcuiesc *cele frumoase* și multe năluci să fac; iar alta, cumcă în acela codru, Sătana zidisă o curte cu toate desmierdările indestulată și smomisă acolo pre vitejii lui Vlad; îi ținea ca închiși. M. P.

a) Pădurea nălucită au împrumutat poetical nostru de la Tasso, numai cu oarecare usăbire, iar' curtea au luat-o de la Ariosto. Erudițian.

- 83 Icea rîd și șuguiesc o parte,
 Colea sărutînd să strîng în brață,
 Iar' alții caută și mai departe
 Și, ca cînd n-ar fi nime de față,
 Fără de nunu mare fac nuntă
 Și-aduc lui Amor jîrtvă necruntă. ¹
- 84 Cel rău știa că-a Romicii față
 Mai la mulți tineri țigani plăcusă,
 Deci învîlind'o-într-o neagră ceață,
 O răpi din tabără ș-o dușă
 Tocma-întracea curte-a lui vrăjîtă,
 Din afară cu totul aurită. ²
- 85 Acest lucru pre gloata murgie
 Umplusă de jele și de frică.
 Dar', o tinăr Parpangele, ție
 Nu-ți mai tihnește-în lume nimică
 Și te mistuiești cu jele ascunsă
 De cînd Romica ta să răpusă.
- 86 După ce prin tabără ș-afară
 Pe lunci, prin văi, prin cele dumbrave,
 Bietu-ș' căută pierduta fecioară,
 Slăbindu-i picioarele cimpave,
 În urmă, de dor și jele mare,
 Să trînti gios și vru să să-omoare.

---

¹ Aici eu nu înțeleg ce va să zică poeticu, ce felu de jîrtvă necruntă aduc. Onoch.

a) Așa au aflat scris! Mândrilă.

b) Adecă să iubesc fără a fi cununați! C. Adevărovici.

² Dar ce scopos au avut cel rău de a răpi pe Romica, nu să spune aici? Simplițian.

a) Dacă poeticul n'au aflat la izvod pricina, de bună samă nice noao poate să spuie, căci el încă nu știe. Onoch.

b) Poate că să va ivi din cursul povești[i]; să așteptăm puținel. J. Răbdăceanul.

- 87 “Ai! ursită neagră și păgână! ¹
(Strigă cu lacrimi și duroare!)
Cum de-mi răpiș’ tu iubita zână!
Ah! cum întunecași al meu soare!
Iar’, dă-mi iai a traiului dulceață,
Pentru ce- mi cruți ahastă viață?
- 88 O! mie ca sufletul Romică,
Dragă, neasămănată copilă!
Dă mursa proaspătă mai dulcică,
Decât o turturea mai cu milă,
Decât o mielușică mai blândă,
Mai netedă și mai dă oglindă,
- 89 Mai lină decât umbra de vară,
Mai dragă decât vremea sărină,
Mai lăcedă dă steaua dă sară!
Deh! vină-m [o,] drag suflete! Vină,
Dulce Romică, și bunișoară,
Nu lăsa pe Parpangel să moară!”
- 90 Doară-atunci săracu-ș’ făcea moarte
Să fie-avut un cuțit la sine,
Însă tabăra era departe,

---

¹*Ursită*. Țiganii, pe unele locuri, mai vartos în Ardeal, țin până în zioa de astăzi obiceiul strămoșilor săi, a romanilor, și în noaptea dintâi după nașterea fieștecui prunc sau pruncă, mai înainte de botejune, aștern masa frumos și pun într’un blid curat apă limpede cu trii linguri noao, zăcând că întrăcea noapte au să vie ursitorile să ursască pruncului toate câte va fi să pățască, bine sau rău. Ei cred că sunt trii ursitori și fieșcare dintrânse, îi spune ceva; și aceia ce au hotărât ele trebuie să împlinească cu noul născut; pentru [că] să zice aceasta că e ursita lui, adevă hotărâta, ca cum să zice la latini *fatum*. Această crezătorie au luat-o ei de la strămoșii săi, care așijdere credea, că trii ziele pe care numea *Atropos*, *Lahesis* și [*Clotho*], la noul născut spunea ce va să pățască, torcând firul vieții. M. P.

- Și-în pregiur nu era nici un spine
Să să-împungă, nici apă sau groapă,
Sărind întrânsa să să potoapă.
- 91 Dar ce-mi șoptești, musă, în urechie!...¹
Cântecul doară să-m fârșesc? Însă
Nu vezi tu cum Pegazul îmi strechie!...
Cum căpăstru și zebele frânsă,
[Nice] vra de poposit să știe,
Nici s-abată-în d-alba țigănie?
- 92 Apoi ști cum Parpangel rămasă
Sângur-sângurel în cea pădure,
Plângându-și pe Romica frumoasă,
De piatră-ar fi care să să-îndure
A-l lăsa de jaf sau a nu spune
De-au ajuns el încă zile bune!...
- 93 După ce el mult geli și plânsă,
În zădar moartea chiemând amară,
Dorul de-a trăi-în urmă-l învinsă
Și să sculă la drumul său iară.
Și cu lăuta de-a susuoară
Mearsă toată zioa până-în sară.

---

¹ Aici poeticul șuguieste, ca când musa i-ar șopti în urechie să întoarcă cu povestirea la țigani, iar' iel zice că Pegazul râmpând frăul îi strechie, adecă fuge și nu vra să rămâie în loc. Pegazul este un cal cu arepi, despre care mai multe vei afla la mithologhie. Deci, în loc de a zice poetul cu alte cuvinte: "eu văd că ar fi rândul să spun mai încolo despre țigani, dar, fiind că acum am apucat a zice de Parpangel, mai bine este a fârși cu dânsul", în loc adecă de a zice aceste, el au zis tot aceiaș', însă poeticește. M. P.

a) Așadar poeticii aceia trebuie să fie un feliu de nebuni ce nu vorbesc ca oamenii. Idiotiseanul.

b) Dar nu-i așa, vere! căci îm pare ai auzit că poeticul așa află scris. Onoche.

- 94 Dar' în zădar merge el și cată,
Căci în drum pe nime nu tâlnește;
Și măcar poposind câteodată,
În toate laturile privește,
Totuș' nu vede-omenească viță,
Ba nice vită, câne sau mătă.
- 95 Iară el tot trapadă nainte
Pă drumul care-întii apucasă,
Păn' ce-are clisă-în traista cu ținte,
Dar, când merindea fârși de-acasă,
Atunci întii băgă el de samă
Că e greu a trăi fără zamă
- 96 Și cumcă măcar ce viteaz mare
Cu foamea nu poate să să bată.
De unde scoasă-o dovadă tare,
Că nu oastea cea mai bine-armată,
Însă mai vărtos hrana cea bună
Bate pre nepreten totdeună.¹
- 97 Dar' este-un feliu de lucru nemare,
Cui latinii zic casus fortuitus,
Iar pre limba noastră-oarbă tâmplare
Și nu să știe, de zios au de sus
Ivindu-să-aorea-într-o minută,
Oamenilor la nevoi ajută.
- 98 Aceasta și zlătariului nost,²
Neașteptată-ajutorință dede;
Căci acum i să-urăsă cu post
Și iaca nimeri, cine-ar crede!

---

¹Adecă va să zică că, de ar fi oastea cât de mare și harnică, dacă n'are
ce mânca, nu poate să meargă împotriva vrăjmașului să-l biruiască. M. P.

²Adecă *nostru*.

- La o curte-în mijloc de pădure,
Tocma su poalele-unii măgure.
- 99 Adecă la curtea cea frumoasă
Și de călători amegitoare;
El gândea că merge drept pe-aleasă
Cărare și pe-a sale picioare,
Dar' a iadului năluci îl poartă
Și-l pun tocma supt a curții poartă.
- 100 Știind el că cântărețul bun
Pretutindene-e primit în țară,
Mearsă drept la poartă (precum spun)
Și dede portarului bună sară,
Iar' cela văzând că e lăutaș,
Grăi: "Bine-ai venit țigănaș!... ¹
- 101 Tocma ne lipsește-unul ca tine,
Ian' pasă numa sus în polată
Și să ști că vei fi primit bine!"
Iar' el n-așteptă multă-îmbiată;
Ci-în grabă drept acolo să duse,
Unde cela-i arătă și-i spusă.
- 102 "Ei! bre, bre! bine-ai venit țigane!..."
"Bine-am găsit, coconașilor!..."
Așa răsunară-îmbele strane. ²
"De mult de un lăutariu aveam dor",
Adușără coconașii care
Acolo făcea chief ș-ospătare.

---

¹Acum înțeleg eu pentru ce Sătana au zidit acea curte amegitoare și pentru ce să zice că mulți acolo voinici viteji abătusă; de bună samă și pe aceia fără voia lor i-au povățuit acolo duhurile amegitoare. Simplițian.

a) Ei! dar vezi Vicleanul! Răpind adecă pe Romica, au vrut s'aducă și pe ibovnicul ei ca să-i tâlnească împreună. Mândrilă.

²Adecă așa întrebare ceia și așa răspunse țiganul.

- 103 Țiganul văzând mesele pline
    Cu mâncări își linge buze-ades
Ș-ochii-înfiți tot la bucate ține.
    În urmă le spune pe-înțeleș
Cumcă de ieri sară n-au mâncat
Și limba-în gură i s-au uscat.
- 104 Deci îndată făcură să-i deie
    De mâncat și de beut, cât va cere.
Sărac Parpangel !...-era să pieie ¹
    Cu tine și cea sfântă putere
Cântăreață ce aveai tu rară,
De n-ai fi cântat întracea sară.

SFÂRȘIT

---

¹Să *pieie* va să zică să piară. Poeticii au nește slobozii și privilehii care nu au ceialalți ce nu scriu cu stihuri; pentru aceasta, ca să-i vie stihul la ritmă, au pus în loc *să piară, să pieie!* M. P.

CÂNTECUL AL III-lea

ARGUMENTUL

Bietul Parpangel cântă la masă
De libov, de vin și de jele,
Ș-apoi vede-o copilă frumoasă,
Și stă dus cu ochii cătră stele.
Florescu spune de țigani ș-alte
A lui Vlad tocmeli și fapte nalte.

1

Musă, ian' curmă-ți odihna lină;
Vezi cum zorile d-albe roșite
Să ivesc cu zâmbire sărină
Alungând ceața nopții cernite,
Cum soarelui viitoriu să-închină
Cântându-i deșteptata jivină.

2

Sus', muso! iar spre călătorie,
Că mult încă drum avem de-a mere.
Mulți așteaptă ș-ar dori să știe
De Parpangel, dar și rândul cere
A spune-întii despre-a lui tâmplare,
Care-acum cinasă, cum îm pare.

3

După ce el pofta de mâncare
Și de beătură stâmpărasă
Și iar s-întorsese la-adunare,
Fiind că-acum era după masă,

- Îmbrăcându-l cu noao veștmânte,
Îndată-l pusără să cânte.¹
- 4 Iar el, ca un cântăreț măestru²
Care-în ospete și pe la mese,
Când arma celui Marte buiestru³
Cu stihuri nalte cânta ș-alese,
Când pe fiiul Vinerii frumoase
Cu viersuri line și mângăioase,
- 5 Vru ca să desfete ș-astă dată
Cu cântece line sâmțitoare
Tovarășia noastră-adunată
Dragostele cântând zburătoare.
Și, precum hârtoaga Cioarei scrie,
Așa le cânta de libovie:
- 6 “Iubiți, o suflete muritoare,
Că libovul este legea-întie
A toatei ființe de supt soare!
Tot care nu sâmte libovie,
Mult defăimează legea firească
Și nu e vrednic să mai trăiască.

---

¹Poeticu, după obiceiul său, iară chiamă musa să-i înceapă a cânta mai încolo. Și ținind firul poveștii, începe de unde curmasă în cântecul trecut, adecă pentru pățirea lui Parpangel, pe care zice că l-au îmbrăcat în noao veștmânte și l-au făcut să cânte. M. P.

²*Măestru*. Ca să nu să înțăleagă doară într’altă noimă cuvântul acesta, trebu a ști că acest cuvânt e chiar românesc și este adiectivă, adecă *măestru*, *măiastră* și va să zică *meșter*, *meșteră*, sau meșter iscusit. Și într’această noimă trebuie să iae și aici. M. P.

³*Buestru*, va să zică turburat, sbrevuiat, care să zice bine de Marte, ce este zieleu războiului la poetici. Însă Vinerea aici nu să semnează alta fără pe zieaua libovului, care latinii zic Venus, iar grecii Afrodita; iar’ noi românește nu putem zice amintrile, fără Vinere, căci de-acolo chiemăm și zioa Vineri, ca cum ș’ar [zice] zioa Vinerii; iar’ fiul Vinerii este Amor sau Libovul. M. P.

- 7 Tot ce sânte, să mișcă, viază,
Tot ce-înverde, ce-înfloare și crește,
Cu poftă lină să-îmbrățoșază,
Cu dulce dor să leagă, să mește,¹
O! Amor! ție toată să-închină,
Toată ție jertfește jivină!
- 8 Însuș pe-astă lume trecătoare,
Din haos un sânt libov o scoasă,
Și dragoste, cu-întia lucoare,²
Îi sufla în mădulările ghiețoase,
Așezând ca legea ei întie
Priința ș-armonia să fie!...
- 9 După-această lege nemutată,
Făptura toată merge, să ține;
În toate libov și dor s-arată:
Iubescu-să stelele-între sine,
Iubește-să ceriul cu pământul,
Iubescu-să mările cu vântul.
- 10 Sus în văzduh toate zburătoare,
Gios pre pământ toate dobitoace,
Păn' și răcile jigăni de mare
Prin cea patimă lină, șegace,
Cu strânse lațuri să-împreunează,
Cu dulce libov să-înroorează!...
- 11 Numa voi suflete muritoare,
Defăimați astă patimă blândă,
De dânsa ferindu-vă-inimioare

---

¹*Să mește*, adecă să mestecă, măcar că este cuvânt vechiu, totuș la poesie să poate trăbuița. M. P.

²*Lucoare* va să zică lumină. Poeticul va să zică că pe această lume un sfânt libov o scoasă dintru nimica și legea ei cea întie este armonia. M. P.

Ca când ar fi libovul osândă.
Ah! ne-ajunsă-omenire deșartă,
Încă firea te rabdă, te iartă! ¹

12

Voi dar, care-aveți inimă bună
Și lămurită minte cerească,
O, iubiți! Iubiți-vă împreună
În această viață trupească,
Până sunteți în vârstă și stare,
Că vremea-i rapede trecătoare...

13

Vezi cele paseri pre rămurele
Ce jucându-să vesele cântă;
Ard cu flacăra de-amor și ele
Mărind a naturii lege sântă.
Caută cum din creangă-în creangă zboară
Tot soțul cu câte-o soțioară.

14

Să iubim dar și noi până-în față
Rumeioară sângele ne joacă,
Până-avem o logodnică soață,
Pân' încă n-ajungem la soroacă
Că vârsta scapătă, vremea sboară,
Nice mai întoarce-a doao oară. ²

15

Să iubim! că tâmpul acuș' trece,
Iar zilele noastre s-împuțină:

---

¹Dar știți ce, vere Idiotisene, oricum îți pare, dară mie-m începe a plăcea poeticul, și mai vârtos ce zice aici! Onoch.

a) Gândurile și mie-m plac, vere, dar stihurile cele lungi și împletecite, acele nu-mi plac; dar, de oi avea vreme, tot aceastaș cântare voi să fac cu vierșuri de a noastre, ca să ne o cânte apoi țiganul nostru; atunci îi vedea că altmintrele sună. Idiotiseanu.

²De au cântat așa Parpangel, atunci bine zice poeticul că au fost iscusit cântăreț, ba încă și poet. Simpl.

a) Curios lucru! Cum să nu fie cântat, când se află scris așa! Onoch.

- Mai bine-i în amor a le petrece,
Să nu ne-apuce vârsta bătrână
Cu tusa și cu durere de-oase
Sau cu mădulări neputincioase!
- 16 Să iubim! până-în tinere vine
Sângele saltă și să răvarsă;
Să iubim pân' a iubi ne vine,
Răcorind inima de dor arsă,
Ca nu cumva-apoi, odinioară,
Cumcă n-am iubit rău să ne pară.
- 17 Să iubim pân' Amor ne priește,
Pân' Vinerea ne poartă pe brață,¹
Pân' încă cu libov ne zâmbește
Vro tineră copilă iubeață,
Până dragostele ne desfată,
Ca să nu ne bănuim odată.
- 18 La cântări de ceteră ș-în horă²
Să jucăm în giur, mână de mână,
Tot frățiorul țiind o soră
Spre care sânte dragoste lină,
Și să strigăm toți cu bucurie:
Viie zieu-Amor! Amor să viie!”³
- 19 “Bravo! bravo!” oaspeții strigară,
Plesnind în palme juni și fecioare;
Și zicea, să le-o mai cânte iară,

---

¹*Vinerea*. Poeticul încă ia cuvântul acesta în noima poeticilor lătimești, adecă cum am zis mai su[s], mama Libovului.

²Adecă, cum să joacă în horă. M. P.

³*Viie*. Trebuie a ști că este verbul *viu* sau *viez*; deci *să viie* va să zică *să viază*, să trăiască! Această vorbă este și la *Biblie*, unde să zice: *vie Dumnezeu!* adecă *viază Dumnezeu!* trăiește Dumnezeu! M. P.

- Poftorindu-și dintr-acea cântare
Stihul de pe-urmă, cu veselie:
Viie zieu-Amor! Amor să viie!
- 20
Închinându-și cu pline păhară
Toți-și dădusă la veselie,
Până Parpangel începu iară
Din facerea lui Pintilie ¹
O cântare bine-alcătuită
Și pe-acele vremi deobște iubită:
- 21
“Vinule dulciu, tu roadă de raiu
De la Dumnezeu dată pe pământ,
A toate roduri de pe lume craiu!...
Laude ți-oi cânta, cum purure cânt,
Numa de beut cându-mi vine dor,
Tu să mi te-îmbii cu plinul urcior.
- 22
Tu ești mirul sânt, dintru toate-ales,
Ce viață dai, mângăind pre toți;
Fie fericit care te-au cules!...
A lui Dionis veniți, o preoți, ²
Să-închinăm, să bem cu păharul plin,
Să trăiască toți cei care beu vin!
- 23
La toate nevoi tu ne-ajuți și dai
Putere la slabi, bolnavilor leac.
Hrană la bătrâni, iar când în cap sai, ³
Voie bună faci și celui sărac,

---

¹*Facerea, adecă alcătuirea, scornirea.* M. P.

²*Dionis* este la poeții elinești un zieu ce au aflat vița vinului, pe care latinii au chemat *Bahus*. Poeticul chiamă pe prerții lui Dionis, adecă pre cei ce-l cinsteau ca să vie să beie vinul. Însă aici, prin metaforă s-au luat cuvântul *Dionis* și însemnează *vinul*.

³*Sai*, adecă sari, va să zică: când te bagi în capul omului de-l încălzești!

- Alb, roșiu ș-or'cum de-ai fi tu-în obraz,
La toți ce te beu, purure faci haz.
- 24 Care te-au beut, de-ar fi cât de trist,
Prinde-îndată chief ș-uită de necaz.
Fiece năuc pare-un trismeghist,
Fiece mișel să ține-un viteaz...
Să bem, să-închinăm cu păharul plin,
Să trăiască toți cei care beu vin.
- 25 Veniți, fraților, la cerescul must
Să ne bucurăm bindu-l și-închinând:
De sete-un păhar, altul pentru gust,
A tria de chief, a patra cântând,
A cincia de saț, că-a șasa-i prisos,
De-a șapte-încolo n-adeuce folos.”¹
- 26 Fărșind cântărețul toți beură
Cu păharul plin și de-a-împrumut.
Închinându-și ei cânta din gură
Și poftorea stihul cel plăcut:
“Să-închinăm, să băm, cu păharul plin,
Să trăiască toți cei care beu vin!”
- 27 Iar' o copilă din adunare,
Ce nu demult acolea sosisă
Și părea că nici un chief are,

---

¹ Aici să vede că și poeticul nostru au fost iubitoriu de vin căci sloboade a bea șapte păhară; dar' aceasta nu poate să facă numai un beutoriu, fiindcă șapte fac mai mult de o țcă. Onoch.

a) Cine știe ce păhară au înțales poetul, și doară unele mai mici. Mândr.

b) Am aflat însămnat pe orighinal, la margine, pecum se vede acelaș preinvățat mai sus numit, Tălălău, cumcă, după dreapta măsură care o înțales-o poeticul, ar fi, după măsura noastră de astezi, o oacă și jumătate; însă adauge că, după vremile acele, nu era mult, fiindcă oamenii [era] cu mult mai tari decât acum. Erudițian.

- Cu față-învălită fiind zisă:
“Dar’ ian’ cântă-ne vruna de jele,
Carea ți-e mai dragă, Parpangele!”
- 28
Și zicând să-întoarsă-într-altă parte,
Cât țiganul nu putu s-o vază.
Iar’ el a sa pomenindu-ș’ soarte,
Strunele întocmește ș-oftează,
Și pân’ alții zic cele și ceste,
Așa-începu jelnica poveste:
- 29
“Voi suflete sâmțite și bune,
Voi care-aveți inimă duioasă,
O! cine cum să cuvine va spune
Patima voastră, o, părechie aleasă!...
Libovul Ilenii cătră tine
Și dorul tău cătră dânsa,-Arghine!
- 30
O! tu musă, care câteodată
Ad-umbră șezând în haină-albastră
Colt, supt măgura gemănată,
Lui Amor în ceteră măiastră
Cânți a duor inime libovite
Dulcile necazuri suferite,
- 31
Lasă puținel desișuri umbroase,
Pogoară încoace aducând aminte
A Ilenii domniții frumoase
Ș-a lui Arghin dragoste fierbinte,
Că-amândoi mult dor și amar pățiră
Până ce târziu iară să tâlniră!
- 32
Tânărul Arghin după ce străină
Multă țară-îmblă, multe-orășe, sate,
În urmă văzând că-în zădar suspină
Ș-întreabă-în zădar de Neagra Cetate,

- Că nime știea, cu mic și cu mare,
Să-i spuie sau să-l ducă la cărare,¹
- 33 Obosit într-o vale-adâncă-ajunsă,
De-amor, de necaz, mintea turburată,
De jele, de dor, inima pătrunsă,
De pe murg ușor să pogoară-îndată;
Smulgându-ș apoi săbioara luce
Mănunchiu la pământ, vârv la piept aduce.
- 34 Ș'ochii lăcrămoși rădicând la stele,
Cu suspin adânc așa graiu deschisă:
«Tu, țântă-a toate dorințelor mele,
Ileană iubită! ah! să știi tu (zisă)
Că-Arghinul tău e la pragul de moarte,
Cum te-ar întrista jelnica lui soarte!...
- 35 Dar poate că tu nice-odinioară
De-a mele tâmplări triste și cumplite
Nu vei auzi, nice vei ști doară;

---

¹Aici făcătoriu! acestui cântec încă chiamă întrajutoriu pe musa cea care cântă lui Amor patimile dragostii! Însă prin *Măgura Gemănată* să înțalege muntele Parnosului; întru [care] să zicea că lăcuiesc musele. *Gemănată*, adecă îndoită sau despicală, căci așa să zice a fire Parnasul. Iar' cât e pentru povestea lui Arghin și a Ilenii, trebuie să bagi de samă, cetitoriule, că această poveste este la românii cei de la Ardeal foarte vechie; numai cât aflu osăbire în numele lui Arghin, care la povestea norodului de Ardeal se zice *Arghir* și nu să poate știre cum ar trebui să fie: *Arghin* sau *Arghir*?

Însă eu socotesc mai bine a fi cum au pus poeticul aici, fiindcă el așa au aflat la scrisorile vechi, iar' norodul au putut cu vreme să schimosască cuvântul, fiindcă în adevărata istorie Ileana să zice cu cosiță de aur, apoi norodul îi zice *Ileană Cosinteană*. Deci să vede că în gura norodului s-au strămutat cuvântul. Pentru această Ileană au povăstit și un dascăl din Avrig, în Ardeal, dar' întralt chip începe, nu precum să spuie aici, și cu verșuri de obște, nu cu tot bine legate. Erudițian.

a) Ba mă rog de ertare, că vierșurile sunt frumoase și pe înțalesul fiește-cui, adecă vierșuri de ale noastre. Idiotis.

- Încăi stâncele voiu, neînsuflețite,
Jele să-mi asculte, marture să-mi fie
Că fui credincios pân' la moarte ție.
- 36
Multe țări îmblai, dragă, pentru tine!
Dar' acuma-mi văd cărarea curmată;
La locuri sosind puste și străine,
Nedejdea-mi pieri de-a te-afla vrodată.
Dar' nice a-întoarce fără tine-acasă,
Libovul nestâns ș-inima mă lasă!...
- 37
Deci rămâni în veci, dragă, sănătoasă!
Și deacă vei ști cumva-odinioară
De fârșitul meu, de moartea jeloasă,
O fierbinte-încăi varsă-mi lăcrămioară
Și zi: "Lin oase-ți păuseze,-Arghine, ¹
Ce cu tot te-ai jertvit pentru mine!».
- 38
Asta zicând, era să-ș' afunde
În piept gingaș sabiă-agerită,
Când glas cunoscut urechia-i pătrunde:
«Arghine, ce faci!» ș-într'acea clipită,
Iacă fierrul crud îi căzu din mână,
Iar' el să trezi-în brațul tău, Ermină.
- 39
Ermina, cea lui de mic priitoare
Și din toate mai înțeleaptă zână,
Ce pe el crescă și-i fu-învățătoare
Cum să să deprinză-în toată faptă bună,
Grija lui ș-acum poartă nevăzută,
În ceasul cumplit sare și-i ajută.
- 40
Cât glasul sună, vyinic ochi întoarsă,
Lumine-i fiind mai întunecate,

---

¹Păuseze, adică îți odihnească.

Slobozind abea din buzele d-arsă

Un dulce suspin, vorbe-înjumătate,
«Ah! ce văd, tu-mi ești, o Ermină bună!»
«Eu, Arghine, eu! (zisă ea-împreună).

41

Venii să te-abat de la prag de moarte.

Ah! cine ți-au dat gânduri așa slute?
Ce grea te-apasă și varvară soarte?

Cum de ți-ai uitat de nalta vârtute
Spre care de mic eu-ți fui povață...
Și vruș' a-ți curma dorita viață? ¹

42

Nu știi tu că nu-i vrednic de dulceață

Care-amar n-au tras? După zi nuorată,
După vânt cu ploi, negură și ceață
Soare mai frumos strălucind s'arată!

Lucru-i ticălos d-inime giosite,
Gânduri a purta deznădăjduite.

43

Deci sus, Arghine, căci încă te-așteaptă
Multe supărări și multă-ostăneală,
Dar' cu vârtutea și mintea-înțăleaptă
Toate-i birui. Ai numa-îndrăzneală!

---

¹Nu să știe din ce pricină autoriul sau izvoditoriul *Țiganiadei* au băgat aici cântarea aceasta, care îi alcătuită întralt feliu de stihuri, care ies afară din măsura celorlalți, fiind cu un picior sau metru mai lungi. Cu adevărat altă pricină nu vede a fire, afară de că așa au aflat-o în originalul vechiu și n-au vrut să o prefacă, după celeala[1]te vierșuri, mai vârtos socotind ș-aceasta, că nu este fârșită, ci numai începutul, precum să va vedea din cele ce urmează. M. P.

a) Am cercetat în tot feliu să pociu afla și ceialaltă parte a poveștii aceștii de obște iubite, dar nu am putut-o afla. De atâte ori pomenitul preînvățat Talalău a lăsat o însămnare la orighinal, că ceialaltă parte cu totul s-au pierdut. Adauge ș-aceaia, cum că întiul izvoditoriu au fost din cetatea *Ceugmei*, care acum demult s-au năroit și să află năruitura și astezi lângă țârmurile Murășului în Ardeal, unde aproape este un sat ce să chiamă Cigmău, de bună samă nume prefăcut din cetatea *Ceugma*. Cine știe! doară săpând la năruiturile aceii cetăți s-ar afla manuscrutul. P. Filologos.

- Că norocul bun nu-i în pat cu pene,
Nice să-însoțește cu trândava lene.
- 44 Iar când ț-ar fi greu doar la vro tâmplare,
Adu-ți aminte de mine ș-a mele
Bune-învățături, fii cu cutezare,
Nici locul să dai la gânduri mișele;
Și fi-încredințat că-i scăpa de toate
În urmă-ajungând la Neagra Cetate! »
- 45 Ermina de-aci mearsă nevăzută
Lăsând pe voinic în uimire-adâncă,
Cu ochii-în pământ și cu gura mută,
Și doară mai mult ar fi stătut încă,
De nu vrea zări stându-i înaintea
Pre bunul verin lăcrămând fierbinte.
- 46 Atunci tinărul ca din somn adânc
Să trezi și fără' a zice-un cuvânt
Sabia-întecă și sări-în oblânc;
Iar' murgul ușor îl duce ca vânt,
Îl duce de nou, pe dealuri, pe văi,
Pe locuri pustii, fără' sate și căi,
- 47 Pe nește câmpii sterpe, săcetoase,
Pin plaiuri, pe munți, pin pietrii și stânce
Pintre codri deși, pin păduri umbroase.
Nici acum avea să beie, să mănca,
Când iacă dedu supt poale de munte,
De-un groaznic omoiu c'un ochiu în frunte,
- 48 Care lui strigă fiind de departe:
«Stăi, voinic străin, nu păși nainte,
Nici un pas mai mult că te bagi la moarte!...»
Stete-Arghin cevaș' cu-îndoită minte,
Nu că s-au temut doară de năpastă,
Ci că n-au văzut namilă ca ceastă.

- 49 Cu-îndrăzneală-apoi: «Dar cine cutează
(Răspunsă)-a ținea drumul lui Arghin...?
Care de nime, nici teamă, nici groază
Până-acum avu?» Ș-acesta zăcân'
Smulge sabia, calu-și întetește,
Namila-urată nice să ferește.
- 50 Fulgerul așa iute nu detună
Din nurri încărcăți, cum june viteaz
Lovi pe neom, dorind să-l răpună.
Nu-i dete nice-o clipită răgaz,
Fierrul învârtând de-ună ș-altă parte,
Ca doară-i va da vreo rană de moarte.¹
- 51 Dar' omul grozav stete nemișcat
Cu capul clătind și zâmbind amar,
Cu trupul întreg și nevătămat.
Când Arghin văzu că taie-în zădar
Ciudă și mănie deodată-l cuprinsă,
Iar nāmila slută-a-i zice-așa prinsă:
- 52 «Foarte tu te-înșeli, tânăr ticăloase,
De-în arme te-încrezi și-întru mâna tare!
Că nici vârtute, nici arme tăioase
Pot să-ți aducă ție vro scăpare,
Deacă legii mele nu te vei supune,
Care eu acuș' de-amărunt ți-oi spune.» “
- 53 Tocma când fârșea ceste cuvinte,
Copila cu fața coperită
Ce-l făcusă de jele să cânte,

---

¹Acest feliu de oameni cu un ochiu în frunte era urieș, și poezii cei de mult le zic ciclopi sau, de pe grece, *cyclopi*. Trebuie a ști că povestea aceasta este făcută pe acele vremi când românii încă era păgâni și să închina la idoli; pentru aceasta vorbește de zâna Ermnă, care au crescut pe Arghin. M. P.

- Doară vrând să-l aducă-în ispită,
Desvălindu-și obrazul s-arată,
Și iacă povestea lui curmată, ¹
- 54 Căci alăuta-i căzu din mână
Și el stete ca fără sâmtîre.
Iar' întracea copila străină
Ieși din casă fără de-a știre
Ce s-au făcut. Toți să minunează
Și nu știu ce vor mai să crează.
- 55 Iar Parpangel venindu-ș' în sine
Rapede să scoală... iasă-afară,
Caută,-întreabă prin odăi vecine,
Cearcă-în zădar și să-întoarce iară,
Mult apoi în sine să mîhnește
Că fata dorită nu găsește.
- 56 Oaspeții dintru toate aceste
Nu putea să găcească nimică,
Numa că li să curmă poveste
Și rămasără fără mîsică.
De-aci multă glumă și voroavă
Să-iscă de-a țiganilor ispravă. ²
- 57 Iar Florescul de la Vercicani,
Un voinic de vîrtute și fală,

---

¹Adecă când Parpangel cîntînd fârși acele cuvinte, atunci din oaspeți, copila cea ce-l făcuse să cînte de jale, dezvălindu-și fața să arată cîntărețului, iar' el îndată curmă cîntarea și povestea. M. P.

²Adecă, după ce zări Parpangel pe fată, îi căzu lauta din mână și el rămasă ca împietrit. Venindu-și apoi în fire și văzînd că fata ieși din sală afară, de grabă mearsă după dînsa. Iar' oaspeții neștiind ce va să zică aceste lucruri, să mira și le părea rău că cîntărețul n-au fărșit povestea, și din această istorie apoi începură a vorbi de trebile țiganilor. M. P.

- Când veni voroava de țigani
Dezvolbind a lui vodă tocmală,
Acest chip grăi cătră-adunare:
“Lucrul tot această pricină-are:
- 58
Văzând vodă-atâta țigănească
Gloată încoalea și-încoace,
Ce nu vra c-alți să agonisească,
Ci numai a trândăvire-i place,
Socoti să-i armeze cum poate
Făgăduindu-le case ș-olate.
- 59
Ba le și dărui de moșie,
Prin milostivă domnească carte,
Toată-acea mândră periferie
Ce s-află-într-a țării ceștii parte:
De la Corbi pân la Cetatea Neagră,
Giur în pregiur epórhia-întreagă.¹
- 60
Zic unii că Vlad numai o șagă
Prin asta cugetă să facă,
Alții,-împrotivă, de samă bagă
Că vra pe țigănimea săracă
Să prăpădească, puind-o în poară
Cu turcii, ca mai curând să piară.
- 61
Eu mă țin de-această socotință
Cum că trebile lui Vlad oștene

---

¹De aici acum să poate ști cu temeiu pământul care Vlad Vodă au dat țiganilor. M. P.

a) Nu pociu eu să cred ca să fie dat Vodă locurile cele mai frumoase țiganilor! Idiot.

b) Ba caută să crezi, vere, căci așa este scris; și dacă-i scris odată, îi scris!... Onoch.

v) Ei dară, de la Corbi până la Cetatea Neagră! Ce va să zică aceasta! Cine nu vede că-i o șagă! Mândrilă.

- Au poftit atare sânguință,¹
 Ca să-armede gloatele-eghiptene;
 Știind că turcii acuș or să vină,
 Iar' el oaste are foarte puțină.
- 62 Prin țigani vru el să dobândească
 Doao scrposuri: unul, să vază
 Pe gloata murgă faraonească
 Cum este la războiu de vitează,
 Iar altul, ca să facă-arătare
 Turcilor cumcă mai multe-oști are.
- 63 Și, macar cum vom socoti noi,
 Amândoao scoposuri sunt bune;
 Prin cel dintei, țigănescul soi
 La rând bun să-învață și să pune,
 Prin a doia,-în vreme de năvală
 Să pot băga turcii-în amegeală.”
- 64 Zicând aceste fârși cuvântul,
 Iar' deacă-oaspeții să-împrăștiară,
 Un călăreț străin cu văștmântul,
 Stătără și frumsață rară
 Și (cum să vedea) de viță-aleasă,
 Sângur lângă Florescul rămasă;
- 65 Un nemernic din țară străină,
 Cum s-arăta din port și făptură.
 Văzând ș-o vreme cu îndemână
 Grăi: “Multe-acum zile trecură

---

¹*Atare*, tot aceeaș va să zică ca *acătare*, și înșămnează *acest feliu, asemene*. Este cuvânt strămoșesc de la latini: *talīs*, numai cât noi pronunțiem *l* ca *r* și punem înainte un *a*, ca în multe altele. Pentru aceasta, măcar nu este în obiceiul pretutindene, totuș' românește să zice bine: *atare om*, adecă *asemene om*, *acest feliu de om*; *atare lucru*, adecă *un lucru ca acesta, asemene*. M. P.

- De când astă curte minunată
Mult și cu toate mă desfată.
- 66 Fiindcă dumneta ești de-aice,
Nu-mi vei ținea de rău o-întrebare
Ce nimăruî nu poate să strice:
Cine-i stăpânul ceștii curți rare?
Ca să-i dau căzută mulțămită
Pentru-ospătarea bună, cinstită...”
- 67 “Bucuros aş face, drag jupâne,¹
Îndestul dreptei cererii tale
(Zisă Florescul), dar și pe mine
Aicea mă abātu de la cale
O sângură tâmplare ciudată,
Nici am cunoscut curtea vodată.
- 68 Însă (precum deobște) să zice
Că venind un neguțătoriu mare
Cu multe persoane venetice
Și bogătate de preste mare,
Nu demult aici s-au așezat
În codrul acesta neumblat.²
- 69 Iar’ această curte minunată
Au zidit ș-au hotărât să fie
Pentru călători o desfătată
Lăcuință, cum ș-ospătărie,
Grijind-o cu tot feliu de hrană
Și toată trebuința curteană.

---

¹Nu trebuie a să mira că Florescul zice străinului “jupâne”, căci pe acele vremi această titulătură să da numa la boieri, nu ca în zioa de astăzi la fieștecare.

²Acum să știe în ce chip au zidit Sătana curtea cea vrăjită, adecă în chip de neguțătoriu de preste mare, din Anadyl. Simpliț.

- 70 Toate aceste femei și fecioare
 Sunt roabe, de prin țări cumpărate
 Anume, să fie slujitoare
 Celor care-aice vor abate,
 Ba și cu desmierdări să-i desfete
 Pe chieful fieștecui și-îndelete.
- 71 Unde-e stăpânul, nimene știe
 Și nimene-a ști să nevoiește,
 Fiindcă prisosința să-îmbie
 În toate, nimica lipsește.
 Dar' este-o vătășiță bătrână
 Ce toate ține supt a sa mână.”¹
- 72 De-această poveste neașteptată
 Mirându-să străinul adausă:
 “Spuiu drept că de sirg a merge-mi caută,
 Și totuș' pare că nu mă lasă
 Cineva: așa, de-azi până mâne,
 Drumul meu împiedecat rămâne.
- 73 Deprins întru-oșteneștile trude,
 Inima neîncetat spre arme-mi bate,²
 Când aici nimica nu să-aude
 Făr' jocuri și cântări desmierdate.
 Zioa-îm pare ca ș-un veac de lungă,
 Macar de toate-alte să-mi ajungă.

---

¹De-acelea să cunoască că au fost lucru dievolesc, că au adunat acolo atâte copile tinere și cu tineri depreună ca să-i tragă la păcate. Păr. Desi-demon.

a) Cine știe, doară toate acele fete au fost drăculeți în chip de om! P. Agnosie.

²Vra să zică că el deprins fiind la oștenie, inima-l trage tot spre lucruri oștenești și la războiu.

- 74 Auzind de-a lui Vlad vitejie,
Dorit-am să fiu la cea nălțată
Bătălie ce are acum să fie
Și-a cării fârșit Evropa toată
Îl așteaptă cu nesuferință,
Poftind creștinilor biruință. ¹
- 75 Însă, dacă-ajunsăram până aice,
De nu ți-ar fi doar' cu greutate,
Dorire-ași-în scurt a ști ce price
Este și din care au fost iscate,
Toate-aceste războaie cumplite,
Că la noi sunt veștile-împărțite.”
- 76 “Bucuros cred (Florescul răspunsă),
Căci noi suntem aice de față,
De toate-având cunoștința ajunsă
Și totuș pisma cea șugubeață
Fiece tâmplare vederată
Prefăcând întralt chip ne-o arată.
- 77 Iar' eu fără de pismă și priință
Neavând spre nice-una vro pricină,
Voi povesti cu bună credință
Tot lucrul cum este, cum să-aține;
Nici gândesc că-ți va fi neplăcut
Luând firul din prim început. ²

---

¹Precum să vede, voinicul acest străin au fost din Ardeal, căci amintrele n'ar fi putut grăi românește! Onoch.

²*Prim*, adecă întii, este *adiectivă numerală*: *prim*, *primă*, ca și *întiiu*, *întie*. Sunt în limba noastră și *derivate* de la acest cuvânt, precum *primariu*, *primare*, cum să zice de obște *văr primariu*, adecă întielea văr, ca să să osăbească de la al doile văr. De-acolo să zice la noi începutul verii, *primă-vară*, ca cum s-ar zice întie vară. Chir Filologos.

- 78 Acum a lui Constantin cetate
Supt mânile căzuse-agarene,
Pentrucă grecii-ș' uitasă-a să bate
Și le-era mai drag a zăcea-în pene
Ș-a face săboară pe-întrecute,
Decât sabii a purta și scute. ¹
- 79 Apusenii să desputa-într-una
Ce-au fost mai întâi, ou sau găină?
Cum și de-are lăcuitori luna?
Unii, că-i deșartă,-alții că-i plină
De lăcuitori dovedea chiar,
Însă dovada cădea-în zădar...
- 80 Căci de-aci s-isca ș-altă-întrebare;
Oare-oameni să-află-acolo sau vite?
Și de-s oameni cuvântători, oare
Putea-vor fi cu drept osândite
Lunarele suflete, la care
Nu fu trimis Spășitorul mare?... ²
- 81 Domnul Romii cu fulgeru-în brâncă
Lega și deslega după voie;

---

¹Fiindcă Florescu, ca un om bine născut și cu bune învățături, nu vorbește așa de obște ca țigani, ci cu un stil mai ales și rădicat, pentru aceasta am socotit să talmăcesc gândurile lui pentru unii, ca[re] doară nu-l vor înțelega. Deci, zice el că acum cetatea lui Constantin (Țarigradul) căzuse în mâinile turcilor, din pricina că grecii apucând împărăția romanilor, nu să îndeletnicea mai mult întru învățătura armelor, ca romanii, și să făcuse molateci și evlavioși, căutând mai vârtos a să sfădi prin săboare dese ce făcea și desputa pentru dogme neînțelese, decât a purta sabii și scute.

²Între ceialalți creștini de la Apus (zice Florescul), să scornisă alte întrebări netrebnice, cu care ei își bătea capul, precum: care s'au zidit mai întâi, oul sau găina? Și oare sunt lăcuitori în lună? Și deacă sunt, oare Hs. și pentru ei au pătimit sau numai pentru pământeni? Cu aceste toate, Florescu nu vra alta numai s'arete deșărtăciunea sfezilor și învățaturii de pe acele vremi.

Șezând pe vârtoasa Chiefii stâncă
Să bucura-în sine că pe-al doie
Frate-a lui, Muftea-în Vizant alege
Și sultanul grecilor dă lege!... ¹

82

Craii creștinești lăsând a sale
Țări de jaf, să bătea pentru sfinte
Locuri, cum a lui Iosofat vale
Și de-alte-a Palestinei păminte,
Pentru Ierusalim și cel sfânt
A Mântuitoriului mormânt. ²

83

Iar turcul, însumețit de-atâte
Biruințe mari și luminoase,
La toate țările creștinite
Rea pierire și moarte jurase;
Cu șireaguri crude-întărătate
Jecueia-împrejur țările toate.

84

Țara noastră-încă era din cele
Pe care el dorea să-o supună;
Știind toate-a noastre netocmele
Socotea cumcă, de samă bună,

---

¹ *Domnul Romii*. Spune mai încolo Florescu că papa șezând pe scaunul lui Petru (*Chiefa* ovreiește va să zică piatră, și de-acolea S. Petru care jidovește se chieama Chiefa, s-au numit lătinește *Petru*, de la *piatră*); de unde vei înțelege ce va să zică Florescu, adevă că întemeindu-să papa în domnia sa, precum îi plăcea așa afurisea și blagoslovea, bucurându-să întru sine că pe patriarhul de la Țarigrad, muftea (popa cel mai mare turcesc) alege și sultanul stăpânește pe greci care era protivnici înălțării păpești. Că nici ar fi fost papa vreo dinioară așa mare, să nu fie căzut Țarigradul. M. P.

² Însă Florescu povestește la strofa următoare și alta și mai ciudată: zice că craii Apusului lăsând țările sale, mergea cu oști la Răsărit și să bătea cu păgânii pentru Ierusalim; și apoi adaugă: până ce ei făcea întraccest chip, turcii îndeletnicindu-să în politică și războaie, lua o țară după alaltă, precum e Țara Grecească, Bulgaria ș. al. M. P.

- Că-o țară-învrăjbită-ori azi, ori mâne
Trebuie să cază-în mâni străine.
- 85 Căci aflân'-să țara deslegată
Și-în cea mai mare nerânduială,
Spre tot rău năravul învățată,
Boierii puind la toate sminteală
Domnilor, iar' ceialalți pământeni
Dedați fiind la rău și vicleni,
- 86 Așa trăisă de multe veacuri
Într-un feliu-anōrhie făr' lege,
Învățați la războaie și jacuri,
Pe carii până-aci nime-a drege
Sau nu cuteză, sau nu vru doară
Căutând la venituri, nu la țară.
- 87 Iar', din ce oară Vlad Vodă stete
Dregătoriu trebilor muntene,
Frunțile vrajbii fură tăiate,
Politice rânduiei și- oștene,
După firea țării măsurate,
În scurtă vreme fură-așezate.
- 88 Cei care legilor întocmite
Dintre boieri nu voia să-urmeze
Cădea la pedepse pre cumplite,
Zicând că ei sunt să lumineze
Celoralalți cu-obiceaiuri bune
Și-înteii legilor a să supune,
- 89 Căci, dacă ascultători de lege
Vor fi numai cei slabi și mișei,
De țară-în urmă ce să v-alege?
O țară-adeacă de lupi și de lei
Ce șezând într-a sale bârloage
Sug sânge-a vitelor slăbănoage.

- 90 Zicea că boierii sunt supuși
Așa domniei ca și țărani,
Ba fiind în toate mai ajunși,
Nu numai cu sfatul și cu bani,
Ci-însuș cu capul ar fi datori
A țării să fie-ocrotitori.
- 91 Aceste zicea Vlad la divan
Și la macar ce feliu de-adunare,
Adăugând că-oricine, fie țaran,
Târgoveț, boiaru mic sau mare,
Mestec va-avea cu limbă străină
Cu capu-ș' va plăti șugubină.
- 92 Deci apreg pedepsea pe cei care
Asupra patrii făcea sfaturi
Ș-avea cu turcii vro mestecare,
Sau veri cu ce străin[e] staturi,
Împărțându-le-averi și moșii
La-a patrii-apărători și fii.¹
- 93 Prin asta rând nou el introdusă:
Pe tâlhării și mari fapte rele,
Prin așezate pravile, pusă
Deosăbite pedepse și grele,
Din care cea mai obicinuită
Era țapa cu moarte cumplită.
- 94 Apoi din toată țară ș-aleasă
Pe cei mai harnici și cu vârtute

---

¹Florescul, după ce arată starea lucrurilor în Europa și între creștini, acum pogoară la Vlad Vodă și povestește istoria lui de când au stătut domn în Țara Muntenească.

Voinici, din cari o gardă frumoasă ¹
Făcu spre paza sa, de cinci sute,
Pe cari în arme-atâta deprinsă,
Cât o numim oaste nevinsă.

95

După-acest izvod, și ceialaltă
Călărime-au fost orânduită,
Învățînd-o măiestria naltă
A taberii ș-armelor ispită,
Iar' boierii pismași a tot bune ²
Rândueli cocea sfaturi păgâne.

96

Căci, precum să tâmplă totdeauna
Că cel ce va să scoată la cale
Pre-un popor și apucă să-l pună
La rânduială, pentru-ale sale
Ostăneli, bun scopos și mari trude,
El mai mult rău decât bine-aude,

97

Așa fu ș-a lui Vlad soarte-amară:
Pismașii zic că-i tiran și multe
Asupra lui scornit-au de-ocară,
Și vor ca țara să nu-l asculte;
Zicu-i și Țăpeluș, că nu iartă
Tâlharii, ci cu țapa le ceartă. ³

---

¹*Gardă*, adecă *gvardie*, va să zică păzitoare, căci era obicinuiți domnii a ține o samă de ostași aleși pentru paza sa, care și acum să obicinuieste. Românește altmintrele nu să poate zice; pentru aceasta și poetul au pus cuvântu obicinuit în toată Europa. M. P.

²Aici mă rog să nu gândească cineva că prietenul meu au vrut să zică pentru tăți boierii, ci numai pentru acei de-atunci cari pismuiea lui Vlad. M. P.

³Pentru acest Vlad Vodă indoite sunt cronicile; unele îl scriu ca pe un tiran cumplit, iar' altele ca pe un domn vrednic, însă apreg la pedepsire; precum să zice și de Ștefan, principu Moldōvii, că au fost iute la mânia și vărsătoriu de sânge. M. P.

a) Fiindcă această izvoditură au scosu-o un țigan, lesne să poate cunoaște că prierste lui Vlad Vodă, pe care socoti că au fost pretenul țiganilor, și doară

- 98 Deci în taină solii repezite
 Trimit sultanului, dau de știre
 Precum vodă vra țara să-învite
 Asupra Porții cu răzvrătire,
 Și este foarte mult a să teme,
 De nu să va-împedeca din vreme.
- 99 Drept acea prin chipuri tănuite
 Sultanul mai pe-un pașă, mai pe-alt
 Învăță, l-armează și-l trimite
 Asupra acestui princip înalt,
 Ca neîncetat și iarna și vara
 Să meargă să-i jefuiască țara.
- 100 Însă Vlad fiind cu bună pază,
 Oaste-având bine-în arme deprinsă,
 Gloate tâlhare cu mână vitează
 De multe ori în fugă și prinsă;
 Celor prinși dete moarte sureapă
 Făcând să-i tragă de vii în țapă.
- 101 Acum la treizeci de mii aproape
 De tâlhari păgâni el împărasă,
 Nici lăsa pe nime să-i îngroape,
 Ci vulturilor mâncare-aleasă
 Și corbilor de jaf ca să fie,
 Porunci spânzurați să rămâie.
- 102 Sultan Mahomet întiaș dată
 Nu dete la toate crezământ,
 Dar' vinind părâre ne'ncetată,
 Vru să știe cu temeu de sânt

---

din scrisorile țigănești au luat unii cari îl laudă. Chir Criticos.

b) Eu socotesc almintre, adecă prietenii lui au scris bine și neprietenii rău; dar să vedem ce au scris streinii, care n-au fost interesați. C. Adevărovici.

- Oare acele toate-adevărate,
Prin persoane-a sale-încredințate.
- 103 Pentru-acea-în chip de mare solie,
Nește capigii vicleni trimeasă.
Catavolm avu cea d-întie
Parte la ceastă solie-aleasă,
Catavolin, logofăt primariu,
Un grec turcit, fiu de prevătariu. ¹
- 104 Cătră-acesta sultanul ascunsă
Pofta sa și cugetul deschisă,
Cu d-inima de-urgie pătrunsă,
Luându-l deosăbi, acest chip zisă:
«Mare treabă-am, o Catavoline,
Și puiu toată credința mea-în tine!...
- 105 Vodă muntenesc, supusul Porții,
Așa să poartă cu neomenie,
Cât pe credincioși dă crudei morții,
Ba necăutând a sa datorie,
Nice de haraci el va să știe.
Nice-a să-închina voiește mie.
- 106 Deci tu mergând ispitește bine,
Cearcă de poți să-l aduci la cale,
Mai vartos ca mie să să-închine,
Iar' văzându-l că stă pe-ale sale
Și cu voia nu va să să plece,
La nevoie cu sfatul vei trece. ¹

---

¹Câte s-au scris până aici pentru treaba lui Vlad cu sultanul Mahomet sunt toate adevărate și nu povești; să află și la scriitorii bizantinești, mai vartos la Дъца Hониates; însă, să fie fost Catavolin copil de prăvătariu, n'am cetit. M. P.

²Adecă, va să zică, de nu va vrea vodă cu voia să să plece, atunci tu să-l aduci ca să facă de nevoie. M. P.

- 107 Iar' de-ajutoriu la ceastă-apucare
Vei avea pe Hamza cu sâlință,¹
Numa-ți caută-a fi cu pază mare,
Ca munteanul ceva să nu sâmță,
Că-amintrele cu totul stricată
Ne-ar fi doară străduința toată...»
- 108 Merge grecul cu ceastă poruncă
Și sfătuind cu Hamza de toate,
În urmă-acest chip mreșile-aruncă:²
El însuș' să meargă și s-arate
Munteanului a Porții dorință,
Cercând a-l aduce la credință.³
- 109 Însă, de-ar vedea că nu să pleacă,
De sârg la Vidin să deie știre,
Și când ar fi vodă să-l petreacă,
Pân' la hotar, după-obicinuire,
Hamza-întracea Dunărea să treacă
Și din ascuns năvală să facă.
- 110 Așa grecul fățarnic să duce
Credințat cu știuta solie;
Lui Vlad mai întâi aminte-aduce
Toate ce-au trecut și vor să fie,
Pentru trecute vestind iertare,
Prietenie pentru viitoare.

---

¹Hamza, precum să știe de la istrrie, au fost pașă la Vidin pe acea vreme. M. P.

²*Mreșile aruncă*, va să zică pune sfaturi viclene cu care să încurce pre Vlad; ca și pescariul, încurcă peștii în mreje. M. P.

³*A-l aduce la credință*. Nu trebuie să să înțaleagă legea sau sfânta credință, ci la credință cătră sultanul, adecă să-i fie credincios. M. P.

- 111 «Mare-într-adevăr făcuși greșală
(El grăi), dar' a Porții pre tine
Milă este fără de-îndoială
Nemărginită, că-ț' iartă vine
Trecute nevrând de-acuma să știe
Numai de prieten și prietenie.
- 112 Nici altă de la tine poftește
Numa haraci și vreo cinci sute
De tineri; apoi ca prietenește
Tu viind la Poartă, cu căzute
Plecăciuni să te-închini celui mare
Sultan Mahomet cerând iertare.»
- 113 Ascultă vodă cu suferință
Tot cuvântul și pofta vicleană,
Și-întii arată bună voință
Vrând deamărunt porunca tirană
Să-ispitească, iar' dacă-o-înțăleasă,
Cu mărime-așa din rost adausă: ¹
- 114 “Spune celui care te trimeasă,
Că-întracesc chip Vlad Vodă-i răspunde:
«Haracii sunt gata, supt aleasă
Încuietoare, dar' a pătrunde
Nu poate-acolo poftă străină
Întralt chip făr' cu sabia-în mână.
- 115 De sultanului de dânși îi pasă,
Vie, să și-i ducă, de să-încrede!...
Dară nici tinerii vor de-acasă
De voie bună-a merge-în obede,

---

¹Cu mărime, adecă cu înălțare de suflet. M. P.

- Zicând că cu patria-împreună
Vreu s-aibă soartea: rea sau bună»,
- 116 Iar', încât e despre-a mea persoană,
Să merg să mă-închin nălțatei Poarte,
Spune că-atunci când iepurii-în goană
Vor lua pe-ogari...! lupilor moarte
Mieii vor da, poate că-atunci doară
M-oi închina, iar nu de-astă oară!...”¹
- 117 Solia văzând din toate-aceste
Că-a-l pleca nu este cu putință,
Lui Hamza la Vidin dete de veste
De treabă știută să să gată,
Iar' cu Vlad așa lucrul așază.
Pân la Dunăre să-i deie pază.
- 118 Iar Vlad prin iscoade credincioase
Înțelegând tot sfatul de-ocară,
Patru mii de călărime-aleasă
Făcu să să strângă de prin țară
Și-în taină, la părțile din care
Era Hamza să-i ție cărare.

---

¹Adecă aceasta va să zică că nu vra să să închine nice odată. Onochef.

a) Premărește sunt cuvintele aceste de cătră un domn muntenesc cătră puternicul Mahomet! C. Criticos.

b) Și totuș' sunt adevărate; cu mult mai vârtos că tocma despre acest Vlad am cetit într-o cronică, că pe nește soli turcești au făcut să-ș' ia învăliturile și cu capu gol să vie înaintea lui, iar' ei răspunzând că legea lor oprește ca să-ș' desgolească capul de învălitură, porunci vodă să le întărească mai bine cătră cap învăliturile și să le bată cu cuie de fierr, zicând vodă că întracest chip nu vor fi nici odinioară în primejdie de a-ș frânge legea. Care făcându-să după poruncă, toți muriră cu cumplită moarte. Deci, unu care făcu de aceste cu solii puternicului sultan Mahomet, cu mult mai lesne putea să răspunză într-acet chip lui Mahomet. M. P.

119 Dând strinse porunci ca să să ție
Ascunse păn la zi hotărâtă,
Și la semnul dat gata să fie
De războiu, cu vârtute-îndoită,
Apoi și fără nice-o pesteală
Să deie pe turci din dos năvală.

120 Întracea Vodă-în toate s-arată
Ca când de sfaturi n-ar ști nimică.
Deci luându-ș' garda sa-înarmată,
La vremea știută să rădică
Și petrece pe solul cu tută
Cinstirea și pompa lui căzută.

SFÂRȘIT

CÂNTECUL AL IV-lea

ARGUMENTUL

Sfinții din raiu să gată să-ajute
Muntenilor; Florescul mai spune
De-a lui Vlad biruințe făcute.
Curtea măiastră, prin o minune,
Piere ca dracul de crucea sfântă.
Lui Parpangel rău cărțile-i cântă.

- 1 O, fericite veacuri trecute,
Când să mai pogorea câteodată
Pe pământ oamenilor să-ajute
Sfinții, ori ca pe cei răi să bată
Sau pe credincioși să mângâiască
La scârba și nevoia lumească.
- 2 Acum pare că ceriul de lume
Ș-au uitat cu tot, nice mai bagă
Samă de-oameni, lăsând să-i sugrume
Nevoile-întru viața-întreagă.
Îngeri nice-în vis acu s-arată
Să ne-învețe vro taină ciudată.¹
- 3 Cu-adevărat! eu altă pricină
N-aflu, făr' că sau nice-o credință

---

¹Aici poetul să plânge de veacurile noastre, în care nu să aude de minuni ca mai demult, și zice că nu numai aiavea, dar nice în vis acum îngerii nu să arată. M. P.

- Noi avem acum sau pre puțință
Iar' a bătrânilor socotință
Răzăma purure-în lucruri sfinte,
Ceriul având în inimă și minte.
- 4 Ori de unde-aceasta să purceadă,
Destul că pe vremea lui Vlad încă,
Sfinții oblicind atâta pradă
Ce făcea turcii-în creștini ș-adâncă
Răutate, pe pământ veniră
Și multe suflete mântuiră.
- 5 Aceasta nu numai că să zice,
Ci s-au scris și la cronica vechie
Carea-i mai de mult fără de price,
Și decât cronica lui Urechie;
Apoi, să-întărește prin hârțoaga
A mănăstirii de la Zănoaga. ¹
- 6 Acum o dată scăzusă luna
Și crescând iară să făcea plină, ²
De când oștile turcești întruna
Jecuiea stăpânia română.
De cruzii multe și tâlhărie
Rămăsese țara mai pustie.
- 7 Numa țigănia noastră-armată
Între-atâte valuri ș-asuprele

---

¹Spune apoi că pe vremea lui Vlad Vodă s-au pogorât sfinții din ceriu și au ajutat oamenilor, și zice că aceasta este scris la o cronică care-i mai vechie decât cronica vornicului Urechie. M. P.

a) Mă tem să nu fie o bârfeală despre autoriu, fiindcă nu aflu nice la o cronică de aceste minuni. C. Criticos.

²Adecă va să zică poetul că acum era aproape de o lună de zile de când turcii intrasă în țară. M. P.

Era întreagă și nevătămată
Scăpând oarecum ca pîntră ieie;
Prin sfadă multă și hodini dese
Aproape de-Inimoasa-ajunsese.

8

Sân Spiridon prin o tâmplare
Din raiu privind, să mai vadă
Ce fac muntenii, “au, vōileo!” tare
Strigă-înspăimântat, iar’ o grămadă
De sfinți ce cânta psalmi ș-antifoane
L’întrebară: “Ce-ți e, Spiridoane?”¹

9

“O! (zisă) Dar’ nu vedeți ce-mi este?
Perit-au Țara mea Românească!
Nu e țară, sterpele neveste
Unde-întratâta să mă cinstească
Ca-în aceasta, ș-acum, ian’ căutați
Cum o prădează turcii spurcați!...”

10

Toți sfinții mirându-să priviră
La mulțimea taberii păgâne;
Din umeri și cu capu clătiră,
Iară Sân Nicoară,-adânc în sine
Cugetând, din buzele sfinte
Următoare slobozi cuvinte:

---

¹Minunat lucru spune aici poetul, care cu nevoie este de a-l crede căci cum au putut el să știe ce-au făcut și ce-au vorbit sfinții în raiu? C. Idiot.

a) Și mie așa-mi pare, vere! Dar nice poetul are vină dacă au aflat așa scris. Onoch.

b) Aceste trebuie să să înțalegă poeticește și într-acei chip cum povestește Omer, că s-au sfătuit ziei în ceriu, unii să ajute troienilor, precum Mart, Vinerea, ba și Apollon, iar alții s-ajute pe elini, precum Minerva (Athna), Neptun (Posidoniu) și Vulcan. Poeticul nostru fiind creștin n-au putut să pomenească de ziei păgânești și să le deie vreo putere; pentru aceasta au pus la lucrare sfinții creștinești. Însă aceste să înțaleg, cum am zis, poeticește și alegoricește. Cocon Musofilos.

- 11 “O, cuvioșilor! mie-mi pare
Că nu-i vremea de-a clăti din spate
Sau a jelui fără-ajutare
Ș-așteptând până vor fi surpate
A noastre beserici de păgâni,
Ci să-ajutăm și noi pe români!...
- 12 Drept aceasta, Spiridoane, dară
Luând voinicii noștri în soție,
Pe JTRgiu și pe Medru, gios te pogoară
Ș-ajută lui Vlad în bătălie.
Așa gândesc eu că-ar fi mai bine,
Însă n-așteptați de-azi până mâne!...
- 13 Ci cât mai curând trebuie-a merge,
Că-amintere poate fi zădară
Ajutarea. Cești doi pot s-alerge
Degrabă fiind călăreț, iară
Tu pedestru (precum din canoane)
Trebuie să mergi, o Spiridoane!...”
- 14 Sîn Giorgiu cu Sîn Medru fiind de față,
Întărea sfatul lui Sîn Nicoară,
Numai Sîn Spiridon avea greață,
Căci nu văzuse nici odinioară
Vreun războiu având inimă blândă
Din fire și neiubind izbândă.¹

---

¹Întâi caută a lua aminte că poetul, în voroava sa de obște, să țâne pretutindene de chipul vorbei de obște și întrebuițază cuvinte obștite între țărani, afară de tâmplări când vorbește altcineva, căci atunci așa-ș chibzuieste voroava, ca să fie cuvincoasă persoanei care vorbește. Deci și aici fiindcă sângur povestește, nu zice *sfântul* Spiridon, *sfântul* Gheorghie, Dimitrie sau Nicolăe, ci precum au fost obicinuit de demult și să obicinuieste astăzi la țărani care sunt mai stătornici întru ținerea obiceiurilor strămoșești. Și cu adevărat nu știu de unde au luat cărturarii noștri besericești acel cuvânt: *sfânt*, *sfântă*, când adevăratul cuvânt strămoșesc este *sânt*, *ă*, care pururea

- 15 Sîn Giorgiu-îndată sabia-încinsă
 Și zoăa-îmbracă neștrăbătută,
 Coiful, scutul, sulța nevinsă
 Luă, și luând toate sărută,
 Nu pentru că-s bune și frumoase,
 Ci că-acum de mult nu le purtasă.
- 16 Așijdure Sîn Medru s-armează
 Amândoi de-aci suind călare,
 Sîn Medru pe iapa sa cea brează,
 Iară Sîn Giorgiu pe murgul său, care
 Îmbe dobitoace minunate
 Spun că-ar fi măiestre ș-aripate.
- 17 Însemnându-să cu sânta cruce
 Cuvioșii călăreți plecară.
 Sîn Spiridon după ei să duce
 Pogorând pe cea tainică scară
 Care Iacov (pribegind de-acasă
 De frica lui Isav) o visasă...
- 18 Dar părându-i cale delungată
 Pe-încet a pași din spiță-în spiță,
 Măcar nu călărisă nice o dată
 Totuș', dacă-ar fi vreo măgăriță
 Sau puiu de asm! socotea-în sine
 Că-ar putea călători mai bine.

---

au fost trăitorii în neamul nostru care ș-astăzi zice Sîn Pietru, Sântă Mărie, Sîn Giorgiu ș. a. C. Filologos.

a) Dar, ș-alta este a băga sama la locul acesta: că zice Sîn Nicoară (Sfântu Nicolae) cumcă Sîn Spiridon trebuie să meargă pedestru, fiindcă, după canoanele s. soboară, vlădicii și călugării nu putea [să] călărească numai pe asin sau catâr! Și pentru aceasta zice poetul că Sîn Spiridon au trebuit să pogoară pe scara lui Iacov, adecă care Iacov pribegind de frica frate-său, o văzu în vis.

19 Și iacă,-o minune! ce zărește!
O asmă despre mâna dreaptă
Grăind cătră dânsul omeneste:
“Sân Spiridoane, dar ian’ așteaptă!...
Și de voiești a merge mai tare,
Nu-întreba nimic, ci sui călare!...”

20
B sina lui Vōlam sunt eu, care
Pentrucă potignind odinioară,
Îngerului ferii din cărare
(Ai auzit povestea mea doară?),
Rămăsăi până-acuma-în viață,
Ca oamenii limbă-având vorbeață.”¹

20*
Sântul bucuroș primi-îmbierea
Și de-acolea mearsă tot călare;
Însă-așa-i fu sfatul și părerea:
Să nu să-arete la fieșcare,
Ci nevăzut ispitind el toate
Să-apere pre oameni de păcate.

---

¹Pentru această asină a lui Valōm este scris la *Biblie* că mergând Valam pe această măgăriță, ca să blasteme pe Izrail, îngerul Domnului îi stete în cale, iar ôsina ferindu-l îngenunchie și bătându-o prorocul ca să meargă, ia grăi cătră dânsul: “Ce mă bați?”... Iară cele ce să zic aici pentru dânsa, trebuie să să înțaleagă poeticește. Erudițian.

a) Toate ar fi cum ar fi, însă a scrie unele ca aceste, nu să cade despre sfinți; mai vârtos să să mestece la poveștile țigănești. Păr. Desidemonescul.

b) Și ce rău au scris poetul aici? Toate cu cuviință!... Că au vrut să ajute sfinții creștinilor, aceasta nu-i nimic rău, căci asemenea tâmplări sunt și la *Biblie*, unde împotriva necredincioșilor ajută îngerii. Ba să află și la cronicile noastre, unde să zice că lui Stefan Vodă celui Bătrân au ajutat un călăreț sfânt mergând asupra oștilor.

Apoi, caută la *Viețile Sfinților* și vei afla și mai minunate. Iar pentru măgărița, însuș’ Domnul Hs. au intrat în Ierusalim șezând pe puiu de asină!...

În urmă, în istoria aceasta nu să povestește numa de țigani, ci și de faptele lui Vlad, ce sunt luate din istoria vremilor acelora. Nu să poate deci dară zice că povestea aceasta pentru sfinți, s-au mestecat cu povestea țiganilor. Părintele Apolohios.

- 21 Întracea turcii-încoalea și-încoace
Ca turbați alerga după pradă;
Țigani nu știea ce vor face,
Că-între dânșii să scornisă-o sfadă
Unii voind să călătorească,
Iar' alții pe loc să hodinească.
- 22 Din bătrâni încă mai mare parte
Stă pe-aceaia ca cât mai degrabă
Să meargă la Spăteni, nici să-întarte
Domnia, prin zăbavă fără treabă.
Drept aceasta țigani grămadă
Strângându-să-începusă la sfadă.
- 23 Unii striga că pentru o fată
A unui ciurariu nu să cuvine
Să zăbovească tabăra toată,
Alții răspundea că fieștine
Datoriu e pân' atunci să rămâie,
Pân' să va ști de-i Romica vie...
- 24 Iar' în cea curte mândră măiastră,
Voinicii zăuitându-și de toate
Bea, mânca, juca, ședea-în fereastră;
Parpangel fătó-și găsi nu poate;
Florescul povestea ca nainte
Străinului cu ceste cuvinte:
- 25 "Iar când sosiră la locul unde
Grecul știea că-s mreșile-întinse
Ș-unde Hamza cu oaste să-ascunde,
Atunci, ca nește pârjoale-aprinse,
Iacă zece mii de turci să scoală
Și lovesc pe munteni cu năvală.

- 25* Iară logofătul cu sumeață
Sprânceană lăpădând fățărie:
«Nu-ți fie (zise) de mir, nici greață,
O, Vodă! Iepurii iacă-îmbie
Pă câne să să dea legat, iară
Mieii cei blânzi pe lup împresoară!...
- 26 Sosit-au de tine hotărâtă
Vreme,-în care tu de voie bună
Vruși să te-închini la poarta mărită!...
Tinerii tăi încă-s de-împreună
Gata-a merge departe de-acasă,
Nice-acum de patrie le pasă!...»
- 27 Stete vodă cu mintea-îndoită
De-are-în pieptul vânzariu să împlânte
Fierrul, dar socotind ovilită
Izbândă, ca singur să să-încrunte
Însuș' cu el, hotărî să-l lasă
Spre-altă pedeapsă mai ticăloasă.
- 28 Sabia smulsă, ochi plini de-urgie
Aruncând la el, așa răspunse:
«Greculeț mișel, născut la robie,
Învățat la viclenii ascunse,
Intrugi a face,-a mîștere-otravă,
Simțire neavând de-onor și slavă,¹
- 29 Voiu să-ți arăt fără viclenie
Că nici mâna lui Vlad a să-întinde,
Nici cap să să plece la robie
Sunt făcute, nice-e lesne a-l prinde,

---

¹*Onnr*, adecă cinstire, cuvânt lătimeasc, primit acum mai la toate neamurile, încă și la cele a căroră limbă nu purcede de la limba lătimească; cu mult dară mai vârtos putem să-l primim noi, fiind limba noastră fiica limbii lătimești. P. Filologos.

- Căci ai gândit!... bagă samă bine,
Oare prinde-or iepurii pe căne!»
- 30 Apoi întorcând spre-ai săi cuvântul:
«Nu-i vreme,-o voinici! (grăi) de-a spune
Cu multe,-aici, tot înșălământul
Cu care-au cercat a ne răpune
Vrăjmașul ș-unde ne aflăm astă-oară,
Căci înșii vedeți!... Pentr' acea dară,
- 31 Cred, o viteji! că nu-i trebuință
Să vă-arăt cu mai multe dovede
Că scăparea-i numa-în biruință.
Ceștii numa putem a ne-încrede!
Deci acum, sau moarte cu dafine,¹
Sau izbândă,-altă nu ne rămâne!...
- 32 La arme, dar'!... S-aratăm vârtute,
Să stăm nefrânși, cu inimă vitează.
Nu biruiesc multe mii și sute,
Ci cari a biruire cutează.
Alergați și vă luați izbândă;
Slava voastră fie-a lor osândă.»
- 33 Zice, și dând semnul de năvală
La oștile-în ascuns pregătite,
El cu garda sa de-aci să scoală
Și-în șireaguri bine-orânduite
Lovi pe turci cu-atâta iuțime,
Cum cade tunetul din nălțime.

---

¹*Dafin* este un feliu de lemn de obște știut, care lăținește să chiamă *laurus*. Din frunzele acestui arbure făcea oamenii cei de demult cunună și încunună pe biruitori, care să purta vitejește la războaie pentru patrie. Deci noima stihului acestui este: acum n-avem altă ce aștepta, fără ori moarte încu[nu]nați fiind cu slavă sau izbândă. Filologos.

- 34 Și cum poviul, pe țarmă coaptă
Căzând, cu năpraznă-într-o clipită
Strică truda plugariului dreaptă,
Și iacă, zace gios cutrupită
Toată țarina, ș-în loc de grâne
Numa năroiu și baltă rămâne.
- 35 Așa lovind viteaza-oștișoară
În turcime, trupuri polignește,
Rânduri întregi prăvale ș-oboară,
Taie, surpă, dar mai mult stropșește,
Ș-altă nu vezi făr' trupuri tăiate
Zăcând în bălți de sânge necate.
- 36 Vlad ca ș-un leu întărâtat foarte,
Ce, de vânători luat în goană,
Deacă să vede cu câni de-o parte
Iar' de alta cu mreaja vicleană
Împresurat, unde-i cea mai mare
Grămadă de câni, acolo sare
- 37 Și dorind să-ș' facă-izbândă-amară,
Pe care cumu-i vine nainte
Frânge, spintecă,-încoaltă, ș-înghiară,
Când cu brânci groaznice, când cu dinte
Apărându-să, sugrumă și ucide
Și printre dâșii drumu-ș' deschide,
- 38 Așa Vlad văzând că de toate
Părți pe dânsul turcimea să scoală,
Unde vede că-s mai îndesate
Gloatele,-întracoly dă năvală,
Învârtind arma-încoala ș-încoace
Larg potec pintre păgâni-ș' face.

- 39 În zădar Hamza oști împrăștiate
Va să-adune, războiu să-întreiască,
În zădar a le-îndemna să bate
Cu porunca tare-împărătească,
Căci oastea-în răsipă-acum pornită
Să calcă fugind ș-e neoprită.
- 40 Iar' Hamza de cetele muntene
Împresurat, cade la prinsoare
Cu mai mulți din oștile-agarene.
Grecul încă nevăzând scăpare,
Lui vodă cu multă plecăciune
Cade-înainte și să supune.
- 41 Atunci vodă-amar zâmbind îi zise:
“Cum îți pare-acum, Catavoline,
Urzitoriu de vânzării închise,
Sol fățarnic a Porții păgâne,
Ce nu te rușini cu tâlhărie
A vinde creștina stăpânie?”
- 41* Așa zicând cu groaznică moarte
Porunci ca pe toți să-i înțape,
Ce la tâlhărie avură parte,
În pădurea ce era de-aproape.
Hamza fu-înțapat pe cel mai gros
Și mai nalt copaci, grecul mai gios.
- 42 Crudă poruncă, moarte-îngrozită!
Dar acelui nevinovat pare
Că vânzarea-i și mai neomenită.
Om ticălos, totuș' nu te spare
De la fapte rele câteodată
Pedeapsa,-ori cu ce moarte-așezată!

- 43 Dacă estea-în Țarigrad s-auziră,
 Sultanului nime nu cutează
 A spune, măcôr că el să miră
 Unde logofătu-întârziază,
 Păn' ce-odată viziriu-îndrăznește
 Și lucru cum e povestește.
- 44 Iar' tiranul aprins de mănie
 Că-au cutezat a grăi de-acele
 Basne și care nu pot să fie,
 Lucruri de rușine și mișele,
 Porunci să-l bată peste față
 Pentru vorba proastă și-îndrăzneată.
- 45 Iar' deacă din solii repezite
 Să-încredință, mai nu turbă-în sine
 De ciudă și de-urgie-ocărâte
 Văzându-și porunci, nici să-ș-aline
 Firea putu cu deobște târzie
 Izbândă, ci cât mai tâmpurie.
- 46 Deci la pași de aproape, de parte,
 Porunci de sârg oști să-și armeză,
 Și întracela chip ei să să poarte
 Ca să aducă cele mai viteze
 Cu sine, iar' păn' la primăvară
 Să fie gata să iasă-afară.
- 47 Abea pe câmp iarba răsărisă,
 Iar' codru noao frunză apucasă;
 Din toate părți turcimea trimisă
 S-adună:-o parte pe mare-în vasă
 Alergând spre Țara Românească,
 Cu totul acuș' s-o jefuiască,

- 48 Iar' o parte duce cu pas iute
Sultanul păgân, suflând izbândă,
Cu care s-afla mii doao sute
De mulțime varvōră neblândă.
Ș-acum la Vidin ajunsese
Stulurile cele mai alese.
- 49 Era tocma-în miez de primăvară
Când zăfiri cu florile să joacă,
Păsărelele vesele zboară,
Iar jivina și cea mai săracă,
Voioasă saltă și să desfată
În dezmierdare nevinovată,
- 50 Când iacă Vestea-în trâmbiță sună
Că vin turcii cât frunză și iarbă,
Ca robiei țara să supună.
Toți să gată-a lua fuga oarbă.
Boierii cei mari și mai cu minte
Luasă fuga mai înainte,
- 50* Iară țaranii săraci, în pripă,
Ca ș-o turmă de oi fără pază
Cari încătrr purced în răsipă;
Plini de frică și cuprinși de groază
Toată-ș' lasă avere și sudoare,
Nedejdea puind numa-în picioare.
- 51 Fug copii cu tinere copile,
Fug muieri cu mititei în brață,
Iară cei mai încărcați de zile
Îi mângăie și le sunt povață.
De vaiet amar, țipete, jele
Plini-s codrii, câmpii și vâlcele.

- 52 Ici unul își poartă pruncii-în spate,
Altul colea pe slabul părinte,
Cel-ar fugi, bietul, dar' nu poate
Și stă ca zăpăcit de minte,
Neștiind cui mai curând s-ajute:
Pruncilor sau muierii căzute.
- 53 Nepotul duce pe moș de mână,
Moașa pe nepoției și nepoate,
Iar' ntra pe soacră-sa bătrână;
Fieșcare din primejdie scoate
Pre cel mai iubit, mai de aproape,
Năzuind cătră munte să scape.
- 54 Numa Vlad, cu inimă nefrântă
Și-înarmat, pre păgânul așteaptă.
Nimic de la scopos nu-l desmântă,
Toate-orânduiește, toate-îndreaptă
Spre pierirea păgânelor gloate,
Tocma să fie nenumărate.
- 55 Cu călărimea lui cea vitează
Prin locuri dosite, lui știute,
Oștilor turcești de-aproape-urmează.
Din ascunziș cu năvală iute
Sărind pe șireaguri sângurate,
- 56 Neașteptat încungiură și bate.

Ca lupul flămând care, supt deasă
Tufă ciulit, pe pânțece zace,
Când vede trecând o turmă groasă
De-oi sau alte slabe dobitoace,
Iar văzând pre vreuna sângurată
Sară,-o răpește și fuge îndată,

- 57 Așa Vlad urmând oștii cei mare
Turcești, ordiilor despărțite
Neașteptat înainte le sare
De prin locuri ascunse, dosite,
Ș-atâta știe-a-i zătigni de bine,
Cât nici măcar unul viu rămâne.”
- 58 Florescul fârșind lunga poveste
Mearsă, fiind târziu după cină,
Iar’ Parpangel după a neveste
Sale-urmă-în zădar, caută, suspină;
Deci plin de necaz că n-o găsește,
Se culcă pe un pat ș-atipește.
- 59 Însă lucrul cel mai de mirare
Este că bietul țigan, aice,
Unde să culcasă-în supărare,
Află’ zioa cea mai de ferice,
Fiindcă-a doao zi dimineață
Să trezi la Romica sa-în brață.
- 60 Dracu nu doarme! cine-întii zisă,
Bine-o nimeri...! că așa este:
Până noi durmim cu geana-închisă,
El turbură fete și neveste
Și-osăbite feliori de năluce,
În vis și-în aieva le aduce.
- 61 Nu știu cum să tâmplă de-astă dată
(De bună samă prin gevoie!)
Că Romica era culcată
Într-acel pat ș-aceiaș chilie
Unde se culcasă Parpangel
Asară, mâhnit ca vai de el. ¹

---

¹Vezi lucru dracului! Cum au știut el a-i întâlni, ca să-l îndemne la păcat. P. Sfântoievici.

- 62 Când fu spre zio, el să trezește,
Fiind încă ea-în somn afundată;
Caută-împrejur, și iacă-oblicește
Că doarme lângă dânsul ș-o fată.
Să miră! și nu să poate-încrede:
În vis sau într-adevăr el vede,
- 63 Dar' apoi de pe semnele toate
Cunosc pe draga sa copilă.
Cine-aici a povestire poate
Cu ce felu de sâmtire și milă
O cuprinsă,-o săruță și zisă:
"O dragă, cine-aici mi te-închisă!..."
- 64 Atunci și Romica clipește
Și văzându-și ibovnicul față,
Nimica de dânsul să sfiește,
Ci cuprinzându-l cu dor în brață,
Îi răspunsă:-"O, iubit Parpangele,
O, câtă-mi pricinuiși tu jele!"
- 65 Copila cu totul roși-în față
Și-i arsără buzele ca focul,
Junele-încă nu era de gheață
Ș-acu dracu-și începuse jocul:
"Vai de mine, ce faci?" dânsa zisă
Spăimântată, vrând să să rădice.
- 66 S-ōpără ca când nu i-ar fi voia
Ș-apărându-să-îl strânge la sine.
Ce-i de-a face când vine nevoia
Pe om? Voi știți, dragi neveste, bine
Că la-împrejurări cum este-această,
Totdeuna vi să tâmplă năpastă.

- 67 Însă spre-a Romicii norocire,
Tocma ca când ar fi fost chieamată,
A feciorii sosi scutire:
Sân Spiridon pe-asină aripată
Trecea tocma-într-aceiaș' clipită
Pe lângă ceastă curte vrăjită.
- 68 Și văzând de sus pe cea perechie
Care,-încă fiind necununată,
Porunca-întie din legea vechie
Era gata să-împlinească,-îndată
Trasă-asupra curții-un semn de cruce,
De carele pier toate năluce.
- 69 Și iacă pieri curtea frumoasă
Ca când n-ar fi fost nice odată.
Oaspeții-într-o baltă puturoasă
Să treziră. Și-acea minunată
Întâmplare la toți au arătat
Că curtea n-au fost lucru curat. ¹
- 70 Bunul Parpangel, până prin baltă
Plină de broaște sâлинд să iasă
Înoată-încoace,-încoalea și saltă
Ș-orbecăind prin ceața-întunecoasă,
Iată pierde pe Romica dragă
Și-în zădar o caută balta-întreagă.
- 71 Iar' după ce cu multă trudă
Abea să vârgoli din băltoacă,

---

¹Pare că mi să rădică o piatră de pe inimă! căci gândeam că, de bună samă, s-au săvârșit păcatul! Dar, precum să arată, sosi în vreme ajutoriul ceresc. P. Sfântoiescul.

a) Ha! ha! ha!... bine le șede așa oaspeților acelora, în balta puturoasă! Așa dăruiește diavolul pe cei care-i ascultă. P. Disidem.

- Plin de tină și cu haina udă,
Scuturându-să stete-o soroacă
Și-începu a socoti-întru sine
Asupra cestor tâmplări străine.
- 72
Ci în zădar cap și minte-ș' bate,
Că niciuna-i vine la măsură.
Curtea pieri cu casele toate,
Nice să știe ce să facură
Oaspeții; patul și draga fată
Încă pieriră din ochi deodată!
- 73
Iar' de altă parte știea bine
Și-aceaia, cumcă-astă dimineață
Au fost întru nește căsi străine
Și-în pat, șiind pe Romica-în brață;
În urmă, că-în balta puturoasă
Au căzut, haina-l mostra tinoasă. ¹
- 74
Estea socotind jelea-l cuprinsă,
Mai vârtos pentru biata Romică,
Iar inima cea de dor aprinsă
Mai numa că nu i să despică.
Strigă-amar: "Dragă Romică, vină!"
Iha ² din vale-i răspunde: "vină!"
- 75
Iha, cea răsulare deșartă
Care din râpe și văi afunde

---

¹Poetul spusă până aici cum Parpangel ieșind din baltă și nevăzând nici curte, nici oaspeți, nici pe Romica, să frângea cu gândurile și nu știea ce să socotească. M. P.

²*Iha* este cuvânt formuit din firea lucrului și însemnează tot aceeaș' ce *iho* la elini, iar *eho* la latini; va să zică în sâne răsunetul ce dau unele locuri, mai vârtos unde sunt locurile între dealuri sau aproape de râpe afunde sau peșteri și răspund la fieștecare strigăt cu vorbe asemenea, însă înjumătățate, poftorind mai vârtos silabele cele de pe urmă. M. P.

- La macar ce chiemare să-întartă
    Și ca când ar îngâna răspunde,
Aceiaș' și lui Parpangel atunci
Răspundea din prăpăstii adânci.
- 76
- Țiganul care n-auzisë
        Niceodată răsulare chiară
Ca-aceasta, stete cu gura-închisă
    Gândind că cineva-l chiamă doară,
Însă neauzind mai mult pe nime,
Purceasă-înainte prin desime.
- 78
- În urmă ieșind la o cărare
        Și sânzur văzându-să, de jele
Ș-urât rupsă-a cânta cu glas mare:
    "O, voi dragi, vesele păsărele,
Păraie limpede curătoare,
Copaci aducători de răcoare,
- 79
- Voi mândre poieni și văi adânce,
        Voi măguri cu desişuri umbroase,
Vârtoase ne sântitoare stânce,
    Și tu, coad्रे verde,-întunecoase!...
Cine-mi va spune năcazul greu
Ce sânte-acum sufletul meu?" Iha: "eu!".
- 80
- Socotind că cineva-i răspunde
        Ș-acum, iarăș' cu d-inimă frântă
Zise: -"Oricine-ești, nu te mai ascunde,
    Sau ești om, sau vreo ființă sântă,
Ieși la mine-încoace și te-arată,
O! spune-m și mă desfată!" Iha: "fată!"
- 81
- "O! eu încă caut o fată blândă
        Care sufletu-mi dusă cu sine,

- Lăsându-mă-întru năcaz ș-osândă;
Nice știu prin ce locuri străine
Va fi ia petrecând zile-amare
Și de-are vreo mângâiere!” Iha: “are!”
- 82 “Cine știe, vedea-ne-om vreodată
Și poate că după vreme lungă!...
Că nu-în zădar au fost ea [furată]
Doar’ în țări streine va s-ajungă
Și-oh, amar! apoi cine mai știe
Cui va fi dragă soție!” Iha: “ție!”
- 83 “Hai, doară mă-înșeli, copilă bună,
Alinându-mi puținel năcazul,
Că eu văd numa noori și fortună
De când soarele-mi ascunsă-obrazul.
Deci, de-i adevărat graiul tău,
Ian’ jură-te pe Dumnezeu!” Iha: “zieu!”¹
- 84 Aici el era să mai vorbească
Și să mai asculte ce-i vrăjește
Iha, fata cea pădurănească,
Când de-o lature, iacă zărește
Venind împotriva lui vrăjmaș,
Pe cal întețit, un călăraș.
- 85 Țiganul zărind sabia luce,
Și voinicul sosindu-i aproape
Tot înghieță, nici fuga s-apuțe,
Nici în grabă-oarecumva să scape
În pripă cuteză, că din vreme
Voinicul îi strigă: “Nu te teme!...”

---

¹*Ce țigan nebun!* Dar’ nu putea el să cunoască că nimene nu-i răspunde, ci numai sunetul vorbelor lui să răzbătea. Idiot.

- 86 A supra nearmați și de-a ta samă
 Argineanul sabia nu poartă;
 Pentru-aceasta să fii fără teamă,
 Ci tu-mi spune cu inimă neîntoartă:
 Nu văzuși mamte pe-oarecare
 Trecând pe-aici, pe ceastă cărare?
- 87 Nu văzuși o copilă creștină
 Tinără și dintr' o mie-aleasă,
 Ca ș' o mielușică fără vină
 Fugind repezită, spărioasă
 Și năzuind ȳndeva să scape,
 După ea doi turci gonind aproape?"
- 88 Parpangel cu mintea-înhemeită
 De cele care lui să tâmplasă,
 "Drag (zisă) coconaș! o clipită
 Numa [eu] văzui pă ha frumoasă!
 Dară, ca să nu-ți vorovesc pleve,
 Însumi nu știu: în vis sau aieve." ¹
- 89 Voinicul cunoscū din cuvinte
 Că bietul țigan ș-acu visază;
 Stete puțin cu-îndoită minte,
 Dar' murgul îi sare și rântează, ²
 Flȳtură cu capul, înspumate
 Zăbele roade și pământul bate.
- 90 Acesta era viteazul de care
 Oastea păgână se temea toată,
 Doar [ă] cel mai harnic și mai tare
 Din toți ce-au purtat arme vodată;

---

¹Săracu Parpangel! Voinicul întreba de altă fată, iar' el gândea că întreabă de Romica. Mândr.

²Pe unele locuri zic *necăzește*, în loc de *rântează*. M. P.

- Multe el făcuse vitejii în lume,
Jurat vrăjmaș turcescului nume.
- 91
Întălegând el dară că vine
Sultanul cu toată-a sa putere
Să jefuiască țările creștine,
Își părăsi tânăra muiere
Ș-îmbrăcat în zoaio luminoasă
Asupra păgânilor purceasă.
- 92
Sângur, cu nesupusă vitejie,
Hotări pe turci să năvălească,
De-ar fi ei și mōcar câți să fie;
Ș-acum de trei ori, cu voinicească
Îndrăznire,-asupra multor sute
Dete războiului ș-alungă pe tute.¹
- 93
Nici unul poate mâna să pună
Pe dânsul sau rană să-i aducă,
Iară el ca fulgerul detună
Între dâșșii, când sabia-ș apucă;
Și pare că-împrejurul lui ploao
Trupuri de păgâni tăiate-în doao.
- 94
Tocma să tâmpinasă cu-o ceată
De-arapi, pe care-o dete-în răsipă

---

¹Tute va să zică toate. Însă cele ce să povestesc aici de Argineanul, cu adevărat nu să află la cronica românească, dar' preînvățatul Talalău face o luare aminte, tot acoloș' la izvod, precum s-au zis mai sus, zăcând că în copilăria sa au auzit cântând de faptele aceluș' Arginean; dar, precum toate cu vreme cad în uitare, așa și cântarea aceeaia nu o pututu-o afla mai târziu. Pagubă!... (adauge învățatul) că nește cântări ca aceste nu să însemnează despre cei procopsiți a norodului, căci întru dâșșele ar găsi multe făpturi istoricești care ar putea să fie ocrotite de uităciunea vremilor. Și adevărat zice acest om învățat, că eu însuș' multe cântări de viteji românești am auzit când eram tinăr, care acum nu să aud mai mult. Erudițian.

- Tăindu-i partea cea mai bărbată,
Iar' el ostănit căutasă-în pripă
Să-odihnească-a umbră răcuroasă,
Și veni-într-astă pădure deasă.
- 95
Dar' spre răul său și soarte-amară,
Era pădurea cea blăstămată!...
Cum intră și vru să să pogoară
Supt un păltinaș, iacă deodată
Doi turci vede, gonind o copilă
Carea-l rugă de-ajutoriu și milă.
- 96
El neștiind că este-o nălucă,
După dânșii nencetat aleargă
Și-i pare că-acuș'-acuș apucă
Pe gonaci, capetele să le șteargă,
Iar sosind lângă țigan pieriră,
Și de-aceasta el acum să miră.¹
- 97
Însă-alt nenoroc îi stă-în cărare,
Că tocma nimerisă la cele
Doao-izvoară de-împrotivă, care
Din sufletele mari fac mișele,
Iar' mișeilor dau vitejie.
El, săracul, de-aceasta nu știe.
- 98
Acolăși lângă dânsul de-o parte
Era doao, supt un fag, izvoară,
Din care curgea pe doao boarte,
Doao păraie, ca și vioară,

---

¹Spune adecă poetul că Argineanu ostănit să culcasă în pădure supt un copaci să odihnească, dar fiindcă nimerisă în pădurea cea vrăjită, unde îndată i să arată o nălucă, adecă o fecioară fugind și după dânsa doi turci gonind, el vrând să mântuiască copila, alerga după turci, iar' când sosi lângă Parpangel, fata cu turcii pieriră! M. P.

- Având limpede-apă și dulce,
Iar' una-i de-împrotivă altie.
- 99
Care bea din cel pe mâna dreaptă,
Pe-acel duhuri nalte-l împresoară:
Mintea nu știu cum i să deșteaptă
Și pare că sus la nuori zboară,
Face dintr-un iepure fricos
Viteaz neînvins și leu inimos.
- 100
Iar' apa [cea] de pe mâna stângă,
Tot focul sufletului potoale,
Face mintea tâmpă și nătângă,
Ba toată firea trândavă, moale,
Cela și cesta părauaș mic
Era-între țigan ș-între voinic.¹
- 101
Vede limpede ca și vioară
Apa voinicul și frânt de sete
De pe cal îndată să pogoară.
Neștiind, bea de saț, pe-îndelete,
Ah! și bea cu multă lăcomie
De-a stânga, dintru ticăloșie.
- 102
Sărace-Arginene! ce minută
Nefericită-acolea te-adusă,
La cest urât părau ș-apă slută!...
Iacă vitejia ta răpusă!...
Dar ce folos, abea cât înhite,
Iacă toate-întrânsul schimosite,

---

¹În aceiaș' pădure (zice poetul) era un fag, de supt care ieșea dooa păraie cu apă foarte limpede, însă între sine deosebită fire și vârtute, căci apa din păraul despre mâna dreaptă făcea pe om harnic, îi da duhuri nalte și inimă vitează, iar cea din păraul de-a stânga strica toată firea omului și-i întuneca mintea făcându-l ticălos ș. a. M. P.

- 103 Lasă calul, armele desbracă,
Apoi merge și-în codru s-afundă.
Parpangel tocma era să treacă
Părăul și văzând limpede-unde
Curgând pe su țermurile-înguste,
Nu să putu răbda să nu guste.
- 104 Cât putu-încăpea-în palma cufundă,
Atâta luă și sorbi-îndată,
Și iacă-în fața lui cea rătundă
Să vedea schimbarea minunată,
Căci ochi nu știu cum i să-înfocară
Și-înt-ralt chip cu tot să strămutară.
- 104* Cu privire mândră și vitează
Tocma ca ș-un altul acum stete,
Iar' mintea-i să lumina cu trează
Istețime, ș-osăbită sete
Sămte el acum, nu de-apă, ci de-alte
Lucruri mai mari, de slavă și nalte.
- 105 Caută la sine și să rușmă
Văzându-să-în hainele mișele,
Toate ude și pline de tină;
Aruncă ceste și luă cele
Carele-Argineanul lăpădasă
Una cu armătura frumoasă.
- 106 Cu ochiul lacom toate petrece
Și una după-altă le îmbracă,
Și părea că nu să teme de zece,
Dacă scoasă sabia din teacă.
Iar apoi, văzându-să călare
Nici de-o oaste-întreagă frică n-are.

- 107 De-aci zlătariul fără zăbavă
 Luând cărarea-îmblată, purceasă
 Prin cea necunoscută dumbravă.
 Acuma și de Romica-ș' uitasă,
 De nu i-o pomenea lui o tâmplare
 Groaznică, fără de-asămănare.
- 108 Măcarcă calul inimos îl duce
 Rapede și cum să cade-în spate,
 Totuș' el băgând sabia luce
 În teacă, la un tufariu să-abate
 Și rumpe-o nuiea, dar, ah, vedere!...
 Sânge pîcă cu glas de durere:
- 109 “Nu mă frînge, drăguț Parpangele!
 O, lasă-mă s-odihnesc în pace!
 Tu nu ști că-în aceste nuiele
 Trupșorul Romicii tale zace!...
 Soarta mea fu crudă și nedreaptă,
 Lăbovul altii pe tine te-așteaptă!”¹
- 110 Glasul tăcu; iar dacă-înțăleasă
 A logodnicii tristă tâmplare,
 Stețe nemișcat cu față jeloasă,
 Inima su piept bătându-i tare.
 Izbucnind în urmă jelea-închisă,
 Râu de lacreme varsă și zisă:

---

¹Ce aud! Cum poate să fie! Măintea fu cu Romica și aici ia să fie moartă! Apoi, tufa să grăiască! Onoch.

a) Vezi, dară, vere, că nu toate ce se află scrise sunt ș-adevărate! Idiot.

b) Aceasta o împrumutat-o poetul nostru de la Virghil, unde să zice: *Quid miserum, Enea, laceras... nam Polydorus ego.* Erudițian.

- 111 “Tu ești, dragă Romică dorită!
Văileo, vai! ticălosul de mine!...
Cum de groaznică ți-au fost ursită!...
Ah! nu pot eu trăi fără tine;
Ieu încă-a vieții fir mi-oi rupe,
Pe-amândoi o groapă să ne astupe.”
- 112 Zicând aceste sabia scoasă
Și vru-în doao gâtlejul să-ș’ taie,
Dar’ cu farmece trupu-i legasă
Mama sa, Brândușa, ca-în bătaie,
La războiu sau măcar ce-altă price
Nice-o armă-în lume să nu-i strice.
- 113 Deci sabia lunecă pe piele
Ca pe marmură nestrăbătută,
Iară de mult bănat și de jele,
El în urmă la criuri să strămută
Și pare că nimica nu mai sânte
Ș-umblă ca ș-unul fără minte.
- 114 De-aci-întețindu-ș’ calul, aleargă
Încoace și-încoalea cu iuțime,
Cruciș’, curmeziș’ pădurea largă,
Cu tot feliul de nebune shime,
Tocma ca ș-o sălbatecă fiară
Țipă, răcnește, spumegă, zbiară...
- 115 “Stați, tâlharilor fără de lege
(Strigă el căutând în toată parte),
Suflete păgâne și pribege,
Pe toți v-așteaptă cumplită moarte!...
Însă, dacă-mi veți da pe Romica,
Iată că nu voi face nimic!”

- 116 De-aceste lui în minte puiază
Fierbințala! Câteodată-îi pare
Că vede pe Romica cu groază
De dânsul fugind; el pe cărare
Îi merge și purure-o-întețește,
Dară ea tot fuge bărbătește.
- 117 Așa făcând până când înoaptă,
Adeseori zice: “Dulcea mea zână,
Nu mă fugi! Deh, Romică,-așteaptă!
Eu-s Parpangelu tău! Ian’ vină,
Să mergem la țigănie-acasă.
Vină, dragă Romică, frumoasă!...”
- 118 Rău-mi pare, drăguț Parpangele,
Că-atâta pățești pentru-o copilă,
Că nu-s vrednice de-atâta jele
Copilele, ba nice de-o milă!...
Căci puține sunt, foarte puține!...
Cu care să te năvăești bine.

SFÂRȘIT

CÂNTECUL AL V-lea

ARGUMÂNTUL

Țigani la sfat n-au bună plază;
Tandaler ca ș-un bărbat s-arată,
Vodă tabăra le cercetează
Cu garda sa turcește-îmbrăcată.
Pe Parpangel abea la viață
Întoarce mamă-sa isteată.

1

Acum laia țigănească-armată
Nu era departe d-Inimoasa
Hodinind și mergând câteodată;
Iară la crieri coapta și bărboasa
Bătrânime cu cei mai de cinste
Să sfătuiea, ca și mai nainte.

2

Căci acum și-înțeleaptă solie
De-oarecâteva zile-întorsese
Cu răspunsul bun de la domnie
Zicând, precum vodă le spusese
Și cum au aflatau a sa mărie,
Toate după pofa lor să fie.¹

---

¹De-aici să poate cunoaște că vodă făcea cu țigani șagă, fiindcă la cererea lor așa minunată, au răspuns ca să fie după voia lor. C. Criticos.

a) Și ce avea să facă cu nebunii care gândea că vodă poate să scurte depărtarea de la un loc până la altul și să facă dintr-un mil numa o jumătate! Mândrilă.

- 3 Adecă-întii, ca de la Flămânda
Păn la-Inimoasa numa trei mile
Să fie, când or merge curânda;
A doao, să facă-în toate zile
Atâta hodini câte le place,
Să mănce, să beie și să joace.
- 4 Numa de una grijă să poarte:
Când s-ar tâmpina cu turci în față,
Să nu-ș aducă-aminte de moarte,
Dar' inimă s-arate-îndrăzneată,
Că, de-or fugi ș-or întoarce spate,
Nu le va mai trimite bucate. ¹
- 5 După multe sfaturi și cuvinte
Spuind fieșcare a sa părere,
Bălăban, aducându-și aminte
De vorbit, graiu ș-ascultare cere;
Și văzând că nime nu-l smintește,
Rădicând glasul, așa rostește:
- 6 Bărbați buni, mai nainte de toate
Cred eu că-ar trebui să să-așeze:
Oare suntem săliți a ne bate
Cu turcii? Că-având mințile treze,
Lesne vom precepe dintru-ahastă
Cum că-o mare ne-așteptată năpastă!
- 7 Pentru ce vodă-aici ne trimisă?
Pentru ce ne pusă-armele-în spate?

---

¹De bună samă, scoposul lui Vodă era împlinit aducând pe țigani aproape de Inimoasa, unde doară voiea el ca să să afle; pentru aceasta le-au învoit toate câte cerea. M. P.

a) Crezi tu aceste, vere? Eu nu. C. Idiotiseanul.

b) Dar cum să nu le cred, când așa s-au aflat scrise! C. Onochefalos.

Pentru ce dete mălaiu cu clisă...?
Aheste nu mi-s lucruri curate!...
Și mă tem ca nu, cu bună știre,
Să fim trimiși aici la pierire.

8

Dăci eu socotesc că-ar fi mai bine
Să ne tragem în sus, cătră munte,
Să nu-așteptăm până turcul vine
În sângele nostru să să-încrunte;
Și Cetatea Neagră este locul,
Unde ne vom aștepta norocul.”

9

Goleman încă-atunci de potrivă
Într-acest chip rostul său deschisă:
“Tot care n-are minte ponivă
Și privind cu ochii doar’ nu visă,
Trebuie să vază, să-întăleagă
Că Vlad Vodă-au făcut cu noi șagă.

10

Au socotiți voi că el nu știe
Cu câtă putere turcul vine,
Ca să puie țara supt robie?
Înprotiva-ahăstor oști păgâne
Noi avem să stăm cu vitejie,
Măcar și de-ar fi de sute-o mie.

11

Adecă, turcii venind să lovească
Întii pă noi, ș-întia năvală
Oastea țigană s-o sprijinească,
Ca el apoi, fără de-ostăneală,
Să deie pe dânși, de-a noastră moarte
Slăbiți, și biruință să poarte.

- 12 Sporneți-m acum: pentru ce s-ascunde?
Pentru ce nu sunt oameni prin sate?
Toți au fugit și nu să știe-unde,
Ducând cu sine toate bucate.
Au văzut-ați trecând din loc în loc
Vrun om, vrun câine sau dobitoc?
- 13 Cum dară să nu putem noi crede
Cumcă suntem amânați la moarte,
Ca și nește mișele cirede?
Oh! amară și cumplită soarte!
Inima-m pare că să despică
Dă mare jele, bănat și frică.”
- 14 Atunci Tandaler cu sumeție
Sculându-să: -”O, voi toți, iepuri fricoși
(Zise), câți sunteți în țigănie!
Dar’ de voi mă mir, bătrânilor moși,
Cum puteți asculta cu răbdare
Tot dă frică și dă spăimântare!
- 15 Noi să fugim! Și-încătro? Dar’ unde?
Și pentru ce? Sau doară dă frică?
Care să teme să poate-ascunde:
Iacă codrul!... Dară cui voinică
Încă-în sânișor inima bate,
Locului va sta până când poate.
- 16 Iar’ de-au vrut vodă să-ș facă-izbândă
Asupra toatei țigănești laie
Și-ntr-ahăst chip doară s-o prevândă
Pentru nește clise și mălaie,
Să-i arete-acum țiganiii dară
Că nici ei sunt pui dă căprioară.”

- 17 Abea fârși Tandaler cuvântarea,
Când iacă, cu mare bucurie,
Sfatu-i întări toată-adunarea
Cea mai multă și mai tinerie,
Numa bătrânii ceva-îndoială
Avea pentr-a turcilor năvală. ¹
- 18 Nici în zădar să temea, că iată,
Să-aud de departe țipete dese:
Pentru că-avangarda spăimântată
Care după bureți să dusesse,
De pe-un gruieti oblicisă-o mare
Ceată de păgâni venind călare.
- 19 Și-într-un suflet alergând acasă
Striga: “Fugiți, că turcii vin, iacă!”
Iar’ laia țigănească fricoasă
De spaimă nu știea ce să facă.
Cu vaiete mari și cu plânsoare
Căuta-încoace și-încoalea scăpare.
- 20 Adunarea noastră prenălțată,
De-atâta zarvă cu rebelie,
Abea-în urmă și ia să deșteaptă
Ș-uitându-și de arme, de bătălie,
Apuca fuga cea sănătoasă
Năzuind la tufa cea mai deasă. ²

---

¹Tandaler s-arată încai cu gura, că nu să teme, dar vom vedea mai încolo, de este el acel viteaz cum să arată. M. P.

²Bine zicea dar Goleman cu ceialalți ca să fugă; de bună samă avea plază rea. Dar’ de-acea mă mir, pentru ce avangarda (adecă straja de nainte) mersese după bureți, când ea trebuia să steie în loc și să păzască! Căpitan Alazonios.

a) Nu este de mirat, deacă vom socoti că avangarda țigănească nu-i ca celelalte a oștenilor reguivate (regulate), ci țigănească! Și doară le era foame, iar’ foamea n-are lege. Dar caută și la avangardele noastre ce fac câteodată. Simpliț.

- 21 Însă-acuma nu e cu putință
Cineva să scape, să să-ascundă;
Pentru-aceaia toți cu bizuință
Acolo să bagă și s-afundă
Unde văd că-i grămada mai mare
Ș-unde-oamenii să-îmbulzesc mai tare.
- 22 Cum oile blânde prin ocoale
Când aulmă lupul pe de-aproape
Ascunzându-și capetele sale,
Care de care precât încape
Între celelalte să vârește,
Iar' de-apărat nici una gândește,
- 23 Așa țigăni săracii grămadă
Îmbulzându-să-într-un loc s-adună,
Ș-ascund capetele să nu vadă
Cum turcii vin în chip de fortună,
Hăi! pe dânșii-acuși, acuși să deie
Și dulce viață să le ieie. ¹
- 24 Dar' când sosi vrăjmașul în față,
Toți la pământ căzând își plecară
Grumazii și [în]tinsără brață,
Milă cerșind cu lacrimi amară:
"Vaileo, vai! (striga ei plângând) iacă,
Pierit-au țigănia săracă!..."
- 25 Într-acea-un turc la grămada-întie
Țigănească de-aproape sosisă,

---

¹Ce babe! Atâta oameni să să teamă de oarecate sute de turci! Eu sângur nice de o sută nu m-aș teme! Căpitan Alazonios.

a) Lesne-i a grăi de după cuptoriu și din unghiet! Dar' ian' să mergi odată la războiu! Atuncia vezi tot câte zece în locul de unu. Căpitan Pățitul.

- Care-în mână ținând o hârtie
Într-acest chip le ceti și zisă:
“Fiindcă voi, cioare blăstămate,
Ați socotit cu noi a vă bate
- 26
- Ș-armale cu neauzită-ocară
Pe turci au rădicat toată ordia
Voastră!-acum dar ian’ ieșiți afară
S-alăgem a cui e voinicia!
Care n-a ieși este-un calic,
Iepure fricos ș-om de nimic.¹
- 27
- Și pentrucă-au cutezat să poarte
Armele ce-a purta să cuvine
La voinici, să va certa cu moarte,
Drept ce-au făcut armelor rușine!...
Iar’ muierea lui și copii
Nevinovați să vor da robii.”
- 28
- Țigani înțălegând aceste,
Toți încremeniră de frică:
Cesta lișină fără de veste,
Cela-amărte, nu sânte nimică,
Altul să vaietă-în gura mare,
Iar altul plânge cu suspinare.

---

¹Tocma la locul acesta, am cetit la izvodul de la Cioara însămnarea preînvățatului Talalâu care zice că au aflat și la alte scrisori această istorie, cu cevaș’ osăbire, adecă: Vlad Vodă vrând să ispitească pre țigani, ce ar face ei când ar vedea venind turcii asupra lor, au îmbrăcat pe a sa gardă turcește și au făcut năvală asupra țiganilor carii văzând pe turci, de departe au trimis și s-au închinat lor zicând că Vlad Vodă i-au sălit spre aceasta, iar muntenii îmbrăcați turcește i-au dus până la Vlad care după ce i-au ocărât pentru această a lor purtare, ei au răspuns că n-au știut că aceia era munteni, că, de ar fi știut, nu s-ar fi supus. Erudițian.

a) Dacă-i așa, trebuie să fie adevărat ce zice aici izvoditoriul, căci să zice că el însuș’ a fost de față la toate de care să scrie aici. Onoch.

- 29 Mai toți acu de sineș' uitasă,
    Numa Neicul încă firea-ș' ține
Și la tâmplarea cea mai jeloasă
    Socotindu-să puțin în sine,
Un bun cuget îi nimeri-în minte,
Să iasă turcilor înainte,
- 30 Ca doar va putea ceva să facă
    Prin rugămintele și plecăciune,
Pentru cea țigănimă săracă.
    Deci luând ș-alte fețe bătrâne,
Mearsă-înaintea celui mai mare
Și-îngenunchiend grăi cu plânsoare:
- 31 “Domnilor turci! deh, fie-vă milă
    Dă țigănia noastră săracă!
Că zieu! nu dă voie, ci dă sâlă,
    Ca mai rău doară să nu petreacă,
Au trebuit armele să-îmbrace
Neavând dă nevoie ce mai face!
- 32 Tot Vlad Vodă e-ahăstır dă vină,
    Numa Dumnezeu lui să plătească,
Căci el ne-au băgat în hastă tină,
    Dar' vița noastră țigănească
Cu toată lumea trăiește-în pace
Și zieu că bătălia nu-i place.
- 33 Dacă nu vă lăcomiți [într-]atâta
    La țigane suflete mișele.
Luați-ne-averile și pita,
    Desbrăcați-ne până la piele,
Numa ne lăsați dă mângăiere
Viață, copii și muiere.

- 34 Știți bine că și la voi săracii
    Țigani trăiesc numa din milă,
Făcând slujbă și plătind hărăcii,
    Nici la războiu merg numa dă sâlă.
Dăci iertați-ne acum de-o dată,
Să vă ierte Maica Precurată!...
- 35 O! iertați-ne, luna să vă-ajute!
    Mahomet mulți ani să vă trăiască!
Hie uitate hele trecute!...
    Dumnezeiu pe loc să ne treznească
Dă suntem noi dă vină-într-ahastă,
Dar' iacă-au fost pe noi o năpastă.¹
- 36 Și ce folos de-acolea vă este,
    Deacă ne luați dulcea viață
Ș-a noastre vor rămânea neveste
    Cu mititei copilași în brață?
Noi om pieri,-adevărat! dar' ele
Or purta după noi lungă jele.”
- 37 Aici Neicul era să mai zică,
    Când Răzvan țiind ochi la povață,
Cu bucurie glasul rădică:
    “*Eta!* domnul măria-sa, față!...”²
Căci cunoștea pe Vlad foarte bine,
Măcar era-în hainele străine.

---

¹Neicu încă să vede a fi fost un om ca și Gogoman. Zice cătră turci să-i ierte *Maica Precurată*, când ei nu o cred; apoi *luna să vă ajute!* și *Mahomet să vă trăiască*, când Mahometu lor de mult acum nu trăia. C. Criticos.

a) Dar săracu Neicu de frică nu știea ce zice și mesteca toate împreună, numa ca să scape de nevoie. Simpliț.

²*Eta* să vede a fi cuvânt țigănesc, care să zice românește *iacă*. Vra să zică poetul că Răzvan țiganul care cunoștea bine pe Vodă, strigă: “iacă domnul, măria sa, este de față” și prin aceasta să descoperi înșălăciunea, iar țiganii îndată prinsă inimă. M. P.

- 38 Ş-aiavea cu călărime-aleasă
Vlad era, pe care ca mai lesne
Să poată cercetare,-o-îmbrăcasă
Turceşte din cap până în glezne,
Într-adins hotărând s-abată
La țiğănimea noastră-intrarmată.
- 39 Deci Vodă cu mânie sălită,
Căci abea putea răsul să-ș' ție,
“O! (strigă) prăsilă ticăită!
Aceasta-i a voastră vitejie?
Pentru-asta v-am dat arme ș-olate
Și vă hrănesc, cioare blăstămate!...
- 40 Ca,-în loc de-a vă-apăra draga țară
Ș-a vă bate cu turcii păgâni,
Asupra mea să vorbiți ocară?
După-aceaia să vă dați în mâni
La câteva sute de vrăjmași,
Voi, atâte mii de-armați ostași?
- 41 Iacă, să știți că de-acu bucate
Nu voi da, de n-eți pune sălință
Cu turcii-încai o dată-a vă bate
Făcând asupra lor biruință,
Iar' de v-eți pleca turcilor ca noao,
Pân la cel mai mic voi tăia în-doao!”¹
- 42 “Să ierți măria-ta (Neicu zisă),
Noi suntem fără de nice-o vină,
Că cine-ar hi crezut ca să ni să
Tâmples-una ca-aceasta și să vină

---

¹Cătă s-au spus până aici de pozna aceasta, nu [să] află foarte depărtate de însemnarea lui Talalău. M. P.

- Pe noi munteni îmbrăcați turcește?
Însuș' măria-ta socotește!...
- 43 Dar' totuș' socotind pe dreptate,
Zieu! nu să cădea mării-tale
Să ne bagi atâta frică-în spate
Cu cele blăstămate cealmale!...
Asta (Dumnezeu să te trăiască),
Zieu că nu fu glumă țigănească!"
- 44 Într-acea iacă repezit vine
Un călăraș dând lui Vodă știre
Cumcă-un stul din oștile păgâne
Nu departe, lângă-o mănăstire
Odihnind ar fi și, cum să pare,
Așteptând altă ceată mai mare.
- 45 Cum principul această-înțeleasă,
Fără-a zice-un cuvânt mearsă-îndată
Cu munteana călărime-aleasă,
Iar' țigănimea noastră bărbată:
Ca din vis acuma să rădică
Bucuroasă că-au scăpat de frică.
- 49 Ci peste puțin întoarsă iară
Bărbăția lor cea de după-ușă:
Cât călăreții să depărtară
Muntenești, iată, ca din culcușă
Iepurii scorniți, așa ieșiră
Uitându-și de frica ce pățiră.
- 50 Toți apoi a să mira-începură
Cum au putut ei să să spăimânte
De-acea nevoiașă-adunătură
De munteni în străine veștmânte?

- Toți acum arăta vitejie
Ca când nu s-ar teme nici de-o mie. ¹
- 51 Iar' Muțul rumpând lunga tăcere, ²
“Dar, ian întoarceți acum încoace,
Vitejilor (din toată putere
Strigă), voi, căror numa vă place
Furiș' a veni cu-înșelăciuni
Ș-a spăria pruncii din tăciuni!”
- 52 De-acolea-îndemnându-să mai toată
Murga țigănime,-inimă prinsă
Ș-acum avea chief să să și bată,
Dar' ceata muntenească fuga-întinsă
Ș-altul nu era nime cu care
Să-ș' poată stâmpăra râvna mare.
- 53 Însă, de-ar fi-inimă și vărtute
La om, tot într-aceiaș' măsură
Cu gura,-o! câte și câte sute
De viteji ar fi biruiți cu-o gură
Atunci cel cu gura cea mai mare
Fire-ar doar' viteazul cel mai tare. ³
- 54 Cumcă lucrul nu-i așa, s-arată
Din cele ce eu acum voi spune:

---

¹Aici să vede ca tipărită firea țiganilor, căci până a nu ști ei că cei îmbrăcați turcește era munteni, socotind că-s turci adevărați, nici un cuvânt nu putea să grăiască de frică, iară deacă să dusără muntenii de acia, atuncea și ei începură a să lauda. C. Criticos.

²Adecă Muțul văzând că acum munten[ii] sunt departe, nici pot să auză, striga și chieama pe munteni să întorcă iară, căci acuma țiganiile le-or arăta că nu să tem. M. P.

³Va să zică poetul: de s-ar putea bate vrăjmașul cu gura, atuncea cel cu gura cea mai mare, ar fi viteazul cel mai tare. M. P.

- Tocma când avea chief de-a să bate
    Țiganiî fără de-îmbieciune,
Un prilej bun tâmplarea le-adusă
De-a-ș' stâmpăra dârzia nespusă.
- 55 Căci Omór Pōșa iacă le vine
    Cu o groasă-ordie tocma-în față.
Omar, care-a oștilor păgâne
    Atuncia era-întia povață,
Eșisă din tabăra turcească
Locurile-împrejur s-iscodească.
- 56 Cum țiganiî zăriră departe
    Venind cu oaste-așa număroasă,
Iarăș căzură-în fiori de moarte
    Și toată gura iară-încetasă,
De nu le-ar fi scos grija din minte
Tandaler, cu ceste cuvinte: ¹
- 57 “Tot omul s-auză, să-înțăleagă
    Că Vlad Vodă iară pă noi vine
Și vra doară să-ș' mai facă șagă;
    Dar' fiți bărbați și vă țineți bine,
Nice vă dați cu-una sau cu doao,
Că nici voi sunteți făcuți din oao.”
- 58 Mergând aceasta din gură-în gură
    Și din om în om prin țigănie,
Mare la toți făcu-îndemnătură;

---

¹ Poate că cineva neînvățat fiind cu stihuri, nu va înțelege ce s-au zis mai sus, am socotit a tălmăci acest loc. Spune poetul că tocma când țiganiî acum să îmbărbătasă ș-avea chief de a să bate cu muntenii, atunci, prin o tâmplare, li să făcu prilej de a-ș' arăta vitejia, căci Omar Pașa ce era căpetenia oștilor turcești, vrând să cerceteze pe împrejur, tocma sosisă la locul acela, unde era tabăra țigănească, dar țiganilor iar le scăpă vitejia. M. P.

Deci gândeai că morții iară-învie!
Fieșcare cum poate s-armează
Ș-a ieși la bătaie cutează.

59

Până ei să-înarmă pe-apucate,
Turci[i]-acu foarte-aproape sosisă,
Dar oblicind țiganele gloate,
Omar stete și-o ceată trimisă
Să-i aducă oar' câțiva-înainte
Ca să-i cerceteze din cuvinte. ¹

60

Însă-acu laia cea mai [voinică]
Era gata de-a să tâmpinare,
Ca când n-ar cunoaște nice-o frică,
Așa era râvna lor de mare!
De lrlot, siete și strigate
Suna-împrejur locurile toate.

61

Năvălind apoi de toată parte
Era tocma să să și lovească,
Când Parpangel sărind îi desparte,
Care-în buiguiala nebunească
Alergând, în cea parte-ajunsese
Și făr' veste-înainte le iese.

62

Calu-îi alerga, gândeai că zboară,
Drept la șireagurile păgâne.
Țigănimea văzând astă rară
Vitejie, că-un sângur de sine

---

¹Țiganii numai cu aceasta să îmbărbătară, că gândea că aceia iară-s munteni, și, precum să vede, și Tandaler așa gândea.

a) Sărace Vlade! ce ajutoriu Ț-ai ales, care mai mare voie avea să să bată cu tine, decât cu protivnicii tăi! Mândrila.

- Pe-o oaste-întreagă face năvală
Și mai mare-încă-apucă-îndrăzneală ¹.
- 63 Oblicind păgânii-atâta gloată
Asupră-le venind cu tărie,
Iar mai vârtos armătura toată
A lui Arginean n-au vrut să ție
Nici o minută locul, ci-în pripă
- 64 Mearsără care-încătro-în răsipă.
- Parpangel după dâșșii s-alungă,
Dar, o! tâmplare nenorocită,
Sărind calul peste-o râpă lungă
Căzu călărețul fără-ispită
Cu capu-în gios și-în tină rămasă;
- 65 Calul fugi ca când nu i-ar pasă.
- Țiganii, dacă din ochi scăpară
Pe turci cu cel voinic împreună
(Căci nu știa că-i Parpangel), iară
Să-întoarsără-acasă-în voie bună,
Cu mare triumf și bucurie
- 66 C-au alungat muntenească-ordie. ²
- Bine să zice: cui vra norocul,
Și durmind îi cade piara-în gură!
A norocului fu ș-aici jocul,
Însă țiganii nu pricepură.
Tocma când Omar era să vie
Să-împresoare biata țigănie,

---

¹Așa fiind țiganii invitați, toți mergea pe turci și era aproape de a da pe dâșșii cu năvală, când Parpangel, îmbracat cu armele lui Argineanu și pe calul lui, alergând sosi înaintea țiganilor și să dusă drept pe turci; care lucru văzând țiganii și mai mult să îmbărbătară. M. P.

²Țiganii, precum să arată, mergea asupra turcilor, însă pe încet; iar dacă văzură că turcii întorc dosul, nu-i mai goniră, ci întoarsără acasă. M. P.

- 67 Vlad Vodă cu garda sa voinică
Fără veste ieșind îl năvale,
Multe sute-i taie și dimică
Strămtorându-l într-o-îngustă vale,
Ș-abea sângur Omar cu puține
Au putut scăpa gloate păgâne.
- 68 Dar' țișanii noștri credea tare
Și vârtos că munteni acei fură
Ce pe dânși venisă să-i omoare,
Îmbrăcați în turcească muntărgă;
Aceasta povestea ei cu fală.
Cum nemintea pe oameni înșală!... ¹
- 69 Într-acea-a lui biet Parpangel mamă,
Fiind afundată-în jele mare
Ș-șteptând cu luare de samă,
Minunat acest lucru-i pare
Că pre fiu-și cu a sa mireasă
Încă nu vede sosând acasă.
- 70 Deci Brândușa (căci așa pe nume
Să chieama) fiind fermecătoare,
Doară-atunci cea mai vestită-în lume,
Ce sătirea dracii din vâltoare,
Ba cu fermecături neauzite
Oamenii strămuta-în fieri și vite,
- 71 Tot feliu-încântă ea de jivină
Și cumu-i vine-în minte-o preface,

---

¹Fiind țișanii sculați asupra lui Omar, el făcuse orânduială să încungiure cu ai săi pe țișani și să-i taie, dar' Vlad Vodă chibzuind vremea, tocmai atunci venindu-i în dos, l-au silit să-ș tragă înapoi ceata ce trimesese împotriva țișanilor, să să apere sângur de năvala lui Vlad Vodă. Iar' țișanii de aceasta nu știea nimica și gâdea că ei au gonit pe munteni ce întorsese adooară. M. P.

- Apoi descântă cât bați în mână
 Strămutatele jivini sărace,
 Și nu este-un feliu de măestrie
 La care-învățată să nu fie, ¹
- 72
- Fiind amărâtă și vrând să știe
 Unde fiiul ei atâta rămâne
 Și doar' de este Romica vie,
 Luă doao fermecate frâne
 Din ryșii făcute strămătură, ²
 Șoptind cu sine ceva din gură.
- 73
- Cum fârși neînțelese cuvinte,
 Iacă doao pregroaznice bale
 Fără veste-i steteră-înainte;
 Guși avea pestricate și foale,
 Însă cu-arepi și solzuri pe spate
 Și nește coade lungi, cârlibate.
- 74
- Puindu-le-apoi frâne de lână
 Obrazui-în pulbere-o căruță
 Cu toiagu-învrâstat ce-avea-în mână,
 Pe care șezând bale sumuță
 Și iacă-în cotigă făr de roate
 Vrăjitoarea văzduhul străbate. ³

---

¹Aici poetul lasă pe țigani iară și începe de Parpangel și ne spune că mama lui au fost o vrăjitoare foarte minunată... M. P.

a) Brândușa, precum o scrie poetul, e un fel de Circe (Chirchi), precum să află la *Odisua* lui Omer, care pe soții lui Ulis prefăcuse în porci și alte vite. Erudițian.

²Vrăjitoarele noastre de astezi încă pun multă putere în firele de strămătură roșii. M. P.

³Acest feliu de vrăjitori și cu acest feliu de țerămonii să află la mulți poeți vechi, însă acum nu s-aude nimic de unele ca aceste. Erudițian.

a) Poetul nostru toate le-au împrumutat de la alții, ca să-ș' facă mai plăcută izvoditura. Musofilos.

75 Bălăburii-înhămați zboară ca vântul
Precum striga-i mână și-i duce.
Într-[un] ceas cungiură pământul
Muntenesc, dar' nice-o rază-i luce
De-a-și găsi fiiul dorit. În urmă
Foarte-amărâtă cursul său curmă.

76 Supt o râpă-adâncă să pogoară
Și luând de pe bălauri căpestre,
Le face semn ca din ochi să piară;
Ducându-să-apoi fierele măiestre,
Scoasă-o vrăjită din sân piscoaie
Și cât poate, de trei ori țipoaie.

77 Mai degrabă decât o clipită,
Mulțime de duhuri necurate
Din toate laturi vinea pornită,
Iar' ea-începe a-i sitiri să caute ¹
Sau să spuie-unde fiiu rămâne
Și pentru ce-acasă nu mai vine!

78 Ei răspund: "Fiiul tău s-află-în viață,
Dar' numa cât sufletul nu-i iasă;
Noi ț-om fi pân la dânsul povață!"
Deacă-aceasta Brândușa-înțăleasă,
Îndată-alergă cu osârdie
Ducând-o cel din răspântie.

79 Acolo sosind maica duioasă
Ș-află fiiul mai fără viață.
Trupu-i rădică și frânteles-oase,

---

¹Cuvântul *sitiresc* este vulgar și obicinuit pe multe locuri, însă numa în noima aceasta, adecă sălesc cu meștersug sau vrăjituri; și fiindcă norodul crede că prin râpe, vâltori și răspântii lăcuiesc duhuri necurate, drept aceasta zic și despre vrăjitori că sitiresc (adecă chiamă cu săla) dracii de pe acele locuri. M. P.

- Luându-l pe bielele brață,
 Îl pusă-în căruța cea vrăjită
 Și zbură cu el într-o clipită. ¹
- 80
- Dusă-l între nește munți de-aproape,
 Sus pe-o stâncă naltă și rătundă
 Unde-l scăldă-în noao feliuri de-ape
 Ce să-öflă-într-o peșteră afundă,
 Apoi cu ierburi cunoscute
 În tot chipul cercă să-i ajute.
- 81
- Unele fierbe ia-într-o căldare,
 Din altele stoarce mustăreață,
 Iar' din altele-i face scăldătoare:
 Iarba vântului și iarbă creață,
 Iarbă mare, spânz, limbă-vecină,
 Rrmoniță, nalbă, mătăcină,
- 82
- Plătagină, sovârv cu cicoare,
 Troscotel, podbeol și mătrăgună
 Și de-alte mai multe ierburi care
 Stoarse, mestecate depreună
 Și-în mai multe chipuri prefăcute
 Trebuie bolnavului s-ajute.
- 83
- Iar' după ce cu ceste toate
 Îl scăldă, l-învăluși și l-unsă,
 Inima-i începu iar' a bate,
 Sânge-în moarte mădulări pătrunsă
 Și-a treia zi cătră dimineață
 Semne-aiavea dete de viață.

---

¹Cum puteia să-ș' ducă fiul său în căruța vrăjită, când zisă mai sus poetul că au desjugat bălaurii și le-au poruncit să meargă în treabă-ș'! Idiot.

a) Poetul au spus odată cum ea i-au chiebat și i-au înhămat; aici să înțelege de sine că aflându-ș' fiul, iarăș' i-au chiebat, însă poetul nu spune știind că fieștecare va înțelege că, cum au mers de acasă cu vrăjitori, așa putea să meargă și de-aci. Musofilos.

- 84 A răsufli-începe câteodată
    Și-a mișca mânilor și picioare;
Ca și din somn apoi să deșteaptă
    Și, căutând la toate împrejur, pare
Că caută la maică-sa cu-obidă
    Și ochii iară va să-ș închidă.
- 85 Iar Brândușa strângându-l de mână
    Amar să cânta: “Dăh, Parpangele!
Dăh! mai clipește cu ha lumină
    A ochilor tăi plină de jele!...
Și caută la mamă-ta săracă,
    N-o lăsa-în amar să să petreacă!...”
- 86 Atâta fură de putincioase
    Vaiețele de maica-obidată,
Cât de la pragul morții să-întoarse
    Sufletul lui Parpangel îndată
Și, deschizând ochii-adoooară,
    Așa cuvântă cu jele-amară:
- 87 “O mamă! zieu, păcat neiertat
    Fi-ț-va, că mă treziși la viață.
O clipită de m-ai hi lăsat,
    Eu vedeam față de față
Toate hele ce vor hi să hie
    De-acum nainte până-în vecie!...”
- 88 Dar mamă-sa-l mângâie și-l sărută:
    Spuindu-i toate ce să tâmplasă,
Și-într-acea cu leacuri îi ajută.
    Iar’ dacă de Romica frumoasă
Îș’ adusă-aminte,-atunci de toate
    Ș-uită de mai nainte visate.

89 Căci Brândușa l-încredință tare
Și vârtos că Romica trăiește
Și-încă este-întreagă fată mare,
Nici pe altul cineva iubește.
Cu d-este și leacuri de folos
Curând îl făcu ea sănătos.

90 Iar' după ce-întreg ca și nainte
Tânărul țigan acuma stete,
Mamă-să-i dete-în calde plăcinte
Farmece, care-avea, pe-îndelete,
Farmece de somn aducătoare,
Însă trupului nestrucătoare.

91 Parpangel căzu ca mort îndată,
Iar' însă culcându-l lângă sine,
În cotiga sa cea fermecată,
Zbură din locurile străine
Drept acasă-în d-alba țigănie,
Unde pe toți află-în bucurie.

92 Căci și Romica tocmai sosisă
Și spusese toată-a sa tâmplare:
Cum ea la cea curte nimerisă,
Cum apoi curtea-într-o baltă mare
S-au prefăcut, de-unde pe ea scoasă
În urmă-o măgăriță-aripoasă.

93 Brândușa, de nimene văzută,
Sosi tocma după cina mare
Și iarăș', prin farmecă știută,
Trezindu-și fiul din somnul tare
Trimisă după mândra Romică
Ca să ș-o facă nuoră și fiică.

CÂNTECUL AL VI-lea

ARGUMENTUL

Sătana cade-în melanholie
Socotind asupra sorții sale;
A iadului s-adună boierie
Și să sfătuieste cu ce cale
Va s-ajute turceștilor gloate;
Țiganilor să fârșesc bucate.

1

Acum peste-ochian șoimanul soare ¹
Strălucea dositelor ostroave,
Noaptea cu neagra sa învălitoare
Câmpi acoperisă și dumbrave,
Iar' de grele-ostăneli obosita
Dulce răpăusa prin staure vita.

2

Numa fieri priveghia răpitoare
Și bărbații cu cugete rele;
Lupul gonea după căprioare,
Buha vâna-în tufe păsărele,
Ș-umbla ș-alte jivini stricătoare
Ce-întunerec iubind fug de soare.

---

¹Cuvântul *șoiman* doară nu este pretutindene obicit ca în Ardeal; pentru aceasta trebuie a ști că prin acest epiteton să înțeleg numa lucruri bune, curate și oarecămva sfinte. Nice de obște să zice șoiman, fără numa soarele, albina, pânea ș.c.d. Să vede a fi cuvânt turcesc. P. Filologos.

3 Era vremea tocma-întiaș dată
Când cântă cocoșii de cu sară,
Ș-încălecând măhuri sau lopată
La Rătezat strigrile zboară,
Când să preumblă cele frumoase
Strâmbând oamenilor dreptele-oase. ¹

4 Toate-adeacă-odihnea cele bune,
Numa cele rele, blăstămate,
Umbla după-a lor înșelăciune,
Cum sunt duhurile necurate
Care nu dorm nice-odinioară,
Ci noaptea-în toate părțile zboară.

5 Tocma pe-acea vreme, supt afunda
Tartărului peștere, Sătana
Scoțind capul afară din unda
Văpăii nestânse, cu tirana
Sa privire, pe diavoli invită
Să muncească făptura osândită,

6 Iar' el prin aceasta să desfată
Ca ș-un craiu tiran după bătaie,
Când vede-oastea vrăjmașă junghiată,

---

¹Poetul vrând să obrăzuiască vremea de noapte, spune pe rând toate ce să tâmplă pe acea vreme: într-altele, fiindcă el, unde poate, bagă și poveștile de obște, pomenește aici și de strigoi, care după crezătoria de obște încalecă măhuri și lopate și cu acele zboară la Rătezat, adecă la un munte ce este între Țara Românească și între Ardeal. Erudiț.

a) De aci să cunoaște că izvoditoriu cel de-întâi acestor stihuri au fost ardelean, căci almintre nu ar fi pomenit de Rătezat. Criticos.

b) Așa dară ar trebui să fie și din Thesalia, căci pomenește Parnasul, muntele Thesalii; ar trebui să fie și muntean că pomenește Cetatea Neagră ce este în Țara Muntenească! Mândrilă.

Când noroade-întregi strică și taie
Și e mahnit numa că nu poate
Așa tăia noroadele toate.

7

Însă-într-această noapte, de care
Zic eu, după ce oar'câtă vreme
Sătana căută cu desfătare
Cum chinuita făptură geme,
În gânduri căzu și socotele
Ce-i pricinuiră-amară jele.

8

Pentru că cugetând el în sine
Cumplita [sa] din ceriu scăpătate,
Apoi tot pierdut vecinicul bine
Potrivind cu a sa de-acum stare,
Așa răcni de jele și-urgie,
Cât clăti iadul din temelie.

9

Crunți involbind ochi apoi: "Oh mie!
(Strigă) Cu totul nesuferită
Viață și nemuritorie!...

Mai bine era-într-acea clipită,
Când fui surpat cu mândra mea ceată
Să fiu pierit cu totul de-odată!... ¹

---

¹Aici pentru mai bună înțelegerea, trebuie a lua sama că poetul obrăzuind noapte, hotărăște vremea când cântă cocoșii întâia dată, adecă cu un ceas sau doao inaintea miezii-noptii; căci, pe cum spun cărțile babelor, atunci au putere duhurile necurate. Deci poetul vrând să vie cu povestea și la Sătana, zice că tocma pe acea vreme și el au obicinuit a scoate capul de supt unda focului și a-s petrece, căutând cum să muncesc sufletele păcătoase. Însă (adauge poetu) în acea noapte îi viniră Sătanei nește gânduri de care foarte s-au scârbit. Adecă socotind el că oarecând era în raiu și întru fericire, iară acum în iad, supus chinurilor, să măhni și așa răcni, cât tot iadul să cu-tremură. M. P.

- 10 Căci, măcar muream eu fără vintă,
 Dar' mergându-mi în nimică firea,
 Durerilor încai să punea țântă,
 Nici mă-ar ghimpa tristă pomenirea
 Fericirilor mele trecute,
 Curmată fiind prin moartea iute.
- 11 Ci nu mi-au priit vörvara soarte
 Ș-în războiu îmi fu protivitoare,
 Nice-a vñce-mi dete, nice moarte,
 Lăsându-mi această rozătoare
 Și nesuferită pomenire.
 Oh! crudă, nespusă chinuire!...
- 12 Această dar' aducere-aminte
 M-apăsă-acum... nu tu, Savoate!
 Căci însuș' a ta de-acu nainte
 Atotputernicie nu poate
 Alta să facă-asupra-mi izbândă
 Mai mult ocarnică și neblândă.
- 13 Deci sus, Sătano! Scoală și-arată
 Celui-de-Sus că-ai încă putere;
 Și măcar nu poate el să pată,
 Nici să sâmțască vre o durere,
 Totuș cere-a ta pe dânsul ură
 Să-ți izbândești pe a lui făptură.”¹
- 14 Aceste zicând groaznic urlă, iară
 Tot iadul răsună cu greu muget.
 Însuș' diavolii să spăimântară
 Și vrând să știe-a Sătării cuget
 Bomerimea tartörului toată
 Într-o clipită fusă-adunată.

---

¹Monologul acesta nu să poate înțalege de toți, numai de cei ce sunt procopsiți la S. Scripturi. Musofilos.

- 15 Ochii Sătana-își întoarsă roată
Cercetând pe tot însul în față;
Inima pare că-i să desfată
Văzându-și boierimea sumeață.
Apoi, după puțină tăcere,
Acest chip grăi rozându-și ghierre: ¹
- 16 “O, soți credincioși ursitei mele,
Viteji protivnici naltei lumine
Ce stăpânește mai sus de stele,
Știu că v-aduceți aminte bine
De cea vecinică zio cumplită,
Domnia mea când fu cutrupită.
- 17 Biruiți fum cu drept! în bătaie,
Iar’ nu supuși, asuprași; iară
Nice-într-astă pucioasă văpaie
Cu vecinică și nestânsă pară
Suntem plecați, unde fără spaimă
Făptura pe Făcătoriu defaimă.
- 18 Știți dară că-a noastră mângăiere
Este în izbândă sângur ș-ură
Asupra celii de sus putere
Ce pedepsește și nu să-îndură!...
Dar’, precum văd, să pare mie
Că vă-au apucat o trândăvie! ¹

---

¹Ghierre va să zică brâncă cu unghii mari, cum au vulturii sau urșii. M. P.

²Sătana aici să închipuiește, precum am zis la cântecul dintii, căpetenia duhurilor necurate, care mai înainte de osândire era în ceriu cel mai întâi arhanghel și să chema Luceafăr, adecă purtătoriu de lumină. El aici grăiește cătră ceialalți soți ai săi. Însă ce poate să grăiască Sătana altă fără numa blăstămuri; însă poetul vrând să-l arete poeticește, precum este, foarte bine l-au nimerit. Erudițian.

a) Așa, foarte bine, când îl face să grăiască hule asupra dumnezeierii! Păr. Desidemonescul.

- 19 Nu văd eu acum bujdind pe poarta
Iadului suflute ca nainte,
Ș-acuși va fi doar deșartă boarta
Această-întunecoasă, fierbinte,
De n-om mai îndrăznire o dată
A lupta cu oastea luminată!
- 20 Fost-am în lume și de-amăruntul
Toate-am iscodit. Adevărat!
Cumcă-încungiurând eu tot pământul,
Mai cu samă-l văd noao plecat,
Iară țări adevărat creștine
Sau nu văzui, sau foarte puține.
- 21 Dar' ce folos! când văd omenirea
Care fu-în pisma noastră zidită,
Înălțându-și până la ceriu firea
Și până la partea cea mai fericită,
Râvnind a fi-oarecândva părtașă
Deșertelor noastre-în ceriu lăcașă. ¹
- 22 Însă nu fie-asta-adevărată!...
Ca marele Sătana să vadă
Urgisita făptură vodată
Colț sus, în cereasca livadă,
Mai mulțindu-să de-acum nainte,
Juru-mă pe tartarul fierbinte!...
- 23 Întii, creștinătatea să piară,
Războiul în tot pământul să fie,

---

b) Apoi ș-alta este: de unde au știut poetul acesta cele ce au vorbit dracii în iad! C. Idiotiseanul.

v) Dar' că nu-i așa, vere, căci ț-am spus de atâte ori că le-au aflat așa scrise. C. Onochefalos.

¹Sătana zice că Dumnezeu a făcut omul în pisma lui și a soților lui, ca oarecând să lăcuiască acolo, unde au lăcuit ei fiind încă îngeri. Simplifian.

- Întunerecul să-întoarcă iară
 Cu tot feliu de păcat ș-urgie;
 Aceste-s în scurt poftele mele,
 Ce răspundeți voi acum la ele?”¹
- 24 Atunci Velzävъv, hatmanul mare
 Oștilor negrii mării sale:
 “Întunecate Doamne! mie-mi pare
 (Grăi) că-ar fi lucru mai cu cale,
 Lăsând aceste pe alt îndelete
 Să strângem pe dată-a noastră cete,”²
- 25 Căci eu din iscoade-încredințate
 Care trimesesem sus, pe lume,
 Am înțăles că vor a să bate
 Vlad Vodă cu Mahomet, și-anume
 De cereștii călăreți să zice
 Că vor pe-agareni detot să strice.
- 26 Nu s-ar cuvini să lăsăm dară
 Nice noi pe cei de-a noastră parte,
 Ci- îndată să purcedem afară
 Purtând și noi creștinilor moarte,
 Căci, de va birui Mahomet,
 Cade și creștinia pe-încet.”
- 27 Bine, hatmane, că-mi dai de știre!...
 (Zisă mușcându-și negrele buze
 Craiul întunecat cu răstire.)

¹Ce mânie sătânească! Simplițian.

²*Velzävъv* este nume devolesc care s-află și la *Evangelie*. Însă fiindcă Sătana este împăratul întunericului, pentru aceia Velzevuv îi zice *Întunecate Doamne*, apoi *Neagră Măria-sa*.

a) Oare nu este aici ascunsă soteră? Că întru multe până aici am luat [sama] că poetul acesta multe zice care nu să pot înțălege într-alt chip, însă așa știe acoperi satera sa de bine, cât nu fiește care o cunoaște. C. Criticos.

Acum măria-mea va să-auză
Cum e și-a celoralalți socoteală,
Ce au să-mi spuie fără sminteală.¹

28

Întii, cum dintru voi fieșcare
Să sâlește spre-a iadului bine,
Amegind pe-om din dreapta cărare,
Apoi, în ce chip ni să cuvine
Să-ajutăm lui Mahomet îndată:
Pre-ascuns, ori cu sâlă vederată?”

29

Aici Mamona să scula, mare
Visternicul Domnului Sătanei,
Pe mâna lui sunt toate comoare
De supt pământ, aurul și banii.
“Tot iadul (grăi dâns) bine știe
Cât îi face-a mea dregătorie!...

30

Zieu! mai mult decât toate-îi ajută
Și mai multă dobândă-i aduce.
Chipul și cărarea mea bătută
Care pre-om la strâmbătate duce,
Este pofta de-averi desfrânată,
Într-alt chip lăcomie chieamată.²

---

¹Acum precep povestea. Adecă Sătana au strâns sfetnicii săi, ca să sfătuiască în ce chip are să ajute păgânilor!

²*Mamona* încă nume de diavol ce să află la *Evangelhie*. De obște să zice el duhul lăcomii.

a) Pe Velzâvuv zisă poetul că este hōtmōnul Sătanei, iar aici pe Mamona face visternic! ca când și diavoli ar avea în iad acest feliu de dregătorii! Idiot.

b) Bagă-le în teacă, vere, ți-am zis nu o dată, nu mai vinui poetul, când el așa au aflat scris! Onochef.

v) Vedeți dară că bine zisăi eu că aici [este] o sateră ascunsă! Criticos.

g) Acum și mie-mi scapă răbdarea când văd luări aminte de acest feliu! Am luat sama mai înainte că care nu înțalege ce este poesia și ce va să zică poetu, acela mai bine să tacă și mai bine să ție cu dumnealui Chir Onochefalos,

- 31 Omul e plecat spre lăcomie,
Din leagăn, căci firea bună-i dede
Îndemnul curat de-a prii șie,
Din care, ca din izvor, purcede
Cruțarea vieții și-o sâlință
Spre-a-ș' plini trupeasca trebuință.
- 32 Dar eu astă fireșe plecare,
Cu totul o stric prin lăcomie
Și fac pre om de-în urmă el n-are
Hotar în pofta sa. Iacă-o mie
De acolea să nasc fapte rele,
Tot fiice-a lăcomii ș-a mele.
- 33 Tâlhăria, furatul, votria,
Înșelarea, strâmba judecată,
Ucigării, vânzări, tirănia,
Fățăria, camăta cruntată,
Și pe rând faptele rele toate,
Mai vârtos ce trag spre bogătate.
- 34 Aurul acum stăpânește-în lume;
Prin acesta cumpăr eu toate
Inimile; cu mici sau mari sume
Neguțez tot feliu de păcate:
Cela-și vinde patria pe mită,
Cesta spre ucidere să-învită.

---

căci mai multă cinste-ți va face. Unde ar fi izvodirile poeticești a lui Omer, a lui Virghil și, în vremile noastre, a lui Miltyn la englezi, a lui Tōsso la italieni și a lui Clrpstoc la nemți, de ar fi socotit aceste învățate noroade de dânșii, cum socotesc acești mai sus cărtitori asupra poetului nostru? Musofilos.

d) Nu ț-am spus, vere, că așa este? Iacă dum. Musofilos înțălege mai bine decât noi amândoi.

- 35 Papa vinde darurile sfinte
Pentru gălbănași, iar' patriarhul
Din Vizont le cumpără-înainte.
Din episcyp până la eclisiarhul,
Toți își prevând cele cumpărate
Ce trebuia să fie-în dar date.
- 36 Craii și miniștrii având sete
De-argint, ațâță războaie crunte;
Aurul ia cununa de la fete,
Sparge căsătorie și nunte;
În scurt, lăcomia nesătulă
Toate ce-s bune le-întoarce-în hulă. ¹
- 37 Și cu-aceasta orbind eu prăsila
Lui Adam, o-întorc de la cărare
Bună ș'o duc pe-încet la topila
Noastră aici. Pre pământ, pre mare,
Mai toți muritorii despre mine
Cu-înaurite-s legați cătme.
- 38 Iar în cât privește-ajutorința
Lui Mahomet și-a turceștii gloate,
Eu spun drept că nu-s în socotința
Lui Velzävuv, dar' nice să poate,
O! hatmane viteaz, asta face
Care [ne] spui și, cum văd, îți place.
- 39 Lângă cine puterea și slava
Au rămas, hotărât lucru este.
Au gândești că Cel-de-Sus lăsa-va
Să săvârșim, cum grăiești, aceste?

---

¹Aici Mamona spune toate faptele rele care izvoresc din lăcomie. M. P.

- Foarte te-amegești, de cu putere
Vrei a da turcilor mângăiere. ¹
- 40 Ce-ajunge-oștaneasca ta-îndrăzneală
Asupra puterii înzăciuite!
Vitejia-înceoță-a fi de fală
Și faptele ei cele mai vestite
Să numesc oarbă numa dârzie,
Când lucrează fără-înțelepție.
- 41 Deci, împotriva celui mai tare,
Nu vârtute, ci minte măiastră
Trebuie-a folosi. Mie-mi pare
Că nu cu vedită și buiastră
Tărie noi să dăm ajutorare,
Ci pre-ascuns, cu multă suptiare.
- 42 Înși oameni prin noi să lucreze
Spre-a lor pierire neconținută.
N-ajută-acum armele viteze
Cum punga cu galbeni tecsuită
Aceștii, numa să fie plină,
Acuma toți oamenii să-închină. ²
- 43 În urmă rușinea mea să fie,
Deacă eu cu banii nu voi face
Mai mult decât în[tru] voinicie
Altrr a să lăuda place!”

---

¹Sătana făcu doao întrebări la boierii și voievozii săi: adecă să-i spuie fiește care în ce chip el lucrează spre binele de obște a iadului, amegind pre oameni! Apoi, în ce chip socotește ca să să deie ajutoriu turcilor. Mamona la cea de întii întrebare spusă cu de-amăruntul laudele sale, iar’ la a doao dă sfatul său, ca să nu să deie turcilor ajutoriu cu chip vederat, ci pe ascuns. M. P.

²Vezi, vicleanul, ce sfat au dat! Simplițian.

- Mamona fârșind, Asmodeu răsă
Și căutând împrejur așa zisă:
- 44 “Nu pentru că eu sunt logofătul
De taină-a mării-sale, dară
Pentru că mă țân șeretul
Cel mai mare-în astă neagră țară
Îndrăznesc a-mi arăta și eu
Adânc și măestru sfatul meu.
- 45 Însă, mai nainte de-a răspunde,
Voiu să fac Mamonii o-întrebare:
Pentru ce să-nsumeață și de-unde
Vin acele cuvinte sprințare
A lui? Drept ce-atâta să rădică
Socotind pre-alaltii întru nimică? ¹
- 46 Nu voi să-i întunec vrednicia,
Căci banii-au în lume căutare;
Dar’ ce-ajunge numa bogăția,
De n-ar fi și-o vârtute mai mare
Cui ș-însă bogăție să-închină!...
Și-aceasta e mintea cu sfat plină!
- 47 Mamona cu banii face toate,
Dar’ numa la cei cu lăcomie,
La suflete de-argint însătate,
Iar Mamona doar’ încă nu știe
Că multe și mari trebi pe pământ
Nu să pot isprăvi prin argint,

---

¹*Asmodeu*. Acesta încă este nume de diavol, cunoscut la S. Scripturi, și mai cu samă să chiamă duhul înșelăciunilor; iar’ cuvântul *șeret* nu este pretutindene cunoscut; pentru aceasta românește se poate zice *ameguu*. Apoi cuvântu *sprințariu*, *sprințare* încă să vede a fi românesc, ce să poate zice amintre *îngiurătoriu*, *defăimătoriu*. Filologos.

- 48 Ci prin tehne-ascunse și înșelăminte,
Prin intrige, cu sfaturi viclene;
Ceste surpă și pe cel cu minte,
Ceste să-ajute-oștile-agarene.
Ș-acuș' vom vedea prin ispitire
Care știe mai bine-a găcire.”¹
- 49 Velial, ce peste politie
Are-în iad pază și priveghere,
Cel ce tot felii de măiestrie
Lumească care domnia cere
E procopsit, fârșind Asmodeu,
Să sculă-începând cuvântul său:
- 50 “Adevărat! nu să-ar cădea mie
A muștra pe cei ce-au zis nainte
Doară cevaș' cam cu sumeție,
Dar', ca să-arăt cât poate să-alinte²
Pe cineva iubirea de sine,
Voi muștra cu vedite pricine.
- 51 Fieșcare să laudă-întru-ale sale
Și cu oareșcare micșorare,
Pe-ale altor socotind tândale;³
Și toți vă-înșelați, precum îmi pare,
Căci vrednicia voastră-împreună
Iar' nu despărțită, să-öflă bună.

---

¹*Suflete de argint însătate.* Aceasta întru o altă limbă doară nu s-ar putea zice, dar' în limba noastră nu știu de unde s-au obicinuit a să zice, în loc de *foame de aur și de argint, sete de aur sau argint.* Apoi cuvântul *tehne* însemnează meșterșug viclean. M. P.

²*S'alinte*, adecă să măgulească.

³*Tândale.* Acest cuvânt este obicinuit pe unele locuri și înșămnează nimicuri sau lucru de nimică, jucărai. M. P.

- 52 Voi sunteți naltele mădulare
Aceștii împărății de-aice;
Deci a voastră-împreună lucrare
Trebuie să-o ție, să-o rădice.
Zădarnică-i a voastră putere,
Deacă veți lucra cu-împărăchiere.
- 53 Deci socotind eu cele din lume
Care vă-aduce voao supărare,
Îm par ca nește deșerte spume
Și fumuri fără de flăcărare.
Pentr-aceasta-i și-a mea socoteală
Ca să nu ieșim noi la iveală.
- 54 Să nu ne-amestecăm la bătaie
Cu puterea noastră vederată,
Ci, mergând din odaie-în odaie,
Să vedem pe cine, ce desfată,
Și-apoi pe om în tot chipul rău
Să-l otrăvim în cugetul său.
- 55 Iar în cât e pentru Mahomet
Ș-a lui Vlad mândrie deșartă,
Eu am chieea de la cabinît ¹
Și mai bine cunosc a lor soarte
Decât toți alții. Știu ș-acea bine,
Cui biruință-în urmă rămâne!
- 56 Intrigele sunt acum făcute
Tocma să piarză turcii războiul
Și să să vîncă mii despre sute,

---

¹*Cabinet* este cuvânt franțozesc și semnează cămară, cămăruță sau, cum zic pre aiure, odaie. Însă apoi s-au luat de obște de să zice locul, unde să face sfatul de taină la curțile domnești sau împărătești. Pentru aceasta zice Veliôl că el știe sfaturile cabinetelor și știe ce fărșit va fi între Vlad și Mahomet. C. Filologos.

- Căci lung nu va sprijini povoiul
Oștilor păgâne-o țărișoară
Când va fi să-întoarcă-adoaoară.
- 57 Iar' Vlad dintru a sa biruință
Nu poate trage nice-un folos,
Fiindu-i țara cu nepriință,
Dar' dintru toate mai vartos
Pentru că din țările vecine
Într-ajutoriu nime nu-i vine!”
- 58 Velial fârși, dar Moloh încă
Rostul său după dânsul deschisă,
Moloh! fântâna cea mai adâncă
A desmierdării trupești, și zise:
“Nime pe-om așa supus nu ține
Întru rele năravuri, ca mine;
- 59 Știți voi bine că eu prin a mele
Măestrii lunecoase ș-ispite,
Măguliri, gădălire și momele,
Ochitări, zâmbiri, glume-îndrăznite,
Pofte fierbinți ș-îndemnul trupesc
Acum toată lumea stăpânesc.
- 60 Tinerii mă poftesc cu-înfocare,
Bătrânii pe-ascuns îmi voiesc bine,
Fetele m-așteaptă cu oftare,
Neveste să topesc după mine,
Ba și călugărul mi să-îmbie
Pitulindu-mă-într-a sa chilie. ¹

---

¹Moloh încă este nume de diavol și numit la Scriptură.

- 61 Deci nu precep ce-i această frică
A voastră, temându-vă ca doară
Oamenii fiind făptură mică
Să nu să rădicese odinioară,
La-acătare spiță de mărime,
Cum voi ați fost întru cea nălțime!...
- 62 Gânduri deșerte! Doar' nice-a zece
Parte din făptura cea iubită
A lui Savaot nu va petrece
În grădina raiului slăvită!
Noi om avea partea cea mai mare,
Ș-aceasta-i destulă-izbândă-îm pare!"
- 63 Iar' Val, stolnicul mare ce peste
Mâncări și băuturi era pus,
"Adevărat (au zis) lucru este
Că n-avem să-așteptăm colo sus,
Oarecând ca să-ajungem la cele
Nalte lăcașuri mai sus de stele. ¹
- 67 Pentru-aceasta și eu socotesc
Ca zădarnică toată cercarea
Vreunui războiu cu soiul ceresc,
Însă pe care-îl mănca spinarea,
Cerce ș-a vedea din apucare ²
Că nu-i lucru lesne cumu-i pare.
- 68 Drept ce să ne punem fără treabă
La primejde? Să dăm și cumcă
Pre Mihail vom birui-în grabă;

---

¹Val sau Bal încă este nume drăcesc la Scripturi.

²Apucare, adecă ispiteală și înce[pu]tul lucrării. M. P.

- Dară cel ce cu fulgere-aruncă
Nemuritoare! va răbda doară
Să vă-apropiați de nalta sfiară? ¹
- 69 Un tunet! ca-în ziua cea-îngrozită
Când furăm surpați dintru nălție,
Și toți iacătă-vă-într-o clipită
Svârliți supt tartar!... ba cine știe
Câte mii de miluri mai afund,
Unde-acum nice dracii pătrund! ²
- 70 Pentru-aceasta cu Velial și eu
Depreună socotesc și deacă
Vreți doară-a cunoaște chipul meu
Prin care suflete vânez, iacă
Vi l-oi spune: tot ce intră-în gură
Fără treabă și fără măsură,
- 71 Tot aceasta este de la mine;
Beția și grasa-îmbuibăciune
Sunt a mele și trag după sine
Trândava cu totul uităciune
De lucruri bune și cuvioase,
Fac minți tâmpite și trupuri grase.”

---

¹ *Sfiară* sau mai bine *sferă* este o figură rătădă, prin care să închipuiește lumea sau și pământul; pentru cea să zice *emisfer* jumătatea sferii sau a pământului. Aici *sfera naltă* va să zică ceriul cel mai de sus. Erudițian.

² Va să zică Val că tocma să poată birui pe îngeri însă (zice el) cel care cu fulgere aruncă! adevă Dumnezieu (căci dracii nu cutează a numi pe Dumnezieu), oare suferi-va el să ne apropiem de ceriu? Mai încolo zice: căci numai un tunet să cază pe voi, de cei ce cădea în ziua când furăm izgoniți din ceriu, și iacă-vă aruncați mai afund de iad și acolo unde acum nici noi putem pătrunde. M. P.

- 72 În urmă Vulfegor vorbă-apră,
Stăpânul credințelor deșerte,
Zăcând: “Nu-l opresc eu să să ducă
Cărui i voia să să mai certe
Odată, dar mie la-împărțire
A fi cu dânsul nu-mi vine-în fire.
- 73 Eu mă sârguiesc în tot adinsul
Ca cea mai mică rază de lumină
Care-în om fu născută cu dânsul,
Să-o-întunec să nu fie sărină;
Ș-am făcut acu multe ispite
Cu tot feliu de-arătări măestrite.
- 74 Fieșcare crede în vreo lege
Care-o socotește preste toate,
Și tot însul prin minte s-amege
Sau lăturiș’ din cale s-abate.
Așa-l întunec! de nice sânte
Că-are vreo precepere sau minte.
- 75 Fanatismul și Suprăstăciunea,
Ceste-a mele doao slujitoare,
Toată-adevărată-închinăciunea
Dumnezeierii ceii făptoare
În *schime*-o prefac necuvioase,
Nevrednice, ba și rușinoase.”¹

---

¹Pentru înțălesul tuturor ce zice Velfegor aici, trebuie a să tălmăci întii, că el zice a fi diavolul credințelor deșerte; deci, zice el, eu mă sârguiesc totde-una că să întunec raza minții și a preceperii adevărate care Dumnezeu dede omului când îl zidi. Eu ducând pe om de la legea adevărată care mintea curată a lui poate să o cunoască, îl abat de la cale întunecându-l cu năluciri. Și spre aceasta am doao slujitoare, adecă *fanatismul* ce va să zică rāvna neadevăratei credinți, și *suprăstăciune* ce va să zică crezătorie deșartă; alții zic, de pe greceie, *disidemonie*. Aceste doao, adauge el, strămută toată adevărata închinăciune a unii adevărate dumnezeieri, în shime necuvioase și de rās!...

- 76 Sătana care cu suferință
 Până-acum ascultă: “Tot viclene
 (Zise), dar nu spre ajutorință
 Grabnică oștilor agarene
 Sfaturi mi-ați dat! Însă mie-mi place
 Acum după gândul meu a face!...
- 77 Deci tu, hatmōne, pasă ș-adună
 Din cetele cele mai viteze,
 Întru tot, o leghioană bună
 Ce-are poruncii mele s-urmeze.”
 Aici tăcu Sătana și-îndată
 Adunarea mearsă-împrăștiată.
- 78 Dar’, ce mă tragi de guler, o musă!
 Iarăș cătră d-alba țigănie!...
 Care-acum ca și friptă de spuză
 Nu știe de ce să să mai ție,
 Că, cu toate sfaturile sale
 [Încă] nu să pusesese la cale.
- 79 Iar’, dragă musă! scoate-mă-afară
 Din boarta iadului puturoasă
 Că, mă nădușesc de fum și pară
 Și n-aș’ vrea sufletu->l< aici să-mi iasă!
 Mai bine slugă-în tindă de raiu,
 Decât pe tronul iadului craiu!... ¹
- 80 Apoi ți-oi cânta, de bună samă,
 Și de biata noastră țigănie
 Ce-acum n-avea nici carne nici zamă.

---

¹Un poet o zis odată că mai bine voiește a fi craiu în iad, decât slugă în raiu, iar’ poetul nostru socotește de-împotivă, că mai bine voiește a fi slugă în tinda (pridvoriu, antișambră) raiului, decât craiu în iad, cu care și eu mă învoiesc. M. P.

- Nice știa de-astă nătărie,
Căci vrea cât mai curând să facă
Rânduială-în țara sa săracă.
- 81 Era tocma-în sfatul mai fierbinte,
Când Corcodel supărat aleargă
Și le spune-în puține cuvinte,
Ca de-acu nainte să să șteargă
Pe buze de bucate, și zice:
“Ședăți acum întinși pă burice!..”¹
- 82 Sfătuindu-vă cu gura goală
Și pânțele flămânde... Trecură
Babele cu colacii!”... Să scoală
Țigani socotind că-i înjură
Corcodel, căci nu putea să creadă
Să fie-în bucate-atâta pradă.
- 83 Pe lăieți și pe goleți punea vina
Toate celelalte rânduie
Cete; și ca să le crepe splina
Îi blăstâma, că-au mâncat atâte
Clise râncede, mălaiu și zară,
- 84 Care-ar fi ajuns și pentru-o țară.

Tandaler, care-acum apucasă
Cârma de mult, strâgând să scoală:

---

¹Am căutat la original, curios de sunt acolo aceste cuvinte, căci socoteam că doară poetul le-au pus din capul său; însă pot asigura că așa [să] află și la original, prosteste. Bag de samă că autoriul n-au vrut să puie alte cuvinte de cum au vorbit însuș’ Corcodel. Preînvățatul Talalău încă așa socotește, mai vârtos că la strofa următoare zice Corcodel: “sfătuindu-vă cu gura goală”, apoi zice că “au trecut babele cu colacii!”... proverbie care și astăzi este în obicei, când va să zică cineva că acum s-au petrecut ce-au fost bun!... Erudițian.

- “Măcătoriu dă carne puturoasă,
Lăeț spurcat!... Asta nu-i tândală!...
Și foarte te-înșeli, de crezi tu doară
A te mântui cu vorbe-ușoare.
- 85
Pentru ce nu ne-ai spus tu din vreme
Cum că pă fârșit merge bucata?
Dar’ lasă!-acuși, acuși tu vei screme
Toate ce-ai mâncat. Numai fi gata;
Acuș’ vom alege pre-un mai-mare,
Ș-atunci va fi vai de-a ta spinare!”
- 86
Iar’ Corcodel cu zâmbire-amară
Rânjindu-și dinții zise: “De tine
Nu mă tem eu niceodinioară,
Tandalere! Să-ți fie rușine
Odată-a grăi despre toți rău
Și-a te gânfa ca și broasca-în tău!...”¹
- 87
Aurariul tot să-înfocă și pusă
Mâna pe cioarsa ruginită,
O trasă cu iuțime nespusă
Și, de nu-l ținea într-acea clipită
Bălăban, doară atuncea ca napul
Cu floace cu tot îi tăia capul.²
- 88
Însă golățimea-întărâtată
Multă-acuma împrejur să strânsese
Și era de bătaie toți gata,
Într-atâta treaba le-ajunsese!

---

¹De aici să vede că Corcodel era învățat la vorbe proaste și foarte batjocoritoare, fără care el nu putea să vorbească, și să vede că și cele mai din sus, de care au pomenit Erudițian, a lui Corcodel, sunt adevărate. Criticos.

²Trebuie a ști că *cioarsa* să zice o sabie rea sau ruginită, și nu s-ar putea zice de altă sabie și la alt loc, fără numa la *Țiganiada* ș-alte de acest feliu de izvodiri comicești. Musofilos.

- Dar' deodată-auziră departe
Dobe, sorle ș-uite mari foarte.
- 89 “Fugiți [acu] care-încătro poate,
Că iacă turcii vin să ne taie!...”
Strigară bătrânii cătră gloate,
Iar' de frică amurțita laie,
În loc de-a-ș' căuta-în grabă scăpare,
Sta fără graiu și fără mișcare.
- 90 Atuncea strigă cu voinicie
Tandaler, cât putu tare foarte:
“Toți în arme cu mine să vie,
Ori la biruință,-ori cătră moarte!...
Mai bine să murim pe-îndelete,
Decât să tragem foame și sete.”¹
- 91 Prin aceasta bieții mai luară
Inimă țigani, și-în puține
Ceasuri, după obicei, să-înarmară,
Măcar [că] nu le părea prea bine
Și părea că inima le plânge,
Scârbindu-să de bătai și sânge.
- 92 Dar' totuș' inimându-i din gură²
Tandaler, nu-și arăta ei frica.
După ce-apoi înarmați stătură,
Părea că nu să tem de nimica;
Iară scoțind sabia din teacă,
Tandaler le spunea cum să facă.

---

¹Tandaler socotea că a fi totdeauna așa ca cum au fost cu muntenii, sau doară și de nevoie îi vini acea vitejie. Mândrilă.

²*Inimându-i*, adică dându-le inimă. M. P.

- 93 “Căutați la mine! Luați aminte!
(Le zisă)-Acum voi sunteți armați!
Dar’ trebuie-a socoti nainte
Pentru ce? Unde mergeți? Ce căutați?
Ca să nu ziceți mâne-poimâne:
Tandaler au lătrat ca ș-un câne!... ¹
- 94 Copii vă cer dă mâncare
Și cătră voi cu lacrem[e] strigă.
Aici nu vă este-altă scăpare
Fără la mălaiu sau mămăligă!...
Căci gura pruncilor din tăciuni
Nu să poate-astupa cu minciuni! ²
- 95 Cui dară-i voia să mai trăiască,
După mine vie-într-un noroc,
Numai trebuie să să păzască,
Cum l-au păzit mumă-sa dă foc,
Ca dând pă noi vreo străină gloată
Să nu steie cu gura căscată,
- 96 Ci, când oi striga eu de la frunte,
Toți în mâni să-ș’ aibă-armele gata.
Și dă-ar hi vrăjmașul cât un munte,
Să dea pă dânsul dă-a dărămata,
Închizând ochii și dând pă moarte,
Cruciș’ curmeziș’, în toată parte. ³

---

¹Tandaler să vede că percepa ceva de oștenie, precum om vedea mai încolo. M. P.

²*Copii din tăciuni* va să zică care șed împrejur de foc și de tăciuni.

³*De-a dărămata*, adecă *dărămând*, *oborând*, cuvânt vulgar. Însă Tandaler avea bună cunoștință a neamului său, că-i învăța a închide ochii, să fie mai ușor la bătaie, ne temând așa tare. M. P.

- 97 Cu ochii-închiși e bine-a să bate,
Că nu cauți vrăjmașul în față,
Nici te temi dă-a lui înfricoșate
Arme sau și căutătură-îndrăzneată.
Nu vezi cine lângă tine pică
Și păn' la moarte nu știi dă frică.
- 98 Răcniți, chiuți, strigați din gură,
Cât vă-a-încăpea pe grumazi de tare.
Asta-i încă-o bună-învățătură,
Că-așa să-îmbărbată fieșcare,
Iar' neprietenul să spăimântează
Ș-a să băga-în războiu nu cutează!”
- 99 Tandaler fârșind învățătura
Porunci să meargă după sine
Toți armații strigând: bura! bura!
Merg țigani spre rău, sau spre bine,
Cu inima de frică-înghețată,
După Tandaler, ca după-un tată.¹

S F Â R Ș I T

---

¹Cu adevărat! un chip de a să bate nou și minunat, și (cine știe) doară pentru țigani, cel mai bun!... Simplitean.

CÂNTECUL AL VII-lea

ARGUMENTUL

Vlad pe-ascuns tabăra cercetează
Turcească.-Arginean la minte-ș' vine,
Apoi scapă cu mână vitează
Din mijlocul oștilor păgâne;
Vlad noaptea pe turci face năvală,
Sân Mihai frânge-a Sătanei fală.

1

Unde sunt vitejii cei din zile,
Eroii cei cu vârtute rară,
Carii-înlibovindu-să-în copile
Călătoria întins din țară-în țară
Luptându-să cu lei și gligani,
Curățind pământul de tirani,

2

Ce nu răbda ca-asuprit să fie
Cel mai slab de cătră cel mai tare,
Neamuri întregi scotea din robie,
La nevinovați apărătoare
Mână dând, nice lua vreodată,
Nice poftea pentr' ajutoriu plată! ¹

---

¹Pe poetul nostru încă l-au apucat nește dorințe deșerte poeticești care nu pot să fie astăzi; căci ce-ar face astăzi cel mai viteaz voinic, de care pomenește el, când un copil l-ar putea obori cu o pușcătură! Voinicii de care pomenește poetul sunt cei de care ne povestesc istoriile vechi, precum au fost Ercul (Irachie) și Persău, care pribegind căuta unde sunt tiranii ș-orcine asupritoriu de oameni, și biruindu-i le da căzuta pedeapsă. S-au pomenit de-acest feliu de viteji și la poveștile de obște. În vreme după ce vörvarii

- 3 Ah! cărunță vechie cinstită!
 Unde-s a tale sante tocmele?...
 Ce urgie-acum lumea-întărâtă
 Ş-o-îneacă-întu cel noian de rele?
 Perit-au credința cea bătrână!
 Ah! lume-întoartă! vreme păgână!
- 4 Dar ce vinuiesc eu vremea? care
 Nu lucrează, fără numa pate!...
 Martoră fiind și muștrătoare
 Faptelor noastre pre rușinate!
 Acesttu, oame, însuți ești de vină,
 Ce-îchizi ochii și fugi de lumină.
- 5 Ceriu-ți dede minte și vârtute:
 Ceaia-întu-întunec să-ți lumine,
 Ceasta la nevoie să-ți ajute,
 Ceaia să-ți arete rău și bine
 Și cărarea cătră fericie,
 Ceasta să-ți frângă lanț de robie!...
- 6 Iar' tu cu ceste daruri alese
 Covârșești însuți a ta [stricare];
 Mîntea ta lațuri neîncetat țese
 Ca să te-încurce fără scapare,

---

miezii-noptii au cuprins împărăția romanilor, iar au început acest feliu de povești a fi primite la norod, și au început acel feliu de cântări a îndeletnici nu numai pe oamenii de obște, ci și pre cei aleși din norod. De-aci au avut început poveștile lui Ariosto, în stihuri, la italieni, ș-altora; și de atunci, mai vârtos la italieni și la ispani (spanioli), au început a fi plăcute poveștile despre *cavalieri erranti*, adecă voinicii pribegi. Poetul va să zică: pagubă că nu sunt acum de acei viteji ca să mântuiască multe neamuri din robie. Apoi ca când s-ar îndrepta, zice: însă acesty rele de astăzi, nu sunt vremile de vină, ci tu însuș', omule; căci, de n-ai vrea tu, nime nu te-ar asupri, fiindcă ai minte și putere. Dar ce folos, când tu acea minte întrebuițazi asupra-ți și puterea-ți împrumuți celora ce vor să te supuie! Erudițian.

- Vărtutea-ți dai la tirani în mână,
Ca mai lesne-apoi să te supună.
- 7
Iar' aceștea te-apasă-în țărână,
Nici mai mult te lasă-în slobozie;
Cu răs amar vaietu-ți îngână
Și lanțuri a săruta te-îmbie.
Ah! și cine-apoi din asta poate,
Oame ticăloase,-a te mai scoate!...
- 8
Au doar' moleșta de-acum junie,
Ce n-au învățat alta nimică
Făr' a vâna după libovie,
A căuta la sabie cu frică,
Pe divan a trândăvi cu lene
Ș-a căsca gurile prin dughiene!...
- 9
A să-împodobi cu gingășie
Mai aleasă decât o femeie,
A-ș' răpune-în cărți toată-avuție,
Într-aceasta faptele să-închieie
A coconașilor cilibii,
A patrii noastre de-acum fii!
- 10
Acești numa știi între cocoane
Și din gură-a-ș lăuda hărnicia,
Iar' la fruntea vunii lighioane,
Unde-împroașcă gloanțele cu mia,
Vailer , săracii! cum le-ar fi greață,
Cum le-ar fugi sângele din față!
- 11
Un coif în cap, o sabie-în dreaptă,
Inimă-în piept și scutul în stângă,
Cu vărtute și minte deșteaptă,

- Aceste sunt care pot să frângă
Lanțul robii tale cumplite,
O, neamul meu! de tot ovilite!... ¹
- 12 Alta era junia română ²
Pe vremea lui Vlad-Vodă, ce frânsă
Tabăra lui Mahomet păgână
Cu vârtute și-în bătaie-adinsă,
Dar' au perit acea voinicie,
Și tu gemi supusă, Muntenie!...
- 13 Streinii veniturile-ți pradă,
Vându-te ca marfa prin dughiene!...
Ci, hoha! Să lăsăm această sfadă!...
Văd pe mulți că rădică sprâncene
Și mă tem ca necăutând la rangă
Să nu-mi puie musa supt fălângă.
- 14 De care Dumnezeu să ferească!...
Însă, doar' vor avea ei minte
Ș-or precepe-o glumă țigănească!...
Cu toate-aceste musa nu minte,
Ci numa cât are-o gură mare
Și câteodată-i pre cărtitoare. ³

---

¹Gândul poetului tot, aici nu este altul fără acesta, că pe un neam căzut nu poate să-l rădice altă la vrednicie, fără vârtutea oștenească!... Și adevărat: până când trăiește aceasta în norod, nu poate să fie norodul supus altor neamuri; iar scăzând această vârtute, scade și toată slava și mai că poți zice ființa norodului. Erudițian.

²Aceasta încă am vrut demult să aduc aminte cetitorului că poetul au luat cuvintele aceste: *june, junie*, precum să cuvine, în noima lor cea adevărată și strămoșască ce vine de la lătenie: *iuvenis*, italienește *giovane*, frânțozăște *jeun*, adecă fecior tinăr și, precum zic pe unele locuri, *holteiu. Junia română* deci, va să zică tinerimea românească. Filologos.

³Poetul infierbântându-să începuse a zice unele care pe vremile aceste ar putea doară să vateme pre oarecarii; pentru aceasta trezându-să să oprește și pune vina pe musă, ca când ia ar fi prevorbitoare, cum sunt de obște muierele, care câteodată mai bucuroși ar crepa, decât să nu spuie cele ce știu despre alții. M. P.

- 15 Cum sunt femeile totdeună,
Când știu ceva despre oarecine,
Ar crepa pe loc să nu o spună
Încăi la pretenele vecine,
Așa-i musa mea! de minte-ușoară,
Iar' de gură tocma ca ș-o moară.
- 16 Sultanul cu stluri prăștiate,
Acum până su munți ajunsese
Robind orașe, târguri și sate,
Iar' șireagurile mai alese
Trimețind de-osăbi să cerceteze
Unde-s oștile lui Vlad viteze.
- 17 Așa făcând să precepu-în urmă
Că vodă cu războiu nu să-îmbie,
Ci din ascunsuri ieșind, o turmă
După-alta-i pierde cu viclenie.
Deci hotări, ferind locuri strâmte,
De-aci să nu mai meargă nainte,
- 18 Ci întracelaș loc să tăbăreze,
Păn' muntenii săliți de nevoie,
Sau la război ar vrea să cuteze,
Sau venind înșiș' de bună voie
Și cerând de greșeli iertăciune,
Pe sine și țara-și vor supune.
- 19 Rânduindu-și o tabără mare,
Oștile toate la sine trase,
Iar' la București înștiințare
Cu solii credințare trimeasă
Cumcă el vra pe țară să ierte
Și numa pe domnul rău să certe.

- 20 Aceste Vlad din limbe ș-iscoade
Întălegând, toate bagă-în samă,
Cu multe griji dinnontru să roade
Și, măcarcă n-are el vreo teamă,
Totuș' mult să sfătuieste-în sine
Cum ș-ar tocmi trebile mai bine. ¹
- 20* Un gând îndrăzneț îș pusă-în minte:
Sângur cu capul să cerceteze
Starea taberii turcești nainte.
Gând vrednic inimii lui viteze,
Dar' primejdios, iar' ce nu poate
Un suflet înălțat preste toate!
- 21 Scâmbându-și obraz cu măiestrie
Și chipul, ca prăvătariu să-îmbracă,
Ce din Vidin duce băcălie
La tabără, vorbind limba greacă.
Iar' de-aceasta la nime nu spusă,
Și dă cătră-ai săi pe-ascuns să dusă.
- 22 Într-acei chip iscodind el toată
Tabăra cum stă, din care parte
Mai lesne-ar fi năvală să bată,
Fără veste zări nu departe
Alergând norodul cu mirare
Și chiot de bucurie mare:
- 23 “Vlad Vodă! Vlad Vodă! l-aduc iacă!”
Iară Vlad fiind aproape caută,
Să turbură, stă și ce să facă
Nu știe, că în miejloc de gloată
Să-afla. El sâlea la larg afară,
Dar' gloata striga iară și iară.

---

¹Aceasta se află și la istorie.

24 Acum era de supt haină să scoată
Fierrul ascuns moarte să-și aducă,
Când zărește-o ceată călăreață
Ducând pe-un rob. Chiotul arբcă
De nou, ca mai nainte, și gloată
S-adռնă-împrejur nenumărată.

25

Atunci Vlad cunoscu sminteala
Și mestecându-să-întru mulțime,
De prilej luând nerânduiala,
De-acolea neprecept de nime
Ieși la locurile știute,
Unde-l aștepta de-ai săi trii sute. ¹

26

Însă robul acela să știe
Că-au fost Argineanul viteaz, care
După ce beusă-apă dulce
Îndată-l cuprinsă-o tremurare
Și-înspăimat prin codru fuga-întinsă,
Cu mintea de buiguiri aprinsă.

27

Rătăcind apoi prin cea pădure,
A doao zi cătră dimineață
Timpină pre-un țaran cu săcure
Și purtând o prăjină pe brață:
Amândoi tocma era să iasă
Din pădurea cea nenărocoasă.

---

¹Rândul poveștii e așa: Fiind Vlad Vodă în tabără, supt chip de un prăvătariu, și sămnând cu ochii toate, deodată să făcu adunare de norod și strigare: “Iacă Vlad Vodă!” La care, el spăimântat fiind, gândea că cineva l-au cunoscut și l-au dat la gol și acum să găta să să lipsească de viață, ca să nu cază viu în mânilor necreștinilor, când văzu că o ceată de turci aduc un rob. Întru această turburare de norod apucând Vlad Vodă prilejul, mearsă din tabără și să tâlni cu ai săi. M. P.

28 Cât voinicul din dumbravă-afară
    Păși, iacă-începu-a-ș' vini-în sine;
Mintea i să-însărinează iară,
    Toate i să par lucruri streine
Văzându-să-în stare nevoieșe,
Fără cal, făr' arme, făr' cămeșe!

29 “Ah! (strigă) tâlhari fără de lege,
    Ce m-ați desarmat cu viclenie!
Necutezând cu mine de-a vă-alege
    Cu arma-în mână de vitejie,
Suflete ticăite și mișele!
Deci ascultați cuvintele mele: ¹

30 Ascultă, ceriule și pământe.
    Ba tartôrul negru-încă s-asculte
Că mă jur pe cele ce-s mai sfinte:
    Din umeri mânil-mi fie smulte
Cu capul, din cap ochii să-mi sară,
De nu-mi voi izbândi până-în sară!

31 Nici un alt văștmânt, nici armătură
    Până-atuncia voi lua pe mine,
Precum nici pâne, nici apă-în gură,
    Pân' ce tâmpinând cete păgâne,
Pe cel mai harnic viteaz din ele
N-oi face jertfă mâinii mele!...”

32 Iar țăranul auzind aceasta
    Și căutând la voinicul, de frică
Ca doar' să nu-i facă năpastă:

---

¹Precum s-arată, Argineanu nu știea ce s-au făcut cu dânsul și socotea că cu meștersug l-au prins turcii și l-au desbrăcat așa, în bajocură. M. P.

“Voinice! (zisă)-astă săcurică
Poate pe drum îți va prinde bine;
Fiindcă n-ai altă armă cu tine”.¹

33

La care-Argineanul căutând zisă:
“Pretene, ține-ți a ta unealtă!
Iară, de-ți este voia și ți să
Pare, cere-ași de la tine-o altă
Ceaia: Să-mi dăruiești cea prăjină
Care tu de-abea o porți pe mână!”.

34

Țăranul voios prăjina dete;
Iară voinicul cu bucurie
O-învârte-într-o mână pe-îndelete,
Ca ș-un bețișor! apoi de-acie
Rapede pleacă pe drum nainte,
Multe cu sine-învârtind în minte.

35

Iară când fu cătră prânzul mare,
Oblicește venind de departe
O grămadă de păgâni călare,
Și fiindcă-alerga tare foarte,
Abia cum s-o facă socotește,
Călărimea iacă și sosește.

36

El deacă vede că sunt aproape,
Tocma-în mijlocul de drum să pune
Strigând: “Stați, voinici, că-aici-s groape!”²

---

¹ Acela fu jurământ de un voinic! Căp. Alazonios.

a) Dar să așteptăm puținel, oare ținî-va cuvânt? Căp.

² *Aici-s groape.* Argineanu nu pentru cea zisă, ca când doară adevărat groape ar fi fost, dar' în bajocură: ori ca să-i facă să steie, ori doară vrând să le deie de întăles că acolo vor afla mormânturile sale! Criticos.

a) Ei! dar' cum putea el să vorbească cu turcii, fiind el creștin și român. Idiotiseanul.

b) Bine zici, vere, de asta nice eu îmi adusăi aminte, însă cred eu că dacă-i așa scris, au trebuit Argineanu să știe turcește. Onochefalos.

- Oprîți-vă! țineți caii-în frâne!”
Turcii văzând astă-arătătură,
Oprind caii săi pe loc stătură.
- 37
- “Care-i viteaz! (atunci el adăpsă)
Care-i vrednic armele să poarte,
La harț aici cu mine să iasă
Cu tocmeală ca după-a lui moarte
Armele și calul să rămâie
Ca un preț de biruință mie!...”.
- 38
- Caută păgânii și-încep a râde
De-o nătărie oarbă ca-această
Și că-un om sângur drumul le-îchide!
Ba, în loc de-a fugi, caută năpastă!
Iar’ unul ce le mergea-înainte
Cu aceste-i răspunsă cuvinte:
- 39
- “Feri, țăran mișel! Destul să-ț fie
Că-astă dată-ți dăruiesc viață,
Iar’ de te vei mai arăta mie,
Ț-oi tăia, să știi, limba-îndrăzneată.”
Și zicând spre dâns’ calu-înțetește.
Argineanul stă, nici să clătește.
- 40
- Atunci turcul aprins cu mănie
Lucind sabia vru să-i zboare
Capul, nici Argineanul să-îmbie
Mai mult, ci puindu-să la stare
De-a sprijini lovitura păgână,
S-ôpără cu groaznica prăjină.
- 41
- Ș-izbindu-i sabia-într-o lovită,
Alta-i întoarsă de-alaltă parte,
Cu mult mai amară și cumplită.

- Cade turcul de grabnica moarte
Împresurat și mușcă pământul,
Iară viteazul iute ca vântul ¹
- 42 Calul inimos de frâu apucă,
Sare-în oblânc ș-a hărțui-începe.
Turcii uimiți ca și de-o nălucă
De-abia vreme-avură-a să precepe
Că-aicia nu-i treabă țărănească,
Ci caută-în arme să să-ocrotească.
- 43 Toți pe dânsul dau și-l împresoară,
Iar el când s-apără, cand lovește,
Și toată lovita lui omoară,
Ș-așa să poartă de vitejește,
Cât din doaozăci care fusese,
Abia doi scăpară-în tufe dese. ²
- 44 Argineanul atunci să pogoară
Și luând arma celui pe care
Întii biruisă, de pe-odoară
Și veșmânt că-au fost de viță mare
Cunoaște. Le ia toate cu sine
Și să-îmbracă cum poate mai bine.
- 45 Luându-și și ceva de mâncare
Ce-află la trupurile căzute,

---

¹Turcul să vede a fi fost unul din cei buni! Eu nu-s turc, dar' să-mi steie unul așa în drum ca Argineanul și cu cuvinte așa sumețe, nezicându-i nimica, demult i-aș fi zburat căpățina! Căp. Alazonios.

a) Și doară ți s-ar fi tâmplat ca și turcului; ba doară nice ai fi ajuns a mușca pământul. Chir Mustrul ot Puntureni.

²Doaozeci de turci! ca unul sânгур să-i dovedească, aceasta-i soră cu povestea. Eu încă am fost oștean și știu ce poate face un om, cât de tare să fie, dar' doaozăci de turci a tăia nu poate unul, mai vârtos cu o prăjină! Căpitan.

- Iar' sui pe calul ales, care
Aşa-l duce de ușor și iute.
Cât pare că nu merge ci zboară
Ș-ar fi-întrecut și pe-o căprioară.
- 46 Mergând oblicește lângă cale
O fântână. Frânt fiind de sete,
Deștinde și zios pe iarbă moale ¹
Șezând aproape și pe-îndelete
Beude saț și mănăcă din cele
Pe la turci aflate bucățele.
- 47 Obosit de trude ș-ostănele
Ce de-oarecâteva zile pățisă,
Păn' socotește ceste și cele,
Iacă somnul genele-i închisă,
Iar calul, văzându-să făr' pază,
Când paște, cât caută și rânțează.
- 48 Întracea păgânii ce scăpasă
De mâna lui Arginean vitează
Fugind, dederă de-o ceată groasă
Ce era mânată ca să vază
Locul împregiur să-ispitească
De-ar putea ști de-oastea românească.
- 49 Spuind ei de tâmplarea-îngrozită
Și de voinicul fără de teamă,
Să meargă-în urmă-i apoi o-învită.
Acolea sosind bagă de samă
Că voinicul doar me fără de grijă.
Dau știre și fac semn să nu strige.

---

¹*Deștinde* este cuvânt vechi strămoșesc, puțin acum obicinuit, și va să zică *pogoară*, sau *să pogoară*. C. Filologos.

- 50 Apoi cu toți îl năpădire;
Care de mâni, care de picioare
L-apucă, -il leagă și-l țin. Să miră
Argineanu trezindu-să: ș-oare
Aieavea sau în vis el privește?
De-abia să precepe, să trezește.
- 51 De trei ori scuturându-să frânsă
Legături, ca nește fire de-ață;
De trei ori mulțimea prejur strânsă,
Prăvăli cu puternice brață.
Dar' mulțimea pe el grămadită
Nu-i dă răgaz nice-într-o clipită.
- 52 Ci cu-îndoit număr și putere
Apucându-să-în urmă-îl supune.
Și după cum sigurința cere
Fierră-în mâni și pe picioare-i pune.
Așa legat apoi ca butuc
De-aci cu mare triumf îl duc.
- 53 Iară tabăra văzând că-o ceată
Întreagă pre un rob sângur duce,
Socotind că doară-i Vlad, îndată
Striga: "Vlad Vodă iacă s-adiuce!"
De-aci să luasă cea strigare
Ce pe Vlad înspăimasă-așa tare.
- 54 Iar' deacă sultanului nainte
Pe robul viteaz dusără, caută
La el, nici crede cele cuvinte
Ce-i spunea turcii de lăudată
Vărtutea lui. Deci porunci-îndată
Să-l deslege, fierră să-i dezbată. ¹

---

¹Sultanul nu credea de puterea și faptele lui, precum îi spunea turcii, ca și cum nu crede căpitanul, dară apoi să va vedea care are drept.

- 55 Apoi îl întreabă, l'ispitește
Cine-ar fi și de unde. La care
Voinicul nimica nu grăiește.
În zădar el cu rea moarte-l spare,
Că cela nice gura-și deschide
Și pare că de toți-și râde.
- 56 Mahomet atunci mănios foarte
Porunci să-l iaie și să-l ducă
La cea mai înfricoșată moarte.
Atunci Argineanul vorbă-apucă:
"Sunt român! ș-Argineanu mă cheamă,
Om de credință și fără teamă.
- 57 Însă tu că ești sultan te-arată!
M-au prins adormit cu viclenie;
Deci, dacă mi-e să moriu, judecată
Alegerea morții lasă mie!
Oștean am fost ș-inima-mi pofteste,
Deacă-am să moriu, să moriu voinicește! ¹
- 57* Dă-mi calul ș-armele ce-mi luară
Tâlhărește,-apoi lasă să vie
Să le ieie, și mă lege iară.
De m-or prinde, vina mea să fie!
Atuncea fă cu mine ce-ți place,
Atunci strâmbătate nu-mi vei face!..."
- 58 Sultanul uimit de-atâta fală
Și sumeția fără de minte,

---

¹Aici s-arată Argineanul voinic, precum să cuvine. Așa așa face și eu să fiu viteaz. Simplițian.

a) Iacă dar' că Argineanul știea turcește, dacă au vorbit el aceste lui Mahomet! Onochef.

Făcu să-i deie, după tocmeală,
Toate-armele, calul și veștmânte,
Și-i zisă: “Poftesc să-ți meargă bine,
Ticăit, lăuduros creștine!”

59

Dar Argineanul suind călare
Ia sabia-în mână ș-o sărută,
Apoi zice: “Sultane! de-ți pare
Că-s nebun lăuduros, fă tute
Ale tale oști drumul să-mi ție!
Întracea-ți mulțămesc de-omenie!...”¹

60

Aceasta zicând calu-și înteață
Printre grămăzi de turci înarmate.
Ca ș-un taur sălbatec din lață
Când scapă, sărind surpă toate
Și calcă sau cu coarne străpunge,
Pe unde fuge, pe cine-ajunge,

61

Așa voinicul pe unde-aleargă,
Pe-ulițile taberii păgâne
Rumpe, taie, sfarmă, cale largă
Făcându-și. Nime drumul nu-i ține,
Că-așa merge cu năpraznă iute,
Cât nici pot cu fuga să-și ajute.

---

¹Bravo! Arginene, acum te iubesc! Eu încăș' aș face așa. Căp. Alazonios.

a) Văzând că unii pun în price vitejia multor voinici din veacurile trecute, am vrut să-mi spun aici socoteala mea. *Întii*, cred eu că acei voinici au fost cu adevărat viteji, căci almintre nu le-ar fi rămas pomenirea până acum; însă întru multe i-au înălțat poeții pre deasupra de puțința omenească! A *doao*, că oamenii cei de demult au fost cu mult mai tari decât cei de acum; deci vitejii lor au trebuit să fie cu mult mai tari și peste crezământul nostru ce avem de puterea omenească. Aceste, împreună socotite cu această, că atuncia nu era pravul de pușcă, cu care și pe cel mai viteaz, cel mai mișel om de departe omoară. Pentru aceasta astăzi nu să pot afla viteji ca oarecând, căci deacă s-ar afla, socotesc eu, am vedea că unul, la vreme de războiu, încă și mai mulți de doaozăci ar putea ucide cu mâna sa. Erudițian.

- 62 Nici unul dintre gonaci putură
Să-l ajungă,-așa rapede-l poartă
Calu-ușor, iar el strigă-,ii înjură,
Să taie din coartă-în coartă,
Care pe dânsul stau să să scoale
Sau nu-i feresc îndată din cale.
- 63 Păn' în urmă din tabără scapă,
Nici mai vede gonind după sine.
Deci s-oprește din fuga sureapă
Cu hainele de sudori pline,
De pulbere și sânge-împrôșcat,
Cu trupul întreg, nevătămat.
- 64 Iară Vlad după ce mearsă
Din tabăra păgână turcească,
Toate oștile la un loc trasă
Dând porunci cum au să să păzască
La deobște năvală neașteptată,
Cum și dincătro războiu să bată.
- 65 Iar' când fu cătră-apusul de soare,
Când copacii umbre lungi aruncă
Pregătind murgitului răcoare,
Atunci oastea cu data poruncă,
Ieșind de prin locurile strâmte
În trei coloane mearsă nainte. ¹
- 66 De trei părți avea să năpădească,
Apoi iar la un loc să să-adune,
Hotărât în tabăra turcească
Nelăsând turcii să să-împreune.

---

¹Cumcă Vlad Vodă în vreme de noapte au făcut năvală pe tabăra turcească, însă cumcă în trii coloane au purces, de aceasta n-am cetit. Erudițian.

- Merg oștile cu pasuri tăcute,
Fără-a fi de păgâni precepute.
- 67 Iar' când fură de șanțuri aproape,
Fără-a face gomot sau strigare,
Curând petrecură cele groape
Și ne-aflând vreo strage privitoare
Intră cu năvală-acoperită
În tabăra păgână-adormită.
- 68 Coloane de-aci-în părți să răvarsă,
Și fiecare pe unde trece
Păraie de sânge turcesc varsă,
Somn dulce mutând în moarte rece;
Nici altă s-auziea-în șetre vecine,
Făr gemetul morții și suspine. ¹
- 69 Căci muntenii prin corturi, pre-afară,
Ce tâmpina, prăvălea-în țărână,
Tăia, junghia cu moarte preamară
Pre-adormiți cu deștepți împreună,
Pășind cu șireaguri închieiate,
Cu vatră-asemene făcea toate.
- 70 Ca droaia de lupi când apucă
La mandra cu slabe păcurele,
Și păstorii nu știu să le-aducă
Vreun ajutoriu, larg între ele
Face perire, ucide, strică ș-apasă,
Nici pe una neîncolțată lasă,
- 71 Așa muntenii-în oastea turcească
Purcegând din șatră în șatră,

---

¹Această năvală este asemenea ce au făcut Ulis cu Diomid în tabăra trațienilor la Troada. De n-aș fi cetit însuș' adevărate cronice, unde scriu de această năvală, aș gândi că poetul au împrumutatu-o. Erudițian.

Bieților nice să să trezască
Vreme lăsând, îi figea spre vatră,
De multă moarte cap le-amețisă
Și mâni viteze le drevenisă. ¹

72

Iară deacă-în urmă să făcu știre
Că vrăjmașul tabăra-împresoară
Ș-a să face de turci înglotire
Începu, deodată răsunară
Din dosul tabării turcești mare
Бѣцине și dobe cu strigare.

73

Pentru că din dos Vlad supusese
Oarecâteva-sute-inarmate,
Cu bucini, și dobe-în tufe dese,
Cu poruncă, când va-începe-a bate
Războiul, și ei să strige, să cânte,
Pe turci de doao părți să spăimânte.

74

Atuncea, (spun că) și-în văzduh să văzură
Cereștii călărași în veștmânte
Albe, în strălucită-armătură,
Mergând muntenilor înainte
Și hărțuind cu sabii de pară
Pintre păgâneștile ciopoară. ²

---

¹Cu anevoie este a crede ca să fie muntenii intrat așa nesâmțiți, fiindcă la taberi să pun străji din afară și din lăuntru, care la o întâmplare ca aceasta dau semne știute de larmă, de departe. Căp.

a) Turcii atunci n-avea teamă de munteni, văzând că ei s-ascund și nu ies la războiul. Mândrila.

²*Cereștii călăreți*. Aceștea era Sân Giorgiu cu Sân Medru. M.P.

a) Ce basnă! Și pentru ce? dacă fără această ajutorință Vlad Vodă putea să biruiască. Apoi Dumnezeu putea să ajute într-alt chip. *A tria*: nicăiri nu [să] află scris de aceasta. Apistos.

b) Întii: *Scriptura* învață și *Viețile Sfinților* arată că arătări de acest felii a sfinților au fost nu o dată. *A doao*: s-află și la cronică Moldovii de aceste; *ș'a tria*: cel ce nu crede aceste, nici altele va crede. P. Evlaviosu.

- 75 Turcii văzând ici vrăjmașu-în față,
    Ș-auzind că-altul din dos năvale,
Cu droaia, făr' de rând și povață,
    Să punea muntenilor în cale
Și să găta de bătaie-adinsă,
Dar apoi inima li să frânsă.
- 76 Căci românii, dacă precepură
    Că să face-în tabără mișcare
Cu musică și chiuitură
    De războiu și de-oști ațițătoare,
Descoperind lămpadele-aprinse
Înnaintărară-în șireaguri strinse.
- 77 Ca pârjolul ce-întii prin frunzare
    Merge nădușit pe zios, cu mică
Flacăără, iar după ce din rare
    Tufe răzbi-în brădet, să rădică
Bobotind în văpaie,-apoi prinde
Vânt și-în urmă tot codrul încinde,
- 78 Așa muntenească-oaste-îndrăznită,
    Ce pân acum furiș pătrunsese,
Deacă să vede descoperită
    Făr' veste din întunerec iese
Și despre-osăbite părți s-arată,
Ca și când ar fi nenumărată,
- 79 Cu strigări adânci triumfătoare
    Făcând asemenea cu pământul
Toate. Iară turcii de groază mare,
    Uitându-și credința și cuvântul
Care sultanului său dedusă,
Răsipiți fugea-în grabă nespusă.

- 80 Atunci o coloană ce-avea să-abată
La corturile Porții pre nalte,
S-urmeze după porunca dată,
Rătăcindu-să nimeri pe-alte
A pașilor, unde tăbărisă
Oștile din Asia trimisă
- 81 Care-a sprijinire nu putură
Năvala muntenilor iuțită,
Frânte cu cea dintii lovitură;
În zădar pașii strigă, le-învită,
Căci cu grămada pornite-în fugă,
Nici poruncă-ascultă, nice rugă.
- 82 Ba trag și pe cele-alte cu sine
În răsipă, să calcă, să strică
Oaste cu oaste și-ordii păgâne
Fug însuși de-ai săi de mare frică;
În zădar și sultanul de față
Îndeamnă, muștră,-arată ș-învață,
- 83 Cum în zădar și trimișii strigă
În toate părți că nu-i de-a să teme,
Că-i numa viclenie și-întrigă
Despre munteni, ce în scurtă vreme
Va ținea, numai ca fieșcare
Să steie, s-arete cutezare,
- 84 Că gloata-înfricoșată nu știe
De rămas, ci năbușește-afară
Din tabără, cu nerând și-în tărie,
Ca și când din munți unda pogoară,
Rumpe iazul, răstoarnă poprele,
Prevărsând lunca de bălțele.

85 Mahomet văzând aceste toate,
Izbânda-și uită, jelea-l cuprinsă,
Mai vartos că-auziera după spate
Ca când oști ar fi mai multe-ascunse,
Ș-acum nu caută numa să scape
Pe unde-i mai scurt, mai aproape.

86 În mijlocul unii groase cete
Cearcă a străbate-întracea parte,
Pe-unde să vedea mai cu-îndelete
Și pe unde era mai rară moarte;
Așa scăpă de-oștile române
Mahomet acoperit cu rușine.

87 Toată tabăra mearsă-în răsipă!
Cei scăpați fug fără contenire,
Mortii zac, răniții gem și țipă
Iar' biruitorii cu îndrăznire
Strigă, să-îndeamnă și să-întărâtă
Și nu dau răgaz nici o clipită.

88 Întracea Sătana cu-îndrăzneată
Leghioana sa iacă sosește
Și pe turci fugari în groasă ceață
Învolegând de moarte-i ocrotește;
Spumeză de ciudă și mânie
Pentru venirea sa cea târzie.

89 Iar' Mihail Arhōnghel, întia
Cereștilor oștitori povață,
Zărind de parte cum vine-ordia
Dracilor învoaltă-în neagră ceață,
Tot cugetul Sătanei-înțăleasă
Și hotărî nainte să-i iasă. ¹

---

¹Toate cărțile bisericești întru aceasta să împreună, că S. Mihail Ar-ganghelul este povățuitoriu oștilor cerești.

90 Deci strigă-îndată: “la arme-afară!”

    Și luându-și o ceată cu sine
    Îngerească, cu sabii de pară,
    Câteva tunuri cu fulgeri pline,
    Tot felii de-artelerie cerească
    Ca pre vrăjmașul să biruiască.

91

Era de viață dătătoare
    Cruci acolt și-evanghelii sfinte,
Moaște, metanii cu sărindare,
    Posturi cu rugăciune fierbinte,
Miruri, paraclise, liturghii,
Canoane, aghiazme și tămâi.

92

Cu cesteia purceasă fără zăbavă
    Oastea îngerească la bătaie,
Cântând Troiții pre nalte slavă,
    Și stând în față negrii ordie,
Armele nebiruite prinsă
    Și de-îmbe părți războiul s-aprinse.¹

93

Sabii de pară nemuritoare
    Lucind aducea nevindecate
Rane dimoneștilor ciopoare;
    Cu fulgeru ceresc încărcate
Tunuri vocnea nestânsă văpaie
    Ș-acu fierbea groaznică bătaie.

94

Neputând cumplita lovitură
    Sprijini cetele-întunecoase,

---

¹Fiindcă oamenii lucrurile duhovnicești nu-și pot închipui numai trupește, iar' lucrurile nevăzute, omenește și cu oarecare închipuire vederată, pentru aceasta și poetul vrând să scrie bătaia îngerilor cu duhurile necurate, face asemănare după oștile omenești; și precum au oamenii tunuri și artilerie, așa pune și la îngeri, precum au făcut și alții. Musofilos.

- Nópoi a să-îndupleca-începură,
Când Sătana ietăganu-ș' scoase
Și scrâșnind așa răcni de tare,
Cât păru că pământul trăcsare.
- 95
Năvălind apoi cu sâlnicie
Asupra șireagurilor sfinte,
Vru pre ai săi din fugă să ție,
Dar' nu mult putu răzbi-înnainte,
Căci îngerii, lui să-aruncă-în cale
Oprindu-l cu scuturile sale. ¹
- 96
Iar' Arhanghelul deacă vede
Nebuna Sătanei cutezare,
Iute ca fulgerul să răpede
Și-atâta-i șterge-o palmă de tare,
Cât Sătana-i cade denainte
Ca fără suflet și fără minte.
- 97
"Nu-i vrednic un tâlhăroiu ca tine
Să-mi spurc armele nemuritoare!
Palma-i pentru proaste, de rușine
Suflete!" (zise) și supt picioare
Îl călcă. Ș'apoi cine știe-unde
Îl zvârli,-în nește peșteri afunde.
- 98
Atuncia și din artelerie
Începură-a-împroșca sărindare,

---

¹Aici va să obrăzuiască poetul bătaia duhurilor curate și a celor necurate și zice că îngerii cu sabii de pară bătea pe draci, iar tunurile vărsa foc nestins pre dânșii. În urmă nu putură diavolii ținea războiul și începură a să îndupleca; atunci Sătana scoțind ietaganul, să răpezi între îngeri răcnind, iar îngerii îi întinsără scuturile și-l opriră. Aceste toate le-au spus poetul, după precepera noastră, și trebue a să înțelege alegoricește, adecă că Sătana au vrut să pătrunză și să biruiască cetele îngerești, dar n'au putut. Musofilos.

- Sfeștaniei, paraclise, tămâie,
Moaște sfinte ș-altele de care
Fug diavolii; iar apa sfințită
Ca povoiu mergea pe dânsii stropită.¹
- 99
- Și iacă-oastea neagră-într-o clipită
Cu vaiet și multă zberătură
De tot în răsipă fu pornită;
Dracii care-încătro străbătură;
Undeva cercând cum să să-ascundă
Cu vreo mijlocire mai curundă.
- 100
- Unii-întrară-în pământ, alții-în stânce,
Mulți în bălți încă să pitulară,
Prin râpe, lacuri, peșteri adânce;
Iar' o zătignită cetioară
Vrând a scăpa de-atâte nevoi
Să băgă-într-o cireadă de boi.²
- 101
- Mamona văzând aspra pâlmită
Care Sân-Mihai Sătanei ștearsă,
Nu stete mai mult, ci-într-o clipită
Pieri din șireag și iute mearsă
La oastea lui Vlad luând pe sâne
Chipul unei cătane bătrâne.³
- 102
- Pintre șireagurile gonace
Mestecându-să, strigă deodată:

---

¹Poetul prin aceasta va să arete preputernicia lui Mihail Arhanghel asupra Sătanei, care are și e dată de la Atotputernicul, căci cu o palmă îi frânsă nebuna trufie. Părintele Orthodoxos.

²Un asemenea lucru sau tâmplare să cetește la *Evangelhie*, când duhurile necurate să băgară într-o turmă de porci. P. Orthodoxos.

³*Cătană* să zice pe unele locuri *oștean*; unii zic *cătună*. Filologos.

- “Fraților! ascultați, de vă place,
Ce socotesc eu! Iacă-împrăștiată
Fuge turcimea și-în răpezită
Fugă-anevoie va fi poprită.
- 103 Deci în zădar gonind după dânsă!
Ajungă dar că-a noastră vârtute
Puterea lui Mahomet înfrânsă;
Nu e de-a-l conteni-în fuga iute,
Că-oastei vrăjmașe-în fugă pornite
Trebuie-a zidi poduri aurite.
- 104 Până ce noi fără de răsufare
Gonim pe fugari, alții bogată
Tabăra vor prăda și doar’ care
N-au asudat în astă cruntată
Bătaie răpi-vor acei toate!
Noi om rămânea cu buze-umflata.”
- 105 Aici tace ostașul și-arată
Mulțime de bani cu lucruri scumpe,
Oastea la pradă-acum învitată
Să desface, rândurile rumpe;
Fieșcare merge-apoi de sine
Lăsând scăpare-oștilor păgâne.
- 106 Deci la ceialalți porunci trimite,
În urma fugarilor să meargă
Neîncetat, cu pasuri înțețite,
Iară el în partea sa-încă-aleargă
Pe care-ajunge taie și bate
Și bieților purure stă-în spate.

- 107 Cum râul de munte primăvara,
Când în pripă neaua să topește,
Dintru nălțime urnind povara
Apelor, să varsă și bujdește,
Toate-îneacă, surpă și prăvale
Și nu-i ce să-l oprească din cale,
- 108 Așa Vlad neînvinsul să răpede
Și cu șireaguri nespăimântate
Frânge, taie ce nainte vede,
Surpă, răstoarnă, calcă, străbate,
Și nu-i vârtute, nice tărie
Să-l contenească sau drum să-i ție.
- 109 Dar ce folos de atâta vitejie,
Când scăpare avu mai marea parte
Prin a diavolilor măiestrie!
Totuș' a turcilor fu rea soarte,
Căci din tabăra nenumărată,
Abia scăpă jumătate de gloată.

SFÂRȘIT

CÂNTECUL AL VIII-lea

ARGUMENTUL

Țigani merg și neștiind unde
Să scape de-o nevoie, dau pe-alta;
Sătana-într-o mănăstire s-ascunde,
Vrând să bage pe frați întru balta
Necurăției; iar' Hamza-arată
Sultanului turcimea-înțepată.

1

În zădar omenirea să plânge
Cumcă-a toate mari și mici greșele
Dracul poartă vina, care-împinge
Pe om la strâmbătate și rele,
Că cercând lucru-în amărunt bine,
Întia pricină din om vine.

2

Dacă n-ar dare-omul ascultare
La întia-îndemnătură drăcească,
Iadul, cu toată ceata sa mare,
N-ar nimeri ca să-l biruiască,
Dară noi lucrăm din voie-adinsă
Și totuș zicem: dracu mă-împinsă.¹

---

¹Poetul iar' moralisește! și va să arete în stihurile aceste cumcă în deșert oamenii făcând rău, bagă toată vina dracului, zicând că dracul i-au împins la aceasta; căci (zice el), de n-ar da omul prilej și nu ș-ar arăta plecaciunea sa spre rău, dracu nu l-ar putea așa lesne îndupleca; căci el văzând voia omului plecată, numai atuncea îl indeamnă. Părintele Ascriteanul.

- 3 Vede lacomul scula străină
Și-îndată-o râvnește; dracu-învită
Apoi, [și] nu-i dă loc de hodină,
Iară el din ce-în ce să-întărâtă,
Până ce-în urmă pofta l-învinge,
Până de lucru străin s-atinge.
- 4 Deci pentru că râvni el îndată
Când văzu, nu este dracu de vină,
Ci voia lui spre rău adâncată!...
Pentru ce-omenirea nu-ș' alină
Întia porneală, ci-ș' arată
Plecătura-inimii vederată?
- 5 Copila ce vede-întii pe-un june
Frumos care drag inimii cade
Rușește-în față ca viu cărbune,
Ochi îi scriesc, suflarea-i scade,
Și iacă dracu de-aci precepe
Că ia pe fecior a dori-începe.
- 6 Apoi să fie cât de curată,
Dacă nu-și va lua sama bine,
Fugind ș-uitând pe-acel june-îndată,
O! câtă jele, câte suspine
Și câte fierbinți lăcrămioare
O așteaptă-în urmă să-o-împresoare!

---

a) Aceasta-i adevărat, că oamenii-s minunați întru aceasta. Când fac ceva rău, zic: dracu m-au amegit la aceasta, iar' când fac ceva bine, atuncia zic că Dumnezeu le-au dat acel gând bun!... așa dară ei nu sunt altă, fără o mchină, pe care o împinge cine cum îi place, pe dreapta sau pe stânga. C. Criticos.

b) Așadar' omul n'ar păcătui niceodată, căci el din sine și voia lui n-ar face nimica. C. Mândrilă.

- 7 Că diavolul apoi nu-i dă pace,
Ci-în cuget îi pune ună ș-altă.
Atâte-arătări viclene-i face
Până-în lațul său o vede-învoaltă,
Atâta lucră și măiestrește
Pân' sângur cu sângură tâlnește.
- 8 Călugărul încă joară curăție,
Iar deacă văzând el o femeie
Frumoasă venindu-i în chilie,
Și el, în loc ca fugă să deie,
Va rămânea cu dânsa-împreună,
Pierde-va și el a sa cunună, ¹
- 9 Că diavolul îndată precepe
Cumcă fratele bucuros vede
Femei și-i suflă gânduri surepe;
Deci, pentrucă [el] fuga nu dede
Dintr' început, pe dânsul rămâne
Toată vina poftelor păgâne.
- 10 Nici pentru dievoleasca-îndemnare
De păcat poate să să sloboadă,
De-ar face cumva scandală mare
Sau tocma doar' mătaniei cu coadă!
Și-în zădar zice: dracu mă-împinsă!
Căci pentru ce el fuga nu-întinsă!
- 11 Deci nici țiganiile sunt fără vină,
Măcar și pe dânsii dracu-împinsă,
Căci ei dederă-întia pricină.

---

¹Acest om să vede a fi fost nepretenul călugărilor, că nu știe aduce altă pildă fără de călugări. Egumenu de la Cioara.

a) Ce lucru mare! Ca când călugării n-ar fi pătimași ca și alți oameni.
C. Criticos.

Arătându-și chief și voie-adinsă,
Cumcă-au inimă de-a să și bate
Împrotivă-a tot feliu de gloate. ¹

12

Multă-acuma ei cale mersese
După Tandaler, buna povață,
Pe potecul unii păduri dese;
În urmă făcându-li-să greață,
Toți să-învoiră-acolo să mâie
Până cătră zorile roșne.

13

Iar' Tandaler ș-atuncia-ii învață
Cum să face popas oștenește,
Ca să poată până dimineață
Durmi fără grijă. Rânduiește
Apoi împrejur străji păzitoare,
Ca vrăjmașul să nu-l împresoare.

14

Spre-aceasta el dintru toți aleasă
Pe cei mai îndrăzneți și mai tari
Și zisă: "Fiind pădurea deasă,
Au știm noi de nu să-află tâlhari
Întrânsa? Dacă voi să hiți cu pază,
Deschiși ochii având și minte trează, ²

15

Ca, de s-ar tâmpla și cea mai mică
Mișcare sau gomot, voi îndată
Să strigați din ce puteț, făr' frică:
"Stai! Care-i mîi!" țîind arma gata
Ca, deacă nu vă-ar ști el răspunde,
Să-l puteți nimeri măcar unde.

---

¹De la moralisire poetul pogoară acum la țigani și zice că nici ei sunt fără vină, măcar că și pe ei dracu (i-au) amegit în urmă, căci ei însuș au dat pricină, arătându-și mare poftă de a să bate cu cineva. M. P.

²Mare frică trebuia s-aibă țiganii de tâlhari! când ei fiind atâța, totuși să teama! Simpliț.

- 16 Cuvântul între noi, ce să chiamă
De taină, să fie astezi: *baros*;
Deci luați acuma bine samă,
Ca, deacă la strigătul vartos:
“*Stai! care...*” n-ar ști răspunde-or cine:
Baros!, să știți că vrăjmașul vine!
- 17
Deci îndată strigați de departe
Cătră-ai noștri: “La-arme, la-arme-afară!”
Iar’ voi să vă-apărați pân’ la moarte,
Ca să nu vă faceți de ocară.”
Așa străjile-învățate bine
Să-împărțiră-în tufele vecine.¹
- 18
Drăgan care era mai viteaz,
Într-un măr să sui pădureț,
Călăban care n-avea bun plaz
Cu părul său cel tufos și creț,
Fiind mai tare din cei aleși,
Să vâri-între nește spini preadeși,
- 19
Iar’ Șuvel după-un tufariu să trasă,
Păpuc încă să-ascunsă într-o boartă

---

¹Am arătat mai sus că Tandaler știa ceva din lucrurile oștenești, pentru aceasta țigani să dedusă cu totu povățuirii lui. Pentru aceasta el rândui străji împrejur de tabără, care să deie de știre când ar veni vrăjmașul; ș-acum le învață cum să facă; adecă ca în ce dată ar auzi ceva mișcare ș-ar vedea pe cineva, ca de departe să strige: *stăi, cine ești*, sau *cine-i?* sau și, cum zice el, *care-i!* și să fie cu arma gata și deacă n-ar putea de cuvânt, atunci să știe, de bună samă, că este nepreten. Apoi zice: “Cuvântul oștensesc de taină care astezi va fi între noi, este *baros*. Deci luați sama când voi veți fi la straje, și ar vini cineva cătră voi, și voi întrebând: *stăi, care-i!*... nu v-ar ști răspunde *baros*, adecă nu v-ar putea răspunde cuvântul de taină, atunci să știți că nu-i de a noștri, și atunci să dați pe el ca și pe-un vrăjmaș”. C. Filologos.

a) Acest cuvânt de taină să zicea la romani *tesera*, și fiindcă noi românii nu-l avem acum, s-ar putea întrebuința și la noi. Erudițian.

- A-unui fag, dar' nici alții să lasă
Așa numai pe nedejdea moartă:
Carii pe zios, carii pe sus, cată,
Unde-ocrotință frica le-arată.
- 20
Nu trecusă-un ceas și jumătate
De când tabăra în somn apucasă,
Când iacă vin din părțile toate
Vaiete, strigări cu larmă groasă
Și tocma-în cescuțurile scumpe
Prelina păusare le rumpe.
- 21
Căci cu toată-această pază bună
Beleaua vini ca și chieată.
Întii lui Drăgan prin urechi sună
Ca când ar auzi ceva și iată!
Grohăind vrăjmașul și sosește!
Iar' Drăgan din inimă slăbește.
- 22
Mai vartos oblicind că neștine
Sălea cu mânuri și cu picioare
A sui pe măr, nici "vai de mine!"
Putu striga, nici "stăi!" și "care!"...
Că tot sângele-îi pieri din față,
Iar' ochi îi cuprinsă neagră ceață.¹
- 23
Știu că mulți așteaptă dintre voi
Cu nerăbdare, ca să le spun
Ce feliu de vrăjmași sau tâlhăroi
Au fost care-au făcut acel sun

---

¹Spune aici poetul un lucru poznit, adică că Drăgan ce era rânduit la straje s-au suit într-un măr pădureț, și fiind acolo îi părea că aude ceva. Și ascultând, iacă sosește vrăjmașul supt măr grohăind (cum fac porcii), iar el săracul, atunci slăbi la inimă, însă oblicind apoi că cineva să suie pă măr în sus, cătră dânsul, atunci el cu totu ameți de cap. M. P.

- Și cine-au fost îndrăznețul care
Pusă pe Drăgan întracea stare?
- 24
Cu adevărat Omir ș-alții poeți
De frunte-așa curund nu vă-ar spune,
Dar' eu, care-s dintru lăeți,
Nu precep atâta-îmbieciune,
Ci voi povesti lucru cum este,
Și vă-încredințaz că nu-i poveste!
- 25
Îmblând o grămadă de gligani
Încolea și-încoace prin păduri
După hrană,-ajunsă la țigani,
Și spăimântată de-atâte guri
Vorbitoare, cu mare grohnire
Păn' la mărul lui Drăgan fugiră.
- 26
Iar' un urs carele mai nainte
Sosisă-acolea și mânca mere,
Spăimântat de năvala fierbinte
A gliganilor, fără-îmbiere
Sări pe măr în sus, neștiind
Că-acolo era Drăgan păzând. ¹
- 27
Drăgan săracul de cap amete,
Scapătă din creanga-în care șede
Și cade-ursului tocma-între spete,

---

¹Zice poetul: știu că s-or mira mulți de acest lucru, neștiind ce nepreteni au spăriat întratata pe Drăgan. Deacă aș fi eu (adauge poetul) un poet de frunte, cum au fost Omer, v-ași ținea mai mult întru așteptare și prelătând povestea cu meștersug, însă fiind eu un poet de rând, adecă de toate zilele, eu îndată voi spune. Apoi începe a spune povestea minunată și zice că fiind Drăgan în mărul pădureț, peste puțin sosi acolo un urs și începu a mânca mere, iară o grămadă de porci sălbateci spăriați de tabăra țiganilor încă ajunsă acolo; ursul înspăimântat de grohăitul lor, în pripă sări și începu a să sui pe măr în sus, neștiind că acolo, deasupra lui, este Drăgan păzând. M. P.

- Care pierzându-și cumpăna ș-dede
Peste cap cu groaznică sberare.
Gliganii dau fuga pe cărare.
- 28
De-atâta sunet și de năpraznă
Cele alte străji să-înfiorară,
Iar' ursul văzându-să de caznă,
Nici el, măcar mânios, de-astă-oară
Află de folos a rămânea-în loc,
Ci fugi ca și pârlit de foc.
- 29
Căci Drăgan care, prin o ciudată
Tâmplare, în zios căzând s-aninasă
Între doao crenge,-atunci deodată
Trezindu-să, gândeai că va să-i iasă
Sufletul, așa sbiera de tare,
Ca când toți turcii i-ar sta-în spinare.
- 30
O, câte minuni face-o tâmplare!
Iacă tocma-întracea-învăluială,
Străjile s-aud strigând: "Stăi... care!...
Care ești, măi!..." și gătând năvală,
Nu de voie bună, ci de frică,
Căci încă nu văzură nimică. ¹
- 31
Dar peste puțin și pe dânșii iacă
Vine tot aceiaș' belea neagră;
Călăban nu știea cum să facă
Ca să-și cruțeze viața dragă:
Ori la vrăjmaș afară să iasă,
Ori să șază-ascuns în tufa deasă.

---

¹Merge mai încolo poetul cu povestea și zice: Drăgan oblicind că oarecare merge suind cătră dânșul, leșină de frică și căzu ca mort, iar căzând nimeri pe bietul urs tocma în spate; și așa fu de norocos, că el însuș apoi căzând mai departe, nimeri între doao crenge care îl opriră, și el rămasă ca și spânzurat. Iar' ursul săracul, izbit fiind căzu cu capu în gios, peste porci carii înpăimați de atâta larmă dedere fuga care încăturo. M. P.

- 32 Așa socotind, o poftă-ii vine
Să-și ivească capul puținel,
Ca să poată-oblici de la cine
Și de-unde-i larma, când și pe el
Nimeri-întețit, ca ș-o săgeată,
Un gligan din droaia spăimântată,
- 33 Și nimerindu-i printre picioare
L-ar fi dus doară-în spate cu sine,
De nu-l scăpa părul tufos care
Încâlcindu-să pregiur de spine
Îl trasă-înapoi, iar' el pe spate
Căzu, ca și mort de jumătate.¹
- 34 Atunci el crezu tare vârtos
Cumcă doar un turc de cap îl ține,
Și-începu a să cânta jelos:
"Võileo! võileo! săracu-mi de mine!...
Nu mă lăsați! Vai, dragă mămucă,
Nu mă lăsa turcii să mă ducă!..."
- 35 Așa plângând ținea ochii-închiși
Ca să nu-și vază cruda pierire,
Țipa și să văieta morțiși
Socotind că doară vor sosire
Ceialalți a lui spre-ajutorință,
Să-l scoată din mâni fără credință.

---

¹Mai încolo spune poetul cum Drăgan vinindu-și în fire din ameteală, striga morțește și cum ursul foarte zdrobit, mănios și mornăind, de acolea să dusă; iar celelalte străji auzând atâta ciorobor, înspăimate striga de toate părți: "Stăi, măi! Care!" Dup această spune că Călăban care să ascunsese în spini, încă căzu într-o beleauă, căci un gligan înspăimântat nimeri tocma pe acolo, unde era Călăban, și trecu pe su dânsul, dar fiind spinul des, i să acăță de păr și nu-l putu duce gliganul cu sine; iară Călăban săracul, căzând fără veste, gândea că turcii îl târnosesc de păr și să văieta în gura mare.

- 36 Întracea de-atâta strigătură
Tot codrul răsuna pe-împregiur,
Iar' ursul după cea căzătură,
Mănios și mormăind mur! mur!
Purcedea nainte prin desiș,
Căutând câteodată lăturiș.
- 37 Bietul Păpuc carele-ațipisă
În fagul bortit, atunci deodată,
Tocma-într-un ceas rău, ochii-ș' deschisă
Căci ivind urechea spăimântată
Din scorbura-afară, ca s-audă,
Și pe dânsul tâlni soartea crudă.
- 38 Fiindcă pe-acolea cătrănit
Ursul trecea-într-aceiaș clipită,
Ș-oblicind capul din bortă-ivit,
L-apucă de cerbicea ticăită.
Vrând să-i smulgă cap din rădăcină,
Îl lăsă cu goala căpățână.
- 39 Și iarăș' apucând prin tufare
Dede de Șuvel cu barba creață,
Pe care-afla durmind în picioare,
Și luându-l frumușel în brață,
Așa-l strânsă la sine de tare,
Cât nici putu zice: "Stăi, măi! Care!"¹

---

¹În urmă povestește poetul și de tâmplările celorlalți și zice: ursul iniuțit de mânie mergea mornăind și trecând pe lângă boarta unde să ascunsesse Păpuc, tocma când cesta își ivea capul afară din boartă, să asculte ce să aude, ursul îl apucă de cap și-i smulsă toată pielea cu păr cu tot, așa cât săracul rămasă cu căpățina goală; iară pe Șuvel aflându-l durmind în picioare, îl cuprinsă așa de cumplit strângându-l cătră sine, cât nice putu să strige: "Stăi, măi! Care!" M. P.

- 40 Toate-aceste să făcea pe-o vreme,
    Ș-întracelaș' ceas cela răcnește
Spânzurat, iară cesta-în spini geme,
    Pe celalalt ursul nădușește;
Toate strigă străjile-împreună,
Pădurea-împregiur groaznic răsună.
- 41 Tandaler atuncea să trezește
    Ș-auzind atâta ciorobor,
Strigă cât putu chiar țigănește:
    “După mine-o luați pă picior!...”
Și străgând aceasta fuga-întinsă,
Iar' după dânsul gloata să strânsă.
- 42 Dar' în loc de-a fugi într-altă parte
    Întracolț mergea bărbătește,
Unde-avea nătăria să-i poarte.
    Tandaler nicăiri nu să-oprește,
Căci acum își uitasă de toate
Și trôpădă-înainte cât poate. ¹
- 43 Luând așa fuga voinicească
    Țigani noștri prin cea pădure,
Ca pe vrăjmașul să nu tâlnească,
    Mergea pe su poale de măgăre
După căpitanul său vârtos,
Pân' ieșiră la un câmp frumos.
- 44 Acolo Tandaler stete-în loc
    Puținel, ca să să strângă toți,
Ș-apoi, iară să meargă-într-un noroc,
    Căci pe câmp nu să teme de hoți,
Dară ș-acolea năpasta sare
Și li să pune tocma-în cărare,

---

¹De care lucru spăimântați țigani începură a fugi după Tandaler. M. P.

- 45 Căci, după ce cătră miază noapte
Cetele-împrăștiate s-adunasă
Ș-a călători spre noao fapte
Pe câmpul de-alung ei apucasă,
De iznov și fără veste,-o mare
Să făcu-între dânșii turburare. ¹
- 46 Și-ar fi dat fuga, de bună samă,
Ca și mainte laia vitează,
Dar' nu știea dincătro teamă
Le vine, ș-aștepta ca să vază
Încătro Tandaler o va rade,
Că-a fugi fără cap nu să cade.
- 47 Iar Tandaler de la frunte strigă:
"Stați, voinicilor, și dați pă moarte!
Iacă vrăjmașul va să ne-ucidă!"
Atunci cei de-aproape și de parte,
După-învățătura cea lor dată,
Toți închisără ochii deodată,
- 48 Ca să nu-și vază vrăjmaș' în față,
Și dederă-a chiui din gură
Ca și oastea cea mai îndrăzneată;
Apoi, după-aceaiaș' învățătură,
A lovi-începură pregiur sine
În toate părți cum putea mai bine.
- 49 De-aș' avea piept vârtos ca de-aramă
Și glas mai mare de-un bou de baltă,
N-ași putea cânta, de bună samă,
Cum să cade, bățalia naltă,

---

¹Săracii țigani, iară li s-au tîmplat ceva! Simpliț.

a) Bine le stă așa! Pentru ce-s așa fricoși! Căp. Alazonios.

- Care negrul norod aici fece,
Că (spuiu drept!) peste putere-mi trece.
- 50
Acum la rândul întii bătaie
    Să-începusă groaznică și tare,
Că Tandaler cu ochii închiși taie
    Despre toate părțile, ș-îi pare
Că el cu a sa vitează spată
Oboară tot câte trii o dată.
- 51
Toți țiganii-acum oștea de-aproape
    Și-închizând ochii dă bărbătește:
Unii mergând orbiș' cădea-în groape,
    Alții pășind nainte muțește
Cu armele sale-împoncișate,
Să trezea prăvăliți pe spate.
- 52
Spre nenoroc țiganii dedusă
    Pe cireada de boi îndrăcită
Care, cu răpezie nespusă,
    De diavoli fiind povățuită,
Așa lovi pe dânși cu iuțime,
Cât prăvăli multă golățime.
- 53
Tandaler gândind că-i oaste, foarte
    Vitejește-învârtea arma-în mână,
Ș-acuma-ș uitasă și de moarte
    Când, iacă, răsturnat în țărână
Într-o clipită el să trezește
Măcar că să bătea voinicește.
- 54
Pentru că dând el orbește, -ajunsă
    Pe-un taur moldovenesc de munte,
Care de-a sa parte-încă-i răspunsă
    Cu doao tari dovezi ce-avea-în frunte,

Cu care-aşa-l zvârli cătră stele,
Cât gândeai că-l poartă dintru ele.¹

55 Căzu viteazul. Supt el pământul
Să cutremură, iară cel tare
Suflet a lui părea că din frântul
Trupşor acuş', acuş îi sare;
Îndată pe nas îl năpădi sânge,
Iar' de durere nici putu plânge.

56 Măcarcă-acum vitele-însăimate,
Fuga luând, dosul întorsese,
Totuş' murgele viteze gloate
Cruciş' împărţea lovituri dese;
Sămţind apoi mulţi că-în vânt lovira
Începură-a clipi câte-o ţiră.

57 Gogoman încă să stânginisă
Aşa de bine şi cu mânia
Ca să taie-în turci ca şi într-o clisă,
Dar, precum istoria ne scrie,
Mergându-i în deşert lovitura,
Căzu pe faţă şi-îş' rupsă gura.²

58 Îndată pe dâns' mai mulţi grămadă
Unul pe altul împiedicaţi căzură;
De-aci să-începu-între dânşii sfadă,

---

¹Aici iară spune poetul o tâmplare minunată. Adecă ţigani i ieşind la câmp, nu mult purceasără, căci o cireadă de boi în care, precum s-au zis mai sus, în pripă intrasă o ceată de draci, mergea întetită şi dede pe ţigani; iar ei, noapte fiind, gândea că-s călărime şi începură de nevoie a să bate după învăţătura lui Tandaler. M. P.

²Va să zică poetul că Gogoman întinsese mâna cât să poate de departe, ca să poată lovi mai cumplit, şi dând cu ochii închişi, nimeri numai în vânt, dar fiindcă cu toată puterea dădusă, însuş' pe sine să trasă cu puterea sa, şi pierzându-şi cumpăna căzu. M. P.

- Cunoscându-să pe graiu și făptură;
Deschizând apoi ochii mai bine,
Vedea fugind gloatele străine.
- 59 Atunci Hărgău cel cu gura mare,
Care dintru toți pe-aceia vreme
Striga, zbiera, chiuia mai tare;
“Stați, măi! (strigă) că nu-i de-a să teme!
Stați, voinicilor! (adausă iară),
Iacă vrăjmașii să-împrăștiară“.
- 60 Toți atuncea țișanii căutară
Oare-adevărat Hărgău le zice?
Fața le era ca galbenă ceară,
Iar’ inima su piepturi voinice
Încă ș-acum le tremura foarte,
Măcar vedea vrăjmașul de parte. ¹
- 61 Lung steteră ei, privind încoace
Și-încolea, de nu mai vine iară
Protivnicul, însă văzând pace
În toate părți, să mai îndemnară
Și prinsă-ră-a să-întreba-între sine
Cum s-ar cădea să facă mai bine:
- 62 Adecă-ori să-întoarcă iar acasă
Cu gura goală, fără bucate,
Ori să rămăe.-În urmă s-aleasă
Cumcă, după ce vor fi-îngropate
Trupurile celor morți, să fie
Slobod fieșcui a merge-unde știe.

---

¹Pentru Hărgău am să aduc aminte că și la Omer era unul anume *Stentor*, care avea un glas de să auziea foarte departe. Erudiț.

- 63 Atunci Tandaler de gios să scoală
Și zise: "Ian ascultați voi pe mine,
Voi, cari[i] vreți la uieri în poală
Să-alergați, și voi, la care spine
Încă-în picior n-au întrat ca mie,
Să vă sature de bătălie!
- 64 Dacă să ne tragem la ha pădure,
Să fim ascunși, nevăzuți dă nime,
Iar' de-a vrea Guladul să să-îndure
Mâne și dă-a noastră țigănime,
Socotesc c-om afla dă mâncare,
Că mie d-ahasta m-i mai tare".
- 65 Sfatul acesta tuturor place,
Toți în pădure descălecară,
Dară focuri să temură-a face,
Ca să nu-i afle vrăjmașul iară.
Toți cugetând ca porcu la ghindă,
Adormiră cu gura flămândă.
- 66 Dar', precum spune cartea ciorească,
Nici un suflet pieri-într-acea noapte
Din viteaza gloată țigănească,
Numa răniți fură cam la șapte.
Creadă cine cum vrea, eu nu cred,
Măcar că scris pe hârtie văd. ¹

---

¹Aici să vede că autoriu *Țiganiadii*, fiind și el țigan, au părtenit neamului său, cum fac ș-acum alte neamuri când spun pentru bătăliile ce au avut cu nepretenul! În loc de zece mii ce au pierdut ei pun oare câte sute, iară a vrăjmașului pierdere o semnează de împrotivă: în loc de mie, pun zece. Criticos.

a) Bine zice dunnelui Criticos, căci așa au însemnat și învățatul Talalău, cum că au cetit nește cronice de demult, de molii roase, din care să culege că boii ca turbați dând pe țigani, foarte pe mulți au prăvălit ș-au călcat, însă ar fi stricat și mai pe mulți, de-ar fi nemerit mijlocul, dar, spre norocul lor, boii venisă pe dâșii lăturiș' și au nimerit numa peste rândurile de-întii și trecând peste ele, iar s-au dus ca și purtați de vânt. Erudițian.

- 67 Abia zorile peste hotară
Gonind întunericul trecusă,
Abia și soarele-întorcând iară
Strălucisă cu raze neapuse
Vârvuri de munți, de dealuri și stânce,
Apăsând negura-în văi adânce,
- 68 Când voinica lui Tandaler ceată
Să trezi și la câmpul de-asăară
Socotind puținel să să-abată,
Întracolr drumu-și luă. Dară,
Nu știu cum, spre norocul mare
A ei, să rătăci din cărare
- 69 Și ieși din codru de-altă parte,
Într-altă câmpie desfătă,
Dar' cu mulțime de trupuri moarte
De oameni și de cai sămănată,
A voinicii sale dovadă.
Să miră ș-abia poate să creadă.
- 70 Iar' deacă-începu cu fală-a spune
Fieșcare vitezele sale
Fapte de ieri, nu mai fu minune,
Socotind ei că cu vorbe goale
Nu să pot ucide-atâți, dar' nice
Era ceva împotrivă-a zice,
- 71 Căci ieșind ei din pădure-afară,
Tocma-în cea câmpie nimerisă,
Unde Vlad Vodă pe turci asară
Cu multă putere năvălisă.
Lor de-aceste neștiind le pare
Că-înși au făcut biruința mare.

- 72 Dar', ce noroc!... Nu departe, iacă
 Dădere de lucruri și mai bune,
 Adecă de tabăra bogată
 Ce-o părăsisă-oștile păgâne
 Când fugind cu sufletul sărac
 În pripă, lăsasă toate de jac. ¹
- 73 Ihu! prihuhul... cu toți deodată
 Ei a striga ș-a juca-începură,
 Ș-a căra din tabără bucată,
 Tot feliu de armă și mundură,
 Cai, boi, berbeci, cămile, fărine,
 Urez, pește, zahăr, orz cu pâne.
- 74 De-aci la țigănie acasă
 De grabă-întoarsără ducând prada,
 Voiși de bătaia norocoasă.
 Dar' chiotul pe cale și sfada
 Un mil de loc să-auziea-împregiur,
 Căruțele răsunând dur! dur!
- 75 Lăsămu-i să meargă-în bună voie,
 Că noi mai avem a spune și de-alte
 Adecă, scăpând de la nevoie
 Fața Mării-sale prenalte,
 Domnului Sătânii, ce mai fece
 Și cum hotărî vreme-a-ș petrece. ²

---

¹Cu toată nenorocirea țiganilor, de vom socoti bine, ei să pot zice foarte norocoși, căci smintind cărarea unde au ieșit din pădure spre altă parte, adecă tocma la câmpia unde au fost tabăra asiienilor (cum zice Talalău), care turcii asară o părăsisă cu tot feliu de hrană. M. P.

²Poetul curmă aici povestea de țigani și începe a spune de Sătana, ce au făcut el după ce s-au trezit din palma lui Sân Mihai. M. P.

76 După ce el din aspra căzută
Abia să trezește și să scoală,
Acum gândul de războiu iș mută
Rușinându-l nebuna sa fală,
Ș-un cuget ciudat îi vine-în fire
Ca să să-ascundă-într-o mănăstire.

77 Știind el acum de multă vreme
Că frații călugări în chilie
Au primit Pisma, fără-a să teme,
Iar' Pisma, iubita lui fie,
Au născut acolr depreună
Fățaria și Vrajba nebună,

78 Luând chip de tânără copilă,
Stete Fățarnicul la portiță,
Rugându-să de-ajutoriu și milă.
"Fiind eu (zisă) de bună viță,
Turcii păgâni năpădind asară
Frați, surori și părinți îmi tăiară;¹

79 Numa eu scăpai, nefericită,
Prin a-întunerecului scutință;
De foame și trapăd obosită
Toată noaptea cu mare sâlință
Rătăcind mă-învârtii prin pădure,
Păn' sosii la ceste ziduri sure.

80 Deci, deacă-aveți inimă creștină,
Scăpați-mă de moarte ș-urgie,

---

¹Eu nu înțăleg ce va să zică poetul, când zice că călugării au primit pizma în chilie. Idiot.

a) Apoi zice că pizma au născut fățaria și vrajba! Adecă în pizma Sătanei s-au născut fățaria. Acum înțăleg ceva și eu! Onoch.

b) Dar' ce mare înțăles trebuie aici? Doi ochi ș-o minte! Simpl.

- Dați-mi să moriu încai fără vină
Decât încăpând eu la robie
Să-mi pierd curăție și viață.
Ah! jelnică soarte și scârbeață!”
- 81
Cu lacrimi, aceste mincinoase
Zicea suspinând, iară monacul
Portariu privind la dânsa-și uitasă
Metanele, ceasuri și condacul:
Căuta la păr slobozit pe spate
Și la sânul gol de jumătate. ¹
- 82
Înțălegând bătrânul părinte,
Egumenul Gherontie,-îndată
Porunci să i-o-aducă-înainte,
Zicând că măcar [că] este fată,
Totuș’ cinul la-întâmplări de-aceste
Sloboade să-intre-în chilii neveste.
- 83
După ce de-amărunt cercetată
Fu copila, bătrânul o dusă
La o chiliuță sângurată
Ș-o-încuie, dar’ nimărui nu spusă,
Temându-să doar’, cine știe,
Să nu să tâmple vro nătărie.
- 84
O, să știi pe cine-închizi aice,
Drăguț Gherontie! câte ciude
Te-ar împresura și ce ai zice?
Însă-acum aș pofti eu un jude

---

¹Caută, frate, răutatea diavolească! Cine ar gândi să meargă Sătana într-un loc așa sfânt. Idiot.

a) Însă eu mă mir cum portariu nu ș-au făcut cruce. De bună samă pierea! Onochef.

- 85 Cu minte și fără părtenerie
Să meargă cu mine la mănăstire,¹
Ca privind la frumoasa copilă
Însuș, după drept, să hotărască:
Oare putea-va scăpa de sălă
Și de năpasta călugărească,
Întreagă și cu totul curată
Această fecioară-împelițată?
- 86 Eu zic că nu!... Și cum s[ă] arată
Din poveste, nu zisăi minciună.
Dar' cine-ar fi socotit vreodată,
Judecând cu socoteală bună,
Ca diavolul pentru pocăire,
Și el să să bage-în mănăstire!
- 87 Ajunge-atâta că coconița
Prilostită,-așa fu bunișoară,
Cât, de n-ar fi sosit Măgărița
Ducând pe sfântul înapoi iară
Tocma pe-aci, călugării doară
Pentru dânsa-ar fi fost să să-omoară.²
- 88 Călugării o ochisă bine
Și toți zisără: "Ce fată frumoasă!..."
Dar' cei mai mulți socotea-întru sine:

---

¹Pagubă că doar' ș-au uitat părintele Gherontie a o blagoslovi; îndată ar fi pierit. Idiot.

a) Sau să o fi stropit cu apă sfințită. Părintele Evlaviosu.

²De aici s-arată că alcătuitoariu acestor stihuri au fost fără credință și doară vreun calivan. Păr. Desidem.

a) Bine zice și ia sama acest cuvios părinte, căci cum poate el să vorbească așa rău de s. călugări?

b) Doară că așa s-au întâmplat și așa au aflat scris; apoi, ce este el de vină? Onoch.

- “Ah! să nu am pe mine-astă rasă!”
Așa gândea, vorbea până-în sară
Prin chiliuțe cum și pre-afară.
- 89 Dar[ă] când fu pe la miază-noapte,
Vicleanul nevăzt pretutinde
Îmblă și fieș[te]cărui șoapte
În vis pofte rele și-l încinde;
Copila-arătându-să-în chilie,
Pe fieșcare chiamă și-îmbie.
- 90 Gorgynie,-unul mai cu-îndrăzneală,
Care nu putea s-adoarmă-asară,
Invitat fiind curând să scoală
Și să duce după cea fecioară;
Ea merge-înnainte numa-în iie,
El după dânsa, pân’ la chilie. ¹
- 91 Pe-întunerec și fără lumină
În chilie fiind, cearcă, caută
Desfătata lui Adam grădină,
Pretutindene; în urmă iată
Nimerește pe-un pat, iar’ supt țoale
Pipăind, dede de viu și moale.
- 92 Copila-ii pare că zace-întinsă,
Ba și că-l cheamă-i să nălucește.
Cuviosul părinte s-încinsă
Ca focul când cineva-l zădărăște.
Ș-acum să-înflasă să cânte-în dude,
Când iacă-ușa scârțâind aude.

---

¹Dăi! dăi! lucru dracului! Însă mult e de a să mira că nici unui vini în minte să să însămneze cu s. cruce. Părint. Evlaviosu.

a) Și cum putea ei să facă cruce văzând o fecioară frumoasă, căci obiceiul este a-ș face de lucruri urâte și înfricoșate! Eu cred că și părintele Evlaviosu ș-ar fi uitat de cruce. Mustrul ot Puntureni.

- 93 Un trypot de-om pe furiș vine,
 Oblici Gorgonie săracul,
 Și fiind el inimos în sine,
 Cât nu s-ar fi temut nici de dracul:
 “Cine ești? Om, diavol sau nălucă?”
 (Străgă) și-întruna de piept apucă.¹
- 94 Ghierman chielariul era, pe care
 La poprita dusese chilie
 Tot aceeaș’ poftă și tâmplare.
 Ghierman la răspuns mult nu să-îmbie,
 Ci-îndată-i răspunde cu-o pâlmită.
 Diavolul pe-amândoi întărătă.
- 95 Iar Varlôm, ce numa cât sosește;
 Pe-întunerec mergând dă pe dânși
 Și cătu-s de lungi îi prăvălește.
 Până-s aceștea-în luptă cuprinși,
 Iacă Ștefan, Iosofôt, Nichita!
 Pe-un după-alôlt aduce ispita²
- 96 Gorgonie pe chielariu supusese
 Ș-acu să-începea de-a scărmanata.
 Ospătându-să cu pugnuri dese;
 Nichita-încă era de harț gata,
 Când lovindu-să de niște lade
 El încă peste ceialalți cade.

---

¹Toate aceste stihuri, precum au însămnat învățatul Talalău pre margine, la izvodul de la Cioara, era șterse, și cu mare silință s-au putut ceti. Poate că vrun călugăr cu minte slabă, socotind că aceasta ar fi spre bajocura călugărilor, le-au fost șters, ca să nu [să] poată ceti! Erudițian.

²Adecă mai toată mănăstirea era în chilie! De bună samă au trebuit să fie chilia mai mare decât cele obicinuite! Micromegas.

- 97 Chelariul apucând răsuflare
 Atunci, să zvârgoli cu putere
 Și de-abia să rădică-în picioare;
 Dă să fugă și spre ușă mere,
 Dar bucește-în cap ca ș-un berbece
 Pe Iosofat și nu poate trece.
- 98
 Atunci el tinde mâna să vază
 Cine iarăș' în drum i să pune?
 Lui Iosofat ochii scânteiază,
 Amețit cade!... Ce voi mai spune!
 Chelariu-în locul cestui apucă
 Pe Ștefôn vrând cu sine să-l ducă. ¹
- 99
 Gorgonie pe Varlam săracul
 Ucidea, iar' chielariul de gușă
 Sugruma pe Ștîfôn; și boleacul
 Iosofat dându-și cu ceafa în ușă,
 Amețit zăcea ca-unu ce moare,
 Și numa cât bătea cu picioare.
- 100
 Așa fu priveliștea când iacă
 Ușa fără veste să deschide,
 Chilia cu lumină să-îmbracă.
 Vede-atâtea măscôre ș-obide
 Bătrânul Gherontie; să miră
 De-unde toate aceste să scorniră.
- 101
 “*Bogorod.ă, spasi nōs!* (zisă),
 O, fiilor! dar ce-i aceasta?”
 Fata cu tot să descoperisă,
 Zăcând ca și la nuntă nevasta.

---

¹Ce îngăimăcitură! Mă mir că nu striga ei să să cunoască unul pe altul; însă doară fieșcare vrea să fie necunoscut și să bătea muțește. Micromegas.

- Spre mai mare scandală ș-ispită
Marghioala să făcusă-adormită. ¹
- 102 Bătrânu-într-acea nerânduială
Nu știea ce-întii ar fi de-a face:
Ori să-acopără-a femeii sminteală,
Ori pe frații luptători să-împace!...
Și lung stete cu mintea-îndoită
Ș-ochii-înfiți la beleaua golită.
- 103 Tocma pe-acolea-într-acea minută
Sân Spiridon întorcând acasă
Trecea care, comedia slută
Văzând, pe deasupra lor trasă
Cu degete sfinte-un de semn de cruce
De care fug, pier toate năluce.
- 104 Și iacă,-o minune! fata pier
Ca năluca din ochi, iară frații
Ca când n-ar avea nici o putere
Slăbesc din mâni, și răsturnații
Să scoală mirându-să de-aceasta,
Iar' mai vartos cum pieri nevasta. ²
- 105 Toți cu Gherontie împreună
Cunoscură cumcă-au fost ispita
Sătanei pe dânși, de samă bună,

---

¹Har Domnului că sosi și egumenul cu lumină! că doară va opri scandală, să nu meargă mai departe. P. Evlaviosu.

a) Iacă! pare că le-au fost la toți legate mâinile, nici însuș' egumenul văzând aceste nu-și făcu cruce. Onoch.

²Laudă Domnului, că-m căzu piatra de pe inimă! Iacătă, n-am zis eu că numai unuia să-i fie venit în minte a-ș face cruce, de mult s-ar fi mântuit de acea ispită. P. Evlaviosu.

a) Pare că văd pe săracul Gherontie întru îngăimăceala aceea, văzând atâta scandală, cum au stătut încremenit. Simplițian.

- Pentru că și fratele Nichita
Povestea cum că dracu nu-o dată
I s-au arătat în chip de fată. ²
- 106 Musă, ian pleacă-ți cântare lină
Și spre-a turcilor împărat mare,
Ce cu foarte mică-oaste păgână
Nu să grijea numa de scăpare;
Ce mai păți-în fuga răpezită,
Ce făcu și cum i-au fost ursită?
- 107 Sultanul care-acum să tăiasă
Cu puținei prin oastea română,
Jelindu-și soartea nenărocoasă,
Fuge pe unde nevoia-l mână;
În urmă,-obosit, neștiind unde
S-află,-în codrul de-aproape s-ascunde.
- 108 Și din puțini care-i rămăsese,
Călărași în toate părți trimisă
Ca mai vârtos cele mai alese
Oști călărețe să fie-oprite,
Iar' el într-acea frânt de-ostăneală
Vru puțin să-odihnească-în tihneală.
- 109 Abia, răpăusă jumătate
De ceas, când îi curmă-odihna lină
Un glas de-om, care-inima-i străbate:

---

¹Istoria aceasta, precum am arătat mai sus, era ștearsă în manuscrisul de la Cioara, dar' s-au întregit apoi din pergamena de la Zănoaga, prin ostăneala învățatului Talalău care zice acoloș că ar fi fost pagubă ca să fie fost mers întru nepomenire această istorie, măcar că-i puținel nu pre frumoasă; însă zice el mai încolo că poate fi de învățatură. *Întii*, ca ori supt ce chip să nu să primească femeii prin mănăstiri. *A doao*, ca frații călugări să nu caute cu ochii încoale și încoace, ca să nu vază deșărtăciuni. *A tria*, dacă visază ceva rău, îndată trezindu-să să-ș facă cruce și să iaie apă sfințită. *A patra*, ca văzând vreo femeie, și mai vârtos când i-ar invita, să știe că aceeaia, de bună seamă, e dimonul. Erudiț.

- O umbră-în văzduh, plânge, suspină.
Sultanul atunci capu-și rădică
Și privește, dar cuprins de frică,
- 110 Fața cu scârbită îngrozire
Întoarsă de la vedere-amară,
Căci s-arată-în văzduhul suptire
Hamza, pe care-în trecuta vară
Vlad pedepsi cu moarte sureapă
Făcând să-l tragă de viu pe țapă.
- 111 Cu față cruntă și-impănginată,
Cu ochii-afundați, barbă sperlită,
Acela-în văzduh acum s-arată;
Pe Mahomet cu degetu-învită
Și cheamă să meargă după dâns;
Sultanul îi urmează-într'adins.
- 112 Nu mearsă doară pasuri trei sute
Umbra, ș-întinzând mâna i-arată
Un loc, apoi din ochi piere iute.
O! vedere tristă-înfiorată!
Aici sultanul nenumărată
Gloată turcească vede-înțăpată!...
- 113 O poiană era-împregiur doară
De trei sau patru miluri aproape,
Cu dumbravă-încungiurată rară,
Iară-întrânsa mii de mii de țape,
Des lângă-olaltă s-afla-înșirate,
Cu trupuri musulmane încărcate. ¹

---

¹Sultanul în fuga sa, sosind la un codru (va să zică poetul), să ascunsă întru desime și pe cei puținii ce avea cu sine, în toate părți trimisă, ca doară vor afla dintre oștile fugătoare pe nește stuluri, să le împartă porunca sultanului, unde trebuie să adune iară. M. P.

- 114 Sultanul de scârbă și de greață,
 Din inimă slăbind și picioare
 Amete de cap, cade pre față
 Și, de nu era sârguitoare
 Grija-unui slujitoriu credincios,
 Doară nu să mai scula de zios.
- 115 Acesta-l trezește și-l rădică,
 Apoi luându-l de susuoară
 De la locul cel fără ferică,
 Îl întoarce la patul său iară;
 Cu leacuri stomahu-ii întărește
 Și cu dulci cuvinte-l mânguiește!
- 116 Biruit în urmă de măhnire,
 Un cuget cumplit în minte-i vine:
 Să-ș' rumpă-a vieții sale fire:
 "Ha! (zisă foarte scârbit în sine).
 Mahomet învins!... Mahomet!... care
 Fu nebiruit pe-uscat și pe mare!"¹
- 117 Și cutremur a trei părți de lume,
 Acelaș' Mahomet acum de-o mică
 Oaste-învins, pierde slavă și nume!
 Ah! nu fie-așa! nici să să zică
 Cândva că biruit de-oarecine
 Au fost, ci sângur de sine!...

---

¹ Abia cât ațipi apoi sultanul ostănit, când o amară plângere cu suspinuri aude, să rădică și caută, dar' cu scârbă iară își întoarce ochii de la vederea grețoasă; vede adecă pe Hamza, sau mai bine zicând chipul lui, în văzduh, făcându-i cu mâna să meargă după dânsul; sultanul urmează chipului, și acela îl duce nu de parte, la o poiană, îi arată o nenumărată samă de turci înțâpați ș-apoi piere. Mahomet căutând la aceasta, slăbește de greață și cade gios; pe care apoi abia un slugă credincios trezește. Mahomet începe a să jelui. M. P.

- 118 Nici va fi ca vreo dreaptă străină
A custării să-mi rumpă doar ață,
Eu însumi urgisita lumină
Stângându-mi voiu să ies din viață.”
Aceasta zicând el cu duioasă
Tânguire cuțitul său scoasă
- 119 Și era gata să să străpungă
Când unul dintre trimiși sosește,
Că-acuș nește cete vor s-ajungă.
Prin aceasta lui inima crește
Și părăsindu-și gândirea slabă,
Cătră Dunăre ia fuga-în grabă. ¹

SFÂRȘIT

---

¹Mahomet de mahnire și rușine nu va să trăiască, fiind biruit. M. P.

CÂNTECUL AL IX-lea

ARGUMENTUL

Boierii necredința-și arată;
Sultanul pe-un alt vodă numește;
Țigani la nuntă să desfată,
Unde Parpangel le povestește
Cum el prin o tâmplare nespūsă,
Trecând prin iad, pân la raiu să dusă.

1

Deacă Vestea-în Târgovești ajunsă
De-a lui Vlad înaltă biruință,
Cum el oastea păgânească frânsă,
Boierii cei fără de credință
Ce cu turci avusă mestecare,
Făcură-între sine divan mare,

2

Sfātuindu-să pentru domnie
Și cum ș-ar drege treburile bine,
Ca de-a lui Vlad să scape mânia,
Nice să-încapă la mâni străine,
Mulți în multe chipuri, socotele
Arătându-și și bune și rele.¹

3

Atunci Dănescul rostu-și ațâță,²
Râvna dându-i vorbă și priință:

---

¹Mulți dintru boieri nu era prieteni lui Vlad Vodă și aceștea să strinsese la sfat, ca să hotărască ce vor să facă întru împrejurările aceste. M. P.

²Dănescul acesta, de bună samă, era din neamul lui Dan Vodă, căci s-află la scriptorii ungurești de un Dan Vodă, pe care Ioan Huniadi (Hunedoreanul) l-a pus vodă; și acel Dan să vede că au fost în frățietate cu dânsul Ioan. Erudițian.

- Și fiind bogat, de naltă viță,
Auz la toți află și credință.
Iar' după ce la divan să-așază,
În chipul următoriu cuvântează:
- 4 "Măcar cum cinstiți boieri! vă pare
De-această biruință frumoasă,
Dar' eu socotesc făr' apărare
Cum că ne-așteaptă soarte jeloasă
Ș-amar în urmă!... Mila cerească
Deie, ce zic să nu să plinească!...
- 5 Am învins adecă!... Turcul fuge,
Vodă triumfă, muntenii saltă
Și gătesc păgânilor lănțuge,
Adevărat! biruința-e naltă!...
Însă, cu toate-aceste privele,
Într-alt chip sunt cugetele mele.
- 6 Voi știți câtă greutate trage
Țara de oștile-însuși a noastre,
Iar' când de războiu bucinul rage,
Nice poate cineva să-ș' pastre
Averea sa, nici dulce viață,
Fieșcare-și poartă capu-în brață.
- 7 Așa trăim de câțiva-ani încoace,
Tot întru bătăi primejdioase:
Tinerii ni se stâng, țara zace
Pustie, numa cu stârvuri ș-oase
Sămănată. Și dintru-a cui vină?
Cine-i acestor toate pricină?
- 8 Vlad Vodă din trufie deșartă
Și din ura lui Mahomet privată,

Asupră-ne pre păgâni întartă;
El apoi cu firea ne-alinată
Tinerimea la pierire bagă,
Iar' la primejdie țara-întregă. ¹

9

Nu-mi zică nime că-a lega pace
Cu păgânul mai rea treabă este,
Fiindcă de multă vreme-încoace
Credința nu-și ține, și de-aceste...
Că-în zădar îl vinuim, și doară
Vina pe noi înșine pogoară.

10

Cine-aleargă la turci cu făgadă
Ca, deacă-l va pune la domnie,
Țara-i va supune, și-în dovadă
De plecare, cu haraci îmbie?
Românu!... Cine patria sa vinde?
Românu!... Cine a vrăjbiei foc aprinde?

11

Cine-ajutoriu de la păgân cere
Făcându-l hotărâtoriu și jude,
Iar' el răzămându-să-în putere,
După ce sfezile noastre-aude,
Celuia face dreptate, care
I-au dat făgăduință mai mare? ²

---

¹Ceste ce zice Dănescul au asemănare cu adevărul, căci prin războaie lungi țara să prăpădește, însă luând lucrul de-altă parte, cine știe, fire-ar fi fost în urmă rămas Țara Românească și cu atâta slobozie cât are acum, de nu s-ar fi arătat atunci întâi unii dintre domni că sunt harnici a-s' ocroti stăpânia sa, ori de ce neprieten din afară! Coconul Politicos.

²N-avem ce să zicem, Dănescul spune tot adevărul. Adecă, de ar fi fost familiile cele mai mari în țară, unite între sine, spre binele de obște a țării, nici o dată nu ar fi putut-o supune turcii, dar fiindcă acele familii sfădindu-să pentru întiețime și domnie, însuș au alergat la turci și alte neamuri vecine, supuindu-să pe sine și țara pentru ajutoriu. C. Criticos.

- 12 Ce folosu-i acum a să pune
Împrotiva celia putințe
Cării toată-Asia să supune?
Nici zece de-aceste biruințe
Ajung a ne pune-în ocrotire
De toată temerea-întru vinire.
- 13 Sultanul până la primăvară
Cu mai mare-oaste decât aceasta
Asupra noastră va-întoarce iară,
Și cine-împrotivă-i atunci va sta?
Și-unde este scris că totdeauna
A noastră va să fie cununa?
- 16 O dată numa!... sânгур o dată
Deacă ne va fi fără priință
Norocul schimbaciu, iacă surpată
Țara din temeiu! Nici e putință
Ca vreodată să să mai rădăce
Sau s-ajungă zile de fericie, ¹
- 17 Ci va rămânea de tot supusă,
Ca și bulgărima cu Sârbia
Ș-alte robite țări"... Abia spusă
Dănescul aceste, când solia
De la fratele lui Vlad sosește
Și cătră strănșii boieri grăiește:
- 18 "Sultanul prin mine vă trimite,
O, boieri cinstiți, pace, iertare!

---

¹Toate aceste sunt adevărate, însă ș-aceasta este și rămâne adevărat că, deacă ar fi ținut cu Vlad Vodă țara cum să cuvine, el după această biruință putea să facă alt felu de pace cu cinstea norodului românesc; și de aci încolo putea să întărească țara cu legături ce ar fi închieiat cu alți crai creștinești de pre împrejur. C. Politicos.

- Afla-veți aceste-adeverite
Ce vă spuii cu gura, și-în scrisoare
(De cumva vorbei mele n-eți crede),
- În acest ferman”, și fermanul dede.
- 19
Acolo-împăratul țării pace,
Iar’ celor care a lui Vlad parte
Lăsând, la dânsul să vor întoarce,
Iertare de robie și de moarte
Făgăduia voind ca să fie
Pus un frate-a lui Vodă la domnie. ¹
- 20
Această solie fu primită
La toată boierimea, ș-îndată
În toate părțile fu vestită,
Cu porunci ca țara să să-abată
De la Vlad și să nu mai primească
De la dânsul poruncă domnească.
- 21
Apoi la sultanul cu plecare
Trimisără-o de frunte solie
Să s-îchine, să-ș’ ceară iertare,
Și rugându-să ca la domnie
Pe-acel să puie Poarta nălțată,
Care-a fi mai vrednic să-l socoată.
- 22
Hăi, dragă musă! iară te-apucă
(Precum văd eu) strechia spulbărată!
Și va doar’ undeva să te ducă
Iarăș’ la vreo tâmplare ciudată,
De șagă sau bătaie necruntă
Sau poate că și tocma la nuntă!... ²

---

¹Aceasta, cum că sultanul au pus în locul lui Vlad pe un frate a lui, să scrie și la istorie.

²Poetul fărșind povestirea pentru boierii adunați, să întoarce cu povestea la țigani.

- 23 Deci, dacă-i așa, mai bine-abate
 La vesela noastră țigănie
 Ce-acuma prisosind cu de toate
 Tăbărea la Spăteni, pe câmpie,
 Bea, mâncă, juca zile de vară
 Întrege, din zori până în sară.
- 24 Parpangel încă să cununasă
 Și fără de popă cu Romica.
 La nuntă pe-o doao zi chemasă
 Pe toți cei de frunte și voinica
 Lui Tandaler oaste, de-azi pe mâne
 Toate gătind cum să cuvine.
- 25 Încă soarele nu răsărisă
 Când era toate gata de nuntă:
 În oale fierbea curechiu cu clisă
 Râncedă și cu ceapă mănuntă;
 Fierbea și-alte mai multe bucate,
 Dar' cine le va număra toate! ¹
- 26 Iar' când răsărea frumosul soare,
 Era și mesele-întinse toate:
 Într-un blid mămăligă cu moare,
 Într-altul fălci de porc afumate,
 Apoi curechiu fiert cu râncezeală,
 Ciuci, lapte acru, păsat, cricală... ²

---

¹Adecă țiganii, după [ce] întorsese acasă cu tot feliu de mâncări și vite ce aflasă în tabăra turcească, nu făcea altă, fără să ospăta întruna; iar Parpangel să cununasă și fără popă cu Romica, ș-acum era toate gata de nuntă care avea să fie a doao. Însă a doao zi, până a răsări soarele, fierbea curechiul cu slănină râncedă (aceasta-i gustul cel mai mare a țiganilor până astăzi) și alte bucate.

²Aceste sunt bucatele țiganilor cele mai dragi. *Cricală* este un cuvânt nu pretutindene obicinuit și semnează tot aceeași' care pe alte locuri să zice *tocană*.

27 Așa sta întinse toate bucate
Pe țelina verde și ierboasă,
Denaintea șetrii desfătate;
Toți oaspeții ședea ca la masă,
Numa Dârloiu ce era nun mare,
Stând ura și bea tot din picioare. ¹

28 Iară ceaialaltă tinerime
Juca și cânta pe lângă laută;
Ba și coapta la cap bătrânime
A sări să-îndemna câteodată
Și mânea cu tinerii-împreună,
Toată zioa și noaptea pe lună.

29 Mitrofan, poetul cel de frunte
Și vestit de pe vremile-acele,
Care la cununii și la nunte
Făcea stihuri și bune și rele,
Scornisă, pe gustul lui Nason,
Mirelui un epithalamion,

30 Cărui dascăl Chiriligordon
Au scos un viers lin din psaltichie
Alcătuindu-l după canon,

---

¹Va să zică că Dârloiu fiind nun mare, sta în picioare și așa stând bea. Însă la izvod, pe cum au însemnat Talalău, să află într-alt chip ș-alte cuvinte, care poetul aflând că nu este cu cuviință a spune cu aceleș' cuvinte, le-au strămutat. Deci (precum zice Talalău), la original s-află aceste stihuri:

*Toți oaspeții șezând la masă
Bea din cur, dar' numa nunu mare
Dârloiu ura și bea din picioare!*

Poetul nostru, dară, s-au ferit a pune cuvânt de rușine *bea din cur*; au pus într-al[t] chip ne strămutând noima, căci, pe cum vorbea țiganiile pe vremile acele, a bea din cur nu va să zică alta, fără a bea șezând. Cum au pus și poetul. Erudițian.

Iară Neanes pe podobie
Îl cânta nuntașilor voioși
De vin, și sătui de cărtaboși.

31

Hârtoaga Zănoaghei chiar ne spune
Din fir în păr, câte-au fost cântate.
Scrie că Neanes avea strune
De mătasă pe ceteră-încordate
Și cum că șezând pe-o nocovală.
În acest chip el cânta cu fală: ¹

32

“Tânăr vânătoriu, de mult fără sporiu,
După-un drăgălaș vâna sobolaș.
De-ar fi și să moriu! (zisă vânătoriu)
Drăguț sobolaș, ți-oi da de lăcaș.
Haida hăi, căpăi, hai la la, hăi hăi!
Prin desiş pe căi, hăi la la, căpăi!

33

Așa din zori cu multe sudori
Tinărul gonea, cu o săgețea
Pin[t]r-un făgețel, sobol mititel,
Ce-încoace-încoalea fugea, să-învârtea.
Păn' la un țipiș, unde lăturiș
Sărind pe furiș, să băgă-în desiş.

34

Atunci iar' și iar' el strigă-în zădar
Cătră soții săi și cătră căpăi,
Că ei merg și sar tot peste hotar.

---

¹De acest poet slăvit Mitrofan, n-am cetit nicăiri. Simplifian.

a) *Epithalamion* va să zică cântare de nuntă, iar *Nason* este Ovid, poetul romanilor, care au scris de dragoste. Și pentru aceasta fu izgonit de August Chesăriu, la Tomos, pe malul Mării Negre. Filologos.

b) Adecă Mitrofan au izvodit o cântare de nuntă, pe gustul lui Ovid!
Acum întâleg!... Onoch.

v) Dascăl Liripipion au scornit glasul la cântarea lui Mitrofan, și cântărețul Neanes cânta acel glas, pe podobie. Simplifian.

- Haida hăi, căpăi! hai la la, hai hăi!
Când fu spre sară, ieșind o fecioară
Din codru afară, cu frumsață rară ¹
- 35 Ca ș-amyrul blând îi grăi zâmbind:
«Tânăr vânătoriu, vânezi fără sporiu,
Lasă, lasă-ți gând de-a prinde-oarecând
Sobol fugătoriu, fără de-ajutoriu.
Sobolii, să știi, s-află-în vezunii
Și trebuie-întii ca să-i prinzi de vii.
- 36 Jură-te mie, făr' viclenie,
Tare și vârtos, să-mi fii credincios;
Su vezunie voiu arăta ție
Ș-un sobol frumos, colea mai din gios!»
Tânărul uimit de bunul tâlnit,
Ș-uită de gonit, stă nehotărât.
- 37 Apoi cu milă zisă: «O, copilă!
Ah, sorioară, dragă fecioară!
De-ai fi miloasă, cum ești frumoasă,
Lege n-ai pune,-îndată mi-ai spune:
Iar' eu jurământ ți-oi jura presfânt
C-oi ținea cuvânt până la mormânt.»

---

¹Acest feliu de cântări de nuntă, și la neamurile politice, precum la greci și la romani, au fost obicinuite cu multă slobozie, ba și țăraniii noștri astăzi au ale sale cântări de nuntă din bătrâni. Și toate asemenea cântări, câte am cetit, toate le-am aflat unuroase, adecă cu multă slobozie, cu mult mai tare decât aceste țigănești, de care avem să mulțămim învățatului Talalău, care întregindu-le, le-au însemnat la marginile izvodului, căci multe locuri care s-au părut unor evlavnici călugări de la Cioară, cu prepus, au fost cu totul șterse și au trebuit să se împrumute din izvodul Zănoaghei. Erudițian.

a) Aceste încai se pot zice vierșuri ca și cumu-s a noastre. Mai bine făcea poetecul acesta să fie scris tot cu de aceste. Idiotiseanu.

b) Aceste-mi îmi plac și mie, vere! Onochef.

- 38 Prunca iubeață atunci roși-în față
Ca vara bujor, apoi linișor,
Cu mână isteată, arată ș-învață
Zicând: «Frățior, fie-ț după dor,
Ice, su poale de munte-în vale,
Mergi tot pogorăș, pân' dai de țipiș;
- 39 De-acolea mai zios, supt un gruiu tufos,
Mergi pe părauț până-i da de-un puț,
Acolo vârtos stai și nu da dos,
Că-acolo-i drăguț ție soboluț,
Acolo gata fi cu săgeata
Și cumu-i data, să-i dai zăgneata.»
- 40 Voinicul marghiol tot mearsă domol
Pân' dede în vale de salbă moale,
Pân' dede de gol, unde-era sobol.
Trebile sale păzând cu cale,
Fără de hăisăș, fără căpăuaș,
Prinsă-un sobolaș, blând și drăgălaș.
- 41 Atunci copilă zisă-i cu milă
Suspînând mereu: «Ah, sobolul mieu!
Ah, fie-ți milă, nu-i face sâlă,
Să nu-i cază rău, că-i cu tot al tău.
Dintr-astă oară, din astă sară,
A ta-s fecioară și surioară!»
- 42 Tânărul fecior grăi plin de dor:
«Dragă fecioară! fi-m lelișoară,
Iară eu, mă jor, ți-oi fi bădișor!»
Să îmbrătoșară atunci și strigară:
«Dulce clipită, zi fericită,
Fire-ai lungită, trei ori atâtă!...»

- 43 Mireasa ce ședea lângă masă
    Cu fetele, nănașă și fină,
Era din toate mai rușinoasă
    Ca una din cele fără vină,
Totuș' spun că bine-au înțales
Cele ce cântasă Neaniș.
- 44 Iară cimpoieriul Viorel
    Au cântat miresii pe cimpoi
O cântare scornită de el
    Când fusese-încă la Dorohoi.
Fetele să făcea rușinoase,
Ș-afară-acum să găta să iasă.
- 45 “Eram tinără ș-încă fragedă,
    Mi-era lumea și zilele dragi.
Într-o zi fără nor și lăcedă,
    Tocma pe vremea când să coc fragi,
Toate mearsără prunce tinere
La fragi, vesele, cu-a lor pinere.
- 46 Și eu ducu-mă cu-a mea pinară,
    Eu încă-în codru la fragi roșii,
Dar' ah! iacă-mă-în urmă sângură,
    De-a mele soațe eu rătăcii.
Eu strig, chiemu-le, dar' zădarnice
Sunt chiemările mele-amarnice.¹
- 47 Eu vărs lacreme, stau în cumpănă
    Și mai că-mi vine de-urât să moriu,
Iacă un tinăr când mă tâmpină,
    Cu chip și haină de vînătoriu

---

¹Trebuie a lua sama că aceste dooa cântări sunt făcute tot pe aceeași măsură cu stihurile cealalalte, însă cu ritmă îndoită, adică asemenea cântărilor de obște. Musofilos.

- Care zise-mi: «Pruncă tinărah,
Ce verși lacreme, ce te supără?»
- 48 «Oh, mă supără (ziși) că iacătă,¹
De-a mele soațe eu rătăcii!
Acuș' soarele mândru scapătă
Ș-încă eu drumul nu nimerii!
La drum scoate-mă, de-oi fi trainică,
O! bun tinere, ți-oi fi harnică.»
- 49 Zâmbi tinăru ca și zorile
Ș-îi roși fața ca și rubin;
Cu dâns răsără d-albe florile,
Soarele răsă pe ceriu sărin.
El s-aprripie și mă-împresură,
Biata d-inimă mie-mi tremură.
- 50 Iar' în pinăra mea cu fragile,²
El pusă-o mură lin linișor,
Nu de cele ce culeg dragile
Fete prin codru cel verdișor,
Dar' cu murele foarte seamănă,
Poți-i zice tu mură geamănă.
- 51 Nu e fagure, mursă proaspătă
Așa de dulce, nice zahăr.

---

¹Ziși, adică zisăi; la poezie poate să să trebuințască acest cuvânt învechit, M. P.

²Pinără. Mult mi-am bătut capu ce va să zică acest cuvânt: am căutat anume și eu la original și am aflat tot așa. Însă preinvățatul Talalău însemnează că ar trebui să să zică *pôniră*, fiindcă este de la *panis*, și va să zică corfă sau corfiță; am aflat și la une manuscripturi scris tot acelaș' cuvânt, dar' almintrele, adică, pinăr, de unde s-arată că cuvântu acesta s-au scris în multe feliuri. Însă eu socotesc că după firea limbii românești ar trebui să să zică *pnără*. C. Filologos.

- Zieii poate că numa s-oaspătă
În ceriu și-închină cu cel păhar.
Nu-s a luncilor toate murele
Așa bune și mai mult vesele!
- 52
Strigai: «Tinere, draguț pretene,
Spune-ți numele, dulce prunșor!»
Iar' el: «Verzile ceste cetine
Mă cunosc numa ca vânătoriu,
Maica este-mi dulcea Vinere,
Vânez inime blânde, tinere!...
- 53
Iar' tu jură-te, pruncă tinără,
Că-mi vei fi bună, eu-s Amyr!...»
Zisăi: «Juru-mă pe-astă pinară,
Că pentru tine eu viiu și moriu!...»
De-atunci pare că nu-s dulci fragile
Cum-u-s murele de-amor, dragile!..."
- 54
Cântând Viorel, fetele toate
De rușine fața-ș ascunsese
Celor alte femei după spate,
Dar' urechile nu-și închisese
Și râdea pe-ascuns de cele mure
A lui Viorel, mari, de pădure. ¹
- 55
Bunul Parpangel cu cei de frunte
Voievozi și preteni șede la masă,
Povestindu-le de ramuri crunte
Ce văzusă-n pădurea cea deasă;
Apoi cum își dedusă peste cap
De pe calul viteaz și sureap

---

¹Eu nu știu drept ce să fie rușinat fetele, căci nu văd nimic de rușine.
Onochef.

- 56 Și pe rând toate câte cu dânsul
Până-întraceaiaș zi să tâmplasă;
Iar' mireasa abia-și ținea plânsul
La povestirea ceastă duioasă,
Auzând cum au fost leșinat
Și ca din morți iar' au înviat.
- 57 Astă tâmplare lăcrămoasă
Așa Parpangel atunci o spusă:
"Acum întorceam la voi acasă
(Zisă el scupind cu ceva tusă),
Căci mă trezisăm din buiguială
Și venisăm iar la socoteală.
- 58 Mai multe ce să vă mai grăiesc?
Armat văzându-mă și călare,
Însumețit cu portul voinicesc,
Îmi veni ca să fac o cercare
Cum mi-ar șede a să fiu un voinic
Dă hăia care viteji să zic.
- 59 Gândind ahasta, smulsăi dâ n teacă
Sabia luce și strângând calul
Făr' de-acea-înfocat răcnii! Și iacă,
Într-un zbor trecui valea și dealul,
Iar', cum îmi fu spaima și mirarea,
Când îmi văzui neașteptată starea!
- 60 Mulțime de turci zării deodată
Venindu-mi asupra vrăjmășește;
Eu cu inima dă frică-înghețată
Trăgeam calul dă frâu bărbătește,
Vrând cursul să-i plec într-altă parte
Și să scap dă ticăita moarte.
- 61 Dar calul iute și-înfierbântat
Cât adulecă turceasca-ordie,

- Începu tocma ca ș-un turbat
A sări ș-a mă duce-în tărie,
Nici putui dă-aci să-l mai opresc
Păn' să băgă-în stulul păgânesc.
- 62
Atunci și fără dă îmbiere
Fui sălit a mă-apăra dă moarte
Ș-a da morțiș', din toată putere,
Mai dă hasta, mai dă haia parte,
Până mă făcu biata nevoie
Un mare viteaz și fără voie.
- 63
Dă unde vedeți că calul bun
Face și el viteji câteodată,
Dar' mai multe ce să vă mai spun?
Văzui fugind oastea spăimântată
Dă-un sângur voinic dă cal răpit,
Lucru doar' încă nepomenit,
- 64
Toate-aheste era minunate,
Dă nu da beleaua peste mine.
Văzând eu că turci-ș' întorc spate
Ca când mă-ar hi-înviat oarecine
«După mine, copii, sus o dată!...»
Strigai cu sabia rădicată.
- 65
Ș-înteții calul așa dă tare,
Cât gândii că-în nuori va să salte,
Dar', oh, nenărocoasă tâmplare!
Mă zvârli-în mijlocul unii balte.
Nici apoi știu ce s-au mai tâmplat,
Că eu-îndată-am și leșinat!... ¹

---

¹Parpangel să vede că au fost om de cinste și iubitoriu de adevăr, că, deacă ar fi fost altul, la o tâmplare ca aceasta, cum ne-ar putea minți de frumos! Ar spune vitejii neauzite ce au făcut, știind că nu era nime de față ca să-l facă de minciună; însă el spune toate, și împotriva sa. C. Criticos.

- 66 Însă câte văzui minunate
    Și pă-unde mearsă sufletul meu,
Nu vi le-aș putea eu spune toate
    De vă-aș grăi trei zile mereu,
Totuș' dintr-ahale-o părțișoară
V-oi spune-acum, alte, dă-altă oară.
- 67 Și să păru ca când oarecine,
    Nu știu alb, negru sau pestricat,
Apropiindu-să cătră mine,
    Unde eu căzusăm leșinat,
Mă dusă cu sine tot zburând,
Pă cum acuș' voi spune pă rând.
- 68 Dusă-mă pântră peșteri afunde,
    Prin groape, vârtoape-întunecoase,
Ah! și cine mai știe pă unde,
    Păstă nește lacuri puturoase,
Până când ieșirăm dăn strâmtoare,
Unde ni să-arată cevaș' zare.
- 69 Atunci purtătoriul mie zise:
    «Aicia să-începe haia lume,
De care premulți într-al[t] chip visă;
    Drept aceasta eu te-am adus anume
Ca să vezi tu cu ochii tăi toate
Și să spui la țiganele gloate.»
- 70 Apoi îmi arătă de departe
    O văloaie foarte mare, mare,
Tot grăind: «Asta-i care la carte
    Să zice Gheena și dă care
Mulți în multe chipuri socotesc,
Însă, într-adăvăr, mai toți bârfesc.¹

---

¹Parpangel, precum s-arată, au avut mai multă cunoștință decât un om de obște, când știe el și de Gheena. C. Criticos.

- 71 Caută! Dă-aici fără stricăciune
Tu vei oblici tot ce să face
Ș-întorcând la viață vei spune
La fieștecare cumu-ți place».
Așa zisă ducătoriul meu,
Iar' eu priveam la toate mereu.
- 72 Dar' o! cum voi spune toate-ahela
Ce văzui ș-auzii față de față!
Că sânгур pomenindu-mi dă ele
M-apucă nește fiori și greață,
Dă groază tot păru mi să-înspică,
Iar' inima-mi tremură dă frică.
- 73 Nice-un soare acolo luminează,
Nici pă ceriu sărin lună cu stele,
Ci numa vâpăile fac rază,
Însă ce mai vâpăi sunt ahele?
Dintr-însă nori dă fum să rădică
Și ploaie dă scânteii arzând pică. ¹
- 74 Râuri dă foc încolo ș-încoace
Merg bobotind ca nește pārjoale,
Focul nestâns toate-arde și coace,
Iar' pe zios, în loc de iarbă moale,
Jar și spuză fierbinte răsare,
Nespusă din sine dând putoare.
- 75 Văzui pe toți dracii-în pielea goală,
Cu coarne-în frunte, cu nas dă câne,

---

¹Ce spune aici sunt adevărate, căci așa scriu și cărțile, că cel mai groaznic este în iad. Idiotis.

a) Deacă au fost el în iad, anevoie să poate crede că au ieșit de acolo și au spus țiganilor! căci scris este că din iad nu este mântuire. P. Evlaviosu.

b) Dar că nu-i așa, părinte! căci el au fost, precum se vede numai ca oaspe acolo! Mustrul ot Puntureni.

Păstătot mânjiți cu neagră smoală,
Brânci dă urs având și coade spâne,
Ochi dă buhă, dă capră picioare
Ș-arepi dă liliac în spinare.

76

Văzui muncile iadului toate.
Cum fii Sătânii-ș' fac izbândă
Asupra celor morți în păcate,
Sau și care au căzut supt osândă.
O, groaznică ș-amară vedere!
Vrând a spune, graiu-în gură-mi piere.¹

77

Toate păcatele mari dă moarte
Au și pedepse după măsură,
Căci prin aha și dă-ahaia parte
Îș' ia fieșcare certătură,
Prin care-au greșit și dă pre care
Tras fiind s-abātu dân cărare.²

78

Vânzarii și hainii ce vând
Sânge nevinovat pentru bani,
Stau dă coaste spânzurați pă rând,
Ca și-în măcelării hăi cărlani.
Iar' dracii călăi în gură d-arsă
Aur ș-argint fierbinte le varsă.

---

¹Tocma așa-s zugrăviți dracii și pă păreții besericii noastre! Onoch.

a) Ar fi trebuit să adauge: cu coade de balaur, că așa sunt. P. Desidem.

b) Așa va să zică și el când zice: *cu coade spâne*, care va să zică coade fără păr. Mândr.

²Adecă va să zică că fieștecare îș ia pedeapsa cu totul măsurată după greșala ce au făcut. C. Criticos.

a) Ba nu așa, ci precum zice *Scriptura*: nas pentru nas, urechie pentru urechie! Adecă cu ce mădulariu au păcătuit, prin acelaș' să pedepsește. P. Desidem.

- 79 Tiranii crunți și fără de-omenire
    Șed legați pe tronuri înfocate,
Bând sânge fierbinte din potire,
    Iar' din mațele lor spintecate
Fac dracii cârnați și sângereți
Ș-alte mâncări pentru drăculeți. ¹
- 80 Așijdere pă domni și boieri
    Care jupesc pă bietul țăran
Iau la sine dracii măceleri
    Fără a da pentru dânși vrun ban,
Hrănindu-i cu cătran și,-în loc de-apă,
Cu fiere mult amară-ii adapă.
- 81 Pântru tâlhari ș-ucigași ce-oi zice?
    Acește pă câmpuri trași în țapă
Rămân vii și nu mor ca ș-aice;
    Corbii și cioarele crierii le sapă
Și scocioresc de sus, iar' hierile
De zios le scobesc mărunțăile.
- 82 Muierea care pă-al său bărbat
    Pentru ibovnicul doară iubit,
Ce venin ș-otravă-au fermecat
    Sau macar cum ea l-au omorât,

---

¹Aici să mă ierte Parpangel! O face prea groasă! Că cine au auzit ca dracii să aibă copii. Simplitian.

a) Și pentru ce nu? Eu am cetit la *Scriptură*, că în zilele de demult, fii lui Dumnezeu s-au îndrăjit cu fetele oamenilor și au făcut copii, și din copii aceia apoi s-au făcut urieși. Pentru ce dară să nu poată face draci cu strigoile copii! Popa Ciuhurezu din Broșteni.

b) Popa Ciuhurezu să vede a avea dreptate, căci că cetește la un istoric foarte vechiu, anume Iordón (sau, cum zic alții, Iornón), care zice că un craiu a gotilor au izgonit din tabără un feliu de vrăjitori și strige, care apoi dând în pustietate de draci au făcut copii, și dintr-acei copii s-au născut hunii. Erudițian.

- Pă-ahaia dracii suind călare
O duc unde-i văpaia mai mare
- 83 Străpungându-o prin gemănare
Cu tăciuni aprinși sau înfocate
Frigări, ș-în asemenea stare
Aflându-să purure va pate!...
O! voi muieri pre slabe dă minte,
Luați sama la heste cuvinte!... ¹
- 84 Iar' hălrr care pă-alții dăfaimă
Și prin clevetiri numele strică,
Diavolii cu cărlije dă-aramă
Limba vinovată le dăspică
Purtându-i ca pe nește urși pin ha țară,
Făcându-i să joace dă măscară.
- 85 Judecătoriu ce luă mită
Pentru ca să facă strâmbătate,
Acolo slujește pentru pită
Și numa sânгур păntru bucate,
Dar' a sa cuviincioasă plată
Nu o dobândește niceodată,
- 86 Că toți i-o tăgăduiesc în față
Și cu marturi îl fac dă minciună,
Toți judecătorii i să-încreață,
Nice-l lasă jaloba să-ș' spună,
Ci, când a jeluire să-apucă,
Ușile-i arată să să ducă.

---

¹Tocma așa s-află zugrăvit și în biserica noastră! Onochef.

a) Parpangel aici bate șaua să să preceapă iapa, adecă să auză Romica.
Mustru ot Punt.

- 87 Nemilostivii cătră săraci,
 Care-a face milă nu să-îndură,
 Umblă cerșind în iad pe la draci,
 Însă pretutindene-îi înjură
 Și, fără-a le da cevaș' în pungă
 Sau în traistă, cu câinii alungă. ¹
- 88
 Lacomul ce pentru bogătate
 Strânsă bani cu chipuri neînvoite
 Umblă acolo tot cu traista-în spate
 Întinzând mânilor ticăite
 După milă, ci făr' de folos.
 Căci acolo toate-i merg pe dos.
- 89
 Și, măcar umblând din ușă-în ușă
 El îș' umple straista dă bucate,
 Totuș' purure foamea-l sugușă
 Și nimic a lua-în gură poate.
 Că-orice gustă dăna haia ce-i place,
 Tot în aur ș-argint să preface. ²
- 90
 Ce să vă mai zic dă helelalte
 Pedepse-a iadului ce văzui!
 Icia, supt nește șetri nalte,
 Stau cârcămele rând și fieșcui
 Dau dă mâncat și dă beut în dar,
 Iar' dracii-îș închină cu păhar.

---

¹Asta-mi place! Aceasta-i pedeapsa lor cea mai cuviincioasă, căci precum au făcut ei, așa li să face și lor. Simplițian.

²Asta-i ca și cum spune la mîthologie, că Midas, un craiu lacom, au cerut de la zei ca să-i deie acel dar, ori ce va lua în mână să să facă aur. Și zei l-au ascultat; iar el cu mare bucurie văzând că ori de ce să atinge să preface în aur, când fu vreme de masă, șezu să mănânce și, cât să atinsă de pâne, să făcu aur, păharul cu vin așijdere. În urmă tânguindu-să de nebulnia sa, muri de foame. Erudițian.

91 Păcură, smoală, rășină-aprinsă
Și cu topită piatră pucioasă
Este beutura lor întinsă,
Iar dă mâncat jar cu spuză deasă.

92 Iar' dă crâc[m]ărițe și crâc[m]ari
Pe-aceia pun ș-acolo să fie,
Care din drepte măsuri și mari
Au făcut mai mici prin viclenie
Ș-au băgat vrăjituri ș-apă-în vin
Sau măsura n-au făcut dăplin.

93 Dincoala vezi bolte și dughene
Tot cu marfă pentr' oamenii răi:
Cesta vinde-obrăzare viclene
Pentru fățarnici și farisăi,
Cela sâliman și rumenele
Ș-alte-ape stricătoare dă piele.

94 Altul strigă: «Brea! veniți încoace
La vrăjituri evtene ș-otrave,
La fapturi mestecate-în pogace,
În turte ș-în plăcinte jilave,
Farmece dă tot feliu și vrăji
Cu-învățătura cum să le dregi.» ¹

---

¹Cu toate aceste este de a întreba, oare adevărate-s aceste ce ne înșiră aici Parpangel? Căci multe spune el, care nu să împrotivesc credinții noastre, dar și multe alte care nu pot să fie crezute nicecacom; spre pildă: că în iad fac cârnați și sunt dughene cu marfă și ca de aceste. Deci eu socotesc că țigantul auzind multe despre muncile iadului și văzând și pe la unele beserici zugrăvit iadul, după ce-au leșinat, întru fierbințala sângelui, mintea lui i-au buiguat aceste care el le ținea minte, și în urmă însuș credea că au văzut acele. C. Criticos.

a) Poate fi și aceasta, că el buiguind de acest feliu de lucruri, în urmă ș-au făcut o simțimă (așezământ), ca să-ș facă nume la țiganii săi și să să facă dătătoriu de lege, precum bine au băgat de samă mai sus numitul Talalău care zice că Parpangel mai târziu la nice un sfat nu s-au mestecat cu țiganii și nici au vorbit la adunările lor, ci au tăcut numa și au ascultat, ca să să vază mai înțelept. Erudițian.

- 95 De-acolo dracii neguțători
 Iau marfă iverenă, pă credit,
 Ș-oamenilor dă rău făcători
 Pre scump o vând, căci prețul tocmit
 Pântru hăst feliu dă marfe dășarte
 Este sufletul lor după moarte.
- 96 După ce toate-aceste cu groază
 Văzui fiind eu măhnit în mine,
 În toate laturi priveam cu pază
 Și dă frică plin: oare nu vine
 Vreun drac și la mine să mă iae,
 Să-ș' facă doară vro bobătaie?
- 97 Dar' povața mea nu știu dă unde,
 Iarăș' stete-înainte-mi deodată;
 Făr' a mă-întreba, făr' a-i răspunde,
 Mă luă dă guler și dă-o spată
 Și zbură-în sus cu mine ca vântul,
 Crepându-să-înaintea lui pământul.
- 98 Așa trecurăm prin pământ ș-ape
 Pân' ajunsăm la văzduhul rar,
 Ne-înălțurăm apoi pân' aproape
 Colo, de-unde zodiile răsar,
 Trecând pintre nește locur[i] puste,
 Noao vămi și noao punți înguste. ¹

---

¹ Între norod și acum este crezătoria că mergând la raiu, trebuie să treacă sufletul prin noao vămi, și fiindcă pe astă lume vămile totdeună s-află pe lângă poduri, deci și noao poduri caută să fie. M. P.

a) Acum înțeleg pentru ce orbeții noștri pe la târguri zic: "Să-ți fie evangheliile cetite și vămile plătite!" Onoch.

b) Ba și banul care să pune pe piept mortului pentru aceasta să dă, ca să-ș plătească vămile! Popa Nătărău din Tândarânda.

- 99 De-abea în urmă, cu multă trudă,
Ajunsăm la poarta ha dă raiu,
Iar Sân Pietru căutând pă o hudă,
Așa zisă cu sântul său graiu:
«Dar tu, măi țigane, ce cauți aici
În cămeșă cusută cu-arnici?
- 100 Nu știi tu că-în trupul păcătos
Nu este slobod a-intra nimărui
Aici în raiul nostru frumos?...»
Eu îngenunchind mă-închinai lui
Și zisăi: «Să mă ierți, sântia-ta,
Eu n-am venit aici dă voia mea... ¹
- 101 Ci, iacă! tot ahăstă mă dusă
Pă unde eu n-am fost niceodată! »
Eu zicând aheste-mi făceam cruce,
Dar' povața mea scoate ș-arată
Nește scrisori și dreptăți care-avea
Dă la Sân Mihai, precum el zicea.
- 102 Cum Sân Pietru le zări dă parte,
Nu mai grăi nimica, ci-îndată
Deschise luminoasele poarte
Și iacă grădina desfătată
A raiului toată eu văzui,
Dă care voiu acuș' să vă spui.
- 103 În raiu nimene nu să sloboad
Dacă nu e ca lamura curat,

---

¹Dintr-aceste doao strofe să cunoaște fără îndoială că țiganul bârfește, căci socotește că raiul e îngrădit, ca și casa țăranilor. C. Criticos.

a) Acea n-ar fi nemic, căci prin *hudă* va să zică *ferestruică*, dar de cuvintele lui Sân Pietru este întrebare, că adiafor este ori în ce hai merge cineva la rai! Simplițian.

Dăci, pă care din lăuntru roade
Dă-ar hi cât dă mic ghimp sau păcat,
Întii trăbuie pân iad să treacă
Și lungă pocăință să facă. ¹

104

De-acolo venindu-i zioa scrisă
Scapă și trecând din vamă-în vamă
Sosește până la poarta-închisă
A raiului, dar' nime nu-l cheamă
Și nu poate să să bage-în raiu
Fără carte de la Sân Mihaiu.

105

O! dă iadul urât tot să fugi!
În raiu frumos tot să rămâi,
Tocma dă te-ar alunga cu drugii!
Ce desfătări și ce veselii
Sunt acolo, nu să poate spune,
Sufletul uimit dă minune!

106

Raiul e grădina desfătăta,
Întră ceriu și-între pământ sădită,
Dă trup pământesc neapropiată,
Dă minte-omenească negăcită,
Care, după vrednicii, să-împarte
Sufletelor drepte după moarte. ²

---

¹Iată precum am zis eu, să arată ș-aici, că țiganul au auzit povestind de aceste pe țărani și în buiguială fiind apoi, mintea tot cu acestea i să îndelet-nice; iar el însă-nătoșindu-să credea toate adevărate, ca când s-ar fi întâmplat. Criticos.

a) Poate că el n-au fost în raiul nostru a creștinilor, ci în raiul țiganilor. Onochef.

b) Bine zice chir Onochefalos, căci de raiul nostru almintre vorbesc s. s. părinți. Popa Nătăroi.

²La multe neamuri este raiul zugrăvit, însă în multe chipuri; spre pildă raiul turcilor.

107 Măcar de-aș avea eu limbi o mie
    Și-atâte guri bine grăitoare,
Nu vă-aș putea spune, nice scrie,
    Lăcașurile desmierdătoare
Și frumusețele raiului toate,
Care pentru cei buni sunt gătate.

108 Acolo vezi tot zile sărine
    Și ceriu limpede, fără nuori,
Vântucele drăgălașe, line
    Dulce suflând prin frunze și flori,
Tot feliu dă păsărele ciudate
Cu viersuri cântând pre minunate.

109 Acolo Dumnezeu așa fece,
    Să nu fie vară zădufoasă,
Nici iarnă cu ger, nici toamnă rece,
    Ci tot primăvară mângăioasă;
Soarele-încălzește și desfată,
Iară nu pripește niciodată.

110 Câmpurile cu flori osăbite
    Ș-aici la noi încă nevăzute,
Sunt pre desfătat acoperite
    Cu tot feliu de roduri crescute,
Iar' pă zios în loc dă pietricele
Zac tot pietri scumpe și mărgele.

111 În locul de arbori și copace
    Cresc rodii, nărănciuri ș-alămâi
Și tot feliu dă pom ce la gust place,
    Cum și rodite cu struguri vii,
Iar' în loc dă năsip și țărână.
Tot grăunță dă-aur iai în mână.

- 112 Râuri dă lapte dulce pă vale
 Curg acolo și dă unt păraie,
 Țărmuri-s dă mămăligă moale,
 Dă pogăci, dă pite și mălaie!...
 O, ce sântă și bună tocmeală!
 Mânci cât vrei și bei făr' ostăneală. ¹
- 113 Colea vezi un șipot dă rachie,
 Ici dă proaspătă mursă-un izvor,
 Dincolea baltă dă vin te-îmbie,
 Iară căuș, păhar sau urcior
 Zăcând afli-îndată lângă tine,
 Oricând chieful dă băut îți vine.
- 114 Dealurile și coastele toate
 Sunt dă caș, dă brânză, dă slănină,
 Iar' munții și stânce gurguiate,
 Tot dă zahăr, stafide, smochine!...
 De pe ramurile dă copaci,
 Spânzură covrigi, turte, colaci.
- 115 Gardurile-acolo-s împletite
 Tot cu fripți cărnăciori lungi, aioși,
 Cu plăcinte calde streșinite,
 Iar' în loc dă pari tot cărtaboși;
 Dară spetele, dragile mele,
 Sunt la garduri în loc de proptele. ²
- 116 Eu eram uimit întru mirare
 Dă toate-aheste lucruri dă frunte,

---

¹Vezi dară că-i așa cum am zis eu, că țiganul, ca să să facă un dătătoriu de lege la țigani, și doară să facă o relighie noao, au adaus aceste din capul său, știind că țiganilor a lucra nu le place, ci a șede a-mânca; și fiindcă țiganii erau iubitori de acest feliu de mâncări, și Parpangel le povestește, după gustul lor, ca să aibă mai multă poftă. Erudițian.

²Acesta-i adevărat raiul țiganilor. C. Criticos.

- Când oblicii venind pă cărare
Doi moșnegi cu barbele cărunte,
Din carii-unul zâmbind cătră mine
Zisă:-«O! fiule, eu vin la tine!...»
- 117 Căci pă haia lume ți-am fost tată,
Iară-ahăsta e strămoșul tău!
Dacă-ți aduci aminte (ian caută
Dă e-așa păcum îți spuneam eu,
Când mă-întrebai tu dă Zundadel!),
Ahăsta pă care vezi, este el! »
- 118 O, Doamne! cum îmi fu dă ciudat
Pă lângă-inimă, văzând aheste!...
Graiu-mi stete-în grumazi înneecat
Dă bucuria fără dă veste;
Căzui la pământ să mă închin
Și vărsai lacreme cu suspin. ¹
- 119 «O, tată, te mai văd o dată!
O, dă câte ori te-am plâns acasă! »
(Strigai). El cu față-însărinată
Răspunsă: «Lasă, fătu-mieu, lasă
Suspiniul și toată voia rea,
Că-aici nu-i loc de-a să supăra!
- 120 Puține-aici încă tu minute
Ai să zăbovești și mai multe foarte
Am să-ți spui ție necunoscute,
Ce să vor tâmpla după-a ta moarte,
Și toate câte-are să petreacă
A voastră țigănie săracă!... »

---

¹Acum văd și eu că au fost raiul țigănesc, căci și moșu lui Parpangel era acolo, și tată-său. Onochef.

- 121 Heste zicând mă luă dă mână
    Și depreună cu Șundadel
Mă dusără-aproape dă-o fântână
    Unde strămoșu-mi dede-un inel
Și grăi: «Dragu meu nepoțele,
Hăi, multe-așteaptă pă țigani rele! ¹
- 122 Doară sosi-va, măcar târzie,
    Zioa, lung după-a ta răposare,
Zioa ha plină dă bucurie,
    În carea și lor va luci soare,
Iar' până-atunci supt robie-amară
Purure vor hi și supt ocară.
- 123 Ian caută tu prin hăst inel,
    Aici în hastă fântână-afundă!...
Toate chiar tu vei zări prin el
    Și prin cercura lui ha rătundă...»
Eu privii prin inelul ciudat
Și iacă ce mi s-au arătat:
- 124 Zării întiaș dată trii fete
    Dă-împărat, ca când ar hi robite,
Amar plângând, nici voind să-încete;
    Pre tâlhari, cu lacrimi umilite
Să sâlea să plece spre-omenire,
Iar' ei n-arăta nici o sâmțire.
- 125 Doao dânt-r-înse era-îmbrăcate
    Ca nește doamne stăpânitoare,
Dar' totuș făcea slujbă de-argate,
    Iar' una,-în văștmânte-ovilitoare
Dă roabă, era sâlită-a face
Orice răpitorilor săi place.

---

¹Poetul nostru, de bună samă au vrut să imiteze pe Virghil, când scrie că Enea a mers la Câmpii Elisii.

126 După aceasta văzui dă dăparte
O grămadă dă oameni vrăjbiți
Aducând unul altuie moarte;
Gândeai că-s dă turbare porniți,
Așa era dă sălbătecoși,
Toți având pă cap căițe roși.

127 La ceastă vrajbă din fundul mării
Iacă-un voinic iese fără veste,
Armat cu un steag și haine nerii,
Iar pe steag să cetea scrise-aceste:
«A treia oară vin să vă-împac!»
Toți învrăjbiții caută și tac. ¹

128 Cu șuier groaznic fieșcare
Căscă fălcile să-l îmbuce,
Iară el scoasă-o căciulă mare
Făcând cu dănsa-asupra-le cruce;
Și iacă bălaurii supt undă
Cumplit răgnind iară să cufundă.

129 De-aci purceasă-încoalea și-încoace
Gonind după vrajba nealinată
Și făcând pretutindene pace,
Iar' prin o tâmplare minunată
Ajunsă într'o noapte spre zori
Și la heste trei roabe surori. ²

---

¹ Aceste sunt nește lucruri care eu nu le înțeleg. Idiot.

a) Nici eu, vere! Onoch.

² Cum poate să fie aceasta, că Parpangel caută numa oare câteva minute prin inel și văzu atâte! Însă toate ca toate, iar' cum putu el vedea că într-o noapte, spre zori de zioo, acel voinic sosi la cele trei fete de împărat? Criticos.

a) Dacă așa i s-au arătat! Onoch.

- 130 Atunci eu nu mă putui răbdare
Să nu-întreb pă strămoșul bătrân
Carele-mi zisă:-«Ahăsta[-i] cel care
Obiceaiul va strica păgân
Și va da robilor slobozie
În vremea când s-a tâmpla să vie.
- 131 Dar, dacă vrei să știi pentru heste
Trei fete (pă cum vezi) dă-împărat...»
Ahasta grăind fără dă veste
Cuvântul îi rămasă curmat,
Căci îndată venind nu știu cine
Mă luă și mă dusă cu sine;
- 132 Și nice știu pă unde mă dusă,
Destul că eu mă trezii în pat,
Însă, ce pagubă că nu-mi spusă
Zundadel mai chiar și mai curat
Pentru hăl voinic pre minunat
Cu hele trii fete dă-împărat!”
- 134 Aici Parpangel fârși povestea,
Toți ascultătorii să mirară,
Dar’ cei tineri cu cele neveste
Tot își dănțuia pă lună-afară.
Într-acest chip au fost prăznuită
Nunta lui Parpangel cea vestită.

S F Â R Ș I T

CÂNTECUL AL X-lea

ARGUMENTUL

Țigani sfaturile deșarte
Văzând a de obștelui popor,
Aleg pe cei învățați la carte,
Care între sine fac sobor
Să hotărască ce stăpânie
Ar fi bună pentru țigănie.

1

Cându-s pânțete bine sătule,
Atunci e și gura vorbitoare.
Sfaturi câte vrei și predestule
Îți dă și te-învață fieșcare;
Popa-întorcând de la botăjune,
Toată, de rost, cazania spune.

2

Dară când e lipsă de bucate
Nu știu cum și mintea să tâmpește
Și n-are sfaturi așa curate,
Iară limba tace ca ș-un pește;
Deci în pânțete pline stă toată
Filosofia cea lămurată.

3

Tu râzi?... dar eu mai zic o dată
Că-a științelor izvoditoare
Au fost hrana cu bună bucată!...

Cum din locul sterp nimic răsare,
Așa dintru mârșavul ajun
Nu purcede nice-un lucru bun. ¹

4

Spune-mi ce lucru bun făcură
Oarecând săhastrii prin pustie,
Ce nu primea toată zioa-în gură
Făr' ierburi cu rădăcini măcrie,
Mure, bureți, alune și poame,
Ruptoși, ciuhțiși, leșinați de foame?

5

Eu ți-oi spune: zilele, săracii,
Cu tăuni și țânțari neîncetate
Bătăi avea, nopțile, cu dracii
Care-ii invita cătră păcate;
În urmă din oameni buni cu crieri
Să strămuta-în sălbatece fiiri.

6

Zie! aceia n-aflară nici ună
Dintru cele-învățături alese
Ce pre-oameni fericesc și minună;
Nu în pustii, nici în păduri dese
Avură ele-început, ci-în orașe,
Din oameni cu-obiceaiuri gingașe. ²

---

¹Poetul iar' începe cântecul cu un moral țigănesc, adecă că în pântece pline este toată învățătura. Om vedea cum va dovedi el aceasta. M. P.

²Poetul acesta, eu văd că de nime bine nu vorbește. Acum s-apucă și de săhastrii, amărătul, și nu știe că toată învățătura lumii aceștia e gunoiu înaintea lui Dumnezeu, și acei precuvioși părinți, măcar că putea să să procopsască în științele deșerte, dar le defăima și să frânga cu posturi și tot feliu de netihnă omenească, ca să dobândească împărăția ceriurilor. Păr. Evlavios.

a) Așa dară bine zice poetul că ei nu o aflat nice o învățatură!... Mustrul ot Punt.

b) Poetul aici vorbește de învățăturile lumești; deci lucrul, precum îl socotește el firește în sine, este adevărat. Musofilos.

- 7 La Băcitra, -în Vavilyn, Memfihş-alte
 Cetăți polite, -în prisos de toate
 Nu în peșteri, ci-în palațuri nalte,
 Nu prin pustii, ci-în curți desfătate,
 Unde sunt cu mâncări pline mese
 Și cu vin dulciu păhară drese!... ¹
- 8 Omir Iliada minunată
 N-o află prin codru, nice-în munte,
 Ci vesel fiindu-și câteodată,
 Cântând la oște și la nunte,
 Iar' de vin când bea câte-un păhar
 Să-umplea-îndată de-a muselor har.
- 9 Dumnezeiescul Platon și el
 Bea, mânca cum să cade, domnește;
 Nici iscusitul Aristotel
 Trăia fără vin, carne și pește.
 Pentr-acea de-a lor cărți învățate
 Și-acu ne mirăm; și cu dreptate! ²
- 10 Dar' încătro râvna te răpede
 Din țigănime pân la pustie,
 Dragă musă?... Cine nu-ți va crede
 Că traiul bun face veselie,
 Iar' ajutorul pe nime hrănește?
 Însă tu de țigani povestește.
- 11 Pân' țigani n-avea ce să-îmbuce,
 Gândeai că nu știi îmbina doao;
 Dar' acum, tot să cauți să-ți faci cruce

---

¹Bactra au fost în părțile Midii, despre Răsărit, și, precum s-arată din istoriile vechi, acolo au fost odinioară scyla științelor și a învățăturilor; aceia au fost patria vestitului *Zoroăstru*; de-acolo au împrumutat apoi Vavilynul, în Haldiă, cunoștințele sale, apoi Finichia și Eghiptul, unde era cetatea *Mumfi*, și de-acolo mai târziu au venit la greci. Mitr. Perea.

²Eu întii mă minunai de tema poetului, socotind că nu va putea să iasă din lavirint, dar acum văd că are dreptate și nu-i de a zice împotriva. Criticos.

- Întruna, cu mânilor-amândoao,
Cu câtă-îndrăzneală ș-istățime
Sfătuește sătula mulțime.
- 12 De când Tandaler bucate-adusă,
Tot în jocuri, în cântări ș-ospețe
Multe zile vesele petrecusă,
Iară cele mai de vârstă fețe
Tot întins sfățuiea cum să facă
Rânduială-în țara lor săracă.
- 13 Însă din acele sfaturi toate
În urmă nu să-alegea nimică,
Căci, care cum vinea, pe-apucate,
Necăutând alta numa să zică
Și el ceva, sau bine sau rău,
Spunea de-împrotivă sfatul său.
- 14 Unul zicea că nu-i trebuință
De-a face vreo rânduială-în țară
Căci, după direapta socotință,
Toată rânduiala-i o povară
Și nu s-ar cădea să să supună
Ei nimene de voie bună.
- 15 “Rânduiala-i bună pântru hăi mari
(Zicea) ce-în frâu țin pă hăi mai mici,
Păcum pântru vozi, vornici, spătari,
Logofeți, visternici și păharnici,
Care prin rânduială sânguri
Iau și-împart a țării venituri.”¹

---

¹Dintru aceste socoteli să vede că bine au zis oarecând neștine, că nu este așa de fără minte socotință în lume, care să nu fie avut patronul ș-apărătorul său.

a) Preadevărat! că multe foarte sunt socotințe de acel feliu, care certate bine, după arătarea minții ceii mai lămurate, s-află în urmă că sunt himere și izvodiri buiguitoare; și totuș, să primesc de neamuri întregi! Alitofilos.

- 16 Altul striga: “Ba să hie-în țară
O tocmală, dar’ nu dă hele
Care nu plătesc nice o piară
Putrădă, dar cării pe su stele
Asemenea-alta să nu mai hie,
Că-amintrele faceți nebunie.
- 17 Adecă să him toți de preună
Țărani sau boieri făr’ osăbire;
Asta-i rânduiala ha mai bună!...
Toți avem ahălaș’ trup și fire,
Toți dară-asemene vrednicie
S-avem într-a noastră țigănie.”
- 18 Era și care poftea pe-un vodă
Ș-un divan cu toată boierimea,
Pentru că-asa fu până-acu modă,
De care mândra țigănie
Nu să cade să să depărteze,
Ci mai vârtos are să-i urmeze.¹
- 19 Unii poftea ca nice-un sărac
Să nu fie-în țara țigănească,
Alții, ca de bir și dare-în veac
Nimic să nu să mai pomenească.
Ceștea, ca nice-o slujbă să fie,
Ceia, ca-alții să le lucre moșie!...

---

¹Curios lucru! Deac’ ar fi toți boieri, cine ar fi atunci slugă? Mândrilă.

a) Numa să fiu eu boieriu, sluga să află îndată, pe bună leafă. Onoch.

b) Că nu-i așa, vere! Căci cându-s toți boieri, atuncia nu poți avea alt slugă fără pe boieriu; însă care-i boieriu ca și tine, nu va merge să slujască la altul. Idiot.

v) Mi să pare că aceasta-i totuna: ori să fie toți țărani, ori toți boieri; osăbirea este numa întru numire. C. Criticos.

- 20 Destul că nu-i acea minunată
Părere-a minții buiguitoare
Care să nu fie fost lăudată
Într-acea pre cinstită-adunare;
Dar' ce folos... când ce-astăzi le plăcea,
Aceiaș mâne toți o hulea!
- 21 Într-acea de sfadă și gâlceavă
Nu era mai nice-o zi deșartă,
Ba ș-alte lucruri fără ispravă
Să scornea după-adunarea spartă,
Căci mergând pe-acasă-într-adevăr
Unii cu-alții să lua de păr.
- 22 Puțin lipsea ca să nu să bată
Câteodată toată țigănia.
Să-învrăjbisă-acum ceată cu ceată
Și neputându-și ținea mânia,
Tocma când era sfatul mai mare
Atuncia ei să sfădea mai tare.
- 23 Deci, precum spun cărțile ciorești,
De șapte ori într-o săptămână
S-au bătut voinicii țigănești,
Că-adunarea lor era fântână
Și-izvorul vrajbelor totdăună,
Nici unul pe-altul lăsa să spună.
- 24 Așa dâșii, prin chiară dovadă
A multor pățiri triste, văzură
Că prin vorbă multă și prin sfadă
Numa cât s-ațiță vrajbă ș-ură
Care sfătuirii bune strică
Ș-în urmă nu s-alege nimică.

- 25 Căci, întru-adunările mai toate,
Unde norodul fără-osăbire
A vorbi și sfătuire poate,
Purure gâlceavă, neunire,
Pricire cu vrajbă stăpânește.
Dar' nimic bine să hotărâște.
- 26 Cel mai obraznic și mai mișel
Acolo mai înțelept să ține
Decât Socrót, Platon ș-Aristotel,
Iar' cel bun, cel înțelept rămâne
De-o parte, mestecat în mulțime
Și ne băgat în samă de nime.
- 27 Pentr-aceasta bătrânii gândiră
Să facă-o rânduială mai bună;
Cu sfatul drept, apoi hotărâră
Ca să nu să-adune depreună
Toată gloata la deobștele sfat,
Ci din toată ceata-un delegat. ¹
- 28 Adecă toată ceata-îndesine,
Întru-o adunare deosăbită,
Din cetașii săi, cercetând bine,
O persoană s-aleagă cinstită
Carea să le fie solitoare
La cea mare și deobște-adunare.
- 29 În puține zile toate fură
După-această poruncă făcute;
Tot oameni cu mare-învățatură
Și cunoscuți de bună vârtute,

---

¹*Delegat*, adecă hotărât despre mulțime și solitoriu.

- Din drept sfatul a tuturor
S-au trimis la deobștele sobor. ¹
- 30 Acolo să văzură-adunate
Mințile cele-întii și de frunte
Alcătuind o noao cetate
Ca ș-acum în Paris cei din munte.
De socoteli nalte ș-învățate
Să minunară neamurile toate. ²
- 31 Deci, precum spun cărțile ciorene,
Multe ei lucruri bune-așezară,
Dar' n-ar ajunge-o mie de pene,
Nici toată hârtia din țară
Ca să să poată scriere toate
Rânduielele lor așezate.
- 32 Mulți oameni înțelepți să sculară
Cu voroave suptiri ș-învățate,
Carii de-amăruntul arătară
Că monarhia este din toate
Cea mai bună și mai potrivită
Pentr-o soțietate-omenită. ³
- 33 Barorou, unul din delegați,
Să sâli cu multă-învățatură
Ca să-arete celor adunați,

---

¹Adecă bătrânii socotindu-să că unde să adună tot norodul fără osăbire nu să poate izprăvi nimica, pentru aceasta hotărâră ca dintru toată ceata să să aleagă unul care-i mai învățat și procopsit dintru toți, și fiește care ceată să-și trimeată omul său ales, la soborul de obște; la care sobor să nu fie alții fără numai acești delegați. M. P.

²Acolo zice poetul că s-au întâmplat de au fost aleși oamenii cei mai înțelepți și cu minte, ca și pe vremea răvoluții franțozești, în Paris. M. P.

a) Dintr-acest loc să știe că autoriu cărții au scris pe acea vreme. Criticos.

³Zice autoriu că, după izvodul cărților din Cioara, foarte multe lucruri bune au așezat acești învățați țigănești, da' toate nu s-au putut scrie. M. P.

- Din istorie și din Scriptură,
Cum că stăpânia monarhică
Este dintru toate mai harnică.
- 34 “Unul este-adevăru (el zisă),
Un Dumnezeu, un suflet, un soare
(Precum și mândru Solomon scrisă).
Deci numai o valvă stăpânitoare
Și-împărăția unui să fie
Ș-întru d-alba noastră țigănie.
- 35 Cea prenatală vecinică ființă
Ne-au dat pildă-în toate vederată,
De-a cunoaște sfânta sa voință.
Însăș’ mama natură ne-arată
Că toată chivernisirea bună
Vine și spânzură dintr-o mână.
- 36 Cum trupul omenesc un cap are,
Care poartă și povățuiește
Toate celelalte mădulare,
Așa noi voind înțelepțește
A tocmire-o dreaptă stăpânire,
Un cap s-așezăm de temelie;¹
- 37 Adecă trupul cetățenesc
Prin sângur unul să să cârmeze,
Așa, buni bărbați, vă sfătuiesc,
Și de-ar fi până mâne să vă-ureze
Cineva pentru-altă stăpânire,
N-eți afla mai bună, după fire.

---

¹Baroreu adecă grăiește pentru monarhie sau stăpânia unui și ia dovada sa din fire, zicând că firea întru toate ne-arată că toată oblăduirea bună stă întru o putere cârmuitoare și nu întru mai multe; precum zice că capul la om cârmuiește toate celelalte mădulări, așa și întru o țară, numai unul să fie care cârmuiește, iar nu mai mulți. M. P.

- 38 Unde unul trebile direge,
Toate merg în bună rânduială:
Voia lui pentru toți este lege,
La toți e poruncă-a lui clipeală,
Toate-orânduiele făcute
Să duc în fârșit lesne și iute.
- 39 Fiind puterea-oblăduitoare,
Într-un punct sângur împreună,
Mai deplin lucrează și mai tare;
Prin însă toată partea-i legată
Cătră totul său și cătră sine
Iar' domnia mai sigur să ține. ¹
- 40 Un monarh dară vă sfătuiesc
Ori supt ce numire și poreclă,
Să puneți pe tronul țigănesc;
Culelalte domnii sunt de steclă,
Pe care le frânge-o lovitură
Ș-izvorăsc numa nepace ș-ură!
- 41 Cine toate relele nu știe,
În care pe cetățeni împlântă
Neodihnită democrație?
Unul cu alt luptă, să frământă,
Unul pe-altul surpă, micșorează,
Cetățan pe cetățan s-armează.
- 42 Rogu-vă, norodul ce-întălege
Pentru cârmuirea vreunui stat?
El purure pe-acela ș-alege,
Au dictator sau consul în sănat,

---

¹Eu nu-l întăleg; im pare că vorbește într-altă limbă. Idiot.
a) Eu încă nu-l întăleg, măcar vorbește românește. Onoch.

- Care-i dă, l-măgulește,-i să-îmbie.
Măcar să n-aibă-altă vrednicie. ¹
- 43 Așa la dregătorii primare ²
Vin întriganți ș-amegii neharnici,
Trufași bogătari cu punga mare
Și minte mică, pentru că-s darnici;
Iar' a celor buni și cu vărtute
Vrednicii rămân necunoscute.
- 44 Iar' când unul s-ajungă odată
Bun, drept, înțelept să poruncească
Și va săli gloata desfrânată
Ca prestrâns legile să păzască,
Atunci gloata nu știe măsură.
Ci defaimă toată legătură.
- 45 Pentru că-învățată-în volnicie
Nu suferă nice-o contenire,
Iară de-altă parte, bine știe
Că-a sa este toată stăpânire;
Deci leapădă, calcă și cele
Mai drepte și mai bune tocmele, ³

---

¹Monarh va să zică sângur stăpânitoriu. Însă trebuie a lua sama că cuvântul *cetate*, vorbind politicește, nu să înțelege locul cel întărit cu ziduri sau tăria, precum la vorba de obște, ci în noima învățată și politicească să înțelege adunarea tuturor oamenilor de supt o stăpânie sau, de obște vorbind, toată țara, căci vine de la cuvântul lătimesc *civitas* (țivitas), carea să alcătuieste din *cives* (țives) adecă cetățeni. Iar' *democrația* va să zică stăpânia norodului, când adeva norodul stăpânește. C. Filologos.

²*Primariu* va să zică de rândul dintii. Fil.

³Adecă va să zică Baroreu că democrația sau când puterea poruncitoare este în mâna norodului, atuncia să rădică la dregătorii cele de întâi, intrigonții ș-amegeii, pentru că acește știu măguli mulțime și a o trage în partea sa prin daruri; și acești apoi dau voie norodului și volnicie. Apoi când să tâmplă de ajunge unul întreg și îmbunătățit, la cărna democrației, și va să-i stringă spre ascultarea legii, atuncea gloata învățată la volnicie, știind că ea stăpânește, nu păzește nici o măsură și strică toate, încă și cele mai bune tocmele. M. P.

- 46 Iar' pe cel bun, care vru s-o facă
 Ascultătoare,-îl mână-în urgie
 Prin o mișea lepădată-ostracă.
 Aristid de pildă să vă fie,
 Cel mai bun și mai drept în Atina,
 Cui dreptatea i-au fost toată vina.
- 47 Deci, care poporului în mână
 Lasă cârma și puterea-întie,
 Acel unirea deobște dejghină,
 Pierde țara, după-a mea părere!...
 Dă sabia-în mână la turbat
 Și cuțit pruncului neînțârcat.
- 48 În scurt, la macar ce rep ublică
 Tu n-afli liniște-adevărată,
 Toate să strămută, să-înduplecă,
 Nu e lege statornică,-așezată;
 Nici poate fi, că porunci-s multe
 Și puțini care vor să le-asculte. ¹
- 49 Republica-i țarină pustie:
 Care cum vine roada-i culege,
 Cel puternic răpește-în tărie,
 Că nu-l contenește nici o lege;
 Așa venitul de obște piere
 Între mai multe răpace ghierre.
- 50 Oameni-s așa făcuți din fire
 Ca-între cei asemenea cu sine
 Să poftească-a fi cu deosăbire;
 Fieșcare el mai bun să ține

---

¹Iară (merge Baroreu zicând) pe cel om bun care vru să facă bine țării și să aducă rânduială, îi trimite în urgie, precum trimisăra athenienii pe dreptul Aristid.

a) *Ostracă* este cuvânt grecesc.

- Decât pe ceialalți; de acie
Tot însul trage pe-întieție.
- 51
Pentr-acea-în republice să scoală
Unul pe-altul pentru-întiețime
Și purure vrajbă cu răscoală
Turburează pe biata mulțime.
Asta-i izvodul a neîncetate
Rele,-în democrateca cetate. ¹
- 52
Iar' unde s-au hotărât odată
Ca sânгур unul să stăpânească,
Toată-acest feliu de pricire-înceată,
Toata vrajbelor să stânge iască,
Căci nici unul pre monarhul țâne
În cevaș' asemenea cu sine,
- 53
Ci caută la dâns întru nălție,
Ca la un Dumnezeu pământesc,
Nici poftește-asemene să-i fie.
Deci, mai mult ca să nu mă lățesc,
Încheiu cuvântul și vă zic iară:
Monarhia-i cea mai bună-în țară.
- 54
De-aristocrație n-am ce zice,
Că știu cum că nime dintru voi
În adins va voi să rădice
O stăpânie de trei sau de doi,

---

¹*Republecă* va să zică lucrul de obște sau interesul al tuturor de obște; pentru aceasta stăpânia, unde fieșcare din norod și toți depreună au parte la cârma împărății sau a țării, s-au zis de la latini *respublica*, adică după chipul voroavei noastre de astezi, *republecă*, și să osăbește de la monarhie prin aceasta că la monarhie, precum noima cuvântului grecesc arată, numai unul poruncește și pune legi, iar toți ceialalți trebuie să asculte. Pentru aceasta zice Baroreu că unde mai mulți sau toți poruncesc, acolo totdeauna vrajbă și gâlceavă este.

- Sau doară și mai de mulți împreună,
Căci ar fi pofta cea mai ne bună.¹
- 54 Acel pe care-ursita neblândă
L-au predeștinat ca să slujască,²
Au n-are el mai multă dobândă
Când unui a șerbi să voiască
Decât la mai mulți? Pentru ce dară
Să voim noi mai mulți domni în țară?
- 55 Precum n-au fost niciodinioara
Mulțimea bună sfătuitoare,
Așa ș-aristocrația, doară
Încă și mai păgubitoare
Totdeuna fu pentru cetate
Ș-întru societățile toate.
- 56 Care-au cetit istoria vechie
De la-început, din epoca-întie,
Sau de la cea mai dintii părechie,
Când încă nu era vreo domnie,
Va băga de samă că-într-întii
Era numa părinții și fii.³

---

¹Deci (adauge Baroreu), mai bună este monarhia, unde nu pot fi acest felii de gălcevi pentru întiețime. De aristocrație (zice el) nu-i teamă, căci nime nu este așa nebul ca să vrie mai mulți domni asupra sa. M. P.

²*Predeștinat* este cuvânt lătinesc, și poetul ne având asemenea cuvânt românesc ca să-ș talmăcească gândul său, au împrumutat de la lătenie. Acest cuvânt va să zică: *mai nainte orânduie sau hotărât spre ceva*. Deci va să zică poetul cu alte cuvinte: a cărui este ursita să slujească, acel mai bucuros voiește a sluji unii decât la mai mulți. C. Filologos.

³Baroreu începe tocma de la Adam și Eva, și zice: istoria vremilor ne arată că la epoca (adecă începutu vremii) întie a neamului omenesc, n-au fost nice o stăpânie pe lume, numa stăpânia firească ce au părinții asupra fiilor săi; atuncia fiind toți cei mai mici supuși din firea celui mai bătrân, bucuros să supunea și cu voia lor, fiind între dânșii și legătură de sânge, căci să oblăduie de cătră cel mai bătrân părințește și cu blândețe. Iară,

- 57 Adecă stăpânia firească
 Care-au părinții-asupra fiilor.
 Astă-oblăduire părintească
 Nu era pusă de nici un sobor,
 Ci cădea fără de-improvivie
 Pre cel mai bătrân din familie.
- 58 Atuncia, prin legături de sânge
 Și prin de-aproape frățietate
 Era supuși fără de-a să plânge
 Oamenii, supt astă-autoritate,
 Unei, ceii mai bătrâne fețe,
 Și să chivernisea cu binețe.
- 59 Iar' după ce foarte să mulțiră,
 La familiile deosăbite
 Legături de sânge să răciră,
 Frățietăți fură răslățite,
 Apoi fără-enurghie rămasă
 Ș-această stăpânie de casă.
- 60 Pentru că dreptul celui mai tare
 Începu cu dârza volnicie
 A face-un feliu de domnie care
 Să chiamă-anōrhia, pe grecie:
 O idră cu capete mai multe
 Ce nici unul de-altul vra s-asculte.

---

după ce oamenii să mulțiră pe fața pământului, atunci și familiile să înmulțiră, că să nascură feciori din feciori și din nepoți strănepoți; acestor strănepoți le era mai aproape tatul lor și frații, decât strămoșul și al triile veri; deci mearsă răcindu-să legătura de sânge întru dânșii, și iară să împărțiră în mai multe familii părințești. Atunci (zice Baroreu) începu *dreptul celui mai tare*, adecă dreptatea mergea după tărie, căci cel mai tare făcea ce-i plăcea și nime nu putea să-l contenească, nefiind încă legile; iar vâlfa părintească rămasă fără enurghie (putere). M. P.

- 61 Această namilă sângeroasă
 Lung răzvrăti neamul omenesc,
 Pân' prin o tâmplare norocoasă,
 Prin un sfat de obște bărbătesc,
 Pământenii de vrajbe-obosiți
 De-a-și face pravile fură săliți.
- 62 Cei de-o limbă și de-un soi de-acia
 S-uniră-într-o de obște cetate;
 Însă ne vrând să dea stăpânia
 La nime-în mână, prin așezate
 Drepturi firești, pentru toți făcură
 Deobște domnia, cu legătură.
- 63 Prin ușoare legi democrōtice,
 Cu drept asemenea de persoane,
 Ei de sine, după pragmatece
 Depreună-așezate canoane,
 Să chivernisea când rău, când bine
 Și s-apăra de neamuri străine.
- 64 Dar' fiindcă-aceste legi făcute
 În pripă de sloboda mulțime,
 N-au putut s-aibă-atâta vârtute,
 Ca să nu le poată frânge nime,
 Cei mai tari și cu multă-îndrăzneală
 Rupsără-în urmă ș-astă tocmeală.
- 65 Anahōrs bine-au zis odinioară
 Că cest feliu de legi au sămănare
 Cu cea pre sumțirică păioară
 A păinginului, întru care
 Să-încurcă musca slabă și mică,
 Iar' cea mare și tare o strică.¹

---

¹*Anōrhie* va să zică din cuvânt în cuvânt nestăpânie sau nerânduială, adecă o stare a neamului, în care nu este nici o chivernisală, ci fieștecare

- 66 Așa-în democrație cei tari
 Frâng legile fără nice-o frică
 Și din zi-în zi făcându-să mai mari
 Peste toți ceialalți să rădică,
 Iar' între sine făr' contenire
 Să luptă pentru protimisire.
- 67 De-aci războaiele cetățene
 Să-încep, vrajba din nontru s-ațiță,
 Dejghinări și vânzării viclene
 Iar' năcăjesc omeneasca viță,
 Pentru mândria duor sau a trii
 Carii vor să fie cei dintii.
- 68 După lungi războaie, multă ceartă,
 Căpetenile părților iară
 Să-împacă-între sine și să iartă,
 Dar' cine rămâne de măscară?
 Norodul! prin a cărui sâlință
 Ei ajunsără la cea putință!... ¹

---

lucrează de capul său. Atuncia dară (zice Baroreu) au început anarhia. Această namilă săngeroasă multă vreme necăji neamul omenesc, până ce oamenii săliți fiind de nevoie, să înțăleasără unul cu altul și adunându-să la un loc hotări mai multe familii, să sfătuiră cum ar face ca să scape de volnicia celor mai puternici și de asuprelele din afară; ș-aflară să facă o legătură între sine și o cetate, adecă o soțietate cu lăcuirea împreună, ca într-acest chip uniți fiind mai lesne să să poată apăra de năpădirile străinilor; însă stăpânia nu dedere la nici unul în mână, ci așezându-și oarecare legi temeinice, hotărără ca voia tuturor să fie lege și, după aceasta să să facă toate. M. P.

¹În[să] fiind[că] acest feliu de stăpânie care de pe greceie să cheamă *democrația*, adecă stăpânia norodului, nu poate să trăiască multă vreme, că într-un norod totdeauna să află unii mai iscușiți, mai puternici decât alții, carii făcându-și partnici încep a să involnici și a despotisi pe alții, de unde făcându-să apoi împărechieri începură războaiele din lăuntru (cetățânești). Și după lungi războaie căpeteniile părților să împăcară și făcând între sine deosăbite tocmele, ca ei însuși să stăpânească, așezară o noao stăpânie care să zice, de la greci, aristocrație, adecă stăpânia fruntașilor sau celor mai puternici dintru neam; iar norodul care le ajută la aceasta, rămasă de masară, rămasă supus acestor aristocrați. M. P.

- 69 Acești înalți preste popor,
Apoi fac o legătură noao
Și să pun stăpâni a tuturor;
Lăpădând fățarnica măntao
Fac pe ceialalți să le slujească
Supt domnie-aristocraticească.
- 70 Dar fiindcă-între cei mari sumeți
Aristocrați, lacomi spre domnie,
Preteșugul e plin de scăieți
Și tot însul va ca-întii să fie,
Nu poate-între dâșii să domnească
Lung pacea și priința frățească;
- 71 Acuș' unul pe-altul iar' să scoală,
Cel mai iscusit și care știe
A să cumpăta pe toți înșală,
Un pe altul scoate din domnie
Și măgulind mulțimea vârtos,
În urmă-o pleacă spre-al său folos.
- 72 Mulțimea, de mult acu-învățată
A sluji, de samă nu bagă,
Numa s-aibă-odihnă și bucată;
Nici caută cine mânil-e leagă,
Ci de voia sa cu bucurie
Zidește tronul de monarhie.
- 73 Unui domnitoriu s-aruncă-în brață,
Toată lui iș încrede puterea,
Iar' el zidindu-și nalte palață
Și grijind pentru lungă ținerea
Aceștii domnii, în toate zile
Se ferește-a face rău și sâle,

- 74 Ci, ca ș-unul de obște părinte
 Pre supuși apără, mângăiește,
 Legi drepte-întemeiază și sfinte,
 Averea tuturor ocrotește
 Socotind toată-a sa fericire
 Întru-a supușilor săi iubire. ¹
- 75 Așa, purure să părăndară
 Stăpâniile una după-altă
 Mergând din spiță-în spiță pe scară,
 Pân' ajunsără la spița naltă
 Pe care chemăm noi monarhie,
 Adecă-a unui sânгур domnie.
- 76 Prin aceasta, liniștea dorită
 Iară să-întoarsă-în soțietate
 Și vrajba fu detot izgonită.
 Oamenii văzură că din toate
 Acest feliu de domnire-e mai bună
 Și vecinică-i dederă cunună". ²
- 78 Aici lungă sa fărșind urare
 Baroreu, adâncă-urmă tăcere
 În toată cinstita adunare,
 Și păru că toți avea plăcere
 S-aleagă-un monarh. Văzând că nime
 Nu să scoală-a zice din mulțime,

---

¹Dar fiindcă între aristocrați sau mai mulți asemenea domnitori nu poate să fie pace delungată, căci fieșcare dintr-ânșii va să fie cel mai de frunte, deci care-i mai iscusit dintr-ânșii acuși supune sau pierde pe ceialalți și să face sânгур stăpân. Apoi măgulind mulțimea cu vorbe dulci și daruri și alte făgăduinți, își gătește pe-indelete tronul de monarhie, căci mulțimea ostănită de atâte războaie și valuri, oftând pace, bucuros i să supune, iară el ferindu-să de [a] face cuiua sălă și rău, începe a-i chivernisi ca ș-un părinte.

²Așa (încheind Baroreu) mearsără stăpâniile schimbându-să și făcându-să una dintr-alta, până ajunsără la monarhie și văzând oamenii, prin lungă ispită, că aceasta-i cea mai deplină, o așezară de veci să fie. M. P.

- 79 Slobozan atuncia de-altă parte,
Cu dovezi și voroavă-îniuțită
Vru s-arete din minte și carte
Că nu-i domnie mai fericită
Decât o republică-așezată.
Iacătă-vă zicerea lui toată:
- 80 “Deacă-ar fi cu putință să fie
Un om preste toți mai înțălept,
Neviclean și fără’ de fățarie,
Cel mai bun la suflet și mai drept,
Și-acest om cu noi lăcuioriu
Ca să fie și nemuritoriu,
- 81 Acel om cu-un suflet așa mare
Și proprietăți neasămănite
Să să facă-apoi, prin o tâmplare,
Monórh absolut într-o cetate,
Sângur lui și eu doar’ m-aș supune
Din pricinile care voi spune. ¹
- 82 Întii, că-aș fi-încredințat nainte
Cum că e cel mai bun om dintru toți
Și va stăpâni ca ș-un părinte,

---

¹Slobozan, precum s-arată, vra să arete că republica e mai bună stăpânie decât monarhia. *Republeca* va să zică o stăpânie unde norodu prin legi așezate de dânsul și prin dregători din mijlocul lui, cu voia de obște aleși, să cârmuiesc toate lucrurile țării. *Monarh absolut*, un sângur domnitoriu, care sângur așază legi după voia sa și el nu este legat cu nice o lege; iară *proprietate* este cuvânt strămoșesc și însemnează însușimile de osăbi a unui persoane sau unui lucru, precum a focului este firea a arde și a încălzi; această fire ce nu să cuvine altui lucru, fără numa lui însuș’, să cheamă de cătră unii de ai noștri *însușime*, iar alții *alsăuire*. Autoriul *Țiganiadii* o cheamă proprietate și, precum socotesc, foarte bine, căci românii din Ardeal și acum obicinuesc cuvântul *propriu* și zic *asta-i propriu a meu*, adecă însuș al meu; apoi acest cuvânt îl au și frații noștri italienii. Filologos.

- Pe mine și pe-a miei târzii nepoți,
Apoi, fiind el nemuritoriu,
Nu mă-aș, teme de-a lui următoriu.
- 83 Atunci numa și eu m-aș plecare
La monarhia cea lăudată;
Însă numa la ceastă tâmplare
Care știu că nu va fi niceodată,
Căci oameni aleși fără prihană
Nu s-află ca marfa la dugheană,
- 84 Ci sunt și mai rari decât demônții!
Nice să cunosc pe din afară,
De pe porturi, precum eleganții...
Ci prin ispitire lungă. Dară,
Și după ce să cunosc odată,
Altă-împrotivire li să-arată,
- 85 Adecă că nu-s nemuritori
(Căci pământeni nu pot să fie).
Pentr-aceasta-îmi par visuitori
Care zic cum că supt monarhie
Ar fi traiul cel mai bun și lin
Ș-ar fi domnia cea mai de plin.
- 86 Să punem că doar' vom alege
Pe cel mai vrednic dintru noi toți,
Sângur să aibă trebile-a ne drege;
Dar' cum vor fi-a lui fii și nepoți?
Oare fi-vor ca ș-a lor părinte
Așa buni, drepți, așa cu minte?
- 87 Ispitirea fost-au totdeuna
Prebună la om sfătuitoare,
Ispitirea dară să ne spună
Monarhia ce feliu de-urmări are.

- Istoria vremilor trecute
Va putea-într-aceasta să ne-ajute. ¹
- 88 Care ne-învață fără sminteală
Cum că, de-au și fost odinioară
Un domn cu dreaptă socoteală
Bun, întreg și cu vârtute rară,
Totuș' sau pre rar sau niceodată
Fiiul au fost precum al său tată.
- 89 Cum dară pentru' unul să fie
Cât de-ales, noi să supunem toată
Moștenirea noastră supt robie?
Și cine e care să ne poată
Chizăși cum că-urmașii lui toți
Vor fi ca dânsul buni patrioți?
- 90 Unul numa, din toată sămânța
A lui, să punem că va fi rău,
Metahirisind a sa putință
Volnicește, după chieful său;
Atunci toată-a noastră viitoare
Viță, iacătă-o lui șerbitoare. ²

---

¹Slobozanul zice că numa la cea tâmplare ar fi și el pentru monarhie, când să fie un monarh dintru toți pământeni cel mai bun, drept și cu minte, care să stăpânească ca ș-un părinte, însă ca să fie depreună și nemuritoriu. Căci, deacă nu va fi nemuritoriu, atunci trebuie a să teme de fii și nepoții lor. M. P.

a) Așa dară Slobozan nu este cu totul împotriva monarhiei, ci numa pentru că să teme ca să nu ajungă la monarhie oameni răi, care să despotiască norodul. Erudițian.

²Îm pare că Slobozan nu grăiește rău, căci deacă vom deosăbi idna părintelui de la stăpânitorul unii țări sau împărății, ce rămâne? adecă vitrecul care nu iubește pre fii țării! Iustin istoricul, alcătuitorul istoriei a lui *Trogus Pompeius*, încă zice că întru început domnii și craii era părinții supusului norod. Erudițian.

a) Așadar bine zice Slobozan! Mândrilă.

- 90 El având toată puterea-în mână,
De-ar și fi strâns măcar cu ce lege,
Cu nice-o lege mai mult să-înfrână,
Cu nice-o socotință să drege,
Ci calcă toate, ba-incă și cele
A cetății mai sfinte tocmele.
- 91 Cine poate apoi cum să cuvine
Să vă-înșire cumpleții și rele,
Nedreptăți și de cruzime pline
Tâmplări, osăbitele-asuprele
Care-apasă atunci pe norodul mișel,
Din pricina-unui monarh ca-acel?
- 92 Dar să punem că toți ar fi buni
Urmașii tronului monarhicesc,
Căci a fi răi n-au drepte pricini,
Când să-ascultă de-ai săi, să cinstesc,
Totuș', zic eu, cât e despre mine,
Monarhii nu-mi plac ș-aduc pricine.¹
- 93 Un om sângur întru monarhie,
De-ar avea și capul cel mai mare,
De-ar pune sâlință câtă știe,
Totuș' nu poate el cercetare,
Cunoaște, hotărî sângur toate
Trebile ce să tâmplă-în cetate.
- 94 Trebuie dar' să-ș aleagă-ajutoriu,
Adecă sfetnici lui încrezuți,

---

¹Slobozan mergând mai departe, zice că tâmplându-să întru o țară numa unul dintru monarși care să fie rău, atunci nu să pot socoti toate nefericirile ce asupresc pe un norod. Dar', zice, să punem că toți monarșii din sine însăși vor fi buni, fiindcă nice o pricină au de a fi răi, ascultându-să și cinstindu-să de cătră toți; totuș' zice el că și din altă pricină monarhia nu-i place. M. P.

- Ca să meargă trebile cu sporiu;
Acest feliu de oameni sunt știuți
Pe la noi, supt nume de viziri,
De miniștri, de lorzi și pairi...
- 95 Monarhul, sau neajuns doară la minte,
Sau trândav, nebăgătoriu de samă,
Părăsând datoriile sfinte
Acestor să-încrede fără teamă,
Și fiindu-i așa cu-îndemână,
Cârma-împărății le dă-în mână. ¹
- 96 Spre-aceasta monarhul totdeauna
Alege pre cei ce-s mai de-aproape,
Ce pe lângă tronul său s-adună,
Aibă ei direpte sau doară schioape
Socoteli. Iar' acei mai cu samă
Curteni sau ciocoi de curți să cheamă.
- 97 Soiu de oameni vicleni, fără lege,
Învârțiți, șereți și plini de-intrige,
Cari așa știu întinde-a sa mreje,
Cât monarhul fără nice-o grije
În urmă să-încurcă cu deadins
Și să trezește de lațuri prins.
- 98 Iar' dânșii deacă-l apucă-o dată,
Vai atunci de norodul supus!
Atunci Direptul nu să mai caută,
Strâmbătatea-îș' pune tronul sus;

---

¹Lord sau lorzi sunt boierii cei mai [mari], cum în Anglia (Ingheltura); panzi încă va să zică tot aceiaș'.

a) Acum văd eu pentru ce Slobozan nu va să aibă monarși, adecă că măcar că monarșii sunt buni, dar fiindcă ei arareori sunt în stare de a cunoaște toate ce să tâmplă în țară și de a fi pretutindine de față, trebuie să să lasă pe miniștrii săi, și apoi toate lucrurile atârnă în voia acestor oameni. Aceasta încă nu-i fără temei. C. Criticos.

Robia lanțurile-ș gătește,
Tirănia toate-oblăduiește. ¹

99 Eu nu vă grăiesc din teorie,
Ci din prōcteca de toate zile.
Căutați la fieșcare-împărăție,
Câte strâmbătăți și câte sâle
Să tâmplă bieților cetățeni
Prin acest feliu de ciocoi curteni!...

100 Deci, măcar adevărat să fie,
După teoria cea mai chiară,
Cum că lăudata monarhie
Este-un chip de stăpânie rară,
Carea bine-în sine socotită
E dintru toate mai săvârșită,

101 Totuș', după practeca știută,
Din monarhia cea mai deplină
Despoția-în urmă fu născută,
Cum naște din grâul bun neghină;
Nici să poate-împedecare pune
Aceștii firești stricăciune. ²

---

¹Pentru că (zice Slobozan) monarșii spre aceasta (adecă la dregătoria de miniștri) aleg mai cu samă pre cei care-s pe lângă sine, care mai cu samă sunt curteni, adecă ciocotnițitori și intriganți, care știu pe monarh așa de bine a-l purta, cât în urmă el să face robul lor; ș-apoi ei stăpânesc. M. P.

a) Aceasta să află mai vârtos la istoria împăraților de la Roma și de la Țarigrad, unde stăpânea famenii, precum cel vestit Hrisafie și Eutropie și alții. Erudițian.

²Slobozan zice că această ce spune el s-află în istoria crailor și a împăraților. Deci, măcar să fie după theorie (privința minții cuvânt [ăt]oare) monarhia cea mai desăvârșită stăpânie, totuș' ispitirea veacurilor trecute au arătat că monarhia în *practecă* (în aiava pusă la lucrare) nu are acele lăudate bunătăți; ba de-împrotivă s-arată că din monarhie totdeauna, în urmă s-au ales *despoția*. M. P.

a) Încât e pentru *practecă*, adevărat zice Slobozan. Erudițian.

- 102 Un oblăduitoriu în cetate
Este-un verme pus la rădăcine
A unui copaciu cu desfătate
Ramuri, a cărui groasă trupină
Nici vânturi, nici fortuni ia în samă,
Nici însuș' de fulger să dăramă.
- 103 Totuș' acel mititel cărete
Pe-încet, dedesupt, începe-a roade
Mădușa-împrejur și pe-îndelete,
Pân ce copaciul seacă și cade.
Iar' a putrezirii lui pricină
Fu cel vierme de la rădăcină.
- 104 Nici poate cineva doar' să zică
Cum că să pot face-în monarhie
Și pentru monarh legi ce în frică
Oarecum de-a purure să-l ție,
Ca să nu iasă din cale-afară,
Ci după legi să domnească-în țară.¹
- 105 Căci dovedit lucru este cum că
A pune legi ș-a n-avea tărie
De-a sâlirea spre-a legii poruncă
Pe cei supuși, este mișelie!...
Cum dar a sili voi veți putea
Pe monarhul, când el să nu vrea?

---

¹Aici aduce o asemănare care trebuie așa să să înțeleagă, că copaciul să asemănă cu o țară, iar cariul cu monarhul; deci de-ar fi țara cât de mare, cu toate ajunsă și înflorind cu de toate învățăturile, totuș', deacă vei pune întrânsa un sângur stăpânitoriu, măcar să fie el strâns cu multe legi și să aibă vâlfă cât de mică, totuș', din vreme în vreme, el știe așa a-și mări puțința și a să deslega de legi, cât mai pe urmă să face absolut și strică toată slobozia țării. M. P.

- 106 El are toată putința-în mâna
 Ce de cătră obște i s-au dat;
 Puneți că calcă legea ș-o-îngână!...
 Nici va să ție pe ce-au jurat!
 În ce chip îl veți face să ție
 Legea, să-ș' plinească datorie?
- 107 Stăpânia-în mâna celui turbat.
 Arma-i în mâna celui turbat.
 Deci, după drept cugetul meu,
 Nici princip, nici craiu, nici împărat
 Vă sfătuiesc, dar' nice sultan,
 Cu mult mai puțin vodă și ban, ¹
- 108 Ci-o republică bine-așezată,
 Pe temeiuri firești, neclătite,
 După-o socotință lămurată
 Și lungi filosoficești ispite,
 Că sângur ast feliu de stăpânie
 Este bună pentru țigănie.
- 109 Ș-adevărat! ori că nu-i viață
 Fericită,-ori numa-în republică;
 Aceasta speriența ne-învață,
 Dar' nice toate mă înduplecă
 Ce-adusă Baroreu pentru monarhie,
 Măcar adevărată să fie.

---

¹Merge Slobozan desputând și zice: deci în zădar va zice nescare că să pot pune legi și pentru stăpânitoriu, care să-l ție în frâu, căci la aceaia, ca cineva să să sălească a păzi legea, trebuie a avea putere silitoare; și cum vei săli pe stăpânitoriu, când el are puterea în mână? M. Pe.

a) Eu nu înțeleg nimic din toate sfaturile aceste gurguiate. Idiotiseanul.

b) Mie încă nu-mi intră în minte, vere; numa atâta precep și eu, că mai bine-i a avea un domn bun decât rău. Onoch.

- 110 În republică-omul să rădică
 La vrednicia sa cea deplină,
 Fie de viță mare sau mică,
 Aibă-avuție multă sau puțină,
 Totuș' asemenea drepturi are
 Cu cea care este mai mare.¹
- 111 Lui e patria ca dulce mamă,
 Iar' el patrii ca ș-un băiat;
 Și nu-în zădar fiiul ei să cheamă,
 Căci îi dă hrană, viață, stat,
 Om slobod îl face și viteaz,
 Ba-l mângăe-în vreme de năcaz.
- 112 De-ar fi monarhia cât de bună,
 Cu vreme să mută-în despoție
 Care-apoi pe tirani încunună;
 Acești duc pe norod la șerbie,
 Apasă-în țărână ș-ovilesc
 De-a-purure neamul omenesc.
- 113 În răpublică-s toți cetățenii
 Frați și fii a unii maice bune,
 Ei sunt a țării deobște moștenii,
 Legea pre toți asemenea-i pune,
 Și, de-are carevaș' osăbire,
 E sângur cel cu-îmbunătățire.

---

¹ *Speriunța* va să zică ispitirea de toate zilele sau, precum zic latinii, *experiența*. Filolog.

a) Toți mișeii mai bine voiesc o republică, ca să poată și ei sfătui și a să pune la dregătorii. Arhonda Suspusanul.

b) Însă Arhonda dorește monarhia, știind că întrânsa va sfătui el!... Mustrul ot Puntureni.

v) Eu aș voi multe dintru cele ce au zis Baroreu și n-aș lăpăda nice ceste ce zice Slobozan, adecă, de-ar putea să fie, aș face o *monarho-republică*. C. Politicos.

- 114 Care-i mai vrednic dregătorește,
Ales fiind cu deobște voință,
Însă nu dă porunci volnicește,
După-a sa părere și puțință,
Ci fieștecare dregătoriu
E numa de legi-împlinitoriu.
- 115 Dară-în monarhia lăudată
Toate-s de-împotivă și pe dos,
Cetățenii acolo-s toți o gloată,
Un norod giosit și ticălos
Ce-i hotărât numa să șerbeze.
Pre dregătorii săi să-îmbuibeze.
- 116 Monarhul acolo stă deoparte,
Pre care nice-o pravilă strânge,
De-alta stă norodul, a cui soarte
E voia domnului său a nu frânge,
A urma de amărunt ș-orbește
Toate ce monarhul poruncește. ¹
- 117 Toți îs slujitori a-unui stăpân,
Acela-i domnul lor ș-autocrat,
Toate ce ei au, mult sau puțin,
Spre visterie s-au numărat,
Căci monarhul averile toate
Ca moștenirea sa le socoate.
- 118 Din milostivirea sa prenalță
Biruri aruncă pe țară grele;

---

¹Aici face osăbire între stăpânirea republicană și cea monarhicească și zice că în republică nu să dau porunci volnicește, ci după legi așezate și toți cetățenii au asemenea drepturi, iar în monarhie numa monarhul poruncește după voie și ceialalți caută să asculte. M. P.

- O poruncă merge după-alaltă
 Pentru-angării, dabile,-împlinele,
 Dar' nice-una merge s-ispitească
 Ce-ar avea și țara să poftească.
- 119
- N-are el destul nice-o dinioară,
 Ci-avuții peste-avuții adună
 Cu feliu de feliu de chipuri cu-ocară,
 Nimica lui așa dulce nu sună
 Ca banul, căci cu aceasta leagă
 El cătră sine pe țara-întreagă.¹
- 120
- Celor ce slujesc lui cu credință,
 Împarte privilegii și-i scoate
 Cu toată viitoarea sămânță
 Dintru mijlocul de obștii gloate
 Dându-le boierii de moșie,
 Făcându-i nobli prin o hârtie.²
- 121
- Toți acești apoi, prin o schimbare
 Minunată, firea-întie-ș' mută

---

¹*Adecă* toți fii patrii din țară sunt slugile unui de obște stăpân și toate averile lor sunt numa cu numele a lor, căci monarhul le socotește ca vistieria sa. Cu adevărat (zice el) că monarhul dă multe porunci, dar toate sunt pentru biruri și dări, iar nice una spre folosul lor. Monarhul nu caută numa să-și strângă avuții. M. P.

²*Nobli* este cuvânt lătesc, de la *nobilis* ce însemnează un lucru ales, mai gingaș și mai de preț decât altele: de aici apoi s-au zis oamenii mai de neam, mai ales la romani, *nobiles*, adecă cei aleși din neam, la carii să numără patrii și de rândul călărașilor (*ordinis equestris*) carii la oaste făcea slujba de călărași cu cheltuiala sa. De-acolo, în vremile de mai pe urmă, s-au numit *nobiles*, pe care craii și împărații, pentru credința lor și slujba, îi numea *nobiles*, dându-le pământuri și moșii. Pentru acești mai de pe urmă grăiește Slobozan, carii astezi în Ardeal să zic *nemeși*, iar la Moldova *mazli*. Slobozan le zice *nobli*, de la lătenie, și bine le zice, căci după pronunția limbii noastre de-acum, nu să pot zice nrbili, ci nobli. Filologos.

- Și cu gloata proastă, mestecare
Sau de obște petrecere-împrumută
N-au mai mult, ci toți nemeși să cheamă,
Care nici dare plătesc, nici vamă.
- 122
Vezi ce face-o sângură hârtie,
Cum cilibește într-o clipită
Toată viitoarea săminție!...
De-ar fi tocma și cea mai urâtă;
Care-apoi pe noi, pe cei mai mici,
Ne cheamă țărani, proști și mojici!
- 123
În monarhie nu e cea sântire
Noablă, de suflet înălțătoare
Ce să cheamă-a patrii iubire,
Nici alte vărtuți strălucitoare
Ce-în răpublece de-atâte ori
Minună pre nepoții viitori.
- 124
În monarhie și cel mai bun
Egomst a să face-e silit,
Pentru că la o samă să pun
Cu cel rău și cel mai urgisit,
Ș-acela să caută și să-ascultă
Care-are bogătate mai multă.
- 125
Vându-să dregătorii alese
Pe bani și-într-alte chipuri giosite;
De-ai avea tu vrednicii ca șese,
Nu vei dobândi slujbe cinstite
Făr argint sau făr' ciocotnițire
Sau alt feliu de-ovilită giosire.
- 126
Ca să v-o spun și mai chiar în urmă,
Împărăția monarhicească

- Să poate-asămănarea cu-o turmă
De oi care-într-un imaș să pască,
Iar' monarhul ca un păcurariu
Ce șede-a' umbră supt un stăjariu.
- 127 Lupi-s nepretenii din afară,
Câni-s ostașii cei păzitori,
Staurul e oraș, imașu-i țară,
Stâna-i visteria cu comori,
Strunga-i plata birului domnesc
Ș-altor dări, după cum să numesc.
- 128 Păcurariul mulge oile sale
În toate zile, și cea mai bună
Hrană-a mieilor ia, fără cale;
Apoi de cătră maice-i dezună,
Ba-i vinde-în târg, la măcelărie,
Iar pe cei ce rămân, junghie și e. ¹
- 129 Cât apucă ele cevaș lână,
Îndată le tunde pân' la piele
Necăutând de bălaie, săină,
Zicând că le curăță de rele,
De căpuși, cârcei, și ca la soare
Păscând să le fie mai răcoare.
- 130 Ș-atâte mii de mii de-oi să tund,
Să mulg, să junghie pentru o stână;
Pentru-un păcurariu lacom, flămând;

---

¹Slobozan aici face altă asămănare, care nu [este] prea priitoare monarșilor. Monarhul (zice el) este ca ș-un păcurariu, care mulge, tunde atâtea mii de oi și mănă, ba și vinde mieii lor; și atâtea oi sunt numa pentru el sângur!...

a) Mai că așa este, de vom socoti bine! Onoch.

Deci pe care-îngreunează lâna
Aleagă-și un păcurariu păstoriu,
Eu nu!... Mai bucuros voiu să moriu!”

131

Și cu-acestea fârși el voroava,
După care Janalău a zice
Să găta, Janalău din Roșava.

Dar', când era glasul să răspice,
Toți băgară de samă că-i sară
Hotărând să zică de-altă oară. ¹

S F Â R Ș I T

---

¹Deci (închiee urătoriul), pe care îngreunează lâna, aleagă-ș un păcurariu care să-l mulgă, să tunză, să-l mănçe, ba și să-l vânză; eu mai bine voiu să moriu. M. P.

a) Cu toate aceste, Slobozan să vede mai multe din ură a vorbi decât după adevăr, căci pe vremile noastre nu sunt așa monarșii. C. Criticos.

b) Însă nice el nu vorbește de monarșii de-acum, ci de cei de demult. Simplițian.

CÂNTECUL AL XI-lea

ARGUMENTUL

Janalău pe toți cu mintea-împacă
Ș-în urmă după-a lui socoteală
Cinstitul sobor cu tot să pleacă,
Când Cucavel cu gloata să scoală
Și năvălind pe sobor în pripă,
Mână pe delegați în răsipă.

1

Doamne la ce-mi dăduși minte bună
Ș-inimă de milă sântitoare,
Deacă nu mi-ai dat cu ceste-împreună
Și putere-în mâni izbânditoare,
Să pedepsesc pe toți cei ce-înșală
Ș-asupresc oamenii fără sfială!...

2

Când văd omenirea ticăloasă,
Cu totul oarbă și-întunecată,
După mii și mii de-ani abia scoasă
Din pruncie, în vrăji afundată,
Plâng cu lacreme necontenite,
Cum plângeai oarecând, Eraclite! ¹

---

¹ Iarăș' un moral. Poetul să plângă că are inimă sântitoare și n-are putere ca să pedepsească pe cei care asupresc pe oameni, apoi zice că neamul omenesc este foarte ticălos... fiindcă de atâte mii de ani de când trăiește pe pământ, încă n-au ieșit din pruncie și n-au venit la vârsta de bărbat, ci purure întru neputință și întunec rămâne. Când privesc la aceasta (zice poetul), plâng întins, cum au plâns odinioară Eraclit! M. P.

a) Spun istoricii că dedemult era doi filosofi ce avea fire de împrativă unul altui; unul era Democrit care râdea de oameni și de lume, și deacă-l

3 Când omul pe om strică ș-ucide
Făr' nice-un folos sau trebuință,
Ba muncindu-l încă-în față-i râde,
Când însuș' hulește-a sa ființă,
Ce nu fac celelalte jivine,
A fire-om atuncea mi-e rușine!

4 Săracă omenire-obidată!
Nu-ți ajunge că vreme puțină
De-a viețui în lume ț-e dată,
Ș-acuș' iară te-întorci în țărână,
Nu-ți ajung destul să pătimești
Slăbiciunile tale firești?

5 Dar' tu ți-otrăvești încă ș-acele
Puține zile ce din viață
Îți rămân fericite ș-a tele,
Dându-te patimilor în brață,
Care nu-ți aduc bine ș-odihnă,
Ci tot rău, năcazuri și netâhnă.¹

6 Muritoriul pentru bogătate
Plutește pre mări primejdioase,
Mărgelile și pietrii nestămate
Căutând, sau de mari elefanți oase:
După-atâta-în urmă sbuciumare,
Cade hrană peștilor de mare!

întreba cineva el răspundea că râde de nebuniile oamenilor; altul era Eraclit care întins plângea, și fiind întrebat pentru ce plânge, răspundea: pentru ticăloșia și patimile oamenilor. C. Erudițian.

¹ Poetul zice că omul e așa de ticălos, cât face lucruri care dobitoacele nu le fac. Apoi zice că omul în lume cu atâte slăbiciuni firești care neapărat îl încungiură, atâta este asuprit, cât puțină vreme îi rămâne de veselie; iar' el cu mintea neașezată, ș-acele puține ceasuri își otrăvește dându-să patimilor firești, râvnii și lăcomii. M. P.

- 7 Apucându-l poftă de domnie,
Să luptă-în gânduri zioa și noapte,
Dar' fiindcă sau n-are tărie,
Sau proiecturile nu i-s coapte,
Cu capu-în urmă vina-ș' plătește,
Vița toată-i pierе mișelește.
- 8 Iar' care-ajunge la-întiețime,
Desprt și tiran fără milă
Să face-asuprind biata mulțime.
Atunci lege-i puțința cu sâlă,
Voia lui e poftă desfrânată,
Iar' porunca crudă, neîndurată.¹
- 9 Puind el tot dreptul în putere,
Face pe cel mai slab să-i slujască
Despoindu-l cu sâla de-avere,
Apoi cu îndrăzneală tâlhărescă
Robește țări, arde orașe, sate,
Și pe unde merge strică toate.
- 10 Fii de la părinți ia-în tărie,
Armându-i asupra lor ș-a toată
Patria, din deșartă mândrie,
Cu oaste la război învățată,
Face-asupra tuturor năvală;
De sânge-omenesc nu să mai spală.
- 11 Un tinăr Machidonean să scoală
Și jnghie-o jumătate de lume.
Pentru ce? Pentru deșartă fală
Vrând a dobândi slavă și nume!...

---

¹ Unii (zice el) merg în țări departe pentru bogăție, și în urmă înecându-să în mări, rămân peștilor de hrană; pe alții apucă patima de domnie și în urmă, neputându-și săvârși proiecturile, pier cu toată familia sa. Erudițian.

- Pentru triumf a Romii cetate
Junghie ceaialaltă jumătate;¹
- 12 Un Cinghișhôn, un Tamerlôn face²
Tot aceaiaș, din altă pricină,
Adecă sânge-a vărsa le place
De-alt neam, ce-altor dumnezeii să-închină!...
Iar' spaniolii pentru bolovani
Cu aur, taie pe mexicani.
- 13 Un arap cu sabia-într-o mână
Cu Alcorônul în ceaialaltă,
Taie pe toți ș-apasă-în țărână
Ce nu cinstesc luna-îngiumătată
Nu-i primesc visurile și care
Nu-și taie împrejur mădulare!...
- 14 Și cestor slăviți tâlhari putință
Tu le dăduși, oame ticăloase!
Tu le-împrumuțași ajutorință
Spre fapturi atâta nemiloase,
Spre-a fraților tăi crudă junghiare!
Dar încă-aceasta puținu-ți pare.³

¹ Iar' când ajung unii ca acești la domnie, atuncea să fac despoți și tirani și prădează țările împrejur. Iată (zice el) Alexandru împărat cu oastea sa junghie o jumătate de lume, și pentru adecă ca să-s' facă nume de eroe; romanii junghiară ceaialaltă jumătate pentru slava deșartă a triumfului! M. P.

a) Știut lucru este că nu fieștecare gheeneral roman după izbânda asupra nepreten[ului] putea să facă triumf: multe mii trebuia mai întâi să puie supt sabie până i să da slobozie a intra în Roma cu triumf. Erudițian.

² Cinghișhan au fost un puternic împărat a mongolilor care începând de la Hina au pustiit ș-au robit toată Asia până la India, iar Tamerlan sau Timurhan încă au fost aceloraș mongoli împărat, care așijdere toată Asia au povoiț cu oștile sale. Filologos.

³ Deci zice poetul că acești doi împărați tot aceaia făcea ce-au făcut Alexandru și romanii, însă din altă pricină, adecă că mongolii vrea pe toți să șteargă de pe fața pământului, care sunt de alt neam ș-altă lege. Așijdere și Mahomet făcu; iară ispônii (spaniolii) pentru nește pietrii cu aur, ucisără pe toți mexicanii. Și acestor tuturor mari tâlhari, tu, oame, deduși putere și ajutoriu ca să-ți junghie frații, strigă în urma poetul. M. P.

- 15 Ci ca să-ți covârșești răutate,
Scornești noao legi, faci dumnezei
Împrotiva ceii-adevărate
Dumnezeiri! Pui noi arhieriei,
Noao beserici și-închinăciuni,
Toate-a dreptii minți îngânăciuni.
- 16 Înveți dogme, care nice-o minte
Le cuprinde,-obiceaiuri afară
De fire și crezământuri sfinte,
Însă nice-o știință-adevară,
Nice-o precepere și sâmtîre
Potrivită cu omeneasca fire.
- 17 Tu-înveți pe om ca el să nu vază
Când vede, să nu știe când știe,
Iar' cându-i de-a crede, să nu crează,
Zăcându-i că mintea-i nebulie,
Sâmtîrea-i patimă rușinată,
Firea-i totdeuna necurată. ¹
- 18 Iar' când apoi, în tovărășie,
Un de-acești a descuvânta-începe,
Vai de cel care vede și știe,
Vai de care zice că precepe,
De trei ori vai de cei ce grăiesc
Că mintea-i dar dumnezeiesc.

---

¹ Însă aceasta nu-i destul (zice el): tu, oame, iscodești dumnezei noi, ce sunt împrotiva adevăratului Dumnezeu; scornești noao credinți ce-s împrotiva minții ș-a firii omenești: înveți nește dogme ce nime nu le precepe, după care a tale deșerte învățături omul nu trebuie să vază ce vede, nice să știe, ce știe, ci numai aceia ce i să spune.

- 19 Căci numa mufta din Coran vede,
Precepe și știe!... Celorlalți
Numa cât li să cuvina crede!...
Aceștea sunt oamenii cei nalți
Ce roagă pre Dumnezeu întrună
Ca să ierte gloata cea nebună.
- 20 Temându-să ca nu cumva-odată
Să li să vedească-înșălăciune,
Izgonesc întii mintea curată
Și pre toți care să țin de minte,
Ba cu sabie și foc aleargă,
Besericele ei să le spargă. ¹
- 21 Dar' iacă vin ș-alții de-împrotivă,
Cu altă credință ș-altă lege,
Carea-i mai slută și mai ponivă,
Dar' fiindcă nime n-o-înțalege,
Pentr-acea dobândește priință
Și-i zic adevărată credință.
- 22 Încă-apoi lege din lege naște,
Credință din credință purcede,
Pân-în urmă nu să mai cunoaște
Ce-i de-a ținea și ce-i de-a mai crede.
Pôrtnicii să hulesc, să defaimă,
Să luptă, să gonesc și să sfarmă.
- 23 Jidovul pe toți goi-urgisește
Și, de-ar putea i-ar strânge cu totul,
Ca pe filistenii, că socotește
Că așa-i porunci Savaytul!...

---

¹Tu, oame (zice) înveți că mintea-i nebunie, firea necurată și toate faptele minții adevărate cu sabie și foc gonești. M. P.

- Pe musulmani Coranul învață
A lipsi pe *ghiauri* de viață.¹
- 24 Creștinul pe necredincioși încă
Ardea, cum incvizitia sfântă
Îi arde-acum. Toți vor ca să vîncă
Ducând pe cei ce nu cred, la țîntă,
Nu cu dovezi încredințătoare,
Ci cu măciuca și cu topoare.
- 25 Toți acește să muștră-între sine
A cui lege este-adevărata;
Fieșcare zice că-a sa vine
Însuș' de la Dumnezeu curată!
Toți cu tine, prea sfântă ființă!...
Vor să-și îndrepteze-a lor credință!...
- 26 Într-aceasta ierofanții strigă:
"Dați lui Dumnezeu ce-aveți, din toate;
Plăcută jîrtfă să i să facă
Purure pentru-a voastre păcate".
Ceia dau, ceștea iau, blagoslovesc
Și la toți raiul făgăduiesc.²
- 27 Așa, ce-au rămas de răpitoare
Mănil autocrōților, apucă

---

¹Apoi spune poetul mai încolo cum oamenii își închipuiesc noao legi și credinți, cât mai pe urmă nu să precep înșii, și să hulesc unii pe alții, să dăfai[mă], să strică. Jidovul pe toți ce-s de altă credință i-ar tăia de istov ca și pe filistenii, căci crede deșert că așa poruncește Dumnezeu. Turcii încă n-au sfială, ș-ar ucide pe *ghiauri* (necredincioși) să poată, căci așa cetesc din *Coranul* său. M. P.

²Ba și noi, creștinii ardeam câteodată pe necredincioși, cum ard ș-astăzi spanioli[i] cu sfânta incvizitie pe jidovi și pe alții! Într-acea, zice, preoții tuturor credințelor deșerte strigă cătră norod să deie lui Dumnezeu (adecă lor) și făgăduiesc raiul! M. P.

- Ierofantul, iar' voi cu pungi uşoare
Rămâneţi, ca ş-o deşartă nucă,
O, buni credincioşi, mângăitoriu
De toate,-având raiul viitoriu.
- 28
Cu adevărat bună răsplată!
Că cine nu ş-ar da toată-avere
Pentru cea grădină desfătăată?
De-ar fi cu putinţă a o cere
Ş-a o dobândi cu bani sau doară
Cu mai scumpe decât bani odoară!... ¹
- 29
Însă-ajungă-atâtă, pentru că toate
Tainele-a spune nu să cuvine,
Tocma să fie ş-adevărate,
Când oamenii nu primesc de bine!...
Drept aceasta, musă, lasă-aceste
Şi spune-a ȕiganilor poveste.
- 30
Cum a doao zi, la răsărite,
S-iviră-a soarelui călăuze,
Albele zori în haine-aurite,
Lin zâmbind cu rumeoare buze,
Îndată deputoŕia toată
Fu la marele sfat adunată.
- 31
Toŕi aştepta cu nesuferinŕă
După-a lui Janalău socoteală,

---

¹Mare cu adevărat juruinŕă, că cine nu ş-ar da toate pentru raiu! deacă s-ar putea cumpăra raiu cu bani... Ş-alte lucruri mai scumpe, cum sunt pietrele nestemate! M. P.

a) Poetul moralisind oarecâtă vreme, zice cătră musă să lase aceste lucruri, fiindcă nu este bine a spune lucrurile, să fie cât de bune ş-adevărate, când oamenii nu le primesc. M. P.

b) Adecă cum zisă Hs: nu aruncaŕi mărgăritarul înaintea porcilor. Popa Mustrul din Puntureni.

- Căci Slobozan cânta biruință,
Când bunul Janalău să scoală
Și stând adunării denainte
Cu ceste-începe-a ura cuvinte:
- 32 “Măcar că eu, bărbați aleși! doară
Nu sunt harnic a mă băga-în price
Cu cei ce-înainte cuvântară,
Totuș', fiind că suntem aice
Adunați pentru deobștele bine,
A spune ce socotesc să cuvine. ¹
- 33 Spre-aceasta, datorie-îndoită
Mă leagă:-una, căci însăș' din fire
Suntem ținuți cu neviclenită
Inimă să dăm noi sfătuire
Fieșcui și, după cunoștință,
Să grăim totdeuna-adeverință,
- 34 Iar' alta, că cei ce m-au trimis
La cest sobor și sfat depreună,
Chiar m-au îndatorit și mi-au zis
Să dau sfat după știință bună,
Spre binele deobște-a tuturor,
Iar' nu după pofta-unyr și-altor.
- 35 Deci dară vrând eu să vă arăt
Socotința mea chiar curată,
Zic întii cum că nu mă-încumet
Nici să laud, nici să defaim îndată

---

¹*Deputoția*, adică toți deputații sau delegații depreună. *Slobozan cânta biruință!* Adecă Slobozan socotea că el cu voroava lui au biruit pe Baroreu.

Janalău zice: măcar că eu doară nu sunt destoinic a mă împrotivi cu cuvântul celor ce orăra înaintea mea, dar fiindcă aici suntem adunați pentru binele de obște, trebuie a sfătui cum să cuvine. M. P.

- Și cu rupta nice-o stăpânie,
Ori cu ce feliu de nume să fie. ¹
- 36 Ori unul pe norod să stăpânească,
Ori câțva, ori cu toți pre sine,
Cumpenind cu filosoficească
Minte tot lucru cum să cuvine,
Ne vom dovedi că fieșcare
Chip dintr-este folosul său are.
- 37 Și de la-împrejurări fieșcare
Poate să capete schimosală,
Apucând lăturișă cărare
De la scoposul și-întia tocmeală;
Deci nu să poate zice nici ună,
Din sine sângur, nici rea, nici bună,
- 38 Precum nici poate să să zică
Că din firea sa-i rea ună ș-alta,
Căci o pricină pe toate strică
Și pe toate direge-o unealtă,
Adecă-obiceaiurile bune
Sau rele, direg pe-alte, strică pe-une. ²
- 39 Un popor blând, spre-îmbunătățite
Năravuri învățat din pruncie,
Măcar supt ce legi învolnicite,
Măcar supt ce slobodă domnie,

---

¹ *Încumet* este cuvânt românesc, pe unele locuri acum învechit, și însemnează *nu mă încred* sau, cum zic ardelenii, *nu mă bizuiesc*. Filologos.

² Voroava lui Janalău merge într-acolo, că nu să poate cu totul nici lăuda, nici huli chipul vreunii stăpânii, adecă nici a monarhiei, nici a republicii sau democrației, căci firea norodului și împrejurărilor pot să facă și pe una și pe alta, bună sau rea, adecă obiceaiurile norodului la care așa[ză] chipul de stăpânie. M. P.

- Totdeauna va fi bun și drept,
Tocma să n-aibă rând înțelept.
- 40 Iară mulțimea-întru rău dedată,
De-ar avea măcar ce lege sfântă,
Prin sânгурă lege niceodată
Nu să va-îndrepta. Deci nice-o smântă
Să vede-a zăcea-în forma de-afară
A vreunii stăpâniri de țară.
- 41 Cu-un cuvânt, eu socotesc că toate
Formele de domnii cunoscute,
Pot fi bune și neasămănite
Într-un popor bun și cu vârtute:
Și iarăș' pot fi nesăvârșite
La noroadele nenărvite. ¹
- 42 Dintru cele zise acum urmează
Cum că-a unui dătătoriu de lege
Mai întia sălință și pază
Este-obiceaiurile-a direge
Ș-a plăzmui cetățeni întregi,
Decât a da multe mândre legi.
- 43 Acest temeiu puind el poate
S-așeze-ori ce chip de stăpânire,
Și care din toate lui îi place,

---

¹Sunt noroadele bune și blânde, cu năravuri îmbunătățite, atuncea la noroade ca aceste, poți da formă de stăpânie oricât de slobodă, adecă măcar să fie și democrația cu toată volnicia de norod, căci norodul totdeauna va rămânea întru hotarele cuviinții, având năravuri bune. Iară norodul spre rău învățat, neodihnit și stricat, la un norod ca acela, de ai face măcarce legi sfinte și măcarce chip de stăpânie strănsă să le dai, nu-i vei putea drege numa cu legile și pedepse. Zice adecă în urmă: la un norod bun, va fi bună și monarhia și democrația, dar la cel rău, și una ș-alta va fi rea. M. P.

- Numa s-aibă totdeuna privire
La împrejurări, la loc și la climă,
La firea poporului și la shimă.
- 44 Aceste eu vă zic nainte,
Ca-întru-alegerea de stăpânire,
Cumva doar' să nu vă desmânte
Sau să vă-adămănească-o numire
A unii sau altii forme care
Ar plăcea la partea cea mai mare. ¹
- 44 Deci eu nu voi lăuda nici una,
Nici voi defăima pe oarecare,
Ci mă voi sili s-arăt buna
Și reaua parte sau lipsa ce-are
Fieșcare stăpânie-în sine,
Ca să puteți alege mai bine.
- 45 Deacă vom lua la socoteală
Cum că toți oamenii de la fire
Să nasc într-un chip, prin o tocmeală,
Nice s-află-între dânșii-osăbire,
Vom afla că-asemena dreptate
Trebue s-aibă toți în cetate.
- 46 Nici poate unul ș-altul zice
Cătră cei deopotrivă șie:
«Eu-s mai mare din toți aice!»

---

¹Acum vine Janalău la thema sa. Deci (zice) unul care va să așeze vreo stăpânie în norod, trebuie mai întâi de toate să aducă întru norodul acela obiceiuri bune, adecă (precum să vede a fi scoposul lui Janalău) să înceapă de la creșterea tinerilor, să rânduiască școale și învățători de norod care să îndrepteze spre fapte îmbunătățite pe oameni din pruncie. Acest temeiu pus, poate el apoi să așeze măcarce stăpânie, luând sama pururea și la firea norodului, firea locului, și după aceste chibzuind să așeze legile. M. P.

- Căci împotrivă-i să scoală-o mie
Și-i arată, prin dovadă tare,
Că el ca ș-altii numai un cap are. ¹
- 47 Drept ce dar unul să ne stăpânească,
Sau doi, sau câțva? Din ce pricină?
Tocma s-aibă ei minte-îngerească
Și cu toată-înțelepciunea plină!
Eu, de voie bună, nu mi-oi pune
Jugul în grumazi, vă spun ș-oi spune!
- 48 Cel mai înțelept încă rămâne
În urmă-om pătimaș ca și noi:
Și deacă-i vom da bici să ne mâne
Încătro va vrea, ca pe nește boi,
Mai pe-urmă el a mâna să-învață
Și-uită de-a trăgătorilor greață.
- 49 După-a sa slobodă volnicie
Încarcă carul preste măsură,
Mână boii pe deal, pe câmpie,
Și-i sălește la greaună trăsura
Peste râpe, țipișuri și coaste,
Până când îi duce la prăpaste. ²

---

¹Deci (zice Janalău) eu din sine nu voi lăuda nice pe o stăpânie, nice o voi defăima, ci numa voi arăta cele bune și rele, ce să află în stăpânia monarhicească și democratecească.

²Începe Janalău a desvolbi răul ce cuprinde în sine monarhia, și zice: oamenii toți câți sunt pe lume, să nasc asemenea, nici firea din sineși îi osăbește la nașterea lor. Așa dară din fire toți sunt de potrivă și toți au aceleși drepturi: pentru aceasta (vorbind despre oameni, precum să află ei afară de soțietate așezată și stăpânie hotărâtă) nu poate zice unul cătră ceialalți: eu-s mai mare decât voi! căci totdeauna cei mai mulți îi dovedesc mai pe urmă că el numa un cap are, și unul nu poate să supue pre atăta. Pentru aceasta, zice Janalău, unul nu poate să stăpânească, dar nici mai mulți, de ar fi cât de înțelepți, căci și cei înțelepți în urmă sunt oameni

- 50 Drept aceasta, ori sângura lege,
 Ori nime-altul să ne stăpânească.
 Căpetenia cetății-întrege
 Legea să fie!... să ne domnească!...
 Asta să ne fie fundământ
 La cest a nostru așezământ.
- 51 Întii dară legi bune și drepte
 S-izvodim în țigăneasca țară,
 Fețe apoi s-alegem înțelepte,
 Cunoscuți despre vărtute rară,
 Ce cu purtare-întreagă, vitează,
 Să privească spre-a legilor pază.
- 52 Însă ca nice-o dregătorie
 Să fie purure trăitoare,
 Că-aceasta-i un feliu de despoție,
 Și persoanele poruncitoare,
 Prin lungă vreme, să-învolicesc,
 Legile frâng sau le schimosesc;¹
- 53 De unde-apoi drum larg să deschide
 La mult amarnica despoție,
 Dregătorii să mută-în omide
 Care rod cu multă lăcomie
 Frunza pomului cetățenesc,
 Ba pân' la rădăcină-l mistuiesc.

---

pătimași și dacă li să dă putere în mână, prin lungă poruncire, în urmă poruncește după voia sa, uitându-și că-i greu a împlini toate poruncile ce nu sunt spre folosul de obște, ci numai spre a poruncitorului. Acest poruncitoriu câteodată apoi să învață și a asupra pe supuși și pune norodul la prăpaste. M. P.

¹Drept aceasta nime să nu stăpânească, fără numa legea; să hotărâm dar legi bune, după care să fim cărmuiți prin alese dintre noi persoane cinstite. Însă acele persoane să [nu] fie la dregătorii până la moartea lor, ci numa până la vreme hotărâtă, căci, zice el, dregătorii cei ce-s rânduiți pe toată viața lor, sunt un feliu de despoți. M. P.

- 54 Iar' când după supusul temeiu
 Organismă va fi cetatea,
 Atuncea de la cel mai înteu
 Până la cel mai mic, autoritatea
 Privată ca și nimic rămâne
 Și este numai de-azi până mâne.
- 55 Căci prin alegerea deobște să fac
 Toți dregătorii și pân' la vreme
 Hotărâtă,-apoi iară să desfac
 Prin sfatul deobște, nici-este-a să teme
 Ca-în acel scurt soroc să să strice
 Și preste-alții ei să să rădice.¹
- 56 Pricina este că știu ei bine
 Cum că trecând vremea hotărâtă
 De un an, doi sau trii, iară vine
 Deobște-alegerea, ș-într-o clipită
 Să prefac din poruncitori
 Însăși apoi în ascultători.
- 57 Deci vă sfătuiesc ca stăpânia
 Ce-aveți să-ășezați, ca dintru toate
 Să puneți în frunte monarhia,
 Însă-in hotară foarte strămtate
 Și numa la vreme de trebuință,
 Când să nu fie-altă mântuință.

---

¹Acești felii de dregători știind că ei vor fi deapaurarea până trăesc la acele vrednicii, luându-să de mână, sânguri mână veniturile de obște. Iară (zice Janalău) când dregătorii aleși din voia tuturor au să dregătorească numa pân' la o vreme hotărâtă de un an, doi sau trii, atunci nu-i de a să teme ca să să facă despoți, căci să tem că, deacă vor fi lăpădați din dregătorie, să nu să tragă la răspuns. M. P.

a) *Organisită* va să zică rânduită. Vine acest cuvânt de la *organ*, care cuvânt să află și la *Meneiul* nostru; de-acolo s-au făcut *organisesc*, adecă bine împărțesc sau orânduiesc părțile. Așijdere, *avtoritate* va să zică *vălfă* a celui mai mare sau mai bătrân. Filologos.

Adecă la vreo răscoală-în țară,
 Unde trebuiește-ajutoriu iute,
 Sau vreo grea năvală din afară,
 Unde sfat cu rândueli tăcute
 Și grabnice la lucrarea-a pune
 59 Cere-a statului înțelepciune. ¹

Întru-alte, după legi așezate
 Norodul are să stăpânească
 Prin persoane-alese, delegate,
 Care n-au alta numa să păzască
 Ca legile-odată hotărâte,
 Cu de-amărunt să fie păzite”.

---

¹ Aici își deschide Janalău mintea mai chiar și zice că la stăpânia ce au să așeze țigani este de trebuință, ca în frunte să fie un feliu de monarhie, însă cu foarte înguste hotărâ și numa la împrejurări afară de rând, când poftesc trebile țării ca curând să să facă toate cuviincioasele orândueli spre apărarea binelui de obște.

a) Adecă, precum înțeleg eu, Janalău vra să fie *dictatură*, ca și cum era la romani când să ivea vreo primejdie și cerea grabnică lucrare; căci atunci romanii văzând că dacă lucru va merge la sfātuirea de obște, după rânduiala așezată, va ținea oarecâte zile până când să va face hotărâre de la sănăt; iar' într-acea vreme poate fi târziu sfatul. Erudițian.

b) Eu tot am ascultat încătro va să meargă Janalău cu sfātuirea, dar acum văd că au fost mare politic, căci cei mai procopsiți politici să țin de această socotință, că republica romanilor pentru aceasta au treit de-atâte veacuri, că au știut mesteca la democrație și monarhia, adecă dictatura care este un feliu de monarhie *absolută*; însă numa la trebile, precum s-au arătat mai sus. Și cu adevărat întru aceasta monarhia are preferența sa mai înainte de altele; căci să րnem o republică, și cum că un monarh de-aproape, cu foarte mare putere, neașteptat întră în țară, așa cât oastea lui merge cu vestea împreună! Atuncea întreb pe republicani: ce vor face? când ei, după așezământul republican, nu pot să facă nimica fără de sfatul de obște a sănătului. Deci până să va strânge sănătul, până va sfătui și va hotărâ ce este de a face, iacă neprietenul poate cuprinde toată țara! Dar, după rânduiala de dictator, acesta numindu-să, lucrează după sfatul său, nice poate să știe protivnicul de sfaturile lui. C. Politicos.

60

Aceste și mai multe-învățatul
Janalău atuncia grăia, dară
În ce-au stătut mai încolo sfatul
Lui, care ținu-într-o zi de vară
Întreagă (precum cronica zice),

61 Eu nu pot să vi-l spun aice,

Că vă-ar scăpa doară și răbdarea
Ascultând o materie seacă
Ca-aceasta, iar' atunci adunarea
Țigănească nu putea să treacă
Cu vederea cea voroavă lungă,

62 Voind la scoposul său s-ajungă.

Drept acea pe scurt nescare-oi spune
Lucruri minunate ce mai zise
Janalău atunci (de nu-s minciune!),
Însă nu cred, căci le găsii scrise
În cea hârtoagă sus pomenită,

63 De Janalău insul iscălită.

Într-alte ce sfātuiea cu multe
Dovezi el, era cea mai de frunte
Ca de lege tot omul s-asculte,
Și, de-ar fi porunci cât de mărunte,
Călcarea lor să să pedepsască
Greu, nimărui să nu să dăruiască.

64

Apoi dregătoriile-în țară
Să fie-așezate fără plată,
Și ca pe rând această povară
Cetățenii să poarte,-în ce dată
Ales fiind, nu s-ar dovedire
Nevrednic, de rea viețuire.

65 Oaste să nu fie stătătoare,
Nice din venitul țării plătită,
Dar' cetățanul fieștecare
Să slujască fără nice-o mită,
Ori în arme, ori precum va cere
Al țării folos ș-a lui putere.

66 Iar' după ce fârși Janalău,
Nimene după dânsul vru să-ureze,
Ci toți își dederă votul său
Într-acel chip lucru să așeze
Și cu cea formă de stăpânie,
Precum Janalău mai bine știe.

67 Spre-aceasta-aleasă-o comisie,
Din cei mai procopsiți cărturari,
Știuți în lucru de politicie,
Cari pe atuncea nu era rari;
Mai vârtos fiind și de cei care
Cetisă și pe Platon cel mare.

68 După ce mult capete-și bătură
Și minții îș' frânsără-acești aleși,
În urmă-un mare fără măsură
Așezământ alcătuiră-și,
Ce pân' astezi la noi, țigănește
Anti-barorea să numește.

69 Din care va vedea fieștine
Că țiganii din toate știute
Forme de chivernisiri streine,
N-au așezat vrana, ci din tute
Luând cel mai bun și de folos,
Toate cele-întoarsără pe dos.

- 70 Adecă puseră să nu fie
 Stăpânia lor nici monarhică,
 Nici orice feliu de-aristocrație,
 Dar' nici cu totul democratică,
 Ci demo-aristo-monarhicească
 Să fie ș-așa să să numească. ¹
- 71 Era toate-înțelepte și bune
 Rândueli, după-a lor socotință;
 Ș-acum sfătuiea pe cine-ar pune
 Plinitoriu ceștii deobște voință,
 Care toate să chivernisască
 După-astă lege-anti-barorească.
- 72 Dar' când era sfatul cel mai mare,
 Iacă toți lăieții și goleții,
 Cu măciuci înarmați și topoare,
 Ba iacă și ciurarii sumeți
 Împresurară cinstitul sobor;
 Cucavîl era povață lor.
- 73 Ieșind el din cei mulți înainte,
 Așa strigă cu vorba-îndrăzneată:
 "Voi gândiți că numa voi minte
 Întreagă-aveți și gură vorbeată,
 De-a vă sfătui cum să cuvine
 Pentru deobștele a nostru bine! ²

---

¹Destul că Janalău purtă biruință, că toți să plecară după sfatul lui, adecă făcură o stăpânie, unde precum norodul așa și cei aleși din norod să aibă cuvânt și sfat la trebile țării de obște, însă în sine să fie republică, cu putere la deosăbite împrejurări să poată alege ș-un dictator. Cu un cuvânt, au ales dintru toate chipurile de stăpânie cele ce sunt mai bune. Erudițian.

²Nu știu cum, la toate lucrurile bune să tâmplă o împedecare. Istoria ne arată cu miile de aceste tâmplări care apoi au fost în veci stricătoare noroadelor. Mulțimea fără socoteală cu sfatul său cel nebun au stricat într-o

- 74 Noi vom să știm și să fim de față
 La toate și poftim ca să hie
 La sfat și ceata noastră goleață,
 Cum și haialaltă țigănie,
 Iară toate ce voi ați așezat
 Nu să primesc dintr-a nostru sfat.
- 75 Nește mișei învățați din carte,
 Cu cuvinte-adânce, neînțelese,
 Vor s-arunce preste noi o soarte
 Și supt greu jug doară să ne-apeșe;
 Dar' nu!... Noi nu suferim odată
 Cu capul, noi ceaialaltă gloată!...
- 76 Mâne dimineață ne vom strânge
 Cu toții la sfatul depreună,
 Apoi să să-aleagă cine-a-îvinge
 Ș-a cui va fi părerea mai bună;
 Iar' ca să să strice-ahăst sobor
 Este voia noastră-a tuturor.”
- 77 Cât Cucavel estea cu-îndrăzneală
 Zisă,-îndată cea mai mare parte
 Din săborul precinstit să scoală

---

clipită toate care multe veacuri s-au alcătuit. Așa fu cu țiganii ce stricară acest lăudat așezământ. Politicos.

a) Mă tem să nu fie răzvrătit norodul țigănesc oarecare din voievozi, care doară poftea să fie vodă sau craiu.

Eu am căutat la luările aminte ce au făcut Talalău la original și am aflat că Goleman și Tandaler nu era bucuroși că ei n-au fost trimiși la cel sobor de învățați; și auzind că acel sobor nu va să facă un craiu sau vodă, la care domnie amândoi cășca, drept aceasta, pe supt mână, cum să zice, au întărâtat gloata țigănească, zicând că acei învățați din care vorbesc așa că nime nu-i înțelege ce zic și fac un așezământ care nu-i de nice o treabă în țigănie. Erudițian.

(Căci acum să-întărâtasă foarte
Și pe dânsul năvălea pornită,
Ca și droaia de câni zădărată.)

78

Iacătă-ț acum bealeua gata,
Că și despre-a lui Cucavel parte
Era mai toată țigana ploată,
Ș-acum striga să deie pe moarte
Zicând: “Zios cu soborul mișel!
Noi încă suntem cu Cucavel!...”

79

Totuș într-acea zi, precum scrie
Cronica, nu să tâmplă nimica,
Pentru că-înțeleapta bătrânie,
Mai cu vorba bună, mai cu frica,
Știu potoli vrajba-ațâțată
Lăudând a gloatei judecată.¹

80

Toată zioa-în sfadă și gâlceavă
Trecu; soborul cinstit să sparsă
Și birui gloata făr' ispravă!...
A doaoălea zi, după ce-întoarsă
Vremea hotărâtă de sfat iară,
Toate cetele-atunci s-adunară.

81

Aceasta era zioa-întru care
Trebuiea cu temeiu să să facă
În țigănia noastră-așezare,
Carea fieștecărui să placă.
Și-într-acei chip să să-așeze
Ca pe nimene să-îngreuneze.

---

¹Vezi mulțimea fără sfat, deacă să pornește o dată, cum n-ascultă cuvânt!
Politicos.

a) Încăi să fie cerut sama de la săbor și să să fie încredințat de faptele lor mai nainte de a-i judeca. Criticos.

- 82 Tot omul era plin de-așteptare,
Ș-afundat în adâncă tăcere,
Când Tandaler înainte sare
Și grăiește strigând cu putere
Ca să-l poată-auzi-împrejur toate
Gloatele țigănești adunate: ¹
- 83 “Dară până când veți tăcea voi încă?
Când veți căuta și dă-a voastră trabă?
Au doară nu știți unde vă mîncă?
Așa Tandaler pă voi întrebă!
Deacă-aveți a face-o rânduială,
Faceț-o-îndată, fără pestală!
- 84 Iar’ deacă nu vreți și poftiți doară
A fi cum ați fost cum v-i data,
Să știți că doară-încă-în hastă sară,
Eu cu toți cetașii mei sunt gata
A mă duce dă la voi oriunde
Ș-ori încătro vom putea pătrunde.
- 85 Ce ne trebuie noao sfat mult?
Știți că vorba multă-i sărăcie;
Eu aici nu voi s-ascult,
Făr’ numa decăt o stăpânie
S-așezăm cu bună rânduială
După-a tuturor deobște-învoială. ²

---

¹Iacă că Tandaler nu va să știe de democrații și republice, ci întii acum vorbește. Mândrilă.

a) Dacă-i pentru întia vorbire, prepusul mai bine cade pe Cucavel! P. Mustrul.
b) Așa gândesc și eu! Onoch.

²Tandaler, de bună samă, era mai nainte credințat că-l vor alege pe dânsul, mai vârtos după atâta vitejie ce arătasă. Criticos.

a) Adecă pentru că să bătu cu boii. Mustrul.

b) Când îl luă taurul moldovenesc în coarne. Onoch.

- 86 Mai întâi să-începem de la frunte,
Că-apoi lesne om vini și la coadă,
Cum și la toate hele mărunte!...
Mai nainte-adeacă, fără sfadă,
S-alegem un vodă-în țigănie,
Apoi un divan și boierie.
- 87 De-aci-încolo lesne-apoi s-or face
Toate helelalte vrednicii;
Așa vă sfătuiesc, așa-mi place!
Eu carte nu știu, nici istorii,
Ci vă sfătuiesc păcum socot
Ș-ahăst chip este sfatul meu tot!”
- 88 Tandaler fârșind aici zisul,
Toți dederă sămn de bucurie,
Iară Drăghici abia-ș ținu răsul
Și grăi: “O, dragi feților! mie
(Drept vă spun că) nu-mi intră în cap
Un gând așa străin și sureap. ¹
- 89 Deie Dumnezeu să hie bune
Toate ce-au zis Tandaler aice:
Eu împrativă nu mă voi pune,
Numa cât v-am zis, vă zic, oi zice
Totdăuna: luați sama bine,
Ca nu cumva dracu să vă-îngâne!
- 90 Eu nu pociu nicecacum a crede
Că-au rămas țara dă tot pustie!...

---

¹Iacă că Tandaler nu va să știe de democrații și republice, ci îndată zice să aleagă pe un vodă! de unde și eu cred că bine au însemnat Talalău la izvod. Mândrilă.

a) Însă Drăghici să vede că nu-i de sfatul lor. M. P.

- Cine dar' slobozie vă dede
Să vă rădicați voi o domnie,
Stăpânind încă Vlad vodă-în țară?
Doar' gândiți lui a vă pune-în poară?
- 91
- Cine-auzi sau văzu vreodată
Un vodă sau boieriu dă țigan?
Vița noastră proastă, neînvățată,
Cum va ședea sfătuind la divan?
Gândiți voi că-a domni țara-întreagă
Ar hi doar' numa lucru dă șagă? ¹
- 92
- Apoi câți din voi înțăleg carte?
Cum dară veți face judecate?
Iar' care din[tre] voi va să poarte
Domnia și caftanul în spate,
Caută să fie dă mare viță,
Născut din doamnă sau domniță.
- 93
- Dar' și câți suntțiți voi împreună
Ca să puteți apărare-o țară?
De vreo trii, patru mii o mână!...
Pentru că-ați biruit în ha sară.
Nu gândiți cu mintea ha nebună
Că-așa să va tâmpla totdăună!
- 94
- O sută numa dân călărașii
Lui Vlad asupra voastră să vie,
Unde-s a lui Tandaler ostașii
Atunci, hăi slăbiți dă vitejie?
Dăci nu, feții miei, nu vă-amegească
Ahastă-îndemnare dimonească... ²

---

¹Precum văd eu, Drăghici are mai multă minte decât toți. Criticos.

²Din ce merge, din ce grăiește mai bine, căci adevărat zicând, țiganii încă nu avea țară deosăbit, ci numai nește pământuri dăruite. Cr.

- 95 Noao nimic alta nu ne rămâne
 Făr' să ne chivernisim în pace,
 Grijindu-ne de-astăzi până mâne
 Să nu-înfomeze gura mâncace,
 Lăsând domnia ș-arme cumplite
 Neamurilor celor neodihnite.
- 96 Trecând a războiului fortună
 Apoi, și-întorcând iar' pace-în țară,
 Și noi vom întoarce-în strânște bună,
 La dăruite noao hotară;
 Acolo rând bun apoi om face,
 Cu voia domnii, cum ne place.
- 97 Apoi hie cum ursitorile hirul
 Vieții torcând au zis din gură,
 Căci, dă-ar umbla cât, oamenii șirul
 Întâmplărilor din ursitură
 Nu vor putea să-l schimbe, să-l mute,
 Nici cu mintea lor, nici cu vârtute!..."¹
- 98 Drăghiciu tăcu: iar cu nerăbdare
 Împrotivă-i Goleman să scoală
 Și zice:-"O, Drăghiciu! Vorba ta n-are
 Nici un haz și e dă minte goală.
 Dă când te cunosc, tot prorocește
 Grăiești, dar nici una ți să lovește.

---

¹Bravo Drăghici! De-aici să cunoaște că la bătrâni este mintea; foarte bine le sfătuiește el, după a lor împrejurări. Nu să poate ști pentru ce țiganii nu l-au ascultat. Criticos.

a) Învățatu Talalău arată la locul acesta că țiganii amegiți cu cea biruință a lui Tandaler și ne văzând pe munteni mai mult, socotea că turcii au tăiat pe munteni, iară ei au tăiat pe turci, și cum că acum nu au de a să teme de nime. Erudițian.

- 99 Dacă nu poți tu fără cârteală
Sfatul bun ascultă, mergi acasă
Ș'ochii ryși dă urdori-ți spală,
Să vezi mai curat!... Dar ce ne pasă,
(Grăi-întorcându-să spre-adunare),
Când cu noi e partea cea mai mare!”
- 100 Atunci toți strigară: “Craiu și țară!...”
Drăghici întorcându-le călchie:
“De-ați avea mămăligă cu zară
Destulă!...” răspunsă cu mănie,
Apoi să dusă din adunare,
Mâhnit de cele vorbe sprințare.
- 101 Iar' Goleman tot ca mainte
Văzând că vorba lui la toți place,
Acum de mândru nu să mai sânte
Și până toată mulțimea tace,
El de iznoavă să-îmbărbătește
Ș-acest chip despută și grăiește:
- 102 “Adevărat că-a râdere-mi vine
Când aud că-a stăpâni-într-o țară
Este lucru greu! Din ce pricine?
Au doară pentru că-i o povară
Carea să n-o poată sprijinire
Slaba noastră țigănească fire?
- 103 Spuneți-m, rogu-vă, ce greutate
Are-un vodă? Eu voi desvolbi-o:
Doarme ca noi, pă dungă, pă spate,
Sau cum vra, pân' [ce] să face zio;

- Apoi sculându-să bea și mîncă
Sau îș' razămă capul în brîncă.¹
- 104   Apoi jalbe și cereri ascultă
            Și le hotărăște cum precepe,
Făr' a-ș' mai frînge capul cu multă
            Învățatură, ce nice-i închepe
Lui în mintea ha domnească dă-alte
Griji mai trebuincioase și nalte,
- 105   Precum sunt cifurturi și împlinele
            Ș-alte-a domnii venituri grase.
Iacătă-vă-a lui mai toate hele
            Ostăneli și greutăți povăroase;
Într-altele-apoi, cum socotește
Ș-ii vine-în minte,-așa poruncește.
- 106   Ș-ahasta-o zice Drăghiciu povară!
            Dar' eu vă zic că-a scobire-o covată
Este-o meșterie mult mai rară
            Și mult mai grea, decât în polată
Șezând la divan a porunci: «Eu
(Cutare), din mila lui Dumnezeu,²

---

¹Acum încep, sfaturile cornurate a țiganilor! Ce osăbire între aceste sfaturi și cele a învățaților țigănești de la sobor! Criticos.

a) Urât vorbește Goleman de vozi, când nice mâni nu le dă, ci brânci, ca când ar fi urși sau alte fieri răpicioase. Mustrul.

b) Dar cum pot țiganii proști să grăiască amintre? Mândrilă.

²Din ce merge Goleman, din ce o zice mai groasă! Crit.

a) Deacă n-ar avea vodă ș-alte griji, numai acele de care zice Goleman, atunci ar avea dreptate, dar totuș', trebuie să zicem adevărul, că el are ș-alte griji, precum: în ce chip s-apere țara de neprieteni, să ție ostile, să întărească pravilele din lăuntru și să păzească asupra liniștei de obște. Criticos.

b) Așa dară tot pentru sine! Golemane, să trăești! Popa Mustrul din Puntureni.

- 107 Poruncesc aceasta cu tărie!...»
    Și cum știți voi însăți celelalte.
Iar' în cât e pentru boierie,
    Ei încă șed în pălaturi nalte
Toată zioa cu ciubuc în gură
Ș-a vorbi câteodată să-îndură.”
- 108 “Bine zici, Dumnezeu să te custe
    Golemane (strigă din mulțime
Gogul)! Ba sunt ca nește lăcuste
    Ce măncă-a pământului grăsime.
Trăind în volnicie și sălă,
Jupesc toată țara fără milă.”
- 109 Nu mai putu răbda Corcodel
    [Voroava] Gogului crâmpițată.
“Dar ce mai tocorosește-ahăl
    (Zise), tocma ca moara stricată?
Lăsați cumu-s pă boieri să hie;
Ce vă pasă dă-a lor volnicie? ¹
- 110 Că voi nu vă-ați adunat aice,
    Să vărsați din gură vorbe goale,
Și puneți unul altui price?
    Ajunge-un băț la un car dă oale! ²
Încîpeți odată-a lucra ș-a face
Ca să stăpânim țara cu pace!...

---

¹Acum vine rândul și la boieri! Cu adevărat pe scurt! dar' bine! Criticos.

a) Dar' Gogul acela nu-i om bun; și, de nu vrea fi Corcodel, cine știe ce mai clevea acel antiaristocrat. Arhonda Suflănvânt.

b) Clevetirea-i când cineva vorbește de altul rău fără temei, deci este întrebare: oare Gogul cu temei vorbește? P. Muștr.

²O proverbie de obște ce va să zică că a sparge un car de oale să poate cu o măciucă sângură! M. P.

- 111 Însă toate ca toate, dar' una
Este care voi cu mintea toată
Nu veți putea-o face cu buna:
Ca patriarci și vlădici odată
Sau și metropoliți dă moșie
Și bieții noștri țigani să fie;
- 112 Precum și preoți, ca țigănește
Să ne boteze, paști să ne facă;
Sau călugări de carne și pește
Nu mănă nice pot să petreacă
Cu femei, ci-având spre lume greață,
În mănăstiri duc a lor viață.¹
- 113 Fraților, ahasta pare mie
Că nici unul dintre noi va face,
Ca lăsându-și iubita soție
Și cu toate ce pe lume-i place,
În chilie dă viu să să-îngroape
Sau în vreo pustie prin vârtoape.
- 114 Vlădici mai lesne s-or afla doară
Și dintre noi, pentru că vlădica,
Măcar nici însul nu să însoară,
Totuși nu-i zice nime nimică
Cându-și ține-o soără sau nepoată,
Ba și când să-înfruptă câteodată.
- 115 Dă preoți nu-i grijă, că-au preutese,
S-oaspătă la botez și la nunte,
La zaiături, cumândări și mese,

---

¹Eu tot ascultai de când începură țigania a vorbi, dar văzând că nici unul lasă pe altul să vorbească și fieștecare începe de un altu lucru a vorbi, văd foarte adevărat socoteala lui Baroreu care zisă că mulțimea niciodată nu sfătuiește bine. Simplifian.

- 116   Și purure șezând ei la frunte,
                       Blagoslovesc vinul și mâncare
                       Luându-și tot partea ha mai mare. ¹
- Dăci vrând a face-un lucru dă trabă,
                       Să lăpădăm altă nebulie:
                       Popi să ne-alegem cât mai dăgrabă,
                       Ca să ne-ajute la cununie;
                       Iar dă vlădici și călugări pare
                       Că n-ar hi trăbuință pre mare.”
- 117   Bun Corcodel era să mai zică,
                       Când îmbulzându-să Ciuciu-în gloată
                       Strigă și mâna dreaptă rădică:
                       “Dar ce fleacuri voi zioa toată
                       Veți grăi, făr’ capet ș-început!
                       Bine era dă ați hi tăcut.
- 118   Și tu Corcodele,-ar hi mai bine
                       Să mai taci odată, să grăiască
                       Alții mai cu minte decât tine.
                       Dară dă rasa călugărească,
                       Dă vlădici și popă cu preuteasă,
                       Noao țiganilor ce ne pasă? ²

---

¹Ei! iacă vine rândul și la preoți. Dar de unde știi țiganii așa bine tainele vlădicilor, care tân câte o soră sau nepoată? P. Mustrul.

a) De popi ce zice este curat adevăr! Că popa nostru tocma așa face! Onoch.

b) Iacătă, de preoți cu preutese nu grăiește așa rău ca de vlădici. P. Nătăroiul din Tând.

²Ai, afurisitul! Caută ce grăiește! adecă el nu vra să aibă nice preoți și va să să ducă încălțat, îmbrăcat la dracu. P. Nătăr.

a) Dar așteaptă, frăția-ta, că pot vini și mai multe, apoi să-l afurisim! Mustrul.

b) Precum văd eu, țiganii totdeauna fără popi au fost, ca și cum sunt acum. Crit.

- 119 Bine că scăpăm de-o mâncătură,
 Dumnezeu dă ei să ne ferească!
 Numa la părale și prescură
 Ahăst feliu dă oameni acum cască;
 Cu o mână te blagoslovesc,
 Cu alta dă-averi te jecuiesc.
- 120 Dă să naște-un copil, nu-l botează
 Fără plată, dă vra să să-însoare
 Cineva, ei nu-l cununează,
 Nici vor să-l îngroape, dacă moare,
 Până nu-și iau plata rânduică
 Pentru sfântul dar, sfânta mită.
- 121 Dăci, ori nice-un popă,-ori fără plată
 Să hie la noi, dacă vă place.”
 “Dăh, mai înceată și tu vrodată
 (Strigă Goleman) și ne dă pace
 Cu sfaturile tale necoapte,
 Că-așa n-om fârși până la noapte. ¹
- 122 Bărbați buni, ian să luăm sama
 Dă hele ce-s mai dă trebuință
 Îm pare că-întii dă toate cheamă
 Pe-a voastră-întăleaptă socotință
 Alegerea vreunui vodă harnic,
 Unui ban, vel spătariu și păharnic,

---

¹Aceasta-i bună!... Toate adevărate! Eu n-am să zic nimica de impro-
 tivă. Crit.

a) Unul ca acesta-i afurisit de trii sute noaozăci și noao de s. părinți de
 la Sfeata Gora, și!... și!... de S. Păresemi! P. Nătăr.

b) Hoho! frăția-ta, că cu noaozeci și noao de părinți l-ai pre înge-
 nuncheat! Bine că-l curmă Goleman, că doară ne spunea el și mai multe.
 Dar, de cumva n-or fi mai multe, mai bine să tăcem. P. Mustru.

123 Unui stolnic și visternic mare,
Apoi și hălor mai mici dă viță:
Ispravnici, vătavi și dă hăi care
Urmează, până la mica spiță
Dă panțiri și plăiași! Asta-întie
A voastra hotărâre să hie.

124 Iar ca să vă duc mai lesne-în cale,
Iacătă, voi să vă-întreb pe cine
Vreți a pune pe scaunul moale
Dă domnie și lui să să-închine
Vra, ca ș-unui vodă, țigănia?
Apoi, cui să cuvine bănia?”¹

SFÂRȘIT

---

¹Mă tem, vere, de s-or sfădi mai mult țigani, să nu ne ajungă și la noi rându! Onoch.

a) Fericiți care nu înțeleg! De-ați fi luat samă, până acum doară de o sută de ori sunteți pomeniți. P. Mustrul.

CÂNTECUL AL XII-lea

ARGUMENTUL

Țigani la sfat încep gâlceavă;
Războiul atuncea li s-arată
Cu toată curtea sa cea gubavă
Ș-învrăjbește țigănia toată;
Mulți voinici să-ucig în bătălie;
Vlad de voia sa merge-în urgie.

1

Așa zisă Goleman și-aștepta
Vorbă-întăleaptă să-i întărească,
Dar' alții nu să putea deștepta
Din atâte sfaturi să găscă
Care-i mai bun, și cei mai cu minte
Nu voia să să certe-în cuvinte.

2

Atunci Bobul a să răbda nu poate
Și zice: "Dă ț-ar hi mintea lungă
Ca căciula, Golemane! poate
Că-ar nimeri doar sfat să-ți ajungă
A ne-îndupleca-întra-aceaiaș' parte,
Unde vrei să ne duci pe departe. ¹

---

¹Vorba Bobului e tocma țigănească; au trebuit el să fie avut mânia asupra lui, când așa-l înfruntă de urât. Crit.

a) Țigani în pare că acum sunt învrăjbiți, că nice unul nu va să asculte de altul. Mândr.

- 3 Dar n-am mâncat încă stregoaie
[Nici] mătrăgună, să nu sâmțim
Când ar vra cine să ne despoaie!...
Și pentru ce să nu grăbim
Așa tare, într-un lucru care
Poftește mai multă judecare?
- 4 Au doară ca să te punem pe tine
Vodă, sau doar ban, sau cevaș' altă,
Și țiganiî ție să să-îchinez?
Iar' tu la dânșii cu sprânceană naltă
Căutând în zios, să scâpiî dăparte,
Uitându-ți dă-opincile sparte!
- 5 Dar nu!... Dumnezeu să mă ferească!
Mai bine hăłbi mai rău muntean
Voi să mă-închin! el să-m poruncească,
Decât ciurariului Goleman!"
Încă Bobul vorba nu fârșisă,
Când Ciormoiu ciurariul așa-i zisă: ¹
- 6 "Ian' mușcă-ți și tu ha limbă,-o Boabe!
Nu te-acăța dă-oameni dă-omenie
Ca scaiul dă-oi. Au doară la scoabe
Făurim aici dă-a ta meșterie?
Mișel>ule<ce ești, dă ță-ai ținea gura
Și ță-ai spăla dă pă față sgura!"

---

¹ Împărechieri sunt aceste ce să tâmplă la toate sfaturile grămăzitei gloate; precum s-arată, Bobul au fost de partea lui Tandaler și de-aceaia defaimă așa pe Goleman care încă să îmbulzea la întiețime. Polit.

a) Zice Bobul că mai bine va celui mai mic muntean decât lui Goleman. Acest cuvânt au făcut și la noi acum de n-avem domni de ai noștri, ci străini, căci așa zicea și boierii noștri odată, și pentru ca să nu fie și alții din neam, au dat voie turcilor să puie pe străini. Crit.

- 7 “Dar tu cine ești (mânios strigă
 Burda fierrariul cu piica mare)?
 Adecă râde Ciormoiu dă-obsigă,
 Cum râde cazanul dă căldare,
 Sau ca și dracu dă porumbele
 Fiind el mai negru decât ele.
- 8 Dracu mai văzu ciurariu cu minte!...
 Și vedeți-l cum să născocoară,
 Ca când ar îmbuca tot plăcinte
 Ș’ar screme tot aur și comoară!...”
 De-aci mearsă ca pârjolul sfađa
 Și să rășchiră-în toată grămada. ¹
- 9 Împărechieri dederă-a să face;
 Unul pe-altul a muștrare-începe,
 Nici unul vra să-asculte cu pace
 Și tocma ca nește fieri surepe
 Răpștind merg și să scoală pe sine,
 Ar mușca, dară nu știu pe cine.
- 10 Urgia văzând aceste, bate
 În palme: “Bravo, țigănie!...”
 Și zice Războiului: “O, frate,
 Acu, deacă vrei, fă-ți o șozie!
 Și te-arată la țigani în pripă,
 Să vezi cum or purcede-în răsipă.”
- 11 Iară cumplitul Războiu îndată
 Sare-în cotigă, spre țigani pleacă

---

¹Din ce, din ce merge mai gros! Adecă Ciormoiu zice Bobului să tacă, să nu să prinză de oameni de omenie, ca și cum să prinde scaiu de lână; apoi îl înjură zicând că la sfatul ce are să fie, nu să făuresc scoabe, la care Burda doară are precepere, însă aici să fac alte lucruri, de care tu nu înțalegi. Burda fiind și el fierrariu, să scoală pe Ciormoiu și ia prilej de bajocură din numele lui, zicând: “Dar tu cine ești! Ciormoiu! și răzi de absigă, cum râde dracu de porumbele negre, fiind el mai negru decât ele!”

- Cu toată curtea sa-înfricoșată.
 Sufală-în bucin de trei ori și iacă!
 Spaima cu Frica merg călăuze,
 Și răci Fiori tremurând în buze. ¹
- 12
 După dânse cu capete-o mie
 Ș-o mie de mâni, Vrajba pornește
 Având Pisma dușmană, soție;
 Dărzia cai buieștri-întețește;
 Pe lângă cotigă mergând saltă
 Jacul cu prada și-Izbânda naltă.
- 13
 Cazna, Răutatea necăită,
 Sâla și Cruzia neîndurată,
 Vrajmășia și cu arma ascuțită,
 Șugubina cu haina cruntată;
 După-aceste și Moartea-obidată,
 Cu mii de Chinuri împresurată.
- 14
 Războiul stropit cu negru sânge
 Răgni, și suliță-ucigătoare
 Cu care șireaguri întregi frânge
 Arată țiganilor ciopoare,
 Trecând pe lângă ele mereu,
 Cu tot groaznicul alaiul său. ²

---

¹Zice poetu că Urgia oblicind aceste, au zis cătră Războiu să meargă cătră țigani, să li să arete. Războiu ascultând îndată sări în cotigă (adecă car de oaste, precum avea cei de demult viteji) și suflă de trei ori în bucinul său groaznic, și curtea lui îndată să porni. Întii, înaintea Războiului, ca călăuze merge Spaima și Frica și Fiorile tremurând. M. P.

a) eu toate aceste nu înțăleg! Cum poate războiu să sufle în bucin ca ș-un om! Idiot.

b) Eu încă nu înțăleg, vere! Onoch.

²După Fiori (zice poetul), tot înaintea războiului, mearsă și Vrajba care avea o mie de mâni și o mie de capete, luând și Pisma cu sine: Dărzia era mânând cail Războiului cei buieștri; apoi, pe lângă Războiu mergând saltă Jacul și Prada cu Izbânda naltă. M. P.

- 15 După dânsul Vaietele-amare
    Și Tânga cu Plânsurile mere,
Blăstăm¹ul cu limbă-otrăvitoare,
    Jelea, Gemetul fără putere,
Suspinele-abia răsuflătoare
Cu Grija d-inimă rozătoare.
- 16 Deznădăjduirea-în dinți scrâșnește,
    Năcazul frângând mânil¹e plânge,
Lipsa caută, nimic nu găsește,
    Iar' Căința-în lacreme să stânge,
Stremțoasa Sărăcie suspină,
Golătatea de toți să rușină.
- 17 O! maice, neveste și fecioare,
    Pe la care s-a tâmplat să treacă
Aceștea, cât amar și plânsoare
    V-așteaptă!- O, țigănie săracă!
Cum te turburași toată la minte,
Când văzuși Războiul de nainte. ¹
- 18 Atunci Tandaler ce la domnie
    De mult căsca și de jumătate
O și-îmbucasă, strigă cu mânia:
    "Soiu dă căne! Laie blăstămată!
Până când tu tot dă capu tău
Vei umbla, și fără dumnezeu?

---

¹Iar după Războiul (zice) mergea Vaietele și Tânga cu Plânsurile, apoi Blăstăm¹ul, Jelea și Gemetul cu Suspinele și cu Grija; după aceste mergea (tot după carul Războiului) Deznădăjduirea, Năcazul și Lipsa; în urmă, Căința, Sărăcia și Golătatea. M. P.

a) Aceste toate să înțeleg alegoriceste: adică, va să zică poetul, aceste sunt urmările războiului, care poetul toate le-au zugrăvit după regulele poeziei. Musofilos.

- 19 Iacă, vă zic ha mai dă pă urmă:
Așa să tăceți ca peștii-în apă!
Că dacă-oi sâmți că mă mai curmă
Cneva-în vorbă ș-un cuvânt scapă
Din gura lui ha nerușinată,
Îmbe i-oi zdrobi fălcile-îndată.
- 20 Nește mișei făcători dă ciure,
Lăieți și mâncători de mortăciune,
Încă și pă hăi cinstiți să-înjure?...
Așteptați numa, că-acuș v-oi pune
Căpăstru-în cap și zăbele-în gură,
Și veți juca pe-altă zicătură“.¹
- 21 “Hăi, măi! cine-ți dede-aha putere
(Sfârcul strigă de după spate)
Să ne bajocorești, Tandalere!...
Așa prost și fără dă dreptate?
Că n-au sosit încă-aha clipită
Ca să cerem de la tine pită.
- 22 Ne rugăm foarte mării-tale
Să-ți mai cruți ha trufă timpurie
Ș-apregimea ha fără de cale,
Că-încă nu ești domn în țigănie!
Și nice vei hi, te poți încrede;
În zădar pofta ți să răpede!”
- 23 Auzind această defăimare,
Lui Tandaler scăpă suferința;
Denaintea toatei adunare
Să întoarsă și din toată sâlința,

---

¹Iacă că acum era toți înfocați și să turburasă țigani; să vede că mai vartos gloata cea mai de pe urmă, adecă goleții și lăeții, să învrăjbisă, și cu dâșii să împeunasă și ciurarii. Criticos.

- O palmă-așa-i repezi de-amară,
Cât să-învârti ș-ochii scânteiară.¹
- 24 “Na! Sfârcule (zisă),-ahasta-ți hie
Până una-altă dă-învățătură;
Iar’ când oi ajunge la domnie,
Nu-ți va rămânea nici un dinte-în gură!...”
Nu-și fârși Tandaler vorba bine,
Când și lui o palmă iacă-i vine
- 25 De la Cârlig (nepotu de frate
A lui Drăghici). Tandaler s-întoarsă
Să vază cine cutează-a-l bate,
Când unul din gloată așa-l ștearsă
Cu un fuștiu pe ceafă de tare,
Cât îl porni sângele pe nare.
- 26 Aurariu amețit nu mai caută
Cine l-au lovit, ci dă pe-întreg
Și-împinge mulțimea-întărâtată,
Sâlind să iasă-afară din zbeg
Care-împrejurul lui s-adunasă
Și să scape sănătos acasă.²
- 27 Musă, care-ai fost la bătaie
Și ști toate decât toți mai bine,
Spune faptele de vitejie,
Care s-au tâmpinat și cu cine?
Care pe care tăind ucisă
Și la țara morților trimisă?
- 28 Tandaler oblicind că nu-i șagă
Și ciurarii vor să-l împresoare,

---

¹Adecă Sfârcul să învârti. M. P.

²Ei! bine zisă blăstămata Urgie! Că iacă bătaia gata. Simpl.

- Pusă mâna pe cioarsă să-o tragă,
Dar' tocma când era la strâmtoare,
Cărăbuș zlătariul i-o furasă,
Și viteazul spăimântat rămasă.
- 29
Spre norocul său un ciolan vede
Zăcând pe pământ, de moartă vită.
Iute-l rădică și să răpede
Între ciurărirea grămadită
Și pe unde merge cutrupește,
Ucide, prăvale și rănește. ¹
- 30
Cum oarecând Jidovul preatare
Cu măseaua de-asin, filistiana
Oaste-împrăștiu, morții amare
Dând multe mii, așa-întru țigana
Gloată, mănios Tandaler face,
Dând, hărțuind încolea ș-încoace.
- 31
Întii lui Lăpăduș capul sparsă,
Apoi lui Șugurel falca dreaptă
O făcu strâmbă, de-acolea ștearsă
Nasul lui Șoșri, și iar' aiaptă
Ciolanul cumplit tocma-în urechie
Lui Aordul cel de viță vechie.
- 32
Dar' cu toate aceste nu poate
Printre mulțime prejur bulzită,

---

¹Tandaler văzând că nu-i șagă, căci, precum să vede, era în mijlocul ciurarilor, vru să-ș scoată sabia, însă fiind el la strâmtoare, Cărăbuș i-o furasă; deci căutând încoace și încolea, văzu un ciolan de cal și luând acela în mână, începu a da în toate părțile în gloată. M. P.

a) Învățatul Talalău spune la însemnările sale că osul acela de dobitoc până în vremile lui să află la mănăstirea de la Cioara; și de pe copită să cunoștea că au fost un picior de cal. Erudițian.

- Încal la cetașii săi străbate,
Iar' gloata din ce din ce să-invită:
Unii bat, alții stau, iar alții scapă,
Ceia vor la bătaie să-încapă. ¹
- 33
Într-acea iacă, repezit vine
Muțu-într-ajutoriu cu doisprezece,
Cei mai voinici, că-i spusese-or cine
Cum că fac pe Tandaler tot flece.
Aceștea sosind rupsără-a bate
Pân' făcură voievodului spate.
- 34
Însă și Goleman pe cărare
Le-aleargă,-înarmat ca la bătaie,
Purtând o furcă de șatră mare,
Și după dânsul proaspătă laie,
Ce sosind mult nu socotește,
Ci dă pe-întreg, cum i să lovește,
- 35
Lui Ganafir pe creștet prăjina
Căzând îi face tot capul fleacă,
Rumpe lui Băluț din umeri mâna,
Iar Muțului frânge cioarsa în teacă,
Lui Colbeiu zdrobește dinții-în gură.
Câte poate face-o lovitură!... ²
- 36
De-aici rădicând furca cumplită
Vede pe Bratul voinic că vine
Cu ceata lui Tandaler [vestită].

---

¹Adecă va să zică, ca și oarecând Samson cu măsaua de mägariu ucisă trii mii de filistenii, așa Tandaler cu piciorul cel de cal, pe mulți foarte omori; apoi numără pe câți a ucis. M. P.

²Muțul fiind de ceata lui Tandaler și văzând că voievodul este la strâmtoare, alergă cu doisprezece de ai săi întra-jutoriu; însă Goleman văzându-i le merge pe urmă cu alții de ai săi, înarmat cu o furcă de șatră, și sosind nu caută mult, ci dă unde nimerește; și numără poetul pe toți vătămății. M. P.

- Acestui acum el drumul ține
Și-l nimereste tocma la tâmplă,
Unde grabnică moarte să tâmplă.
- 37
Tandaler văzând trista cădere
A Bratului, întracolo pleacă,
Căci inima lui izbândă cere,
Și-învărtind ciolanul cel de vacă,
L-aruncă și pe vrăjmaș lovește,
Pe unde neagra mustață-i crește.
- 38
Cade ciurariul ca mort pe spate
Și căzând furca din mână-i pică;
Pământul cu picioarele bate.
Pe toți atunci cuprinsă frică
Și-îndărăpt să dede fieșcare
Făcând aurariului cărare. ¹
- 39
Cela zăcând amețit de minte,
Cesta sare și furca-i apucă
Și răpit de patima fierbinte
Era cap să-i crepe ca ș-o nucă,
De nu l-ar fi năvălit îndată
Ceata ciurarilor bărbătată.
- 40
Aceștia cu rude-împoncișate
Pre viteazul aurariu săriră.
Aici să vezi capete crepate!
Amândoao-acum să-înoțărără
Părțile, și acum depreună
Toată tabăra-în arme s-adună.

---

¹Într-acea vede Goleman pe Bratu aurariu venind cu ceata lui Tandaler; acestui viind Goleman aproape, îl lovește tocma în tâmplă și Bratul căzu mort; care văzând Tandaler, zvârli cu picioru de cal și nimeri pe Goleman din gios de nas, care îndată căzu amețit și furca-i pică din mână și toți să spăriară. M. P.

- 41 Muierile fără-învăliitoare
 Aleargă, copilele fricoase
 Trămurând din cap până-în picioare,
 Umblă ca ș-oile spărioase,
 Rătăcindu-să-încolea și-încoace
 Și nu știu de spaimă ce vor face. ¹
- 42 Bărbații sosind nu căuta-în cine
 Să deie, ci da de toată parte,
 În toți cei de cetele străine.
 Așa dete Vârlan negrii moarte
 Pe Neagu lingurariu, așa Gogul
 Pe Burda și Pleșca șontorogul.
- 43 Toți acu de arme s-apucasă,
 Numa Parpangel de lina pace
 Iubitoriu, ce nu să mestecasă
 La nici un sfat, privește și tace
 Socotind cu cetașii să iasă
 Din ciorobrr și să meargă-acasă.
- 44 Face semn cătră-ai săi să puceagă
 După dânsul și pleacă-înainte,
 Vrând să meargă la Romica dragă,
 Dar' în cărare-i stau răgăminte
 De lăeți și goleți întrarmate
 Socotindu-să pe cine-ar bate. ²

---

¹Nota. Până Goleman zace ameiit și cetașii spăriați feriră, Tandaler să răpezi și apucă furca de șatră; și vru cu aceia să lovească încă o dată pe Goleman care zăcea; dar îmbărbătându-să cetașii lui il ocrotiră. De-aci apoi se înfierbântă de îmbe părțile bătaia, căci mai toată tabăra în arme alerga, cu muieri și copile împreună. M. P.

²Toți (zice poetul) acum era amestecați în bătaie, numa Parpangel cu ai săi fiind de o parte, nu să mesteca, precum și la nice un sfat a lor să mestecasă. Deci văzând acea turburare făcu semn cătră ai săi să meargă de-aci. M. P.

a) Minunat mi s-au părut că Parpangel, după ce să sfădisă cu Tandaler, la nice un sfat a țiganilor n-au grăit nimic, deci am căutat anume însămnările

- 45 Corcodel voievod era la frunte
Vrând a sa noduroasă măciucă
De corn cu sânge și el s-o crunte.
De tânărul Parpangel s-apucă;
Umflă să deie, dar' cestui nu-i pasă,
Căci cu mult mai nainte să-înflasă
- 46 Și zvârli buzduganul de-aramă
Așa cu năpraznă, tocma-în frunte,
Cât îi făcu crierii-în cap tot zamă.
Iar' Corcodel căzând ca ș-un munte
Sună, când năroit să prăvale
Și de-aproapea cutremură vale.
- 47 Zlătariu mândru de ceastă-izbândă,
Căutând la mort grăi: "Corcodele,
Aceasta-i pă tine-o dreaptă-osândă!
Pentr-atâte nedreptăți și rele!
Rău ți-ai aruncat cu bobii foarte,
Când însuți nu știusi de-a ta soarte!"
- 48 Dup-aceasta el pornește iară
Cu cetașii săi prin gloate
De lăieți și goleți tăindu-să-afară,
Dar' nu-i cu puțință a străbate,
Că de toată partea cu năvală
Golățimea pe dânsul să scoală.
- 49 Și, măcar că nu vra să-aibă parte
La războiu, pentru că rău îi pare

---

lui Talalău și am aflat pricina: zice adecă acel preînvățat că el numa pe ascuns cu cei mai bătrâni sfātuiea și cum că să știe, de bună samă, că din sfatul lui au fost și soborul învățaților orânduie, care să sfātuiască ca să nu facă țigania stăpânie monarhică, temându-să ca să nu ajungă Tandaler la domnie. Erudițian.

- Și necuvios a face moarte
 În soiul său și-atâta stricare,
 Ci,-în zădar, că-întărâtata laie
 Nu caută, ci-urnește, dă și taie!...
- 50
- Pietrile vin pe dânsul ca ploaie,
 Mulți voinici a lui căzută
 De-a goleților măciuci și maie,
 Când voinicul aminte-și adusă
 De-armătura sa și vitejie
 Ce făcusă-în turci pe cea câmpie. ¹
- 51
- Deci lucindu-și sabia din teacă,
 Strigă cătră-ai săi cu bizuință:
 “După mine, copii! Ori cum să placă
 Lui Dumnezeu pentru biruință!...
 Încăi s-arătam cestrr calici
 Că nu suntem pui dă potârnicii!...”
- 52
- Asta zicând, sară cu iuțime
 Și-întorcând sabia vitejește
 Unde-i cea mai deasă golățime
 Acolo dă, taie și lovește,
 Nasuri, mâni, urechi, capete-o sută
 Picară zburate-într-o minută.
- 53
- Cetașii lui îmbărbătați încă
 Fac minuni de vitejie-în gloata

---

¹Deci (spune mai încolo poetul), că tocma când era să meargă Parpangel cu ai săi, sosind Corcodel cu răgăminte de goleți, îi ținu drumul și cu măciucă ce-avea, să găta să-i deie în cap, dar' Parpangel oblicind mai nainte ce va să facă Corcodel, zvârli cu buzduganul și-l nimeri tocma în frunte și-i frânsă capul. Și iară începu a merge cu ai săi, dar' în zădar, căci laia toată năvălește pe dânsul și pe ceata lui, și acum foarte pe mulți ucisese; deci, măcar că Parpangel să scârbea a face moarte în soiul său, tot, în urmă, fu silit a să apăra.

- Protivnică; gemere adâncă
Și vaiet s-aude, pe-unde ceata
Voinică merge tăind în goleți
Ca și-în cucute sau ciuciuleți.¹
- 54 Muierile cu copii-în spate
Văzându-să de bărbați rămase
Aleargă și iele ca turbate;
Și ca nește Furii nemiloase,
Luându-și copii de picioare
Dau cu dâșii-în sabii și topoare.
- 55 Dar' a lui Corcodel, cea mai crudă
Dintru toate maicele, muiere
Groaznică, pildă lăasă de ciudă
Și de femeiască neputere,
Svârlindu-și pruncul său mititel
Drept în obraz lui Parpangel
- 56 Și zicând: "Na mâncă-ți-l, o, căne!
Dacă-i mâncași pe dragul tătucă!..."
Bunul voievod ș-uitasă de sine
Și-i părea că vede o nălucă,
Răsturnat de-alungul pe pământ
Trezindu-să cu nasul frânt.²
- 57 Această tâmplare neașteptată
Iară desarmă toată mânie;

---

¹Și aducându-și aminte de armele sale (de la Argineanu), scoasă sabia și strigă cătră ai săi să meargă după dânsul, și foarte mulți dintru goleți taie; iară ceata lui, prin aceasta îmbărbătată, face minuni de vitejie. M. P.

a) *Ciuciuleți* este un feliu de bureți ce cresc pe lemne. Fil.

²Iar' muierele goleților, a căror bărbați căzură în bătaie, alergând svârlea cu copii mici în cetașii lui Parpangel; a lui Corcodel muiere, cea mai cumplită de toate, zvârli al său copil tocmă în obrazul lui Parpangel; Parpangel să răsturnă și-i părea o nălucă văzându-să zăcând și cu nasu frânt. M. P.

- Și fiind ordia-împrăștiată
 De lăieți și goleți pe câmpie,
 Să trasă cu-ai săi din toiu afară,
 La corturi, scârbit de-atâta-ocară.
- 58
- Într-acea Găvan pe Ghițul omoară,
 Cocoloș pe Titirez dăcșlă,
 Coastea lui Zăgan capul zboară;
 Iar' Peperig a Dodii căciulă
 Tăii-în doao și capu-i despică
 Din creștet până-în tufoasa piică.
- 59
- Parnavîl cu suliță-ascuțită
 Străpunsă pe Corbea-în gemănare,
 Și, de nu era punga-încrețită,
 Pătrundea-i fierrul până-în spinare,
 Dar' totuș' răsturnându-l pe-o dungă
 Îi zdrobi toată cremenea-în pungă.¹
- 60
- Mândrea pe Ciuntul de barbă trage,
 Năsturel pe Dondu flocăiește,
 Iar' ca ș-un juncan Dragosm rage
 Și cu dinții beliți clențânește,
 Căci Spurlea-îi sburasă nasu-în doao
 Și mustețe cu buzele-amândoao.
- 61
- Ghiolban încă dede să deie
 În Căcăcia cu barda lată,
 Iar' cela aruncând o bebee,

---

¹Aceasta tâmplare desmănie pe Parpangel și fiindcă acum laia să împrăstiasă, ieși cu ai săi din câmpul de bătaie și mearsă acasă. De-aci spune poetul care pe care au mai tăiat; în urmă zice că Parnavel cu [sulița] străpunsă pe Corbea tocma între picioare și, de n-ar fi dat sulița de pungă, în care era nește cremene, i-ar fi străpuns sulița până în spinare, dar așa numai i-au zdrobit cremenea. M. P.

Îl tocă tocma-în gura căscată.
Ș'așa-i fu de crudă lovitură,
Cât îi zdrobi toți dinți din gură.

62

Într-acea Tandaler de-altă parte
Hărțuind cu ceata sa voinică,
Făcea-întru căldărari mare moarte,
De mâna lui mulți tari voinici pică,
Căci văzându-să fără scăpare
Ca turbat așa răgni de tare. ¹

63

Ș-așa lovi-împrejur cu pârlita
Furcă de cort peste țigănime,
Cât șapte căzură-într-o clipită
Prăvăliți. Și nu cuteză nime
Mai mult să-i steie nainte, iară
El unde dă, prăvale ș-omoară.

64

De furca lui năpraznică cade
Țântea, făcătoriu ales de-inele,
Și Chm̃or, ce știa bine rade,
Cum și tu, tinere Viorele,
Ce dulce cântai cu viers măiestru;
Cad apoi și Gârdea, Mircea, Sestru,

65

Soldea, Iencuț, Barbu și cu Nuțul,
Covrig, Mozгc, Barbu și Ciurilă,
Corniiu, Cârlig, Sperlea ș-apoi Huțul.
Toți aceștea, loviți fără milă,

---

¹Poetul pe rând povestește minunata bătaie și tăieturile ciudate. Într-acea, până alții într-alte părți să bătea, Tandaler cu ceata sa să bătea pe moarte nevăzând nice o scăpare dintru îmbulzală, căci mai toată țigănimea pre dânsul năvălisă. M. P.

Să fârșiră cu moarte păgână
De-a lui Tandaler groaznică mână. ¹

66

Însă de altă lature s-aude
Mare vaiet, zarvă și strigare;
Aurarii acolo era în-trude,
Căci acum și cetele căldărare
Ajungând cu goleții de toată
Partea-i împresurasă roată.

66

Cercea, voinicu-aurariu, aice
Hărțuiește cu multă vârtute,
Dar o mulțime-i să pune-în price
Dintru lăieți de mai multe sute,
Pân' ce să trezește mai pe urmă
Închis giur împregiur cu-a sa [turmă].

67

Atunci cătră cetașii săi strigă:
“Ochii închiși, măi! Și dați pe moarte
Cruciș, în curmăziș' și cărligă!”
Iar' cetașii-începură-a da foarte,
Cu ochii închiși mergând nainte,
Tăind în lăieți ca și-în plăcinte. ²

---

¹Tandaler cu furca de cort ce o apucasă de la Goleman, prăpădi foarte mulți, pe carii de nume îi spune poetul. M. P.

a) Dar, de unde știe el numele tuturyr, fiindcă poetul n-au fost de față la bătaie! Idiotis.

b) Așa au aflat scris la izvod. Onoch.

v) Poetul au știut de-acolo, de unde au știut și Omer care încă n-au fost de față la bătaia de la Troada. P. Mustrul ot Pun.

²Pân' Tandaler cu parte de cetașii săi să bătea de-o lature, de-altă lature goleții închisese pe Cercea aurariul care văzându-să la primejdie strigă cătră ai săi să deie pe moarte!... Iară cetașii închizând ochii tăia în goleți, ca și cum ar tăia cineva în plăcinte.

68 Tandaler precepu văzând aceasta,
Că ceata lui s-află la strâmtoare
Și-aruncând acum arma sa proastă
Apucă nește-arme mai ușoare
Care Stanciul din cort îi adusă
Și cu ele spre-ajutoriu să dusă.

69 Încă nu mersese jumătate
De cărare, când Bălăban iacă,
Acuma-i sosisă după spate
Și vra să-l tundă-în ceafa săracă
Cu un greu baros ce pe-astă vreme
Trei rădicându-l încă s-ar screme.

70 Tandaler oblicind scutu-întinse
Și sprijini groaznica lovită,
Dar' în bucăți scutul i să frânsă;
Dar' nu rămasă lucru-întratată,
Și cu chivăra lui voinicească
Pe frunte-i să pluști ca ș-o broască.¹

71 Nasu-ii fumă și-ochii scânteiară,
Ș-apucându-l de cap ametală
Căzu pe-un picior, dar' venind iară
La sineș', de zios [iute] să scoală
Și lucind agera săbioară,
Lui Bălăban urechiușa-i zboară.

---

¹Atunci Tandaler precepu că ceata lui este la strâmtoare și plecă într-acolo spre ajutoriu, dar nu mersese jumătate de cale, când Bălăban îi sosește după spate cu un baros ce era așa de mare și greu pe care pe vremile aceste nice trei nu l-ar fi putut rădica. Dar, Tandaler oblicindu-l să sprijini cu scutul (paveza), dar' așa fu lovită de groaznică, cât scutul îi frânsă și-i pluști chivăra naltă pe frunte.M. P.

- 72 Apoi lăturiș' trăgând lovita
    Îl nimeri tocma-între fălci, unde
Măcinează măselile pita;
    Până la os fierrul crud pătrunde,
Iară lui Bălăban tăietura
Până la urechi îi lărgi gura.
- 73 Vra bietul atunci ceva să zică,
    Dar' numa lrlotă neînțaleasă
S-aude, căci limba nu-i răspică
    Nici un cuvânt cu vreo noimă-aleasă,
Fiindu-i toată falca deschisă!
Atunci Tandaler cu fală-i zisă: ¹
- 74 “Mergi, Bălăbane,-acum ș-îți ajungă
    Lauda că lui Tandaler în față
Cutezași a sta!” ...De-aci s-alungă
    Și lui Petcu cel cu barbă creață,
Ce-asupra lui vine cu năpraznă,
Nasul tăindu-i îl face de caznă.
- 75 Lui Burla-apoi, care cu măciucă
    Ferecată la dânsul străbate,
Într-o lovită,-o mână ș-o bucă
    Taie, și nici caută nici s-abate,
Căci vede pe Cucavel de-o parte
Făcând între aurari mare moarte.
- 76 Deci într-acolo rapede-aleargă,
    Iar' Purdea din ochi și de pe față

---

¹Măcar că lovitura fu oprită în scut și în chivără, tot, așa fu de cumplită, cât îl ameți pe Tandaler și căzu pe un picior; iar curând trezindu-să, lucind sabia lui Bălăban urechia-i taie, și rădicând sabia lăturiș tăind, nimeri pe Bălăban între fălci și-i spintecă falca de la urechie până în gură. Bălăban săracul era să străje, dar nu putea să grăiască. M. P.

Sămuind, trămură ca ș-o vargă
Pentru-a lui bun Cucavel viață,
Și Bumbului ce era cu dâns,
Așa zisă cu lacrimi și plâns: ¹

77

“Vezi, Bumbule, Tandaler unde
Năzuiește, ș-unde-izbânda-l trage?
Dar, dă cumva el va pătrunde,
Zeu! că va curma zilele drage
Lui Cucavel, cum și-alttra fece,
Și moartea cumplită nu-l va trece!...

78

Dar’ ian iscusește ceva-în tine,
Să-împedecăm ahasță tâmplare,
Căci almintere nu rămâne
Niciunul întreg dă vătămare,
Și, pân’ sta Tandaler pă picioare,
Noi nu vom scăpa de la strâmtoare.

79

Mi-aduc aminte, Bumbule, că-odată
Răsturnași pă unul și mai tare
Dăcât Tandaler, iar’ astă dată
Tu [nu] numa că-ți vei face-un mare
Nume, dar țigănia toată
Mulțămită-ți va da și plată“. ²

---

¹După ce Tandaler așa căzni pe Bălăban, încă-l înjbră și-l bajocorește zicând: “mergi acum, Bălăbane, că destulă laudă vei avea cu aceasta, că ai cutezat a sta la războiu cu mine!...” De-acia merge mai încolo, și mai taie oarecâtva; apoi văzând pe Cucavel că face vitejie între aurari, pleacă într-acolo; iară Purdea văzu bine încătro vra să meargă Tandaler și cu totul tremură de frică și grăi cătră Bumbul: M. P.

²“ian’ caută, Bumbule, că Tandaler va să străbată la Cucavel și, de va ajunge acolo, zeu că-l ucide! Dar ian iscusește ceva, să împiedicăm astă tâmplare, că almintre nu rămâne nici unul întreg de Tandaler. Îmi aduc aminte, Bumbule, că odinioară răsturnaș’ pe unul ce era mai tare decât Tandaler. De vei face aceasta dară, să știi că [nu] numa că-ți vei face un nume mare, dar’ vei avea și mulțămită de la țigănie”. M. P.

- 80 Bumbul suspinând: “O! Purde iubite!
 (Grăi) dă aş hi ş-acum în vârsta
 Ahaia, când pă Zăgan ce-întriite
 Puteri avea, luptai şi pă Cârsta
 Trântii, dă hainele îi crepară,
 N-aş suferi eu ahastă-ocară!...
- 81 Dară s-au fârşit zilele-ahelle!
 Şi cu dânse vărtutea săracă,
 Lăsându-mi slăbiciune şi jele.
 Una ş-altă-a bătrânii-ortacă!
 Însă-orice-a fi, face-voi cercare,
 Facă-apoi norocul cum îi pare!”
- 82 Aceste zicând, trupu-ş’ îndreaptă,
 Să scutură şi tinzându-şi braţă
 Cearcă-ş, mai cu stânga, mai cu dreapta,
 Putere, şi pare că să-învaţă,
 Apoi ca când cevaş s-ar încrede,
 Hotărât spre Tandaler purcede.¹
- 83 Ca lupoaia bătrână vicleană
 Când vede un taur fără pază,
 Mugând, buiecind într-o poiană,
 A-l năvăli făţiş’ nu cutează,
 Ci pe-ascuns, prin tufe-urmându-i caută
 Cum să dea pe dânsul neaşteptată,

---

¹Bumbul răspunde suspinând: “să fiu în vârsta aceeaia, cum eram când luptai pe Zăgan care avea o putere ca trei oameni împreună, şi trântii pe Cârsta așa tare, cât şi hainele pe dânsul crepară, n-aş suferi să facă Tandaler de aceste; dar’ acuma sunt bătrân şi slab. Însă, ori cum a fi, oi cerca. Şi zicând că scutură şi-ş întinde mânule cercându-ş’ puterea; apoi pârându-i că încă are ceva nedejde, merge asupra lui Tandaler. M. P.

- 84 Cea coarne fluturând aleargă,
 La tot mușunoiul să-întărată
 Și vra din rădăcină să-l spargă,
 Împraste țărâna cu copită
 Și coarne,-uitându-și cu tot de sine,
 Pân' lupoaia dindărăpt îl ține,
- 85 Așa Bumbul pe departe-urmează
 Vrăjmașului, clipită dorită
 Așteptând ca zăpăcit să-l vază,
 Să-i deie răsplată cuvinită,
 Făcându-l tuturtă de măscară,
 Pentr-atâte morți ș-atâtă-ocară. ¹
- 86 Tandaler pe mulți morții dedusă,
 Nice-î mai sta cineva-împrotivă.
 Nenorocul în cale-i adusă
 Pe Buta cel cu minte ponivă,
 Cărui aurariu mândru strigă:
 "Feri! dă ții să mai mânci mămăligă!..."
- 87 Atunci Bumbul de napoi sosește
 Și chibzuindu-și treaba sa bine,
 Din toată săla să răpezește
 Pitindu-să cu capul, și vine
 Lui Tandaler tocma-între picioare,
 Dându-i o cumplită berbecare.
- 88 Viteazul să răsturnă pe spate,
 Iară Purdea strigă-în gura mare:
 "Dați acum, fraților, pe-apucate,
 Că, iacă, zace Tandaler cel tare!"

---

¹Aici poetul asamnă pe Bumbul cu o lupoaie bătrână, iar pe Tandaler cu un taur care într-o poiană fiind aleargă mugând și la tot mușunoiu s-abată și îl sparge cu coarne și cu picioare; iar' Bumbu merge pe ascuns în urma lui ca și lupoaie, așteptând prilejul, și când nice nu gândește, atuncea-l apucă. M. P.

- Și-așa-l tocă cu ciocanu-în frunte,
Cât îl porniră lacreme crunte. ¹
- 89 Viteazu cea mai de pe-urmă putere
Culegând în sine, să rădică,
Dară vârtutea din trup îi piere
Și iar' îndărăpt la pământ pică;
Atunci lovituri nenumărate
Vin pe el de prăjini ferecate.
- 90 Capul lui mai mult nu să cunoaște,
Și totuș' mânia neînsătată
Nu să poate-îndeajuns a să paște,
Pân sosește-a lui voinică ceată;
Atunci trupul tot zdrobit ei lasă,
Voioși de-astă biruință-aleasă.
- 91 Doară-aci s-ațăță și mai mare
Vrajbă, de nu-i despărțea făr' veste
O minunată foarte tâmplare
(Așa-în cronică-aflai ș-așa este):
Adecă-o-înviorată fortună
De cele ce fulgeră și tună. ²
- 92 Spun că multe fulgere loviră
Între țiganii-învrăjbiți! Dar' fie

---

¹Într-acea Tandaler pe mulți acum morții dedusă, când iacă, mergând spre Cucavel, Buta, un țigan nebunatic, îi stă înainte, cătră care el strigă să să deie în lături, căci nu voia cu dânsul s-aibă treabă. Tocma atunci când Tandaler stătu și grăia cătră Buta, Bumbul de departe să rezezi, pitindu-ș capul și bucnă dindărept așa de tare pe Tandaler, cât îl răsturnă. Purdea ce era gata la aceasta, îl lovi cu ciocanul în frunte, iar pe Tandaler îl porniră lacrimi crunte, adecă îi ieși sânge în ochi și strigă la ceialalți să deie.

²Tandaler sâlindu-ș cea mai de pe urmă putere, dede să să rădice, dar toată puterea acum îi să fârșisă și iarăș' căzu; atunci toți începură a da într-ânsul cu tot felui de arme, pân' îi făcură capul tot bucățele; și ar fi mai dat încă, de nu sosea ceata lui. Poate că atuncia să ațăța între țigani încă și mai mare bătaie, de n-ar fi început o ploaie cu tunete și fulgere, care i-au împrăștiat și dintru aceeaș sară cari încătro mearsă prin țări. M. P.

Măcar cum! destul că mulți pieriră
Într-acea zi din oastea murgie.
Și toți țiganii de-aci prin țară
Pribegind, iară să-împrăștiară.

93

Așa trebile sta,-în iastă gioasă
Lume-a noastră pe pământ, când iacă,
Din nălțimea cea mai luminoasă
Ce raze nemuritoare-o-îmbracă,
Din tronul său mai sus de stele,
Vecinicul împărat privi la ele!...

94

Văzu toate; și-a>le< sale județe
Vecinice rămân păzite bine!...
Văzu cetele iadului îndrăznețe
Amegind sufletele creștine;
Văzu păgânele turcești gloate
Fugind din țară și-împrăștiate. ¹

95

Iar' după vecinica hotărâre
Încă turcilor nu le sosisă
Ceasul și vremea cea de pierire,
Care le este din vecie scrisă,
Deci lui GavriM, din sfântul coriu,
Care-i cel mai întii solitoriu,

96

Iar' după vecinica hotărâre
La Vlad Vodă:"-arată-i și-l învață
Că-în zădar la pierire s-aruncă,
Căci hotărât este să mai păță

---

¹Acum încheie poetul cântecul și zice: așa era lucrurile pe pământ, când Dumnezeu căută la toate ce să tâmplă pe pământ, și judecățile lui vecinice sunt pururea bine păzite. Vede cum turcii fug împrăștiați; dar' încă, după vecinica lui hotărâre, încă nu le venisă ceasul; pentru aceasta, zisă lui Gavriil să meargă să spuie lui Vlad că în zădar este toată silința lui! Îngerul luând pe sine formă de un tânăr ce iese din pruncie, adevă de noao sau zece ani, mearsă la Vlad și-i spusă hotărârea vecinicului Părinte; care înțelegându-o, să plecă cu totul. M. P.

- Norodul lui încă vreme lungă
Jugul turcesc; ș-atâta-i ajunsă...”
- 97 Așa zisă vecinicul Părinte,
Iar’ Gavriil solitoriu îndată
Mearsă țiind poruncile-aminte;
Ș-învăscându-să-în rază curată
Luă față-asemene celie
Ce-are un tinăr ieșind din pruncie.
- 98 Zburând apoi în arepi ușoare
Ceriu cel mai de-asupra străbate,
Trece pe lângă stele și soare
Și nicăieri din drum el abate,
Până când la Vlad Vodă sosește
Și cereasca poruncă-i vestește.
- 99 “Vlade! (strigă cereasca solie)
Așa zice Făptoriul a toate:
“Zădarnică-i a ta măiestrie!...
Vecinice hotărâri nemutate
Vor poporul tău încă să fie
Lungă vreme-în păgână robie!” “
- 100 Aceste zicând îngerul porceasă
Ascunzându-să-în nuor suptire;
Principul înalt, deacă-înțaleasă
Solia și sfânta hotărâre,
Căzând pre față-îndată să-închină
Cu inima-înfrântă și creștină.¹

---

¹Aceste toate iarăș, trebuie să să înțaleagă alegoricește, adecă că Dumnezeu au dat lui Vlad un gând de folos, cum că în zădar pierde oameni împotriva turcilor, când dintru împotrivirea țării și puțința turcului să poate vedea că Dumnezeu încă n-au hotărât să să scoată țara lui de supt robie. Musofilos.

- 101 Voios poruncii el să supune.
Pe cei mai încrezuți ai săi cheamă
Și cum să tâmplă pe rând le spune,
Cu mângăioase vorbe-i întramă;
Și defăimând turceasca robie,
Mai bine-aleasă-a merge-în urgie.
- 102 Mergi sănătos, inimă vitează,
Căci oameni și ceriu îți fu-împrotivă!
Poate că va mai luci vo rază
Și țării tale,-însă deopotrivă
Cum au lucit supt tine, n-aștepte,
De nu vra din somn să să deștepte.
- 103 Iar' Brâncovan, pe care pusese
Vlad povață muntenelor cete
Ce era din toate mai alese,
Să să-adune-atunci poruncă dete,
Și cătră toți ce era mii zece,
Într-acest chip cuvântare fece: ²
- 104 "O! voinici aleși! soți de-arme și frați,
A patrii de pe urmă sprijană,
Numelui turcesc nepreteni jurați!
Încă viiă gloata musulmană,
Încă pradă dragă țara noastră,
Cruzimea ei nimică nu pastră!
- 105 Pe domnul viteaz ai săi vândură,
Care fu silit a merge-în streini;
Însă mie lăsa-învățătură
Să nu vă supuiu turcilor păgâni.

---

¹Vlad, precum să știe din istoria lui, au purces la Ardeal, unde apoi spun unii că Matieș, craiul unguresc, l-ar fi prins și l-ar fi băgat la închisoare în Bălgradul turcesc, unde au murit; alții povestesc că după opt ani iară au întors la domnie și acolo un armaș a lui mergând cu dânsul la preumblare i-au tăiat capul. Erudițian.

- 106 Pagubă-ar fi de-a voastră viață,
Pagubă (zisă) și de vârtute,
Să răpuneți pentru-o șugubață
Boierime, suflete vândute;
Ci să cruțați-nalta bărbăție
Spre mai bune vremi, de-or fi să fie!
- 107 Vă mulțumesc dar eu, domnul, țara,
Pentru-a voastră vitează sâlință.
Mergeți dragii mei! Fugiți de-ocară
Ce-așteaptă pe cei fără credință,
Ce s-aruncară la turci în brață!
Lăsați, după vrednicii să pață.”
- 108 Așa zăcând cu lacrimi pe față,
Cuvânt îi închisă-amara jele,
Iar’ în oastea vitează, îndrăzneată,
Nu s-auzia fără’ suspinuri grele.
Toți în adâncă era tăcere,
Nădușindu-și amara durere.
- 109 Când din șireaguri ieși cu îndrăzneală
Romândr înaintea și stete,
Împregiur cătând fără sfială,
Și sămn că va să grăiască dete,
Romândor viteaz cu fire-isteață
Ca Mart la războiu, ca ș-Amor în față.
- 110 Însă atunci părea că-i scânteiază
Ochii grăind așa cătră cete:
“Oastea lui Vlad, adecă vitează!
Războiu a face-acum va să-încete?
Iar’ turcii vor merge cu pofală
Răzându-și de-a noastră neîndrăzneală?”

- 111 La-atâta-adeacă țara ne-ajunsă
Să-ș' vază muieri, maice, copile
Roabe la turci în saraiu ascunse?
Iar' fii și părinții de zile
Făcuți musulmani sau puși la robie?
Ah! voinici! aceasta să nu fie!
- 112 Nu fie! pân' suntem în viață!...
Să nu să zică vreo dinioară
Că trăind noi și-într-a noastră față
Vrăjmașul ne robi dulcea țară,
Că-oastea lui Vlad întregă ș-armată,
Patria-și lăsă la turci argată!
- 113 Ș-unde-ți merge răsipiți în lume
Făr' patrie, casă, fără hrană?
Ah' cel mai amar! ba și făr' nume
Purtând cu voi vecinică prihană!...
Nu, dragi voinici! Ori la slobozie,
Ori la moarte drumul să ne fie!...
- 114 Și deacă-i hotărât din vecie,
Patria să cază fără vină,
Aceiaș' soarte ș-a noastră fie:
Un mormânt ne-astupe ș-o țărână!
Vrăjmașului alta nu rămână
Făr' pământul și slava română!"
- 115 Romândor fârșind, răpști mulțimea,
Ș-un gomot din șireag în șireag
Mearsă crescând, iară călărimea
Desvoalsă-îndată-alb-verdele steag:
"Du-ne (străgând), măcar în ce parte,
Ori la slobozie sau la moarte!"

GLOSAR

- adiafor — indiferent.
adins — serios, cu bună știință,
deliberat; lucru serios.
agarean — mahomedan (= turcesc).
ager — ascuțit.
agerit — ascuțit.
aiaptă — aruncă, azvârle.
aios — usturoiat.
ajun — post.
amâna — a mâna, a duce.
angării — corvezi.
antifoane — cântece bisericești din
psalmi.
arrea — câteodată.
apărare (fără apărare) — neapărat.
ape — ape de dres (germ. *Schmink-*
wasser).
asuprele — asupriri, împilări.
aulma — a adulmeca.
- bale — animale îngrozitoare
și necurate, reptile fantas-
tice (poetul are în vedere
lat. *bellua*).
basnă, notă — scorneală, invenție
fabuloasă.
băcălie — articole de băcănie.
bănat — căință, bănuială.
bănuî — a se căi.
bebee — cremene.
boală herbinte — febră (care
produce delir).
boleac — bolnăvicios (probabil
epileptic).
boltă — prăvălie.
- bortit — scorbuos.
botăjune — botez.
bucin — buciom.
buieci — a se întărâta.
buigui — a născoci în stare de
delir (provocat de febră).
buiguială — tulburare a minții.
buiguire — v. *buiguială*.
buiguitoriu — fantasmogoric,
himeric.
bujdi — a da năvală.
bulguiri — născociri absurde.
V. *buiguială*.
- caftan — manta lungă, împodobită
cu fir de aur, purtată de
domnitori în Țările
Românești.
capigiu — înalt demnitar la curtea
otomană.
cauc — căuș.
caznă (de ~) — de rușine.
căiță — scufie.
căpău — copoi, câine de vânătoare.
căpăuaș — diminutiv de la *căpău*.
cărete — cariu.
cărigă — în cerc.
căasca — a pofți cu mare râvnă,
a jindui.
cătine — lanțuri (probabil: brățări,
coliere).
căzut — cuvenit.
cealmale — turbane.
ceasuri — rugăciuni făcute la
anumite ore.

cercătură — probă, experiență.
cîrcură — circumferință.
cescuturi — diminutiv de la *ceasuri*
chiar-ă, — clar-ă.
chimvale — instrument muzical
format din două talgere de
aramă care se izbesc unul
de altul.
chivernisi — a cârmui.
chivernisire — cârmuire.
chizăși — a chezășui.
ciferturi — sferturi (de impozite).
cilibi — a înnobila.
cilibiu — nobil, de viță.
cimpav — frânt, ciumpăvit.
cin — ordin, tagmă călugărească.
cinghie — orchestră (turcească,
orientală).
cioaie — acioaie, bronz.
ciocotnițire — înnobilare (lingușire?)
ciocotnițitori — ciocoi lingușitori.
ciopor — ceată.
ciorobor — gălăgie confuză.
ciuci — un fel de aluat, tăiței.
ciudă — uimire.
ciudos — sfidător, zeflemitor.
ciuhos — nepieptănat, ciufulit.
clăți — a mișca, a clătina, a zgudui.
cocori — a se îngâmfă, a se făli.
condac — cântec scurt bisericesc
înălțat unui sfânt.
condeiu — aici: stil.
conteni — a împiedica, nu a *înceta*.
conținere — împiedicare, înfrânare
a bunului plac.
corbiș — corbește, ca un corb.
corfă, corfiță — coș, coșuleț.
cornurat — încornorat, adică
prostesc.
cotigă — căruță mică; car de luptă.
credințat — însărcinat, acreditat.
crâmpițat — încălțat, fără șir,
destrămat.
croncan — corb.
crunt — însângerat, sângeros.
cruntat — sângeros.

cumândare — praznic, pomană.
cupleții — fapte cumplite.
curătoriu — curgător.
custa — a trăi.
custare — viață.
cutrupi — a trânti la pământ.
cutrupit — trântit la pământ.
dabile — impozite.
dată — datină.
dăcula — a deșela în bătaie.
dăpăra — a se părui.
dăpărată — tragere de păr, păruială.
dascălie — iscusință, dibăcie.
demant — diamant.
descuvânta — a vorbi împotriva,
a se desolidariza.
desfătat — răsfirat, cu coroană
largă; larg deschis.
desmierdare — desfrânare, voluptate.
desmânta — a abate de la intenție,
a desconsilia.
desuni, dezuni — a dezbină,
a separa, a despărți.
desvoalbe, dezvolbi — a dezvălui.
desvoalsă — desfășură.
dimica — a tăia în bucăți, a măcelări.
direge — a dirija, a conduce;
a îndrepta.
direși — luminați (în sens figurat).
dreptăți — documente justificative.
dreveni — a înțepeni.
dude — instrument de suflat,
fluier obișnuit.
epôrhie — provincie.
falangă — instrument de tortură
format dintr-un sul de
lemn, de care se legau
picioarele vinovatului spre
a fi bătut la tălpi.
fie — fiică.
fige — a înfige.
fireș — firesc, natural.
flece — fărâmituri.

foale — pânțece.
frâne — frăie.
fuștiu — ciomag.

găvălie — țeastă.
gevolie — diavolie, uneltire
drăcească.

ghizdav — frumos, bine făcut.
giosit — demn de dispreț.
gânfa — a se îngâmfa, a se umfla.
gligan — porc mistreț.
gomot — zgomot.
grueți — movilă, ridicătură
de teren rotundă.

gubav — netrebnic.
gurguiat — cu pretenții mari,
savante, dar în fapt
prostești, pentru că sunt
fantasmagorice.

hai — stare, condiție, ținută
vestimentară.

hart — duel.
hâmbar — ladă de alimente.

ierofant — preot care iniția în
mistere (în antichitatea
greacă).

ispită — meșteșug, experiență.
ispiti — a cerceta.
ispitire — experiență, probă.
istov (de ~) — cu totul.
iznov, iznoavă (de ~) — din nou.

îmbi-e — ambi-e.
îmburzit — în dezordine, vălvoi.
împânginat — intrat în putrefacție.
împăra — a trage în pari, țepe.
împărăchia — a se desbina.
împărăchiare, împărăchiere —
dezbinare, neunire.
împărechieri — partide opuse.
împlinele — majorări (la impozite).
împoncișat — îndreptat împotriva,
dușmănos.
încrezut — de credință, fidel.

încrunta — a mânji cu sânge.
îndată — datină, obicei.
îndesine — aparte, separat.
înfuga — a pune pe fugă.
înglotire — îngrămădire, înghesuială.
înhemeit — zăpăcit, tulburat.
înilibovi — a se îndrăgosti.
înroora — a se încălzi, a se
dezmorti, a se înviora.

însărina — însenina.
însărinat — înseninat.
însפica — a se ridica măciucă în
vârful capului.
întoartă — întoarsă (perversă,
vicleană).

învește — a îmbrăca, a înveșmănta.
învisa — a tenta, a atrage, a da ghes.
învărtit — pervers.
învoalbe — a holba, a rostogoli,
a învărti, a învălui.

învolnici — a ieși de sub imperiul
legii, a se comporta după
bunul plac.

învolnicit — arbitrar, neînfrânat
de nici o lege.

învolt — incurcat, învăluit, înfășurat.

jac — jaf.
jalobă — jalbă, reclamație.
jecui — a jefui.
jigăni — animale (marine, cu sânge
rece).

județ — hotărâre, decizie.
lastră — stofă orientală de preț.
lață — îngrăditură din lațuri,
adică de scânduri.

lămurat — lămurit, curat ca lamura.

libov — dragoste.
libovie — dragoste.
libovit — îndrăgostit.

limbă — popor.
limbe — prizonieri.

lipsă — nevoie.
lolăi — a vocifera.
lolot — sunet confuz de glasuri
omenești.

lrolotă — v. *lolot*
luce — trasă din teacă.
luced — strălucitor.
luci — a trage afară din teacă.
lumină — lumânare.
lunecos — echivoc, obscen (germ. *schöpferig*).
lupta — a învinge la luptă (trântă).

mandră — stână.
marghioală — șireată, prefăcută.
marghiol — sprinten, ager.
marț — martie.
mașteră — mamă vitregă.
măcriu — uscat, fără must.
mănunchiu — mâner.
mereu — domol, lin.
mestec — amestec, legături
(în vederea trădării).
mestecare — v. *mestec*.
meștersug — abilitate, viclenie.
metahirisi — a folosi.

mețenat — mecenat, protector
al artelor și științelor.
milă — dragoste.
milos — iubitor.
mișel — laș; slab, lipsit de apărare;
de jos, lipsit de rang social.
mișelie — mizerie materială și morală.
moașă — bunică.
moleț — molatic, trândav, incapabil.
moș — bunic.
moșie (de ~) — în stăpânire
ereditară.
moștean — moștenitor.
mundură, muntură — echipament
de război.
murgesc — brunet.
murgit — amurg.
murgiu — de culoare închisă, care
bate în negru.
mursă — apă îndulcită cu miere.
musicariu — muzicant.

năbuși — revârșa.
năranciuri — narmeze, portocale.

nărăvi — a se înțelege bine, a se deda.
născocori — a se făli. V. *cocori*.
năsălnic — violent, brutal.
năzui — a scăpa cu fuga.
neapropiat — inaccesibil.
necrunt — nesângeros, neînsângerat.
neintort — curat, sincer.
nemernic — pribeag.
nenăvăit — lipsit de bune moravuri.
neriu — azuriu, albastru-deschis
nescare — cineva, un oarecare.
nesuferință — nerăbdare.
neștine — un oarecare.
neted — strălucitor (lat. *nitidus*).
netocmele — neîntocmiri, neorânduială.
nevoiaș — becnic, incapabil.
niceodinioară, niciodinioară —
niciodată (în viitor).
nierioare — cu ochi albaștri.
numa — decât.

oarecând — cândva (în viitor).
obidată — care întristează, măhnește.
oblădui — a cârmui, a governa,
nu a *proteja*.
oblăduire — guvernare.
oblăduitoriu — cârmuitor, conducător, nu *protector*.
oblici — a simți, a prinde de veste;
a zări.
obori — a doborî.
obrazare — măști.
obrazui — a desena, a figura;
a înfățișa, a reprezenta;
a imagina.
obsigă — plantă.
obștit — folosit în comun,
nu *obișnuit*.
ochian — ocean
odinioară — vreodată (în viitor).
olate — în gospodării anexe, nu
proprietăți (pământuri).
olaturi de moșie — teritorii,
în proprietate veșnică,
ereditară.

ora — a cuvânta.
oraș — capitală.
orbeți — cerșetori.
ordie — ceață (militară), detașament.
ostracă — scoică (pe care se nota,
la vechii greci, numele
cetățeanului propus spre
ostracizare: exil temporar).
oști — a lupta.
ovili — a umili.
ovilit — umilit, desconsiderat;
umilitor.
ovilitor — umilitor.

panțir — polițist (călare).
pașă — du-te.
paște — a se sătura (lat. pascere).
păciui — a se liniști, a se împăca.
păcurariu — cioban.
păcurele — oițe.
păioară — vâl subțire.
pălmită — palmă, pălmuire.
părâng — drug, prăjină.
părtaș — moștenitor.
părtașire — disensiune, neînțelegere.
părtașitoriu — părtinitoare.
păusa — a se odihni.
păusare — odihnă, repaos.
pergamina — pergament.
periferie — ținut, regiune.
personisi — a personifica.
pestală, pesteață — zăbavă.
pestricat — peștriț.
petele — panglici, cordeluțe.
piscoaiie — fluier mic.
plaz (bun ~) — piază bună.
plază rea — piază rea.
pleve — lucruri deșarte, fleacuri (fig.).
plinitoriu — executor, forță executivă.
poară (în ~) — împotriva, în contra.
podobie — ton muzical obișnuit în
biserica ortodoxă.
pofală — fală.
poftori — a repeta.
pogace — plăcintă.
pogni — a pocni.

polată — palat.
poligni — a dobori, a trânti la
pământ.
polit — civilizată, urban (cf. fr. *poli*).
politicit — ieșit din starea de
barbarie, civilizată.
politie — poliție (de moravuri);
cărmuirea statului.
poniv — încețoșat, chior, neghiob;
nebun.
prfiră — purpură.
potopi — a se îneca (fig. a se
omori).
povață — comandant; conducător,
șef; ghid.
povățui — a conduce, a dirija, nu
a *sfătu*i.
povățuire — conducere.
povățuit — condus, mânat.
povoi — a potopi.
povoii — torent, puhoi.
poznit — caraghios, hazliu (germ.
possenhaft).
prăvătariu — negustor.
pregiosit — foarte înjosit, descon-
siderat.
prepus — bănuială, suspiciune.
prepus (cu ~) — suspect.
prestrâns — foarte strict.
prevărsa — a acoperi.
previnde — a transmite în chip
venal, a trăda.
price — controversă.
price (fără de ~) — incontestabil.
prij — a discuta în contradictoriu,
în controversă.
prijire — contestație, diferende.
prijostit — în care a intrat
dracul, imprijostit.
prijveală — inspecție militară.
prijvele — privințe, considerații.
prijimisire — întâietate
(la onoruri, posturi onorifice)
prijnuri — lovituri de pumn.
prijnaciui, -e — înțepător.
prijtătoriu — călăuză (it. *il duca*).

rangă — rang.
răgămintă — regimente.
răpști — a murmura, a mârâi.
răsură — răsătură.
răvariu — dulap de bucătărie pentru veselă.
rânțează — rânchează (- nechiază).
rost — gură; glas.
rude — prăjini (așezate înclinat, sprijinite pe furca centrală a cortului).
ruptos — zdrențaros.

săin — cenușiu, sur.
sărin — senin.
scafă — strachină de lemn.
schimosală — deformare, desfigurare.
schimosi — a deforma, a abate de la principiul, modelul original.
shimosit — schimonosit; sucit, stricat, tulburat, corupt.
scârbeț — care produce scârbă (repulsie).
scopos — scop.
scripi — a scripi.
scriptoriu — scriitor; istoric.
sculă — obiect prețios (poate și unealtă, instrument).
scupi — a scuipa.
sfântariu — sanctuar.
schimă — deformare, desfigurare; figură, gest; contrafacere lipsită de conținut, imitație în derădere.
sitiri, sătiri — a invoca silit, a chema cu sila pe cineva (în speță duhuri necurate).
sălă — putere armată, forță.
sălință (cu ~) — cu forță armată.
sângereți — cârnați ardelenești făcuți cu sânge de porc.
sângur — numai; însuși.
sârg (de ~) — în grabă, urgent.
smântă — eroare.
smomi — a momi, a ademeni.

solitoriu — delegat; crainic.
spată — sabie dreaptă pentru împuns, spadă.
spăsitoriu — izbăvitor (de păcate).
sperlit — încâlcit, în dezordine.
sprijană — turn de apărare; sprijin, apărare.
sprijini — a apăra; a susține.
steregoaie — plantă otrăvitoare.
stângini — a întinde (mâna).
străin — straniu, ciudat.
strămătură — fire destrămate (de lână toarsă, vopsită și țesută).
strămoș — bunice.
strigă — strigoaică (=vrăjitoare).
strins, strâns — strict.
strânște — soartă (bună sau rea).
suferință — răbdare.
sugușă — a sugruma, a strangula.
sumuța — a asmuți.
sun — sunet.
suptiare — suptilitate.
supune — apune într-ascuns (germ. *unterschieben*).
supus — așezat dedesupt.
sureap — sălbatic, crud, nedo-
molit; desfrânat, desmățat.

șegaciu — șegalnic.
șerba — a șerbi, a sluji, a face slujbă de șerb.
șeștină — câmpie întinsă, șes.
șozie — poznă, farsă.
șugubeț — scelerat (și viclean).
șugubină — crimă, pedeapsă criminală.

tăbări — a pune tabăra.
tăiere — talere.
tărie — cetate.
tău — lac.
tearfă — zdreanță.
tehne — vicleşuguri, iscusiți născocite pentru răsturnarea cuiva.

ticăit — ticălos, laș.
tinos — innămolit.
titulă — titlu.
titului — a intitulă.
tâmpina — a da peste, a ieși în față, întâmpinare; a se ciocni, a se izbi.
târnosi — a târi, a târnui.
tocorosi — a îndruga, a flecări.
topilă — cuptor, cazan de topit.
trapăd — alergare.
trăpăda — a parcurge, a ocoli; a alerga în neștire.
trismeghist — epitet al lui Hermes, ca patron al elocinței.
trișcă — fluier mic.
trufă — trufie.
trupină — tulpină.
țipiș — pantă de deal foarte înclinată, pieptișă.
țipoia — a șuiera.
ucigării — masacre (în timpul războaielor civile) (lat. *internecio*).
unghieț — colțul camerei de după sobă.
unsuros — fără perdea, licențios.
ura — a cuvânta.
urare — cuvântare.
urătoriu — vorbitor, orator.
urșinic — catifea.
usucă — anchilozat, atrofiat.
vatră — pământ.
vârtute — tărie fizică; virtute (moral).
vătășiță — economă, administra-toare.
vechie — vechime, antichitate.

vergură, viergură — fecioară.
veri — ori, fie.
verin — scutier.
veșcă — cercul de lemn al ciurului.
via — a trăi.
vicleni — a trăda, a falsifica.
viclenit — deghizat, contrafăcut.
vince — învinge.
vinire — viitor.
vălfă — autoritate.
vântă — glorie.
vânzariu — trădător.
vânzării — trădări.
vârgoli — a se zvârcoli.
vârtoapă — prăpastie, abis.
vocni — a vărsa.
volnicește — după bunul plac, neîngrădit de nici o lege.
volnicie — exces, abuz de libertate (lat. *licentia*).
vorbă — elocință.
voroavă — cuvântare; discuție, conversație.
voroave — cuvinte; discursuri; expresii.
votrie — profesiune de votru, codoș, proxenet.
vozi — voievozi.
zală — inel dintr-un lanț.
zară — zer.
zăgneată — foc.
zătigni — a strâmtora, a înghesui de peste tot.
zăuita — a uita cu totul.
zbec — învălmășeală.
zburată — ușurința minții, nechib-zuință.
zburătăție — v. *zburată*.
zodie — planetă.

REFERINȚE CRITICE

Adevăratul poet al latiniștilor fu Ioan Budai-Deleanu. [...]

Budai-Deleanu este un om cu desăvârșire occidental, fără a pierde nimic din spiritul țaranului ardelean. O simplă ochire prin opera și notele lui încredințează că avea o cunoștință desăvârșită a literaturilor clasice, apoi a acelei italiene, de bună seamă a literaturilor germană, franceză, poate engleză (cita pe Milton și pe istoricul Gibbon). Însă temeiul culturii lui îl formează clasicitatea și literatura italiană, foarte la modă în acea vreme la Viena prin Metastasio (al cărui *Temistocle* începuse a-l traduce), Casti și Lorenzo da Ponte. Budai e singurul dintre latiniști care se dedică frivolităților artei. Totuși un morman de pagini manuscrise ni-l arată ca un foarte erudit avocat, împreună cu ardelenii săi și pe urmele lui Cantemir, al continuității și romanității noastre. Titlul operelor pe care avea de gând să le alcătuiască rămâne incert. [...]

Ideia de a compune acea “jucăreauă”, intitulată *Țiganiada*, în scopul de “a forma și introduce un gust nou de poezie românească”, îi vine lui Budai, precum mărturisește, din lectura poemelor eroi-comice, a *Batracomiomahiei* omerice, a “vedrei răpite” (*La secchia rapita*) de Tassoni. Din scriere se vede că folosea pe *Don Quijote* al lui Cervantes. Cita și *Gli animali parlanti* de abatele Casti, apărut în 1802, dar mai puțin utilizat. De fapt *Țiganiada* e o sinteză foarte personală de înrâuriri și opera în total rămâne o creațiune proprie. Desfășurarea acțiunii e mai degrabă ariostescă, cu tonuri și din Merlin Cocal, în vreme ce lupta finală între țigani e tassoniană. Sunt și elemente dantești, venite însă de-a dreptul din Virgiliu. Un Virgil travestit dădea de altfel în 1783 sub titlul de *Abenteuer des frommen Dnneas* jezuitul Aloys Blumauer, librar, cenzor de cărți și profesor privat la Viena. Ideea de a ascunde satira împotriva contemporanilor sub numele unui popor exotic este tipică secolului lui Voltaire și e de amintit că același Casti, citat de Budai, satirizase într-un *Poema tartaro* Curtea Caterinei II. Metoda travestirii trecuse și în critică, la Giuseppe Baretti în a sa *Frusta letteraria. Epistola închinătoare* din 18 martie 1812 dată “la piramidă în egipt”, unde Leonachi Dianeu pretinde că a trepădat apoi prin lume și în campania din Egipt a rămas fără un picior, amintește direct *Frusta*. Poetul a evitat *ottava rima*, preferând o strofă mai simplă de șase versuri. [...]

Țiganiada sau *Tabăra țiganilor* a rămas în două redacțiuni. Cea mai veche cu data 1800, pusă de poet, este mai stufoasă și e complicată

printr-o acțiune parazită prezentând isprăvile gen Don Quijote ale nemeșului Becicherec Iștoc din Uram Ilaza în căutarea dulcineei sale Anghelina. A doua redacție cu data de 12 martie 1812 “suprimă această excelență” și este forma cea mai echilibrată și mai artice a poemului.

Vocația lui Budai-Deleanu nu este descriptivă și sub acest raport suntem departe de finețea de gravor a lui Cantemir. Nici o strofă nu are valoare vizuală și nu alcătuieste coloristic un tablou oricât de caricatural. Însă scriitorul are un adevărat geniu verbal și catalogul numerelor de țigani e un grotesc de sonuri. [...]

Budai, ca ardelean, e în acea condiție a intelectualului care nu cunoaște orașul, ale cărui rude sunt țărănești. Latinistul a trebuit să facă sinteza între limba poporului și cea a cărții. Uneori, ferindu-se de graiul vulgar, a putut cădea în pedanterie; în cazul lui Budai, mai târziu al lui Slavici, efectul e dimpotrivă o mare senzație de coajă verde. Budai tratează cuvintele ca pe niște făpturi moi și le dă pe loc la rimă genul și terminația trebuitoare. Așa femela dracului se face *dracă*, palatul se feminizează în *palată*, copacii în *copace*, țiganii *visă*, se *cârmează*, locurile sunt *puste*, întâmplarea e *jeloasă*, soarta e *scârbeață*, boierii sunt plini de *bogătate*. Numai Eminescu mai târziu a siluit limba sau a scociorât forme cu atâta sistemă și Budai îi este un mare înaintaș. De aceea opera lui Budai-Deleanu pare azi așa de modernă și hrănită cum e din tradiția sătească, deși începută înainte de 1800, lasă în urmă ca învechite atâtea lucruri dintre 1830-1850. [...]

Țiganiada este de fapt un poem etnologic în care efectele sunt obținute prin exces de documentație. Fanfaronada, poltroneria, milogeala, spiritul de hărmălaie și orbească infuriere sunt aspectele tribale tipice pe care poetul le-a condensat într-un limbaj de-o țigănie maximă, sintetic totuși și cu mirosuri ardeleneste. [...]

Savoarea începe când țiganii își formulează dialectal “idealul” de nație liberă [...].

Defilarea romilor decurge cu zgomote exotice, un adevărat muzeu fonetic. [...]

Eroii, lărmuitori, vorbesc mereu și discursul, plictisitor în epopeea clasică, ia aci forme de comedie. Țiganii blestemă, se milogesc, se jură, indeamnă. [...]

Mergerea lui Parpangel la iad și rai e o îmbinare de vămi ale văzduhului din viața Sfântului Vasile cu priveliști de paese di Cuccanga, aduse umoristic la modul dantesc (sau poate numai virgilian) și povestite țigănește. Noul Aligheri are un “purtător”, o “povață” și întâlnește (ca Enea pe Anchise) pe tată-său. Economia lumii eterne se exprimă cu imagini și dialoguri dialectale. [...]

George CĂLINESCU.

I. Budai-Deleanu în *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București. Fundația pentru literatură și artă, 1941, p. 81-85.

În concepția lui Budai-Deleanu, alegoria acoperă adeseori și alte figuri stilistice, printre care notăm personificarea. [...] Personificarea îl preocupă de altfel statornic, dar termenul potrivit nu-i vine decât ra-reori la îndemână: *a obrăzui, a închipui, a personisi, a personifica*. [...]

Dintre formele literare este amintit monologul, iar dintre genuri sunt amintite “izvodirile comicești”, al căror inițiator trebuie socotit Homer cu a sa *Batrahomiomahia*. Ele nu sunt altceva decât niște alcătuiți “de răs”. Alături de scrierile comice și înrudite cu acestea sunt cele satirice. Satira se împletește la fiecare pas în versurile *Țiganiadei*, dar ea este atât de bine mascată, încât nu oricine o poate descoperi. [...] În afară de acestea comentariul aduce și o definiție a epitalamului, specie poetică cu care se ocupase pe vremuri și Dimitrie Eustatievici. El nu este altceva decât o cântare de nuntă, asemenea aceleia pe care Mitrofan o născocise la nunta lui Parpangel. [...]

Miraculosul deține un loc important în *Țiganiada*; el deține un loc tot atât de important în comentariul *Țiganiadei*. Poetul este lămurit asupra miraculosului antic, care se prelungește în unele momente ale sale și în poema lui. Ele nu depășesc însă prin nimic șablonul consacrat de epica modernă, nici funcțiunea estetică pe care o îndeplinesc în general în opera de artă: Apollon, muzele, Pegasul, Parnasul, Venus, Amor — toți își poartă pletele și talentele în versurile lui Budai-Deleanu și în comentariul acestora. Vrajitorii Brândușei aduc aminte de Circe, călătoria lui Parpangel în Infern este descrisă după modelul lui Vergiliu, anumite credințe sunt împrumutate din popor după exemplul lui Homer, iar sfaturile pe care sfinții creștini le țin în cer sunt imitate după sfaturile zeilor lui Homer, întrucât poetul, fiind creștin, “a pus la lucrare pe sfinții creștinești”. [...]

Țiganiada este cu toate acestea un “product” nou. Dacă prin aspectul sub care poetul înfățișează gloatele țigănești ea se leagă de literatura populară, prin alte trăsături ale sale opera se fixează pe planuri opuse acesteia. În primul rând, prin genul cultivat: ea este o operă cu mult mai grea față de formele literare ale poporului. Cei care n-o înțelegeau — Cocon Idiotiseanu le exprimă opinia — îi regretau apariția: “pagubă de hârtie. Mai bine era să cânte ca țigani noștri”, adică “fără a să lăți pe la haos și urgii, sau nu știu ce țări pustii!” În față avem opinia definitivă a comentariului: “Dar lasă frate nu critisi cele ce nu înțelegi, ca să nu te faci de răs, că așa judecând ca tine trebuie să defăimăm toți poeticii și să cântăm pururea *frunză verde*”.

Limba poetică a lui Budai-Deleanu este rezultatul unei operațiuni raționale și principiul ce stă la baza alcătuirii sale este acela al expresivității. Conduc de această cerință în primul rând, poetul recurge nu numai la limba comună, ci și la forme regionale sau dialectale, la cuvinte rar întrebuințate și la arhaisme. [...]

Limba literară a lui Budai-Deleanu se întemeiază în același timp pe neologism. Școala ardeleană a fost prin definiție neologică, dar prin formația lor spirituală scriitorii încadrați curentului erau înclinați către neologismul de origine latină sau italiană. Aceasta este poziția lui George Șincai și, mai cu seamă, a lui Petru Maior. [...]

Ca teoretician al literaturii poetul român nu este un inovator. Atenția pe care el o acordă marilor modele, atât moderne cât și antice, ca și distincția pe care o stabilește între genurile mari și cele minore, sunt note caracteristice concepției literare a clasicismului. Același lucru se poate spune și în legătură cu ideile sale despre stil, despre regulile și mașinile poetice. [...]

Clasicismul lui Budai-Deleanu nu este cu toate acestea nici clasicismul antic nici acela al Marelui Secol francez. [...] Dacă în domeniul propriu al teoriei literaturii poetul nu este un inovator, un inovator este el în indicarea căilor pe care trebuia să se dezvolte limba literară.

D. POPOVICI.

Doctrina literară a "Țiganiadei" lui Ion Budai-Deleanu,
în "Studii literare". Cluj, IV, 1948, p. 83-118.

Țiganiada satirizează pe cale alegorică orânduirea feudală și instituțiile acesteia. [...]

"Muza cârtitoare" a poetului este glasul de protest al maselor subjugate. [...] Budai-Deleanu a fost silit de împrejurări să dea un caracter aluziv operei sale deoarece satira nu putea fi directă. Tot din această pricină și-a ascuns și numele sub anagrama Leonachi Dianeu.

Trebuie să subliniem însă un lucru pe care-l socotim deosebit de important pentru o justă interpretare a poemei: în *Țiganiada* alegoria nu e totală. Există, adică, în cuprinsul operei și elemente independente, fără corespondențe sub unghi alegoric, alcătuind momente lipsite de intenții satirice (episodul cu năvala porcilor sălbatici, lupta țiganilor cu cireada de boi etc.). Pe de altă parte, același element de alegorie nu are totdeauna o singură semnificație reală, care să fie mereu aceeași de-a lungul operei. Din acest punct de vedere este edificator sensul alegoric multiplu dat țiganilor în operă. [...]

Iată o serie de mărturii ale autorului, care duc la concluzia că, alegoric, țiganii reprezintă în primul rând pe români. De altfel și din operă reiese că acesta este sensul major al interpretării date țiganilor.

Alteori, prin țigani se înțeleg toți cei nevoiași și asupriți, toți cei ce îndură prigoniri [...].

În sfârșit, în alte împrejurări țiganii nu capătă sens alegoric, încât ei nu mai reprezintă pe români sau pe altcineva. Cititorul atent al operei va observa însă că de-a lungul poemei, țiganii reprezintă în general un element ce efectuează sau mijlocește poetului critica la adresa orânduirii existente.

Un element important care subliniază și accentuează totodată critica socială și satira usturătoare îl constituie bogatele “însămnări și luări aminte critice, filosofice, istorice, filologice și gramatice”. Ele atrag atenția asupra unor pasaje care se pretează la bogate corespondențe, aduc alegoria la realitate sau îngroașă liniile satirei atunci când aceasta se prezintă mai voalat și astfel ar risca să nu fie sesizată și reținută.

Țiganiada cuprinde însă și un protest mai direct, care în cele din urmă se concretizează în îndemnul la luptă. [...]

Toate acestea ne duc în mod firesc la concluzia că Ion Budai-Deleanu este întâiul nostru mare scriitor care prin scrisul său îmbărbătează poporul la luptă împotriva tiraniei, fiind însuflețit de un cald patriotism.

Ion OANĂ.

Studiu introductiv la I. Budai-Deleanu: *Țiganiada*.

Ediție îngrijită de J. Byck, București, Editura de stat pentru literatură și artă, 1953, p. 19-21 și 23-29.

Dar pentru a vedea diferitele direcții care domină limba literară română, așa cum este transmisă secolului al XIX-lea, un document lingvistic de cea mai mare însemnătate este *Țiganiada* lui I. Budai-Deleanu, care datează tocmai de la limita celor două secole, din 1800.

Evident, ca ardelean, Budai-Deleanu aparține unui cerc de cultură mai înaintat decât acela din principate, căci aici dăduse roade influența latină, veche de aproape o sută de ani în acest moment și, în general, atingerea cu cultura apuseană era mai întinsă aici. Budai-Deleanu dispune de întreaga terminologie politică. În interesantul Cântec al X-lea, unde se discută avantajele diferitelor regimuri politice, Budai-Deleanu vorbește despre *monarhie*, *democrație*, *aristocrație*, *republică*, *dictator*, *consul*, *soțietate*, *anarhie*, *pragmatice* (canoane pragmatice). Uneori, din aceste cuvinte, el derivă adjective, cu un sufix mult întrebuițat în epocă: *monarhicesc*, *aristocraticesc*. Neologismele de proveniență apuseană nu sunt rare la Budai-Deleanu. [...] Budai-Deleanu introduce astfel multe cuvinte neologice, mai ales din izvorul apusean, puțin folosit în acel moment în principate, și din cel grec și turc, mult întrebuițate dincoace de munți. Dar cu toată această deschidere a sa către toate înrăuirile care puteau îmbogăți tezaurul său național și terminologic, limba sa se alimentează în special din limba poporului. [...] Scriitorul este conștient deci de principiul diferențierii stilistice a limbii folosite într-o operă literară. Limba este, pentru el, un mijloc al caracterizării artistice și se distinge, în întrebuițarea pe care i-o dă, printr-o suplețe deosebită. *Țiganiada* devine astfel o oglindă a tuturor posibilităților graiului nostru la sfârșitul secolului al XVIII-lea. [...] Opera lui Budai-Deleanu este astfel unul din documentele cele mai expre-

sive pentru cunoașterea stadiului pe care îl atinsese limba literară română în momentul în care atinge pragul veacului nou.

Tudor VIANU.

Din problemele limbii literare române a secolului al XIX-lea,
în vol. *Probleme de stil și artă literară*, București, 1955, p. 181-183.

Pornind de la aceleași mari premise de ordin social și ideologic, crescut în aceeași ambianță de prozelitism național, Budai-Deleanu vedește neîndoielnic și alte particularități. Gândirea sa e în cea mai largă măsură emancipată de teologie. Fără respecte pentru dogme și chiar ireverențios față de autoritatea nedemonstrată a credinței, aruncând o privire ironică și lucidă dincolo de aparențele solemn și sacerdotale, ce învăluie activitatea bisericii, Budai-Deleanu ca un veritabil filosof al secolului al XVIII-lea, fără a merge până la ruina completă a bazelor religiei, le subminează totuși și, în orice caz, dezumflă de orice prezumție sacră pe reprezentanții tereștri ai divinității, începând cu papa de la Roma și patriarhul din Bizanț. Față de puritanismul moral al unui Șincai ori Micu, a căror viață seamănă cu o asceneză, reînnoată în fiecă dimineată cu o nouă fervoare, Budai-Deleanu face figura unui om de Renaștere. Morala lui se întemeiază pe împlinirea cerințelor naturii, e telurică și profană. El nu are falsa pudoare de a ocoli numele unor acte pe care toată lumea le săvârșește, deși rostirea lor în saloane atrage oprobriu. La el există primejdia alunecării nu spre reținere și austeritate, ci spre trivialitate și biologism, așa cum stau lucrurile și cu Boccaccio sau Rabelais. [...]

În orice caz, e cert că Budai-Deleanu a exprimat în opera sa literară, în toată plenitudinea și ca nimeni altul dintre tovarășii săi de drum, autenticitatea sufletului popular, simțirea netravestită, setea de viață și de bucurie pământească a poporului. Farmecul mare al *Țiganiadei* stă într-o fericită și rară conjuncție: luministul cu vederi înaintate, eruditul cu largă informație se contopesc cu țăranul robust, mintos, jovial, în care s-a adunat toată sarea pământului.

În genere, folclorul dovedește, la noi ca și aiurea, că sufletul popular e naturist, adică aderent la cerințele firești ale vieții, că el nu introduce intermediu între reprezentarea dorințelor fizice și satisfacerea lor, că porcede direct spre împlinirea destinului biologic al ființei. Acest caracter teluric, pe care unul din primii comentatori ai scriitorului și-a luat libertatea să-l numească "pământenie", impregnează de la un capăt la altul *Țiganiada*. Îl găsim manifestându-se puternic în modul de tratare a iubirii. E evident prin ipoteză că puține teme pot descoperi, mai limpede decât aceasta, articulațiile laice și gusturile profane ale autorului. În seria imensă a atitudinilor posibile, care încep de la preferința pentru substructura instinctuală a iubirii și merg până la eflorescența sentimentului purificat de

orice ispită carnală, Budai-Deleanu se plasează undeva, mai aproape de pământ decât de cer, într-o zonă a materialității fără complicații, pe lângă Boccaccio și la distanță de Petrarca. Chipul său specific de a vedea lucrurile se vedește prin confruntarea cu contemporanul din Țara Românească, Alecu Văcărescu. Clasa socială și modul de viață diferențiază în mod radical optica acestor doi scriitori, care probabil că întârziaseră totuși multe nopți, fără să știe unul de altul, de paginile acelorași cărți.

Sub raportul intențiilor estetice ale lui Budai-Deleanu, nucleul generator al *Țiganiadei* îl constituie ambiția de a imita modelele clasice ale genului. Probele sunt numeroase și greutatea e numai de a alege din nenumăratele declarații ale scriitorului.[...]

Țiganiada este o insurecție — poate cea dintâi la noi — împotriva clasicismului, cu tot ce acesta presupune în ordine filosofică și artistică. Protestul social, umanismul luminist, poporaneitatea și mesajul patriotic ce caracterizează *Țiganiada* nu se puteau exterioriza într-o formă osificată, strânsă în chingile regulilor, modelată după prototipuri celebre, dar necorespunzătoare realității locului și momentului istoric. Conținutul nou și bogat al operei pretindea o expresie adecvată, gândirea o înșurubare organică în materialitatea limbajului, încât să nu putem ști niciodată unde încetează ideea și începe, propriu vorbind, învelișul ei sensibil. Așa s-a și întâmplat. Sub tiparele de suprafață ale vechilor dogme, circulă prin *Țiganiada* seva viguroasă a unei arte a adevărului concret. [...] Prin subiect și concepție, *Țiganiada* evadează din clasicismul decadent: e o operă sinceră. [...] *Țiganiada* e o operă de luptător: textul și comentariul se ajută reciproc și țintesc deopotrivă în dușman. [...] Apelând la modelul clasic, Budai-Deleanu manifestă în fond o deplină independență; e semnul unor condiții specifice care au participat la zămislirea operei sale și al unei personalități care evadează din sisteme.

Paul CORNEA.

I. Budai-Deleanu — un scriitor de renaștere timpurie într-o renaștere întârziată, în vol. *Studii de literatură română modernă*, București, Editura pentru literatură, 1962, p. 20-22, 40-41, 56, 57-62, 63, 64-65, 67-68, 73-75.

Nu invenția epică sau acțiunea (cunoscută de mai înainte) interesează la Budai-Deleanu, cât viziunea sa satiric caricaturală, enorma jovialitate, verva parodistică inepuizabilă, formidabila ironie, în fine capacitatea maximă de a zugrăvi autentic realitatea sub aparențele cele mai bufone și de a propune idei pe calea bunei dispoziții continue. [...]

Veritabila creație a lui Budai-Deleanu nu trebuie căutată în direcția tipurilor individuale. La fel cu scriitorii ardeleni de mai târziu, ca de pildă Rebreanu, Budai e în schimb un excelent observator și pictor al aglomerărilor

umane, al maselor văzute sub aspect colectiv, deci cu atât mai mult al țiganilor, caracterizați printr-o existență tribală, gregară. [...]

Dar să nu se creadă că locvacitatea lui Budai-Deleanu și a eroilor săi s-ar exercita în gol. Dimpotrivă, rareori elocvența a servit mai bine ca vehicul al ideilor, rareori s-a exprimat cu mai multă concretetă un conținut ideologic ca în *Țiganiada*.

Alexandru PIRU.
Introducere la I. Budai-Deleanu: Opere, 1. Ediție critică
de Florea Fugariu. București, Editura Minerva, 1974,
p. V, XXII-XXIII, XXV, XXVIII-XXXI.

Având, neîndoielnic, mari calități de prozator, alcătuiind istorisirea ca o vastă mișcare epopeică, adesea frântă, creând impresia de unitate globală printr-o subtilă artă a fragmentului, Budai-Deleanu făurește un monument bizar prin caracterul oarecum inform al construcției, care sfidează anatomia clasică a poemului conceput de poeticile antice, o operă de o remarcabilă modernitate și zidită cu un indiscutabil geniu baroc. [...]

Îndeobște însă, Budai-Deleanu e un temperament ironic, fantezia sa iscând întruchipări din smârcuri grotești. [...]

Înainte de Ion Creangă, în literatura noastră, Budai-Deleanu posedă în cel mai înalt grad geniu lingvistic țărănesc, dorul de a include în exprimarea curentă proverbul potrivit, perfect integrat contextului. [...] Fantezia și simțul excepțional al limbii uimesc la tot pasul în *Țiganiada*, ivind formulări de mare originalitate și expresivitate. [...] Se știe că Eminescu nu citise *Țiganiada*. Există însă unele formulări și imagini ale lui Budai-Deleanu în care Eminescu e prefigurat. Acele "cuvinte goale ce din coadă au să sune" din *Criticilor mei* sunt cu ostentație obiect de dispreț în *Țiganiada*: "nu dă-a voastre goale cuvinte"; "cu vorbe goale nu să pot ucide-atăți" etc.

Iată: "Craii și miniștrii având sete
De-argint ațăță războaie crunte"...

iar la Eminescu: "A statelor greoaie cară trebuiesc împinse
Și trebuiesc luptate războaiele aprinse"...

(*Împărat și proletar*)

Invocația către Tepeș, din finalul *Scrisorii a III-a*, fusese rostită, cu mult înainte, de Budai-Deleanu. Lucrând în spiritul evoluției poeziei și limbii noastre, încadrat în ritmurile ei adânci, Budai-Deleanu dialoghează prin timp cu Eminescu, mai ales cu cel din satire.

Mircea VAIDA.
Estetica Țiganiadei, în vol. *Ion Budai-Deleanu*, București,
Editura Albatros, colecția "Monografii", 1977,
p. 87-88, 93, 97, 100, 115, 116-118, 127-128, 132, 141-143.

CUPRINS

<i>Notă asupra ediției</i>	2
<i>Tabel cronologic</i>	3
PROLOG	6
EPISTOLIE ÎNCHINĂTOARE	8
CÂNTECUL I.....	14
CÂNTECUL AL II-lea.....	45
CÂNTECUL AL III-lea.....	71
CÂNTECUL AL IV-lea.....	101
CÂNTECUL AL V-lea.....	129
CÂNTECUL AL VI-lea.....	150
CÂNTECUL AL VII-lea.....	174
CÂNTECUL AL VIII-lea.....	200
CÂNTECUL AL IX-lea.....	229
CÂNTECUL AL X-lea.....	260
CÂNTECUL AL XI-lea.....	293
CÂNTECUL AL XII-lea.....	325
<i>Glosar</i>	353
<i>Referințe critice</i>	361

Ion Budai-Deleanu **ȚIGANIADA**

Apărut: 1997. Format: 70x108^{1/32}

Coli tipar: 16,1. Coli editoriale: 15,19. Tiraj: 5000 ex.

Casa de editură «LITERA»

str. B. P. Hasdeu, nr. 2, Chișinău, MD 2005, Republica Moldova

Operator: *Adrian Cozima*. Tehnoredactor: *Alina Boicenco*

Corector: *Nadina Marciuc*. Redactor: *Tudor Palladi*

Editor: *Anatol Vidrașcu*

Tiparul executat sub comanda nr.

Combinatul Poligrafic, str. Mitropolit Petru Movilă, nr. 35,

Chișinău, MD 2004, Republica Moldova

Departamentul Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți